

UVOD

Daljnji razvitak BiH u smislu sigurnosti, stabilnosti i prosperiteta mora se posmatrati unutar šireg okvira elemenata sigurnosti. U tom kontekstu, socijalna, ekonomska, ekološka, a posebno vanjska politika, dobit će veću važnost nego do sada. Odbrambena i vojna pitanja više neće dominirati politikom niti u državnoj niti u međunarodnoj dimenziji. Odbrambena politika BiH imat će i dalje značajan doprinos oblikovanju političkog ambijenta - za dobrobit svih naroda, entiteta i cijele BiH.

Predsjedništvo BiH vrši civilnu komandu nad Oružanim snagama (OS) BiH u skladu sa Ustavom BiH. Sprovođenjem odluka Predsjedništva koordinira Stalni komitet za vojna pitanja (SKVP). OS BiH će djelovati u skladu sa suverenitetom i teritorijalnim integritetom Bosne i Hercegovine.

BiH se opredjelila za pridruživanje evropskim i evroatlantskim asocijacijama i pružanje punog doprinosa razvitku sistema kolektivne sigurnosti. Ovo opredjeljenje je utemeljeno na uvjerenju o zajedničkim interesima i izazovima, uvjerenju da se stabilnost i sigurnost za BiH, unutar evroatlantskog područja, može ostvariti samo kroz saradnju i zajedničko djelovanje. Zaštita i unaprjeđenje osnovnih sloboda i ljudskih prava i zaštita slobode, pravde i mira putem demokratije su zajedničke vrijednosti koje zahtijevaju zajedničku Vojnu doktrinu OS BiH. Cilj je izgradnja državne dimenzije odbrane i odbrambenog identiteta BiH.

Međunarodna saradnja i integracije će, između ostalog, usmjeravati buduće odluke o misijama Oružanih snaga BiH. Njihovo brojno stanje, obučenost i opremanje, njihova efikasnost i struktura usklađivat će se sa sigurnosnim i odbrambenim potrebama BiH, kao i njenim međunarodnim obavezama.

BiH je potpuno posvećena međunarodnim principima civilnog komandovanja i kontrole nad OS BiH.

Vojna doktrina OS BiH uspostaviti će osnove za obuku i opremanje nužne za izvršenje misija OS BiH.

I KONCEPT VOJNE DOKTRINE

Ovaj dokument služi kao osnov za izradu svih budućih propisa i smjernica u Oružanim snagama BiH.

Ovom Vojnom doktrinom propisuju se načela i principi kojima se OS BiH rukovode u realizaciji zajedničkih misija.

Ova Doktrina temelji se na geostrateškom položaju BiH, ukupnim resursima kojima država raspolaže i odlučnosti da se njeni vitalni interesi zaštite na najbolji mogući način.

Koncepti iz ove doktrine bit će dalje razrađeni u narednom dugoročnom planu osavremenjavanja Oružanih snaga BiH.

II GEOSTRATEŠKI POLOŽAJ BOSNE I HERCEGOVINE

Bosna i Hercegovina po svom geostrateškom položaju i ukupnim karakteristikama predstavlja bitan faktor stabilnosti i sigurnosti regiona, Evrope i šire.

Takav geostrateški položaj i ukupan razvitak demokratskih procesa u savremenom svijetu utjecali su na opredjeljenje Bosne i Hercegovine za uključivanje u regionalne, evropske, evroatlantske i svjetske ekonomske, političke, sigurnosne i ostale integracije.

BiH je do sada članica svjetskih, evropskih i regionalnih integracija, kao što su: Ujedinjeni narodi (UN), Organizacija za evropsku sigurnost i saradnju (OESS), Vijeće Evrope i Pakt za stabilnost jugoistočne Evrope.

Prema tome, BiH je izrazila spremnost za potpuno prihvatanje prava i obaveza koji pripadaju porodici ravnopravnih evropskih i evroatlantskih država i na tim osnovama učešće i aktivan doprinos kolektivnoj sigurnosti kroz pridruživanje evropskim organizacijama i programu Partnerstva za mir (PfP).

III PROCJENA PRIJETNJI I RIZIKA ZA SIGURNOST BOSNE I HERCEGOVINE

Obilježja savremenog svijeta, sigurnosno okruženje i geostrateški položaj BiH sa njenim unutarnjim specifičnostima i dinamikom mogu imati negativan utjecaj na mir, stabilnost i sigurnost BiH i njenih građana.

Savremeni rizici i prijetnje sve više su uzročno-posljedično vezani, dinamični i teže istovremenom pojavljivanju u sve širem području.

Rizici i prijetnje za sigurnost BiH su: politički, odbrambeno-vojni, ekonomski, društveni, ekološki i drugi. Navedene grupe mogu biti unutarnje i vanjske, trenutačnog ili dugoročnog utjecaja i pojavljivanja, usmjerene protivu interesa, vrijednosti ili teritorijalnog integriteta BiH.

Obzirom na karakter dokumenta, elaborirat će se odbrambeno-vojne i ekološke prijetnje i rizici za sigurnost Bosne i Hercegovine, mada se ne umanjuje i utjecaj političkih, ekonomskih i društvenih prijetnji i rizika.

Određene destruktivne aktivnosti, kao što je terorizam, u okviru globalnih ili regionalnih odnosa, svojim obimom ili upotrijebljenim sredstvima mogu imati značajne nepovoljne posljedice na BiH i njene građane.

Grupa odbrambeno-vojnih rizika i prijetnji u BiH može se javiti u sljedećim oblicima:

1. Nепristupanje ili sporo pristupanje BiH evroatlantskim, evropskim i subregionalnim sigurnosnim i drugim integrirajućim strukturama i procesima.
2. Nedovoljno razvijene ili u cijelosti neprimjenjivane procedure za međunarodnu saradnju i rano upozoravanje.
3. Ilegalni transfer oružja, stvaranje ili održavanje rizičnih zaliha oružja, kao i potencijalno širenje oružja za masovno uništenje.
4. Terorizam predstavlja stalnu prijetnju, kao što i potencijalno formiranje i aktivnosti ilegalnih naoružanih grupa predstavljaju realnu prijetnju Bosni i Hercegovini i njenim građanima.

Postoji mogućnost da određene destruktivne aktivnosti kao što je terorizam u okviru globalnih ili regionalnih odnosa svojim obimom ili upotrebljenim sredstvima mogu imati značajne nepovoljne posljedice na BiH i njene građane.

Ekološki rizici i prijetnje sve više dobijaju na važnosti u svim društvima i mogu se javiti u Bosni i Hercegovini u sljedećim oblicima:

1. Zemljotresi, šumski požari, poplave, klizišta i druge prirodne katastrofe.

2. Tehničke i tehnološke katastrofe, kao što su: industrijsko zagađenje, odlaganje nuklearnog otpada, čvrsti otpad i vojni otpad na teritoriju Bosne i Hercegovine ili u njenoj neposrednoj blizini.
3. Propadanje plodnog zemljišta i uništavanje šumskih resursa.
4. Zagađenje izvora pitke vode.
5. Spor razvitak i sprovođenje opšteprihvaćenih ekoloških zaštitnih standarda i konvencija mogu usporiti uključivanje BiH u šire integracijske procese.

Velike površine su još uvijek minirane i predstavljaju poseban sigurnosni rizik u Bosni i Hercegovini, tako da će proces deminiranja morati potrajati još značajan vremenski period.

IV

NEOPHODNE SPOSOBNOSTI ORUŽANIH SNAGA BOSNE I HERCEGOVINE

4.1 ZAŠTITA SUVERENITETA I TERITORIJALNOG INTEGRITETA

SADRŽAJ

UVOD

1. OSTVARIVANJE ZAŠTITE SUVERENITETA I TERITORIJALNOG INTEGRITETA BOSNE I HERCEGOVINE	8
2. ELEMENTI ZAŠTITE SUVERENITETA I TERITORIJALNOG INTEGRITETA	9
3. RAT I ORUŽANA BORBA/BORBENE OPERACIJE	10
3.1. Rat	
3.2. Oružana borba	
3.3. Faktori rata i oružane borbe	
3.4. Borbena dejstva/borbene operacije	
3.5. Borbena moć	

UVOD

U savremenoj Evropi, koju karakteriše intenzivni proces integracija, zaštita suvereniteta i teritorijalnog integriteta oslanja se na saradnju sa susjedima, drugim zemljama i međunarodnim organizacijama, s ciljem postizanja kolektivne sigurnosti za sve.

Ovaj cilj Bosna i Hercegovina ostvaruje kroz sljedeća opredjeljenja:

1. Osiguranje zaštite suvereniteta i teritorijalnog integriteta Bosne i Hercegovine, kao nesumnjivih vrijednosti, u skladu sa međunarodnim pravom i Ustavom BiH, a na osnovu pune ravnopravnosti tri konstitutivna naroda, građana i oba entiteta.
2. Učvrščivanje i daljnje razvijanje što boljih odnosa sa susjedima i zemljama u regiji, bez međusobnih teritorijalnih pretenzija i rješavanje otvorenih pitanja u skladu sa međunarodnim pravom.
3. Transparentno uspostavljanje posebnih paralelnih odnosa sa susjednim državama u skladu sa suverenitetom i teritorijalnim integritetom BiH, uz obaveznu saglasnost Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine, kako je to predviđeno Ustavom BiH.
4. Ulazak Bosne i Hercegovine u Partnerstvo za mir i integrisanje u regijske, evropske i evroatlantske asocijacije.

1. OSTVARIVANJE ZAŠTITE SUVERENITETA I TERITORIJALNOG INTEGRITETA BOSNE I HERCEGOVINE

U skladu sa Ustavom BiH i Odbrambenom politikom BiH, zaštita suvereniteta i teritorijalnog integriteta Bosne i Hercegovine podrazumijeva ukupnu organiziranost, pripremljenost i funkcioniranje svih snaga i subjekata za zaštitu njene teritorije.

Organizacijski, zaštita suvereniteta i teritorijalnog integriteta Bosne i Hercegovine predstavlja skup institucija i funkcija kojima se ostvaruje unutarnja i vanjska sigurnost.

Zaštita suvereniteta i teritorijalnog integriteta Bosne i Hercegovine se ostvaruje kroz:

1. Odvrćanje potencijalnog agresora od preduzimanja agresije.
2. Sprječavanje strategijskog iznenađenja.
3. Uspješno vođenje rata i
4. Borbu protiv terorizma.

Odvraćanje potencijalnog agresora zasniva se na efikasnosti političko-ekonomskih sistema BiH, njenom ravnopravnom integrisanju u institucije i organizacije međunarodne zajednice, visokoj motivaciji oružanih snaga i naroda i pod najnepovoljnijim uslovima, adekvatno organizovanim i osposobljenim oružanim snagama, pripremljenim varijantama odbrane od agresora i ratnom savezništvu.

Sprječavanje strategijskog iznenađenja ostvaruje se neprekidnim praćenjem i procjenjivanjem pokazatelja agresije i preduzimanjem odgovarajućih aktivnosti na osiguravanju i zaštiti potrebnih snaga, mjera i postupaka za efikasno izvršavanje strategijskog dočeka napada i preduzimanju uzvratnog udara.

Uspješno vođenje rata osnovni je zadatak u zaštiti suvereniteta i teritorijalnog integriteta Bosne i Hercegovine pod svim uslovima agresije. Ona se ostvaruje jedinstvenim i efikasnim rukovođenjem i komandovanjem, potpunom osposobljenošću i pripremljenošću svih snaga za zaštitu suvereniteta i teritorijalnog integriteta Bosne i Hercegovine, izborom optimalnih oblika suprotstavljanja svim pokušajima ugrožavanja sigurnosti zemlje i uspješnim vođenjem rata, sve dok se agresor ne prisili da odustane od svojih ciljeva, ili dok ga se ne porazi.

Borba protiv terorizma je važna i trajna aktivnost u zaštiti suvereniteta i teritorijalnog integriteta Bosne i Hercegovine. Ostvaruje se osposobljenošću i saradnjom oružanih i drugih snaga u Bosni i Hercegovini na otkrivanju, praćenju, preventivnom djelovanju i preduzimanju antiterorističkih mjera. U borbi protiv terorizma oružane snage Bosne i Hercegovine će također sarađivati sa snagama drugih zemalja, doprinoseći time globalnom suprotstavljanju terorizmu, kao međunarodnoj prijetnji.

2. ELEMENTI ZAŠTITE SUVERENITETA I TERITORIJALNOG INTEGRITETA

Zaštita suvereniteta i teritorijalnog integriteta ima sljedeća polazišta:

- 1.** Zaštita suvereniteta i teritorijalnog integriteta BiH je neupitna vrijednost koja proizilazi iz međunarodnog prava i Ustava BiH, zasniva se na punoj ravnopravnosti tri konstitutivna naroda, građana i oba entiteta BiH, na izgradnji međusobnog povjerenja i razumijevanja kao osnove izgradnje unutarnje stabilnosti i relevantnog međunarodnog položaja BiH.
- 2.** Izgradnja dobrih međususedskih odnosa u regiji, na načelima odricanja od prijetnje ili upotrebe sile u međusobnim odnosima.
- 3.** Opređeljenje za priključenje kolektivnim sistemima sigurnosti, kao dodatnog elementa zaštite teritorijalnog suvereniteta i integriteta.

Iz ovako postavljenih osnovnih opredjeljenja proizilaze i elementi zaštite suvereniteta i integriteta BiH.

Elementi zaštite suvereniteta i integriteta su: **subjekti, poslovi, mjere, snage i aktivnosti.**

Subjekti su: institucije na državnom nivou, entitetske institucije i oružane snage entiteta, institucije lokalne samouprave, organizacije civilne zaštite u entitetima, organizacije koje pružaju javne usluge i obavljaju javne djelatnosti, preduzeća i druga pravna lica i građani BiH.

Poslovi zaštite suvereniteta i teritorijalnog integriteta su sve aktivnosti i radnje kojima se osiguravaju pretpostavke za uspješnu zaštitu suvereniteta i teritorijalnog integriteta BiH.

Mjere zaštite su radnje koje se preduzimaju da se postigne potreban nivo pripremljenosti za zaštitu suvereniteta i teritorijalnog integriteta.

Snage zaštite sačinjavaju Oružane snage BiH (oružane snage F BiH i oružane snage RS). Oružane snage entiteta su ključni element i noseći stub zaštite suvereniteta i teritorijalnog integriteta BiH. Dimenzioniranje OS BiH bit će u skladu sa zahtjevima misija OS BiH. Restruktuiranje OS BiH u skladu sa NATO standardima ima za cilj postizanje interoperabilnosti, kako unutar BiH tako i unutar kolektivnih sistema sigurnosti.

Aktivnosti zaštite suvereniteta i teritorijalnog integriteta su oblici suprotstavljanja agresiji i obuhvataju oružanu borbu, neoružane oblike borbe i otpora i aktivnosti iz oblasti sigurnosti i zaštite.

3. RAT I ORUŽANA BORBA

3.1. Rat

Rat je sukob između država, vojno-političkih saveza i nacija, a također se može voditi između etničkih, vjerskih i drugih društvenih grupa i pokreta izvan i unutar jedne države. Za razliku od drugih društvenih sukoba, rat je pojava koja uključuje masovnu i organiziranu primjenu oružanog nasilja. Također uključuje oružanu borbu i istovremeno borbe u svim oblastima društvenog života s ciljem ostvarivanja političkih, ekonomskih, vojnih i drugih ciljeva.

BiH nema nikakvih teritorijalnih pretenzija ni prema jednoj zemlji i može učestvovati samo u ratu koji joj je nametnut. U skladu sa svojim ciljem, sredstvima i načinu taj će rat biti odbrambeni i konvencionalan. BiH će takav rat

smatrati opravdanim i vodit će ga poštujući sve norme uspostavljene međunarodnim ratnim i humanitarnim pravom.

Što manji vlastiti gubici, minimalna razaranja i maksimalan efekat odbrane trajna su opredjeljenja BiH.

BiH se priprema za rat koji će se voditi na cijelom ratištu, ili na dijelu ratišta, uz angažovanje ukupnih ljudskih i materijalnih resursa, što će zavisiti od vrste agresije, drugih strategijskih uslova, okolnosti i ciljeva odbrane.

U zavisnosti od situacije na ratištu, okolnosti u okruženju i odnosa vojnih snaga, BiH će težiti kratkotrajnom ratu, ograničenom po prostoru i angažovanim snagama. U uslovima povoljnog odnosa snaga BiH će težiti da agresora porazi u početnoj fazi rata.

U uslovima nepovoljnog odnosa snaga, pokušat će se izbjeći masovni gubici i razorni udari, tako što će se izbjegavati odsudni i odlučujući okršaji. Izborom najpovoljnijih oblika odbrane pokušat će se ostvariti nadmoćnost, nanijeti neprijatelju neprihvatljive gubitke i prisiliti ga da odustane od svojih ciljeva. BiH će istovremeno pokušati stvoriti realne uslove za sticanje saveznika i efikasno okončavanje rata. Jedan od bitnih uslova za postizanje odbrambenih ciljeva u ovakvoj vrsti rata je očuvanje borbenih sposobnosti OS BiH i države.

3.2. Oružana borba

Oružana borba je glavni sadržaj rata u kojem se politički, ekonomski i vojni ciljevi ostvaruju primjenom planiranog i organizovanog oružanog nasilja. U zavisnosti od cilja, značaja i veličine angažovanih jedinica, rat i oružana borba se vode na:

1. taktičkoj,
2. operativnoj i
3. strategijskom nivou;

Osnovna načela rata i oružane borbe predstavljaju osnov za njenu pripremu i vođenje. Ova načela su i međusobno zavisna i relativno neovisna, i mijenjaju se u skladu sa promjenom objektivnih uslova u kojima se vodi oružana borba. Ova načela su:

1. **Cilj** - Pravilan izbor cilja i upornost u njegovom realizovanju podrazumijeva utvrđivanje koliko je realno i svrsishodno preduzimati i voditi borbena dejstva/operacije i druge aktivnosti u oružanoj borbi. Upornost u realiziranju postavljenog cilja znači kontinuiranu procjenu njegovog značaja tokom izvođenja borbenih dejstava/operacija. Ukupna borbena dejstva/operacije moraju biti usmjerena ka jasno definisanom cilju.

2. **Obavještenost** - Obavještenost o svim elementima trenutne situacije, agresoru, vlastitim snagama, vremenu, prostoru i drugim značajnim faktorima osigurava uspješno vođenje oružane borbe.
3. **Održavanje visokog morala** - Primjena ovog načela jača želju da se pobijedi, smanjuje efikasnost agresorovih psihološko-propagandnih dejstava, jača kolektivni duh i unutarnje jedinstvo jedinica i sastava. Visina morala najviše zavisi od opravdanosti ciljeva odbrane, stepena povjerenja u državno i vojno rukovodstvo zemlje i ukupnog kvaliteta života pripadnika oružanih snaga.
4. **Sigurnost** - Predstavlja skup mjera i postupaka za zaštitu borbenih potencijala, protivobavještajno djelovanje, mjere obmanjivanja, s ciljem da se ne dozvoli neprijatelju da postigne iznenađenje.
5. **Jedinstvo komandovanja** - Ovo načelo osigurava integrirano i usklađeno angažovanje snaga u oružanoj borbi. Komandovanje zahtjeva jednog komandanta koji usmjerava jedinice ka postizanju cilja.
6. **Određivanje težišta-koncentracija snaga** - Izražava se grupisanjem glavnih snaga na prostoru čijom se odbranom ili zauzimanjem omogućava ostvarivanje postavljenog cilja na efikasan i racionalan način. Koncentracijom snaga osigurava se borbena moć na odlučujućem mjestu u odlučujućem vremenu.
7. **Ofanzivnost** - Podrazumjeva preduzimanje, održavanje i iskorištavanje aktivnosti i inicijative, odnosno izražavanje težnje da se sopstvene snage dovedu u aktivan položaj u odnosu na neprijatelja i stalnu spremnost da se započnu i izvode borbena dejstva/operacije. *Nametanje vlastitih oblika i načina vođenja borbenih dejstava/operacija* jedan je od bitnih uslova za preuzimanje inicijative i dovođenje agresora u potčinjen položaj.
8. **Iznenađenje** - Predstavlja efekat koji se ostvaruje prema neprijatelju primjenom neočekivanih borbenih dejstava/operacija i drugih aktivnosti u odnosu na cilj, mjesto, vrijeme, intenzitet i način izvođenja.
9. **Manevar** - To je skup aktivnosti i procedura kojima se snage, kroz borbu i pokrete, dovode u povoljniji položaj u odnosu na neprijatelja u određenom području i u planirano vrijeme, a u svrhu postizanja postavljenog cilja, odnosno dovođenja neprijatelja u inferioran položaj fleksibilnom primjenom borbene moći.
10. **Ekonomičnost snaga** - Osigurava racionalan odnos između postavljenog cilja, uloženog napora i efikasnosti angažovanih snaga.
11. **Jednostavnost** - Podrazumjeva pripremu, izdavanje i izvršavanje jasnih, nekomplikiranih naredbi i planova da bi se olakšalo izvršenje misije u složenim uslovima borbenih dejstava/operacija.

3.3. Faktori rata i oružane borbe

Faktori rata i oružane borbe su: ljudski faktor, materijalni faktor, prostor i vrijeme. Oni su međusobno zavisni, povezani i uslovljeni.

Ljudski faktor - Ljudski faktor u ratu i oružanoj borbi ostaje dominantan i ima glavnu i odlučujuću ulogu. Ispoljava se kao kvalitativna i kvantitativna vrijednost koja ima presudan utjecaj na tok i ishod oružane borbe.

Materijalni faktor - Savremeni borbeni i komandno-informacijski sistemi, zajedno s drugim oružjem i opremom, ovom faktoru daju sve značajnije mjesto u pripremi i izvođenju borbenih dejstava/operacija. U procesu jačanja materijalnog faktora oružane borbe, BiH će se osloniti na vlastite materijalne i tehničke mogućnosti, ali također i na vojno-tehničku saradnju s određenim zemljama u svrhu modernizacije svojih oružanih snaga.

Prostor - Prostor kao faktor rata i oružane borbe svoj uticaj ispoljava veličinom i kvalitetom. Vješto korištenje prirodnih osobina prostora, uz njegovu pravovremenu pripremu i uređenje za oružanu borbu, omogućuje OS BiH da borbene operacije izvode efikasno, čak i u uslovima kada je agresor izrazito nadmoćniji.

Vrijeme - Vrijeme kao faktor rata i oružane borbe, svoj uticaj ispoljava kao historijski period, trajanje, doba dana i godine i meteorološka situacija. Vrijeme treba iskoristiti maksimalno, racionalno i u skladu sa ostalim faktorima, a u svrhu neprekidnog nanošenja što većih gubitaka agresoru uz što manje vlastite gubitke kako bi se odnos snaga okrenuo u vlastitu korist.

3.4. Bobena dejstva/ borbene operacije

Načela borbenih dejstava/borbenih operacija

Borbena dejstva/ borbene operacije su ključni elementi oružane borbe, kojima oružane snage, na određenom prostoru i za određeno vrijeme, nanose gubitke agresoru da bi ostvarile taktičke, operativne i strategijske ciljeve.

Uspjeh OS BiH u ratu zavisi od njihove sposobnosti da djeluju u skladu sa pet osnovnih načela:

1. Inicijativa
2. Agilnost
3. Dubina
4. Sinhronizacija i koordinacija
5. Svestranost

Ova načela su preduslov za uspješne borbene operacije i iz njih proizilazi kompletan pristup obuci kao i osnovnim stavovima borbene i logističke podrške.

Faktori borbenih dejstava/ borbenih operacija

Kako bi borbena dejstva/ borbene operacije bile uspješne bitni su slijedeći osnovni faktori:

1. Okruženje
2. Neprijatelj
3. Krajnji ciljevi
4. Način realizacije
5. Snage i sredstva

Okruženje

1. **Politička situacija** - Vojne snage rade u političkom kontekstu za političke krajnje ciljeve. Vojne operacije trpe političke reperkusije i zbog toga ih treba posmatrati i iz ovog ugla. Politička situacija u svojoj sredini, među saveznicima, kod protivnika i u široj međunarodnoj zajednici imat će nepobitan uticaj na način kako će vojne snage biti upotrijebljene.
2. **Moral** - U ratu je najvažnije održavati visok moral i osigurati podršku domaćeg stanovništva, te ubijediti sebe i saveznike da se bore za pravednu stvar.
3. **Stanovništvo u zoni ratnih dejstava** - Civili mogu biti direktni ili indirektno pogođeni izvođenjem borbenih dejstava/ borbenih operacija. Zaštita koju Međunarodno ratno pravo pruža civilnom stanovništvu ograničava način upotrebe vojnih snaga.
4. **Prostor** - Priroda i konfiguracija terena na kome se izvodi operacija, vrlo je bitan element planiranja. Ona utiče na metod raspoređivanja snaga, odabir ključnih tačaka i vrste vojnih formacija i opreme.
5. **Klima i vrijeme** - Klima i vrijeme utiču, kako na ljude tako i na opremu, a taj učinak može biti značajan ukoliko se operacije izvode u otežanim vremenskim uslovima. Zbog toga, klimu i vrijeme treba iskoristiti maksimalno, racionalno i u skladu sa ostalim faktorima.
6. **Zona borbenih dejstava/borbenih operacija** - Zona borbenih dejstava/ borbenih operacija čini prostor na vodi, pod vodom, na kopnu, u zraku i u elektromagnetnom spektru. Uspješna vojna operacija zahtjeva sposobnost da se pokaže dominacija na bojnom polju, što osigurava prostor za izvođenje vlastitih operacija, a u isto vrijeme uskraćuje neprijatelju tu mogućnost.
7. **ABH okruženje** - Oružane snage BiH ne posjeduju nuklearno, hemijsko i biološko oružje, niti planiraju njegovu upotrebu. Oružane snage BiH

osposobljavaju se samo za zaštitu od operacija agresora koji uključuju nuklearno, hemijsko i biološko oružje.

Neprijatelj

Polazište mora biti poznavanje svih aspekata neprijatelja, uključujući politiku, ekonomiju, teren i kulturu, kao i sposobnost njegovih vojnih snaga.

Uspjeh vojne strategije je utemeljen na sposobnosti *razmišljanja unaprijed* o tome što bi neprijatelj mogao učiniti. Korištenje strategije koja je do sada davala izuzetne rezultate ne garantira njen uspjeh u budućnosti.

Krajnji ciljevi

Vojna strategija mora osigurati odbranu suvereniteta i teritorijalnog integriteta.

Načini realizacije

U cilju neutralizacije vojne moći neprijatelja potrebno je prvenstveno ispoljiti inicijativu, osmisliti manevar snaga i jasno istaći naše namjere u realizaciji postavljenog cilja.

Snage i sredstva

U širem smislu, uspjeh u modernom ratovanju protiv dobro naoružanog neprijatelja zahtijeva efikasnu obavještajnu službu, brži proces donošenja odluke, fleksibilne i mobilne snage, uvodeći sisteme s većom vatrenom moći, većom preciznošću uz povećanje dometa i izdržljivosti.

Borbena dejstva/ borbene operacije se dijele na :

1. Odbrambene i
2. Napadne.

One se razlikuju po svom cilju, načinu ispoljavanja i odnosu prema prostoru. Osnovni cilj napada je zauzimanje prostora i objekta, i njihovo očuvanje i odbrana, uz nanošenje maksimalnih gubitaka agresoru, minimalne vlastite gubitke i stvaranje uslova za prelazak u napad.

Elementima borbenih dejstava/ borbenih operacija omogućuje se suprostavljanje neprijatelju, tako što mu se smanjuju udarna, vatrena i manevarska sposobnost. Elementi borbenih djelovanja/ borbenih operacija su relativno nezavisni, međusobno se dopunjuju, jedan drugog određuju i čine skladnu kombinaciju.

Osnovni elementi borbenih djelovanja/ borbenih operacija su:

1. Specijalna dejstva,
2. Artiljerijsko-raketna dejstva,

3. Zračna dejstva,
4. Pješadijska dejstva,
5. Oklopna dejstva,
6. Desantna dejstva,
7. Elektronska dejstva,
8. Inženjerska dejstva

Svi elementi borbenih dejstava/ borbenih operacija ispoljavaju se kao dejstva i protivdejstva. Dejstva se planiraju i izvode na osnovu ključnih borbenih sredstava, dok se protivdejstva planiraju i izvode na osnovu aktivnosti preduzetih protiv agresora.

3.5. Borbena moć

1. Elementi borbene moći

Borbenu moć čine ukupne snage i sredstva za uništenje ili razbijanje neprijatelja koje jedinica može upotrijebiti u datom trenutku. Jedinice nastoje da savladaju neprijatelja kombiniranjem više elemenata od kojih su najbitniji:

- a) Savremena oprema
- b) Obučenost
- c) Komandovanje
- d) Doktrina

Uspjeh u borbi zavisi od borbene moći i kombinacije njenih elemenata.

2. Borbeni operativni sistemi/ osiguranje borbenih djelovanja

Borbeni operativni sistemi/osiguranja borbenih djelovanja su različite funkcije koje pomažu komandantu da izgradi i održi borbenu moć. Sagledavanje borbenih operativnih sistema/osiguranja borbenih djelovanja na svim nivoima, omogućuje kompleksno izučavanje integriranja, koordiniranja, pripreme i uspješnog izvođenja operacija kombinovanog tipa. Borbeni operativni sistemi su oni sistemi koji integrisani u jednu cjelinu daju najbolje rezultate u izgrađivanju borbene moći.

4.2 POMOĆ CIVILNIM VLASTIMA

SADRŽAJ

1. OPŠTI PRISTUP	18
2. POMOĆ CIVILNIM VLASTIMA	20
2.1. Planiranje	
2.2. Pomoć u katastrofama i nesrećama	
2.3. Deminiranje	
2.4. Izgradnja i opravka infrastrukture	
3. ANGAŽOVANJE ORUŽANIH SNAGA BiH U KATASTROFAMA I NESREĆAMA	22
3.1. Angažovanje Vojske Republike Srpske u pružanju pomoći civilnim vlastima Federacije BiH	
3.2. Angažovanje Vojske Federacije BiH u pružanju pomoći civilnim vlastima Republike Srpske	
3.3. Angažovanje OS BiH u pružanju pomoći civilnim vlastima susjednih i drugih zemalja	

Aneks

Operativne procedure za angažovanje entitetskih oružanih snaga BiH u slučaju prirodnih i drugih katastrofa (odobrene od strane Predsjedništva BiH na njihovoj 152. sjednici održanoj 4. oktobra 2002. godine)

1. OPŠTI PRISTUP

Na osnovu entitetskih ustava i entitetskih zakona o civilnoj zaštiti OS BiH mogu se angažovati na pružanju pomoći entitetskim civilnim vlastima pri otklanjanju posljedica prirodnih, industrijskih i drugih katastrofa, a na osnovu Aneksa 1-A Općeg okvirnog mirovnog sporazuma u BiH, i na razminiranju i izgradnji infrastrukture u BiH. Na osnovu Zakona o civilnoj zaštiti i u skladu sa Odbrambenom politikom BiH OS BiH mogu se angažovati i na pružanju pomoći susjednim i drugim zemljama, ukoliko to one zatraže.

Civilne i vojne vlasti u BiH daju strateške smjernice OS BiH za pružanje vojne pomoći civilnim vlastima unutar entiteta, preko Međuentitetske linije razgraničenja i preko međunarodnih granica. Osim toga, te strateške smjernice trebaju definisati kako i u kojim okolnostima OS BiH i oružane snage međunarodne zajednice mogu sarađivati i zajedno djelovati u slučaju katastrofe. U takvim situacijama, sve Direktive trebaju, koliko je moguće, poštivati norme koje postoje ili su u razvoju, te prakse i procedure uspostavljene tokom godina u međunarodnoj zajednici i na osnovu kombinovanih međunarodnih operacija pružanja pomoći.

Civilna zaštita i angažovanje na otklanjanju posljedica prirodnih i drugih nesreća su aktivnosti humanitarne i nevojne prirode. Katastrofe u kojima mogu biti angažovane OS BiH ili njihovi elementi dijele se na prirodne, industrijske i druge katastrofe.

Prirodne katastrofe podrazumijevaju događanja na čiji nastanak ljudski faktor ne može utjecati. Ova kategorija katastrofa obuhvata zemljotrese, poplave, visok snijeg i snježne nanose, olujni vjetar, grad, prolom oblaka, klizišta, sušu, hladnoću i masovne pojave ljudskih, životinjskih ili biljnih bolesti.

Tehničko-tehnološke katastrofe i nesreće su događaji ili procesi koji su izmakli kontroli prilikom obavljanja poslova, upravljanja procesima, rukovanja tehničkim sredstvima i pri radu sa opasnim materijama, naftom i njenim derivatima, energetskim plinovima, prilikom skladištenja, pretovara, prevoza ili uklanjanja, a čije posljedice mogu ugroziti ljude i materijalna dobra.

Druge katastrofe i nesreće podrazumijevaju nesreće u cestovnom, željezničkom, zračnom ili riječnom saobraćaju, požare, rudarske nesreće, rušenje brana i druge nesreće izazvane ljudskim djelovanjem, ratnim dejstvima, terorističkim napadima ili drugim oblicima masovnog uništavanja ljudi i materijalnih dobara.

Entitetske oružane snage, kao i sve druge snage koje se angažuju na otklanjanju posljedica katastrofa i nesreća moraju se pridržavati sljedećih principa:

- 1. Humanost** – Sva lica imaju pravo na osnovna ljudska prava koja su navedena u Univerzalnoj deklaraciji o ljudskim pravima. U humanitarnim krizama moraju se poštivati dostojanstvo i prava svih pojedinaca, naročito prava žrtava katastrofa i nesreća i prava onih koji im pružaju pomoć. Mora se spriječiti i ublažiti patnja gdje god je to moguće kako bi se zaštitio ljudski život i zdravlje i osiguralo poštivanje ljudskih bića. Svaki pojedinac angažovan na pružanju humanitarne pomoći ima odgovornost da osigura poštivanje principa humanosti.
- 2. Nepriistrasnost** – Humanitarna pomoć u svom nastojanju da ublaži patnje pojedinaca ne vrši diskriminaciju u pogledu nacionalnosti, rase, vjerskih uvjerenja, pola, društvene klase ili političkog opredjeljenja, već se vodi jedino potrebama lica kojima je humanitarna pomoć potrebna, dajući prioritet najhitnijim slučajevima isključivo prema stepenu ugroženosti. Obećavanje, pružanje ili raspored pružanja pomoći ne smiju se uslovljavati usvajanjem ili prihvatanjem bilo kojih vjerskih ili drugih uvjerenja od strane mogućih korisnika pomoći.
- 3. Neutralnost** – Pri pružanju humanitarne pomoći strane vojne jedinice i jedinice civilne zaštite na teritoriji zemlje domaćina ni u kom se slučaju ne smiju miješati u domaće polemike političke, rasne, vjerske ili ideološke prirode. Strane vojne jedinice i jedinice civilne zaštite ne smiju u svom radu i postupcima, riječima ili stavovima, ili na bilo koji drugi način, narušiti princip neutralnosti humanitarne pomoći koja se pruža.

Komande, jedinice i pojedinci iz entitetskih oružanih snaga angažovani na zadacima otklanjanja posljedica katastrofa i nesreća pridržavat će se dosljedno navedenih principa i maksimalno profesionalno i angažovano raditi da ispune svoje zadatke pružanja pomoći u spašavanju ljudi i materijalnih dobara i ublažavanju ljudskih patnji. Prilikom pružanja pomoći civilnim vlastima, neophodno je poštivati opšta načela iz Načela i kodeksa ponašanja Međunarodne federacije crvenog krsta i polumjeseca (MFCKP) o poštivanju kulture i običaja onih kojima se pomoć pruža; odnos sa domaćim vlastima zasnivati na poštivanju, saradnji i otvorenoj i transparentnoj razmjeni informacija; saniranje katastrofa zasnivati na domaćim kapacitetima i učešću korisnika programa u upravljanju resursima pomoći.

Prema osnovnim obilježjima angažovanja, OS BiH mogu se angažovati na pružanju pomoći u katastrofama i nesrećama civilnim vlastima Republike Srpske, Federacije BiH, te susjednih i drugih država.

U obavljanju zadataka svi pojedinci, oficiri i komande uključeni u zadatak pružanja pomoći obavezni su organizovati, osigurati i vršiti primjenu svih za konkretnu vrstu zadataka propisanih mjera sigurnosti i zaštite angažovanih lica.

Realizacijom redovnih programa obuke komande, jedinice i pojedinci se osposobljavaju za organizovanje i primjenu svih mjera sigurnosti i zaštite radi sprječavanja mogućih katastrofa i nesreća za koje postoje potencijalne ili

pretpostavljene mogućnosti da se dese u kasarni ili jedinici, ili pri izvršavanju redovnih zadataka pojedinaca, grupa i jedinica, kao i za otklanjanje posljedica ako se nesreća dogodi. Na taj se način izvršava obuka i za eventualno pružanje pomoći civilnim vlastima u otklanjanju posljedica katastrofa i nesreća. Pored toga, komande i jedinice entitetskih oružanih snaga će, kroz redovnu obuku, polazeći od tehničkih resursa i stručnih specijalnosti koje jedinice imaju, obraditi i aspekt angažovanja i korištenja svojih snaga u specifičnim zadacima pružanja pomoći civilnim vlastima u otklanjanju posljedica katastrofa i nesreća.

Polazeći od smisla i značaja angažovanja u akcijama spašavanja ugroženih ljudi i materijalnih dobara, ma u kojoj varijanti angažovanja, OS BiH činit će sve da planiranjem, organizovanjem i izvršavanjem zadataka, marljivim i dostojanstvenim vladanjem njenih pripadnika, sastava, jedinica i komandi ni na koji način ne umanjuje moralni, općeljudski, solidarni i materijalni značaj učešća u akciji.

U skladu sa izraženim opredjeljenjem BiH za izgradnju partnerskih odnosa sa članicama NATO, odnosno za pristupanje Programu partnerstva za mir (PfP), te u cilju poboljšanja priprema i planiranja za angažovanje OS BiH na otklanjanju posljedica katastrofa i nesreća, neophodno je raditi na uspostavljanju saradnje sa zemljama iz neposrednog i šireg okruženja. U tom cilju, procjene posljedica katastrofa i nesreća, planiranje snaga, mjera i resursa, kao i ocjene uspješnosti angažovanja OS BiH na realiziraciji ovih zadataka, usklađivat će se sa načinima koji su prihvaćeni u tim zemljama. Cilj tog usklađivanja je standardizovanje snaga i resursa, odnosno, postizanje zahtijevanog stepena interoperabilnosti u mogućim zajedničkim aktivnostima na ovom planu.

2. POMOĆ CIVILNIM VLASTIMA

2.1. Planiranje

Na osnovu entitetskih zakona o civilnoj zaštiti, nosilac sprovođenja utvrđene politike, izrade programa, procjena, pripreme elemenata planova, organizovanja i pripreme obučavanja i opremanja, pružanja stručne pomoći, izbora naučnih projekata, inspekcija, deminiranja i propisivanja i vođenja evidencija u oblasti civilne zaštite, uključujući i otklanjanje posljedica katastrofa i nesreća, su uprave za civilnu zaštitu.

Na osnovu entitetskih zakona o civilnoj zaštiti upravljanje akcijama civilne zaštite vrše štabovi civilne zaštite koji se u skladu sa zakonom formiraju na nivou općine, grada kantona i entiteta. Štabovi u svojoj zoni odgovornosti donose odluke o upotrebi snaga i sredstava kojima raspolažu na teritoriji ili su ih dobili kao pomoć, naređuju upotrebu raspoloživih snaga, usmjeravaju i koordiniraju

angažovanje snage i izvještavaju stanovništvo o opasnostima koje su se pojavile ili se očekuju i o mjerama koje su preduzete.

2.2. Pomoć u katastrofama i nesrećama

Oružane snage BiH, odnosno njihovi elementi, mogu biti angažovane u katastrofama i nesrećama, u skladu sa Odbrambenom politikom BiH i entitetskim zakonima o civilnoj zaštiti. Odluku o angažovanju Oružanih snaga BiH na otklanjanju posljedica katastrofa i nesreća donosi nadležno tijelo, a na zahtjev Republičke Uprave civilne zaštite Republike Srpske ili Federalne Uprave CZ.

Ministarstvo odbrane svakog entiteta u saradnji sa obje entitetske uprave civilne zaštite sačinjava operativne planove angažovanja oružanih snaga entiteta na spašavanju ljudi i materijalnih sredstava, odnosno otklanjanju posljedica katastrofe. Pri izradi operativnih planova nužno je imati u vidu operativni raspored, brojno stanje i tehničke mogućnosti jedinica i vojno- specijalističku i opću stručnost osoblja kojim jedinice raspolažu.

Na osnovu člana 5 tačke 5 Ustava Bosne i Hercegovine i člana 50 Poslovnika Predsjedništva BiH (Službeni glasnik Bosne i Hercegovine, izdanje 25/01 iz oktobar 2001. godine), Predsjedništvo BiH je na svojoj 152. sjednici održanoj 4. oktobra 2002. godine usvojilo Operativne procedure za angažovanje entitetskih oružanih snaga BiH u slučaju prirodnih i drugih katastrofa i u slučaju redovnih mirnodopskih potreba, kako je navedeno u tekstu koji je usaglasio Stalni komitet za vojna pitanja BiH.

Na osnovu Zakona o civilnoj zaštiti i Aneksa 1-A Općeg okvirnog mirovnog sporazuma Oružane snage BiH, odnosno njihovi elementi, mogu biti angažovani i na zadacima otklanjanja posljedica proteklog rata u BiH, deminiranja, izgradnje i popravke infrastrukture.

2.3. Deminiranje

Planiranje i organizacija deminiranja je u nadležnosti entitetskih uprava civilne zaštite i nadležnog odjela BiH MAC-a. Oružane snage BiH također vrše deminiranje. Površine za deminiranje dodjeljuju odjeli BiH MAC-a. Vojska Republike Srpske i Vojska Federacije BiH su nadležne i odgovorne za cjelokupnu pripremu i organizaciju svojih sastava koji učestvuju u deminiranju, kao i za organizaciju i tok rada na realizaciji dodijeljenog zadatka.

2.4. Izgradnja i popravka infrastrukture

Na zahtjev civilnih vlasti Oružane snage BiH mogu pružiti pomoć u izgradnji i popravci cesta i objekata. U ovim aktivnostima, vojno osoblje i materijalna sredstva mogu se angažovati u privremenom ili formacijskom sastavu. Zadaci vojske regulišu se ugovorom, a upravljanje realizacijom je u potpunoj nadležnosti

komandne strukture. Ugovorom, odnosno sporazumom se reguliše i osiguravanje repromaterijala, kao i ostale materijalne i finansijske obaveze, koje ugovare Ministarstvo odbrane Republike Srpske ili Federalno ministarstvo obrane i naručilac angažovanja vojske na zadatku.

3. ANGAŽOVANJE ORUŽANIH SNAGA BIH U KATASTROFAMA I NESREĆAMA

3.1. Angažovanje Vojske Republike Srpske u pružanju pomoći civilnim vlastima Federacije BiH

Vojska Republike Srpske, odnosno njeni elementi i jedinice mogu se, u skladu sa Odbrambenom politikom, Zakonom o obrani Republike Srpske i Operativnim procedurama za angažovanje entitetskih oružanih snaga BiH u slučaju prirodnih i drugih katastrofa odobrenim od strane Predsjedništva BiH na njihovoj 152. sjednici održanoj 4. oktobra 2002. godine, angažovati na pružanju pomoći Federaciji BiH u katastrofama i nesrećama.

Ljudstvo i materijalna sredstva upućeni kao pomoć civilnim vlastima Federacije BiH angažujuju se kao cjelina, bez obzira da li su privremenog ili formacijskog sastava. Sastavom angažovanim na zadatku pružanja pomoći u katastrofama i nesrećama u Federaciji BiH komanduju starješine jedinice. Komandant cjelokupnog sastava VRS angažovanog u jednoj akciji je na direktnoj vezi štaba, odnosno tijela koje upravlja svim angažovanim snagama. Starješina jedinice prima zadatke od štaba, a on uspostavljenim postupkom informiše štab o realizaciji zadataka i problemima sa kojima se jedinica susreće. Unutrašnja organizacija jedinice za izvođenje i rukovođenje realizacijom zadataka je u isključivoj nadležnosti starješine, komande jedinice i potčinjenih starješina.

Odmah po prijemu zadatka komanda koja šalje jedinicu u ispomoć pristupa pripremama. Jedinica mora biti kompletna u svakom pogledu, kako u ljudstvu tako i u materijalnim sredstvima za predviđeni zadatak. U slučaju nedostatka određenih sredstava neophodnih za uspješno izvođenje zadatke na koji se upućuju, komande jedinice linijom komandovanja iskazuju potrebe Ministarstvu odbrane i Republičkoj upravi civilne zaštite Republike Srpske.

Materijalno-tehnička sredstva koja jedinica VRS angažuje na teritoriji Federacije BiH ne mogu se ustupati na privremenu ili trajnu upotrebu drugim sastavima i snagama angažovanim u akciji. Vojska Republike Srpske ne može koristiti osnovna tehnička sredstva drugih sastava, već moguća pitanja neophodne zamjene sredstava rješava sa svojom pretpostavljenom komandom.

Štab, tijelo Federacije BiH koje upravlja konkretnom akcijom i kojem je jedinica Vojske Republike Srpske na direktnoj vezi, osigurava objekat za tu jedinicu ili

prostor za smještaj i boravak, repromaterijal potreban za rad mašina i drugih tehničkih sredstava, kao i artikle za spremanje hrane ili konzerviranu hranu i specijalističku medicinsku pomoć. Jedinica Vojske Republike Srpske angažovana na zadatku organizuje vlastitim snagama mjere unutrašnjeg obezbjeđenja objekta ili prostora za smještaj i boravak jedinice, kao i mjere unutrašnjeg reda i osnovnu medicinsku zaštitu. Štab, tijelo Federacije BiH koje upravlja konkretnom akcijom, odgovorno je za vanjsko obezbjeđenje objekta ili prostorije za smještaj i boravak jedinice Vojske Republike Srpske.

Jedinica Vojske Republike Srpske koja treba biti upućena na zadatak mora biti osposobljena da i u uslovima nefunkcionisanja fiksnih telefonskih veza i mobilne telefonije održava vezu sa svojom pretpostavljenom komandom. Starješina jedinice treba svakodnevno biti u vezi sa svojim pretpostavljenom komandom i izvještavati je o stanju, posebno o mogućim incidentima između pripadnika jedinice i pojedinaca ili grupa mjesnog stanovništva. Pretpostavljena komanda o tome treba biti informisana čim se za incident sazna, a detaljniji se izvještaj treba dostaviti nakon što se stekne uvid u situaciju.

Prelazak na teritoriju Federacije BiH vrši se u skladu sa Procedurama prelaska vojski jednog entiteta na teritorij drugog entiteta, koje su na osnovu člana 5, tačke 5-b Ustava BiH usvojile vlade entiteta i Stalni komitet za vojna pitanja.

Sva sporna pitanja sa posljedicama trajnog karaktera (štete, povrede, smrtni slučajevi, povrede zakona), a nastala tokom angažovanja na teritoriju drugog entiteta rješavat će se bilateralnim odnosima nadležnih organa vlada entiteta.

3.2. Angažovanje Vojske Federacije BiH u pružanju pomoći civilnim vlastima Republike Srpske

Vojska Federacije BiH, odnosno njeni elementi i jedinice mogu se, u skladu sa Odbrambenom politikom, Zakonom o odbrani Federacije BiH i Operativnim procedurama za angažovanje entitetskih oružanih snaga BiH u slučaju prirodnih i drugih katastrofa odobrenih od strane Predsjedništva BiH na njihovoj 152. sjednici održanoj 4. oktobra 2002. godine, angažovati na pružanju pomoći Republici Srpskoj u katastrofama i nesrećama.

Ljudstvo i materijalna sredstva upućeni kao pomoć civilnim vlastima u Republici Srpskoj angažuju se kao cjelina, bez obzira da li su privremenog ili formacijskog sastava. Sastavom angažovanim na zadatku pružanja pomoći u katastrofama i nesrećama u Republici Srpskoj komanduju starješine jedinice. Starješina cjelokupnog sastava Vojske Federacije BiH angažovanog u jednoj akciji je na direktnoj vezi štaba, odnosno tijela koje rukovodi svim angažovanim snagama. Starješina jedinice prima zadatke od štaba, a on informiše štab uspostavljenim postupkom o realizaciji zadataka i problemima na koje jedinica nailazi. Unutrašnja organizacija jedinice za izvođenje i rukovođenje realizacijom zadatka je u isključivoj nadležnosti starješine, komande jedinice i potčinjenih starješina.

Odmah po prijemu zadatka komanda koja šalje jedinicu u ispomoć pristupa pripremama. Jedinica mora biti kompletna u svakom pogledu, kako u ljudstvu tako i u materijalnim sredstvima za predviđeni zadatak. U slučaju nedostatka određenih sredstava neophodnih za uspješno izvođenje zadatka na koji se upućuju, komande jedinica linijom komandovanja iskazuju potrebe Ministarstvu odbrane i Federalnoj upravi civilne zaštite.

Materijalno-tehnička sredstva koja koristi jedinica VF BiH angažovana na teritoriji Republike Srpske ne mogu se ustupati na privremenu ili trajnu upotrebu drugim sastavima i snagama angažovanim u akciji. Vojska Federacije BiH ne može koristiti osnovna tehnička sredstva drugih sastava, već eventualna pitanja neophodne zamjene sredstava rješava sa svojom pretpostavljenom komandom.

Štab, tijelo Republike Srpske koje rukovodi konkretnom akcijom i kojem je na direktnoj vezi jedinica VF BiH, obezbjeđuje objekat za tu jedinicu ili prostor za smještaj i boravak, potreban repromaterijal za rad mašina i drugih tehničkih sredstava, kao i artikle za spremanje hrane ili konzerviranu hranu i specijalističku medicinsku pomoć. Jedinica VF BiH, angažovana na zadatku organizuje vlastitim snagama mjere unutrašnjeg obezbeđenja objekta ili prostora za smeštaj i boravak jedinice, kao i mjere unutrašnjeg reda i osnovnu medicinsku zaštitu. Štab, telo Republike Srpske koje rukovodi konkretnom akcijom, odgovoran je za vanjsko obezbeđenje objekta ili prostorije za smeštaj i boravak jedinice VF BiH.

Jedinica VF BiH koja treba biti upućena na zadatak mora biti osposobljena da i u uslovima nefunkcionisanja fiksnih telefonskih veza i mobilne telefonije održava vezu sa svojom pretpostavljenom komandom. Starješina jedinice treba svakodnevno da bude u vezi sa svojom pretpostavljenom komandom i izvještava je o stanju, posebno o eventualnim incidentima između pripadnika jedinice i pojedinaca ili grupa mjesnog stanovništva. Pretpostavljena komanda treba o tome biti informisana čim se za incident sazna, a detaljniji izvještaj se treba dostaviti nakon što se stekne uvid u situaciju.

Prelazak na teritoriju Republike Srpske vrši se u skladu sa Procedurama prelaska vojski jednog entiteta na teritoriju drugog entiteta, koje su na osnovu člana 5, tačke 5-b Ustava BiH usvojile vlade entiteta i Stalni komitet za vojna pitanja.

Sva sporna pitanja sa posljedicama trajnog karaktera (štete, povrede, smrtni slučajevi, povrede zakona), a nastala tokom angažovanja na teritoriju drugog entiteta rješavat će se bilateralnim odnosima nadležnih organa vlada entiteta.

3.3. Angažovanje OS BiH u pružanju pomoći civilnim vlastima susjednih i drugih zemalja

Oružane snage Bosne i Hercegovine mogu biti angažovane na pružanju pomoći civilnim vlastima drugih zemalja u katastrofama i nesrećama na osnovu: međudržavnog sporazuma, na zahtjev države korisnice pomoći ili na osnovu apela za međunarodnu pomoć.

Sa susjednim i drugim zainteresovanim zemljama, uz poštivanje ustavne procedure, mogu se sklopiti međudržavni sporazumi kojima se reguliše način pružanja pomoći u katastrofama i nesrećama. Ukoliko se ukaže potreba, a ne postoji međudržavni sporazum, sva pitanja vezana za angažman Oružanih snaga BiH vezana za nastalu situaciju, treba da se dogovore i razriješe na osnovu Smjernica iz Osla, o čemu treba usvojiti posebne Procedure.

Prilikom djelovanja u katastrofama i nesrećama preporučljivo je koristiti Smjernice za upotrebu vojnih i civilnih resursa u katastrofama Ureda UN-a za koordinaciju humanitarnih poslova (UN OCHA) koje su postale poznate pod nazivom Smjernice iz Osla. Cilj ovih Smjernica je uspostaviti osnovni okvir za formalizaciju i unaprjeđenje efektivnosti i efikasnosti upotrebe vojnih i civilnih odbrambenih timova i znanja u međunarodnim operacijama saniranja katastrofa.

Opšti principi Smjernica iz Osla:

1. Smjernice iz Osla nisu obavezujuće prirode.
2. Na vojne i civilne resurse za djelovanje u katastrofama treba gledati kao na vid dopune postojećih mehanizama radi pružanja dovoljne podrške konkretnim potrebama.
3. Vojni i civilni resursi za djelovanje u katastrofama se mogu mobilisati i angažovati bilateralno ili kao dio međunarodnog pothvata koji koordinira UN.
4. Pomoć treba pružati na zahtjev države korisnice i, u principu, na osnovu apela za međunarodnu pomoć upućenog OCHA-u.
5. Sve aktivnosti pružanja pomoći generalno ostaju odgovornost države korisnice
6. Priroda i obim pomoći koju će vojni i civilni resursi pružati u katastrofama ovisit će o političkoj volji, finansijskim sredstvima i drugim dostupnim sredstvima.
7. Pomoć iz vojnih i civilnih resursa za djelovanje u katastrofama treba pružati tako da država korisnica ne snosi nikakve troškove, osim ako nije drugačije dogovoreno među zemljama učesnicama ili regulisano međunarodnim sporazumima.
8. U principu, osoblje vojnih i civilnih odbrambenih resursa koje se šalje u misije saniranja katastrofa, bit će nenaoružano i nosit će uniformu svoje države. Ukupna odgovornost za pružanje adekvatne sigurnosti za ovo ljudstvo leži na državi korisnici. Ipak, u izuzetnim okolnostima, unutrašnja situacija u državi

korisnici može nametnuti potrebu da ovo osoblje nosi oružje radi lične zaštite. U takvim uslovima je neophodan prethodni sporazum između zemlje korisnice i zemalja koje pružaju pomoć.

9. Na osnovu člana 105. Povelje UN-a, osoblje vojnih i civilnih resursa za djelovanje u katastrofama koje je pozvano, mobilisano i razmješteno na zahtjev OCHA može dobiti status eksperata u UN misiji u skladu sa članom VI Konvencije o privilegijama i imunitetu UN-a koju je usvojila Generalna skupština 13. februara 1946. godine. U takvim slučajevima se osoblju moraju izdati pojedinačne akreditacije UN-a.

Zadaci država – U sklopu Smjernica iz Osla definiše se sveobuhvatan pregled zadataka zemalja koje pružaju pomoć, tranzitnih zemalja i zemalja podložnih katastrofama u korištenju vojnih i civilnih resursa za djelovanje u katastrofama u različitim fazama pripreme za katastrofe i djelovanja u međunarodnim operacijama pomoći u slučaju katastrofe. Ti zadaci daju model i korisne smjernice Oružanim snagama BiH i u unutrašnjim i u međunarodnim operacijama u slučaju katastrofe. Ovi zadaci sagledani su kroz sljedeće faze:

1. **Faza pripreme** – Ova faza je fokusirana na pripremu rezervnih planova, razmjenu informacija, standardizaciju operativnih procedura i standarda obuke, utvrđivanje raspoloživosti vojnih i civilnih resursa za djelovanje u katastrofama zemalja koje ustupaju pomoć ili tranzitnih zemalja, te utvrđivanje kapaciteta za djelovanje u katastrofama zemlje podložne katastrofama.
2. **Faza vanrednog stanja** – Ova faza se veže za pravovremenu razmjenu svih neophodnih informacija, zahtjeve za pomoć, imenovanje državnog tijela za kontakt od strane države korisnice, neophodne mehanizme saradnje i koordinacije i preduzimanje koraka koji će omogućiti razmještanje vojnih i civilnih resursa, poput:
 - a) dozvola za prelet i slijetanje,
 - b) oslobađanje od komercijalne dokumentacije,
 - c) oslobađanje od carinskih davanja,
 - d) slobodan pristup području katastrofe,
 - e) priznavanje certifikata,
 - f) ovlaštenje za upotrebu transporta i komunikacija,
 - g) sigurnost sredstava vojnih i civilnih resursa za djelovanje u katastrofama,
3. **Faza nakon katastrofe** – Bavi se prekidom pomoći, odštetnim zahtjevima i rješavanjem sporova.

Obuka – UN OCHA može pružiti pomoć u državnim aktivnostima vezanim za obuku preko Programa obuke UN-a za civilno-vojnu saradnju (UN CIMIC) koji su razvile OCHA u Ženevi i zemlje NATO-a/Partnerstva za mir kroz razradu postojećih materijala i praktičnog iskustva.

Bosna i Hercegovina
Predsjedništvo BiH

Na osnovu člana 5 tačke 5 Ustava Bosne i Hercegovine i člana 50 Poslovnika Predsjedništva BiH (Službeni glasnik Bosne i Hercegovine, br. 25/01 od 12. oktobra 2001), Predsjedništvo BiH je na svojoj 152. sjednici održanoj 4. oktobra 2002. godine usvojilo sljedeći

ZAKLJUČAK

Predsjedništvo BiH usvaja Operativne procedure za angažovanje entitetskih oružanih snaga BiH u slučaju prirodnih i drugih katastrofa i redovnih mirnodopskih potreba, kako je navedeno u tekstu koji je usaglasio Stalni komitet za vojna pitanja BiH.

Br: 01-2529-13/02
Sarajevo, 27. septembar 2002.

PREDSJEDAVALAČI

Beriz Belkić

OPERATIVNE PROCEDURE ZA ANGAŽOVANJE PRIPADNIKA ENTITETSKIH ORUŽANIH SNAGA BiH U SLUČAJEVIMA PRIRODNIH I DRUGIH KATASTROFA I SLUČAJEVIMA REDOVNIH MIRNODOPSKIH POTREBA

UVOD:

Angažovanje oružanih snaga entiteta u pružanju pomoći u slučajevima prirodnih i drugih katastrofa i slučajevima redovnih mirnodopskih potreba predstavlja važan dio misije entitetskih oružanih snaga i njihov doprinos realiziranju Općeg okvirnog sporazuma za mir u BiH.

REFERENCE:

1. Opšti okvirni sporazum za mir u BiH.
 - Dejtonski mirovni sporazum Aneks - 1A, članak I, tačka 2.
2. Uputstvo Komandanta SFOR-a stranama
 - Poglavlje 4 (Kontrola kretanja) tačka 6
 - Poglavlje 9 (Kontrola zračnog prostora)
 - Poglavlje 11
3. Odluka Predsjedništva BiH o angažovanju oružanih snaga entiteta u pružanju pomoći u slučaju elementarnih nepogoda i rekonstrukciji i izgradnji infrastrukture u povratničkim naseljima i mjestima u BiH
 - Ustav BiH, članak V, tačka 2 pod a.
4. Odluke entitetskih Vlada o angažovanju vlastitih oružanih snaga u pružanju pomoći u slučaju elementarnih nepogoda i rekonstrukciji i izgradnji infrastrukture u povratničkim naseljima i mjestima u BiH
 - Aneks - 1A, članak I, tačka 2. pod a.
5. Odluke entitetskih Vlada o mogućnosti angažovanja oružanih snaga drugog entiteta u pružanju pomoći u slučaju elementarnih nepogoda i rekonstrukciji i izgradnji infrastrukture u povratničkim naseljima i mjestima u BiH
 - Aneks - 1A, članak I, tačka 2. pod a.
 - Uputstvo Komandanta SFOR-a stranama Poglavlje 4 (Kontrola kretanja) tačka 6

PRIMJENLJIVOST:

Ove standardne procedure upotrebe OS jednog entiteta na teritoriji drugog entiteta mogu se svrstati u dvije osnovne kategorije:

- Prelazak međuentitetske linije razgraničenja radi prolaska kroz teritorij drugog entiteta
- Prelazak međuentitetske linije razgraničenja radi boravka na teritoriju drugog entiteta u ograničenom vremenskom trajanju

i iste će se primjenjivati prema procedurama.

1. UPOTREBA OS JEDNOG ENTITETA NA TERITORIJU DRUGOG ENTITETA U SLUČAJU PRIRODNIH I DRUGIH KATASTROFA

- a) Prirodne nepogode podrazumijevaju događaje koji su uzrokovani djelovanjem prirodne sile na koje ljudski faktor ne može utjecati kao što su: potres, poplava, visoki snijeg i snježni nanosi, olujni ili orkanski vjetar, grad, prolom oblaka, klizište, suša, hladnoća, te masovne pojave ljudskih, životinjskih i biljnih bolesti;
- b) tehničko-tehnološke nesreće podrazumijevaju događaje koji su izmakli kontroli pri obavljanju određene djelatnosti ili upravljanja određenim sredstvima za rad i rad s opasnim tvarima, naftom i njenim derivatima i energetskim plinovima tokom njihove proizvodnje, prerade, upotrebe, skladištenja, pretovara, prijevoza ili uklanjanja, čije posljedice ugrožavaju ljude i materijalna dobra;
- c) druge nesreće podrazumijevaju velike nesreće u cestovnom, željezničkom, zračnom ili pomorskom prometu, požar, rudarske nesreće, rušenje brana, atomske, nuklearne ili druge nesreće koje uzrokuje čovjek svojim aktivnostima, rat, vanredno stanje ili drugi oblici masovnog uništavanja ljudi i materijalnih dobara.
- d) u slučaju potrebe izvlačenja i transporta jedinica jednog entiteta preko teritorije drugog entiteta, a uzrokovanog gore navedenim situacijama prirodnih i drugih katastrofa

2. UPOTREBA OS JEDNOG ENTITETA NA TERITORIJU DRUGOG ENTITETA U SLUČAJU REDOVNIH MIRNODOPSKIH POTREBA

- Prijevoz neborbenih, borbenih i drugih MTS.
- Prijevoz jedinica
- Pružanje pomoći u saniranju komunikacija i objekata (posebno u pružanju pomoći povratnicima i raseljenim osobama).

3. PROCEDURA ZA DOBIJANJE ODOBRENJA ZA PROLAZAK OS JEDNOG ENTITETA PREKO TERITORIJE DRUGOG ENTITETA

Potrebno je ispoštivati zakonsku proceduru (odobrenje Predsjedništva BiH i Vlade entiteta kroz čiji se teritorij prolazi).

- OS entiteta koje planiraju kretanje preko teritorija drugog entiteta dostavit će Sekretarijatu Stalnog komiteta za vojna pitanja zahtjev za prolazak kroz teritorij drugog entiteta prema obrascu - Prilog br. 1, najkasnije 7 (sedam) radnih dana.
- Po prijemu zahtjeva Sekretarijat Stalnog komiteta za vojna pitanja osigurava saglasnost Vlade entiteta i Predsjedništva BiH najkasnije 2 (dva) radna dana prije planiranog otpočinjanja kretanja o čemu obavještava Ministarstvo odbrane entiteta koji je planirao kretanje ovjerenom kopijom zahtjeva kojim je traženo odobrenje za prolazak kroz teritorij drugog entiteta. Zahtjev ovjerava Predsjedništvo BiH i nadležni organ Vlade entiteta kroz čiji se teritorij planira kretanje.
- Entitet kroz čiji se teritorij planira kretanje obezbjedit će odgovarajuću pratnju saobraćajne policije Ministarstva unutrašnjih poslova na cijeloj relaciji kroz svoj teritorij od tačke ulaska do tačke izlaska, kao i prisustvo nadležnog oficira za vezu.
- U slučajevima prirodnih i drugih katastrofa naprijed navedeni nadležni organi (pod tačkama a., b. i c.) moraju u roku od 3 (tri) sata donijeti sve potrebne odluke.

Strana koja planira kretanje kroz teritorij drugog entiteta tražit će odobrenje/najaviti kretanje snagama SFOR-a u skladu Uputstva Komandanta SFOR-a stranama (Poglavlje 4 i 5) i dopune te uputstva od 07.11.2002. godine za kretanje snaga u slučaju prirodnih katastrofa.

4. PROCEDURA ZA UPOTREBU ZRAČNIH SNAGA U SLUČAJEVIMA PRIRODNIH I DRUGIH KATASTROFA

a/ Traganje i spašavanje

Helikopteri zračnih snaga VF i RV i PVO VRS vidno obilježeni oznakama SAR misije će izvršavati operacije i obuku za traganje i spašavanje unutar jednog regiona za traganje i spašavanje koji obuhvata cjelokupnu teritoriju BiH. To znači da će biti omogućen prelet međuentitetske granične linije u operacijama i obuci za traganje i spašavanje

Iz praktičnih razloga kao što su obuka, poznavanje terena, lociranje jedinice uspostaviti će se dvije primarne zone odgovornosti. Sjevernu zonu odgovornosti pokrivat će helikopteri VRS, a južnu helikopteri Zračnih snaga VF. Granična linija

između sjeverne i južne primarne zone odgovornosti definirana je sljedećim tačkama: UNIPA / 44 01 46 N, 016 28 58 E , odnosno V. Batt, tt 1854 na pl. Dinara/ - BOSNA / 44 22 14 N, 017 45 35 E, odnosno NE obronci pl. Vlašić/ - BATRU /44 11 34 N, 019 21 54 E, odnosno Bratunac/.

Konačnu odluku o angažovanju helikoptera za operacije traganja i spašavanja donosit će RCC.

Helikopteri zračnih snaga VF i RV i PVO VRS angažovani za operacije traganja i spašavanja na poziv Spasilačkog koordinacijskog centra BiH imaju unaprijed izdato odobrenje za polijetanje u roku od 30 minuta od dobivanja poziva .

Operativni centar Zračnih snaga VF, odnosno Operativni centar Komande RV i PVO VRS će obavijest o letu helikoptera za operaciju traganja i spašavanja koristeći obrazac br. 9 iz Poglavlja 11 Uputstva Komandanta SFOR-a stranama: "Zahtjev za medicinsku evakuaciju/traganje i spašavanje" uputiti:

- Koordinacijskom centru za zračne operacije zrakoplovstva Južnog krila NATO-a / AOCC/, a u slučaju nemogućnosti ostvarivanja veze sa AOCC Odjelu CJ 3 JOC Glavne komande SFOR-a. U slučaju nemogućnosti uspostavljanja kontakta zahtjev se upućuje Odjelu zajedničkih vojnih poslova ili odgovarajućem SFOR- ovom oficiru za vezu ili MND.
- Sekretarijatu Stalnog komiteta za vojna pitanja /kopiju zahtjeva/.
- Ministarstvima odbrane oba entiteta preko OS ZK VF, odnosno OC GŠ VRS /kopiju zahtjeva/.

Obuka za traganje i spašavanje:

Odobrava se prelet međuentiteske granične linije u cilju obuke za traganje i spašavanje.

Zahtjev za izvršenje obuke podnosi se AOCC na obrascu 8b iz Poglavlja 11 Uputstva Komandanta SFOR-a stranama: "Zahtjev za letove helikopterima" najkasnije 1 radni dan /24 sata/ prije željenog vremena polijetanja. Veća je mogućnost da će zahtjevi podneseni više od 3 radna dana unaprijed /više od 72 sata unaprijed/ biti odobreni.

Ukoliko se planira prelet međuentiteske linije razgraničenja u cilju obuke za traganje i spašavanja kopiju zahtjeva će Operativni centar Zračnih snaga VF, odnosno Komande RV i PVO VRS uputiti Sekretarijatu Stalnog komiteta za vojna pitanja, te Ministarstvu odbrane drugog entiteta preko OC ZK VF, odnosno OC GŠ VRS.

U izvršenju letova traganja i spašavanja pridržavati se opštih pravila koja su propisana u Poglavlju 9 Uputstva Komandanta SFOR-a stranama.

Zračne snage VF i RV i PVO VRS će pružiti svu potrebnu logističku podršku helikoperima drugog entiteta koji po pozivu Spasilačkog koordinacijskog centra učestvuju u operacijama traganja i spašavanja.

Zračne snage VF i RV i PVO VRS će vršiti refundiranje tako ostvarenih troškova.

5. PROCEDURE ZA DOBIJANJE ODOBRENJA ZA PRELAZAK MEĐUENTITETSKE GRANIČNE LINIJE RADI BORAVKA NA TERITORIJU DRUGOG ENTITETA (U OGRANIČENOM VREMENSKOM TRAJANJU) U SLUČAJU PRIRODNIH I DRUGIH KATASTROFA I U SLUČAJU REDOVNIH MIRNODOPSKIH POTREBA

- Ukoliko Vlada jednog entiteta proglasi stanje prirodne ili druge nesreće Vlada tog entiteta može zatražiti pomoć OS drugog entiteta. Zahtjev za pomoć OS drugog entiteta u gore navedenim slučajevima Vlada entiteta kome je pomoć potrebna zahtjev podnosi na obrascu – Prilog br.02 koji dostavlja po nastanku potrebe za pružanje pomoći. Zahtjev se dostavlja Sekretarijatu Stalnog komiteta za vojna pitanja koji ga prosljeđuje na odlučivanje Predsjedništvu BiH i Vladi entiteta od koje se traži angažovanje njegovih OS. Vlada entiteta koja je primila zahtjev za pružanje pomoći njenih OS drugom entitetu nadležna je da odluči o angažovanju svojih OS za pružanje tražene pomoći na teritoriju drugog entiteta i da o tome preko Sekretarijatu Stalnog komiteta za vojna pitanja obavijesti drugi entitet po obrascu – Prilog br. 03 najkasnije 48 sati od prijema zahtjeva za pomoć
- U slučaju potrebe neophodnog izvlačenja jedinice ugrožene prirodnim i drugim katastrofama preko teritorije drugog entiteta pridržavati se procedura propisanih za prelazak preko teritorija drugog entiteta uz što kraći rok dobivanja saglasnosti od Predsjedništva BiH i Vlade entiteta kroz čiji se teritorij traži prolazak.

6. ZAVRŠNE ODREDBE:

6.1. U skladu sa važećim zakonima i ovim procedurama entitetske vlade, resorna ministarstva entiteta i komande entitetskih oružanih snaga će precizirati vlastite procedure rada i angažovanje pripadnika entitetskih oružanih snaga BiH u slučajevima prirodnih i drugih katastrofa i slučajevima redovnih mirnodopskih potreba.

6.2. Sastav koji se upućuje na teritorij drugog entiteta radi pružanja pomoći u situacijama pri kojima se primjenjuje ova procedura, svoj rad koordinira preko oficira za vezu strane kojoj se pruža pomoć, a u skladu sa nastalim potrebama i mogućnostima sastava.

6.3. Sva sporna pitanja sa posljedicama trajnog karaktera (štete, povrede, smrtni slučajevi, povrede zakona), a nastala tokom angažovanja na teritoriju drugog entiteta rješavat će se bilateralnim odnosima nadležnih organa vlada entiteta.

6.4. Operativne procedure stupaju na snagu sa danom donošenja.

ZAHTJEV ZA PROLAZAK KROZ TERITORIJ DRUGOG ENTITETA

SVRHA: KORISTITI PRI SVIM KRETANJIMA PUTEK KROZ TERITORIJ DRUGOG ENTITETA
KOMUNIKACIJA: FAX/DOPIS

OD: _____
TELEFONA _____
STALNOM KOMITETU ZA VOJNA PITANJA

BROJ KONTAKT _____
BROJ KONTAKT FAXA _____

SADRŽAJ PORUKE:

1. ORUŽJE/STRELJIVO/ VOJNA OPREMA /DRUGA OPREMA) – navesti koja /JEDINICA FORMACIJA KOJA SE KREĆE/:		2. VOĐA PUTA / OSOBA ODGOVORNA ZA KONVOJ (ime i prezime, čin, ako je na raspolaganju broj mobitela)	
3. UKUPAN BROJ VOZILA:		4. UKUPAN BROJ LJUDI KOJI SE TRANSPORTIRAJU/PRATE TERET:	
5. PODACI O VOZILIMA I TERETU NA VOZILIMA:			
	Tip vozila	Registarske pločice	Teret na vozilu
1.			
2.			
3.			
4.			
5.			
6.			
7.			
8.			
9.			
10.			
6. TAČKA ULASKA NA TERITORIJ DRUGOG ENTITETA:		7. DATUM I VRIJEME ULASKA:	
8 RELACIJA KRETANJA KROZ TERITORIJ DRUGOG ENTITETA:		9. TAČKA IZLASKA SA TERITORIJA DRUGOG ENTITETA	
10. POSEBNI ZAHTJEVI: (podaci o bilo kakvim posebnim zahtjevima glede kretanja ili važnije napomene vezane za teret, naročito kada je riječ o transportu vangabaritnih tereta)			
11. ODOBRENJE PREDSDJEDNIŠTVA BiH:		12. ODOBRENJE NADLEŽNOG ORGANA VLADE ENTITETA:	

NAPOMENE:

- Zahtjev se proslijeđuje preko Sekretarijata Stalnog komiteta za vojna pitanja ministarstvu obrane drugog entiteta sukladno sa Poglavljima 4. i 5. Uputstva stranama
- U prilogu obrasca obvezno se nalazi primjerak odobrenja/najave dobivenih od SFOR-a

ZAHTEJEV ZA POMOĆ OS DRUGOG ENTITETA U SLUČAJU PRIRODNIH I DRUGIH KATASTROFA

SVRHA: KORISTITI PRI SVIM SLUČAJEVIMA PRIRODNIH I DRUGIH KATASTROFA KADA JE
NEOPHODNA POMOĆ OS DRUGOG ENTITEA
KOMUNIKACIJA: FAX/DOPIS

OD: _____
TELEFONA _____

BROJ KONTAKT

STALNOM KOMITETU ZA VOJNA PITANJA

BROJ KONTAKT FAXA _____

SADRŽAJ PORUKE:

POPUNJAVA STRANA KOJA TRAŽI POMOĆ					
1. VRSTA PRIRODNE I DRUGE KATASTROFE:			2. MJESTO PRUŽANJA POMOĆI: (navesti ime grada, sela ili drugog zemljopisnog pojma)		
3. PROFIL LJUDSTVA KOJI SE TRAŽI ZA PRUŽANJE POMOĆI:			4. PODACI O NEOPHODNIM VOZILIMA/SPECIJALNIM MAŠINAMA ZA PRUŽANJE POMOĆI:		
Specijalnost:		Broj:		Vrsta vozila:	
				Količina:	
1.			1.		
2.			2.		
3.			3.		
4.			4.		
5.			5.		
5. PODACI O SPECIJALNOJ OPREMI NEOPHODNOJ ZA PRUŽANJE POMOĆI:					
Vrsta opreme:				Količina:	
1.					
2.					
3.					
4.					
5.					
6. TAČKA ULASKA NA TERITORIJU DRUGOG ENTITETA KOJA SE PREDLAŽE:			7. MJESTO RAZMJESTA NA TERITORIJU DRUGOG ENTITETA:		
8. RELACIJA KRETANJA KROZ TERITORIJU DRUGOG ENTITETA DO MJESTA RAZMJESTA					
9. PODACI O MJESTU RAZMJESTA NA TERITORIJI DRUGOG ENTITETA:					
- Uređenost: DA/NE		- El. Energija: DA/NE		- Voda: DA/NE	
				- Telefon DA/NE	
- Drugi neophodni podaci o mjestu razmjesta					
10. POSEBNI ZAHTEJEVI (podaci o bilo kakvim posebnim zahtjevima u vezi sa pružanjem pomoći ili važnije napomene vezane za stanje na mjestu pružanja tražene pomoći):					

NAPOMENE:

- Zahtjev se proslijeđuje preko Sekretarijata Stalnog komiteta za vojna pitanja ministarstvu odbrane drugog entiteta u skladu sa Poglavljima 4. i 5. Uputstva stranama
- U prilogu obrasca obavezno se nalazi primjerak odobrenja/najave dobivenih od SFOR-a

**ODGOVOR NA ZAHTJEV ZA POMOĆ OS DRUGOG ENTITETA
U SLUČAJU PRIRODNIH I DRUGIH KATASTROFA**

SVRHA: KORISTITI PRI SVIM SLUČAJEVIMA PRIRODNIH I DRUGIH KATASTROFA KADA JE
NEOPHODNA POMOĆ OS DRUGOG ENTITEA
KOMUNIKACIJA: FAX/DOPIS

OD: _____
TELEFONA _____
STALNOM KOMITETU ZA VOJNA PITANJA

BROJ KONTAKT _____
BROJ KONTAKT FAXA _____

SADRŽAJ PORUKE:

POPUNJAVA STRANA KOJA PRUŽA POMOĆ					
1. OFICIR ZA KOMANDOVANJE SASTAVOM KOJI SE UPUĆUJE ZA PRUŽANJE POMOĆI:			2. MJESTO RAZMJETAJA NA TERITORIJU DRUGOG ENTITETA:		
3. PROFIL LJUDSTVA KOJE SE MOŽE UPUTITI ZA PRUŽANJE POMOĆI:			4. PODACI O VOZILIMA/SPECIJALNIM MAŠINAMA KOJE SE MOGU UPUTITI ZA PRUŽANJE POMOĆI:		
Specijalnost:		Broj:	Vrsta vozila:		Količina:
1.			1.		
2.			2.		
3.			3.		
4.			4.		
5.			5.		
5. PODACI O SPECIJALNOJ OPREMI KOJA SE MOŽE UPUTITI ZA PRUŽANJE POMOĆI:					
Vrsta opreme:			Količina:		
1.					
2.					
3.					
4.					
5.					
6. DATUM I VRIJEME ULASKA NA TERITORIJU DRUGOG ENTITETA:			7. TAČKA ULASKA NA TERITORIJU DRUGOG ENTITETA KOJA SE PRIHVATA:		
8. RELACIJA KRETANJA KROZ TERITORIJU DRUGOG ENTITETA DO MJESTA RAZMJETAJA					
9. POSEBNI ZAHTJEVI (podaci o bilo kakvim posebnim zahtjevima bitnim za boravak na teritoriju drugog entiteta pružanje pomoći):					

NAPOMENE:

- Zahtjev se proslijeđuje preko Sekretarijata Stalnog komiteta za vojna pitanja ministarstvu odbrane drugog entiteta u skladu sa Poglavljima 4. i 5. Uputstva stranama
- U prilogu obrasca obavezno se nalazi primjerak odobrenja/najave dobivenih od SFOR-a

ZAHTEJEV ZA POMOĆ OS DRUGOG ENTITETA U SLUČAJU REDOVNIH MIRNODOPSKIH POTREBA

SVRHA: KORISTITI PRI SVIM SLUČAJEVIM REDOVNIH MIRNODOPSKIH POTREBA KADA JE NEOPHODNA POMOĆ OS DRUGOG ENTITEA
KOMUNIKACIJA: FAX/DOPIS

OD: _____
TELEFONA _____
STALNOM KOMITETU ZA VOJNA PITANJA

BROJ KONTAKT _____
BROJ KONTAKT FAXA _____

SADRŽAJ PORUKE:

POPUNJAVA STRANA KOJA TRAŽI POMOĆ					
1. VRSTA PRIRODNE I DRUGE KATASTROFE:			2. MJESTO PRUŽANJA POMOĆI: (navesti ime grada, sela ili drugog zemljopisnog pojma)		
3. PROFIL LJUDSTVA KOJI SE TRAŽI ZA PRUŽANJE POMOĆI: Specijalnost: _____ Broj: _____			4. PODACI O NEOPHODNIM VOZILIMA/SPECIJALNIM MAŠINAMA ZA PRUŽANJE POMOĆI: Vrsta vozila: _____ Količina: _____		
1.			1.		
2.			2.		
3.			3.		
4.			4.		
5.			5.		
5. PODACI O SPECIJALNOJ OPREMI NEOPHODNOJ ZA PRUŽANJE POMOĆI: Vrsta opreme: _____ Količina: _____					
1.					
2.					
3.					
4.					
5.					
6. TAČKA ULASKA NA TERITORIJU DRUGOG ENTITETA KOJA SE PREDLAŽE:			7. MJESTO RAZMJJEŠTAJA NA TERITORIJU DRUGOG ENTITETA:		
8. RELACIJA KRETANJA KROZ TERITORIJU DRUGOG ENTITETA DO MJESTA RAZMJJEŠTAJA:					
9. PODACI O MJESTU RAZMJJEŠTAJA NA TERITORIJI DRUGOG ENTITETA: - Uređenost: DA/NE - El. Energija: DA/NE - Voda: DA/NE - Telefon DA/NE - Drugi neophodni podaci o mjestu razmjještaja					
10. POSEBNI ZAHTEJEVI (podaci o bilo kakvim posebnim zahtjevima u vezi sa pružanjem pomoći ili važnije napomene vezane za stanje na mjestu pružanja tražene pomoći):					

NAPOMENE:

- Zahtjev se proslijeđuje preko Sekretarijata Stalnog komiteta za vojna pitanja ministarstvu odbrane drugog entiteta u skladu sa Poglavljima 4. i 5. Uputstva stranama
- U prilogu obrasca obavezno se nalazi primjerak odobrenja/najave dobivenih od SFOR-a

**ODGOVOR NA ZAHTJEV ZA POMOĆ OS DRUGOG ENTITETA
U SLUČAJU REDOVNIH MIRNODOPSKIH POTREBA**

**SVRHA: KORISTITI PRI SVIM SLUČAJEVIMA REDOVNIH MIRNODOPSKIH
POTREBA KADA JE NEOPHODNA POMOĆ OS DRUGOG ENTITETA**

KOMUNIKACIJA: FAX/DOPIS

OD: _____
TELEFONA _____
STALNOM KOMITETU ZA VOJNA PITANJA

BROJ KONTAKT _____
BROJ KONTAKT FAXA _____

SADRŽAJ PORUKE:

POPUNJAVA STRANA KOJA PRUŽA POMOĆ					
1. OFICIR ZA KOMANDOVANJE SASTAVOM KOJI SE UPUĆUJE ZA PRUŽANJE POMOĆI:			2. MJESTO RAZMJJEŠTAJA NA TERITORIJU DRUGOG ENTITETA:		
3. PROFIL LJUDSTVA KOJE SE MOŽE UPUTITI ZA PRUŽANJE POMOĆI: Specijalnost: _____ Broj: _____			4. PODACI O VOZILIMA/SPECIJALNIM MAŠINAMA KOJE SE MOGU UPUTITI ZA PRUŽANJE POMOĆI: Vrsta vozila: _____ Količina: _____		
1.			1.		
2.			2.		
3.			3.		
4.			4.		
5.			5.		
5. PODACI O SPECIJALNOJ OPREMI KOJA SE MOŽE UPUTITI ZA PRUŽANJE POMOĆI: Vrsta opreme: _____ Količina: _____					
1.					
2.					
3.					
4.					
5.					
6. DATUM I VRIJEME ULASKA NA TERITORIJU DRUGOG ENTITETA:			7. TAČKA ULASKA NA TERITORIJU DRUGOG ENTITETA KOJA SE PRIHVATA:		
8. RELACIJA KRETANJA KROZ TERITORIJU DRUGOG ENTITETA DO MJESTA RAZMJJEŠTAJA					
9. POSEBNI ZAHTJEVI (podaci o bilo kakvim posebnim zahtjevima bitnim za boravak na teritoriju drugog entiteta pružanje pomoći):					

NAPOMENE:

- Zahtjev se prosjeđuje preko Sekretarijata Stalnog komiteta za vojna pitanja ministarstvu odbrane drugog entiteta u skladu sa Poglavljima 4. i 5. Uputstva stranama
- U prilogu obrasca obavezno se nalazi primjerak odobrenja/najave dobivenih od SFOR-a

4.3 UČEŠĆE U MIROVNIM OPERACIJAMA (OPERACIJE PODRŠKE MIRU – OPM/PSO)

SADRŽAJ

1. Strateško okruženje i glavni faktori
 - 1.1. Politička kontrola i smjernice za operacije podrške miru
 - 1.2. NATO
 - 1.3. Ujedinjeni narodi
 - 1.4. OSCE
 - 1.5. Evropska unija
 - 1.6. Međunarodni donatori i vlade donatori
 - 1.7. Nevladine organizacije
 - 1.8. Međunarodne organizacije i organizacije vlada
 - 1.9. Poslovni i civilni sektor

2. Priroda operacija podrške miru
 - 2.1. Konceptijski okvir
 - 2.2. Definisane uspjehe OPM (PSO)
 - 2.3. Vođenje OPM (PSO)
 - 2.4. Vrste operacija podrške miru
 - Sprječavanje sukoba
 - Očuvanje mira
 - Provođenje mira
 - Očuvanje u odnosu na provođenja mira
 - Uspostavljanje mira
 - Izgradnja mira
 - Humanitarne operacije
 - 2.5. Vojni zadaci u operacijama podrške miru
 - 2.6. Razvijanje hipotetičke operacije podrške miru

3. Principi zajedničkih i multinacionalnih operacija i operacija podrške miru
 - 3.1. Uvod
 - 3.2. Principi združenih i multinacionalnih operacija
 - 3.3. Dodatni principi operacija podrške miru
 - 3.4. Nepristranost
 - 3.5. Unaprjeđenje prihvaćenosti
 - 3.6. Ograničenje upotrebe sile

4. Vođenje operacija podrške miru
 - 4.1. Vojni pristup operacijama podrške miru
 - 4.2. Planiranje misije
 - 4.3. Obrazovanje i obuka za operacije podrške miru
 - 4.4. Način komandovanja
 - 4.5. Operativni okvir
 - 4.6. Glavne funkcije
 - 4.7. Faze operacija
 - 4.8. Kontrola incidenata

5. Operativne misije i zadaci
 - 5.1. Uvod
 - 5.2. Vojna podrška diplomatiji u sprječavanju sukoba
 - 5.3. Zadaci na uspostavljanju mira
 - 5.4. Zadaci na očuvanju i izgradnji mira

6. Operativne tehnike
 - 6.1. Uvod
 - 6.2. Tehnike za unaprjeđenje prihvaćenosti
 - 6.3. Tehnike kontrole

7. Angažovanje snaga za podršku miru u kontroli mase i sprječavanju nereda
 - 7.1. Uvod
 - 7.2. Pripreme za djelovanje u masovnim nemirima
 - 7.3. Mjere za rastjerivanje mase
 - 7.4. Druge mjere za ograničenje nemira
 - 7.5. Otvaranje vatre tokom rastjerivanja mase

Aneks A Proces planiranja i donošenja odluka u NATO-u

Aneks B Ujedinjeni narodi

Aneks C Povelja Ujedinjenih naroda

Aneks D Organizacija za sigurnost i saradnju u Evropi

Aneks E Sažetak Ženevske konvencije od 12. avgusta 1949. godine i dodatnih protokola

1. STRATEŠKO OKRUŽENJE I GLAVNI AKTERI

1.1. POLITIČKA KONTROLA I SMJERNICE ZA OPERACIJE PODRŠKE MIRU

Sveobuhvatna politička kontrola operacija podrške miru trebala bi biti odgovornost jedne, međunarodno priznate političke organizacije, na primjer UN-a ili OSCE-a. Najviši izvršni organ te odgovorne organizacije naimenovat će svog predstavnika - koordinatora na visokom nivou. U slučaju misije pod vođstvom UN-a to može biti specijalni predstavnik Generalnog sekretara UN-a, dok se u slučaju misije pod vođstvom OSCE-a može imenovati šef misije. Izvršni organ bi trebao dati jasan mandat u pismenoj formi u kome je opisana misija i njeni razni multifunkcionalni ciljevi, ovlaštenje, očekivano trajanje i kompetencije. Koordinator na visokom nivou djelovat će u ime međunarodnog autoriteta za davanje mandata u svemu što ima veze sa zadatom misijom. Odgovorna međunarodna organizacije će, ako je potrebno, zahtijevati podršku za izvođenje misije od regionalnih organizacija i/ili NATO-a.

Razvoj mandata - Politički organ koji daje mandat trebao bi, u konsultaciji sa Sjevernoatlantskim vijećem, osigurati posebne smjernice o razvoju mandata. Mandat treba ustanoviti:

1. legitimitet operacije,
2. prirodu operacije,
3. slobode i limite,
4. strateške ciljeve,
5. krajnji politički rezultat,

Politički primat - Kako se operacije podrške miru odobravaju putem političkog mandata, ukupna odgovornost je politička. U slučaju da je NATO uključen u takvu operaciju, Sjevernoatlantsko vijeće će definisati političke parametre unutar kojih će NATO snage djelovati i bit će odgovorno za izdavanje političkih direktiva i smjernica komandantu snaga, a nakon koordinacije sa specijalnim predstavnikom Generalnog sekretara UN-a ili šefom misije, ukoliko je potrebno. U provođenju operacije podrške miru, vojni komandanti na svim nivoima trebali bi biti svjesni interakcije između političkih, operativnih i taktičkih nivoa.

Cilj – Vojni ciljevi operacija podrške miru trebaju biti što je jasnije moguće definisani u mandatu, a pogotovo u odnosu na druge funkcionalne ciljeve, čime se omogućuje stvaranje sveobuhvatnog plana misije. Organ koji izdaje mandat treba svaki strateški cilj postaviti imajući u vidu krajnji politički rezultat. Važno je da organi za implementaciju mandat pretoče u jasne i ostvarive zadatke koji mogu poslužiti kao osnov nadležnosti za sve strane uključene u operaciju podrške miru, kao i za operativne naredbe za vojne snage. Komandanti trebaju

razumjeti strateške ciljeve da bi se odgovarajući zadaci misije mogli postaviti i da bi se mogao osigurati njihov doprinos ujedinjenim naporima.

Kompozitni odgovor - Složene vanredne situacije zahtijevaju akciju koja koordinira djelovanje vojnih, diplomatskih i humanitarnih organizacija uključenih u operaciju. Kako su operacije podrške miru po svom zadatku i učesnicima višedimenzionalne, za postizanje krajnjeg rezultata u skladu sa mandatom neophodna je saradnja svih elemenata i koordinacija svih agencija. Ovakav kombinovani odgovor treba biti osmišljen tako da kontroliše, obuzda i popravi posljedice neposrednih i skrivenih uzroka i simptoma krize, a takav da omogući nastavak operacije do postizanja trajnog rješenja. Civilno-vojne mehanizme treba postaviti na svim nivoima, čime bi se uspostavila struktura i na taj način vojnim i političkim vlastima omogućilo da izraze i sprovedu svoje namjere.

Mehanizmi za koordinaciju - U cilju osiguranja jedinstva svrhe i napora, specijalni predstavnik Generalnog sekretara UN-a ili šef misije trebali bi napraviti plan kojim bi se koordinirale akcije svih agencija angažovanih u operaciji, uključujući i vojne snage. Ovo se na najbolji način može postići razrađujući plan misije ili političko-vojni plan koji u glavnim crtama prikazuje i sinhronizira smjerove operacije i detaljno navodi ciljeve i akcije. Također bi trebalo uključiti mehanizme koji su potrebni za detaljnu koordinaciju, kao što je uspostava komunikacijskih mreža i razmjena oficira za vezu.

1.2. NATO

Snaga Saveza - Tokom godina NATO je uspostavio i održava impresivne i jedinstvene političke i vojne strukture namijenjene odvratanju potencijalnih neprijatelja i odbrani teritorije zemalja članica od napada. Detalji o NATO-ovom procesu donošenja odluka i planiranja dati su u Aneksu A. Najvažniji kapaciteti i snaga NATO-a za operacije podrške miru leže u sljedećem:

Zajednička doktrina i procedure - Interoperabilnost u bilo kojoj multinacionalnoj operaciji je uslov od presudne važnosti.

Savez je razvio doktrinu i široki dijapazon NATO Sporazuma o standardizaciji (STANAG) o procedurama i opremi koji se mogu primijenjivati u operacijama podrške miru. Važeća doktrina i sporazumi o procedurama predstavljaju dobru osnovu za uspješne multinacionalne vojne operacije.

Interoperabilnost opreme, mada nije postignuta u potpunosti, također predstavlja podršku kombinovanim vojnim operacijama NATO-a. Veliki broj ovih sporazuma o standardizaciji, naročito onih koje se odnose na operativne i logističke procedure, pokazali su se fleksibilnim, tako da ih mogu usvojiti i zemlje koje sa NATO-om sarađuju u operacijama podrške miru, a nisu njegove članice.

Od svog nastanka, NATO priznaje značaj i vrijednost zajedničkih vježbi i obuke na kopnu, moru i u zraku. Ovo dragocjeno iskustvo sve više postaje osnova na kojoj se i zemlje koje nisu članice NATO-a mogu rutinski pripremiti za učešće u operacijama podrške miru. Ova priprema može biti osnova, nakon što Sjevernoatlantsko vijeće prihvati misiju, za formiranje snaga za podršku mira.

Struktura multinacionalne komande i kontrole - Vojna komandna struktura NATO-a predstavlja posebnu snagu. Od svog nastanka NATO integriše vojne snage svih rodova i brojnih zemalja u cilju postizanja ciljeva uz pomoć zajedničke doktrine. Tokom godina planiranja, obuke i vježbi, Glavna komanda NATO-a ustanovila je procedure za sve tipove operacija i kriza i dostigla kolektivnu sposobnost za prevazilaženje prepreka nastalih usljed razlika u jeziku, kulturi i vojnim procedurama svake od zemalja. Ovo iskustvo je osobito primjenjivo u početnim fazama operacija podrške miru, kada vojne jedinice različitih zemalja stignu u nepoznato geografsko područje da tamo formiraju multinacionalne snage.

Također, NATO je, kako je i zamišljeno u konceptu kombinovanih zajedničkih borbenih grupa (CJTF), povećavanjem jezgra postojeće Glavne komande NATO-a u stanju efikasno i brzo osnovati glavnu komandu operacija podrške miru.

Zemlje članice NATO-a su se suglasile da razvijaju CJTF koncept. Takva jedna komanda mogla bi se aktivirati za neku misiju operacije podrške miru, kao i za druge zadatke rješavanja kriza. Elementi ovih komandi mogli bi davati savjete ili pružati podršku glavnim komandama koje uspostave druge međunarodne organizacije.

Infrastruktura Saveza i sistemi komunikacija - Dobra infrastruktura komunikacija, komande i kontrole je od vitalne važnosti za pokretanje i održavanje svake operacije. NATO-ova sredstva u ovoj oblasti bila bi od značaja za svaku operaciju podrške miru. Ova sredstva mogla bi se u cilju podrške staviti na raspolaganje elementima koji ne pripadaju NATO savezu, a učestvuju u operacijama pod vođstvom NATO-a.

Raspoložive snage - Stalne pomorske snage i NATO snage za pravovremeno upozoravanje na zračnu opasnost su primjeri elemenata pod operativnom komandom NATO-a u miru. Ove snage mogu se posebno dobro upotrijebiti za iznenada najavljene operativne potrebe operacije podrške miru. Uz to, i sve druge snage Saveza održavaju visok nivo pripravnosti. Ove kopnene, zračne i pomorske snage, kada ih države stave na raspolaganje, također predstavljaju važno sredstvo za brzo reagovanje i pružanje podrške operaciji podrške miru.

Partnerstvo za mir i drugi angažmani kontingenata zemalja koje nisu članice NATO-a - Odluku za pokretanje operacije podrške miru pod vođstvom NATO-a donosi Savez (NATO), a Sjevernoatlantsko vijeće zadržava najvišu nadležnost nad provođenjem operacije. U tom kontekstu, zemlje partneri i kontingenti zemalja koje nisu članice NATO-a trebale bi od samog početka biti

uključene u proces razvoja političkih i vojno-strateških smjernica, što će se ostvariti pomoću mehanizama Evroatlantskog partnerskog vijeća, Vojnog komiteta Evroatlantskog partnerstva i okvira njegovih podređenih komiteta, kao i eventualnih bilateralnih pregovora. Uspostavljanje komandnih elemenata Partnerstva sve do drugog nivoa komandovanja olakšat će uključivanje partnera u vojni proces planiranja. Odluke da se zemlje partneri pozovu da pruže doprinos budućim operacijama podrške miru pod vođstvom NATO-a donosi Sjevernoatlantsko vijeće.

1.3. UJEDINJENI NARODI

Povelja UN-a - U prvom članu Povelje Ujedinjenih naroda kaže se da je njihova glavna svrha “održavanje međunarodnog mira i sigurnosti”. Povelja navodi nadležnosti raznih elemenata Ujedinjenih naroda i regionalnih aranžmana i agencija u ostvarivanju ove svrhe. Mada se u Povelji ne pominju operacije podrške miru, tri poglavlja koja se najviše odnose na ove operacije su: Poglavlje VI, koje se bavi mirnim rješavanjem sporova, Poglavlje VII, koje se odnosi na akcije i mjere provođenja mira, i Poglavlje VIII koje se bavi regionalnim aranžmanima. Ostali detalji u vezi UN-a dati su u Aneksu B, a Povelja UN-a u Aneksu C.

Pokretanje misije - U okviru UN-a, Vijeće sigurnosti je organ koji je odgovoran za održavanje međunarodnog mira i sigurnosti. Operacije podrške miru se, stoga, pokreću putem rezolucija Vijeća sigurnosti. U određenim uslovima, pak, i Generalna skupština može pokrenuti mirovnu operaciju, na primjer u Koreji ili Gvatemali. Podrška ili angažovanje NATO-a u operaciji podrške miru mora biti u okviru odredbi Povelje UN-a. Akcija NATO-a je obično odgovor na odgovarajući mandat Vijeća sigurnosti.

Planiranje misije - UN-ov način izvođenja mirovnih misija pretrpio je niz značajnih promjena od završetka hladnog rata. Od pretežno nenaoružanog ili slabo naoružanog promatrača i misija održavanja mira, kakav je prvobitno bio, UN je danas da bi proširio svoju ulogu u unaprijeđenju mira i stabilnosti, a iskorištavajući pogodnosti novog strateškog okruženja, prešao na razmjешtanje multidimenzionalnih i multinacionalnih snaga. Rezultat iskustva stečenog u proteklih nekoliko godina je revizija metoda i resursa. Uz to, UN je svjestan da se u slučaju mnogih složenih operacija može pojaviti potreba da se pomoć potraži od regionalnih ili drugih organizacija ili vlasti koje raspolažu posebnim resursima. Na strateškom nivou, Izvršni komitet za mir i sigurnost Generalnog sekretara koji sačinjavaju podsekretari za političke poslove i operacije održavanja mira, koordinator za pomoć u hitnim situacijama i predstavnik visokog komesara za ljudska prava, sastaju se po potrebi da bi razmotrili krize. Općenito, ključni elementi grupe UN-a za odgovor na krizu koji učestvuju u misiji sastoje se od elemenata iz sljedećih grupa:

1. **Odjeljenje operacija očuvanja mira** – Ovo odjeljenje je operativna ruka Generalnog sekretara i odgovorno je za planiranje, pripremu, provođenje i upravljanje svim UN-ovim operacijama podrške miru. Sjedište ovog Odjeljenja je u New Yorku, a na čelu mu se nalazi jedan od generalnih podsekretara.
2. **Odjeljenje za političke poslove** – Odjeljenje za političke poslove daje savjete i podršku Generalnom sekretaru u svim političkim pitanjima. Sjedište mu je u New Yorku, a na čelu mu se nalazi jedan od generalnih podsekretara.
3. **Koordinator pomoći u vanrednim situacijama** - Koordinator pomoći u hitnim/vanrednim situacijama je UN-ov glavni savjetnik, koordinator i zastupnik za humanitarna pitanja. Njegov zadatak je mobilizacija i koordinacija zajedničkih napora međunarodne zajednice na zadovoljavanju potreba onih koji su pogođeni određenom prirodnom katastrofom i vanrednim stanjem, kao i obezbjeđenje brze, efikasne i integrirane akcije. Zajedno sa Uredom za koordinaciju humanitarnih pitanja odgovoran je za međuagencijske mehanizme i glavna je UN-ova osoba za sva pitanja vezana za mine i vojna sredstva.
4. **Visoki komesar za ljudska prava** - Sjedište visokog komesara za ljudska prava je u Ženevi i on je glavna osoba za ljudska prava i koordinaciju ovih pitanja unutar čitavog sistema UN-a. Visoki komesar za ljudska prava će vjerovatno biti sve angažovaniji u operacijama podrške miru koje ponekad zahtijevaju angažman stotina oficira za ljudska prava.

UN-ov proces planiranja - Da li će operacija zahtijevati primjenu mandata iz Poglavlja VII i da li će joj obim prevazilaziti komandni kapacitet UN-a u glavnim crtama će se odrediti na raspravi koja će se održati u ranoj fazi. U slučaju da hoće i da operaciju treba delegirati vojnom savezu kao što je NATO, NATO bi se već u ovoj fazi trebao uključiti u razvojni proces planiranja i na sebe preuzeti dobar dio neposrednog detaljnog planiranja. Da bi se osiguralo fokusirano operativno planiranje i da vojne operacije ne bi odstupile od političkih smjernica u slučajevima kad se operacije delegiraju vojnom savezu ili regionalnoj organizaciji, neophodna je tijesna politička saradnja.

Pokretanje misije - Pokretanje misije sa mandatom UN-a uglavnom počinje načelnim ovlaštenjem koje daje Vijeće sigurnosti. Potom slijedi zahtjev Generalnom sekretaru za podnošenje detaljnog plana i približne procjene troškova. Centar planiranja bit će Odjeljenje za operacije podrške miru, a naročito Služba planiranja misija. Tada Generalni sekretar, ako mu to vrijeme dopušta, šalje jednu ili više izviđačkih misija i priprema izvještaj za Vijeće koji će sadržati odgovarajuće opcije i preporuke. Nakon toga, Vijeće usvaja drugu rezoluciju kojom se odobrava kompletan plan Generalnog sekretara ili samo dio tog plana i daje zvanično ovlaštenje za operaciju i mandat.

Mandat i rezolucije Vijeća sigurnosti - Mandat bi trebao postaviti široke strateške smjernice za misiju i uključiti i uslove koji definiraju krajnji operativni rezultat. Izmjene mandata tokom misije ili one koje su objavljene u naknadnim

rezolucijama Vijeća sigurnosti treba ponovo procijeniti, i to temeljito, uključujući i informaciju o mogućim implikacijama na terenu za civilne i vojne komponente. Neophodan preduslov za dobijanje mandata je da Vijeće sigurnosti i zemlje učesnice u potpunosti razumiju implikacije koje može imati upotreba vojske i sile, kao i koliki je to obim snaga koji je potreban. Naročito se Vijeću sigurnosti mora dati na znanje šta se realno može postići snagama koje će u datoj situaciji biti na raspolaganju.

Operativna direktiva - U skladu sa širokim strateškim smjernicama datim u mandatu, Služba za planiranje misije bi trebala napraviti nacrt operativne direktive za šefa misije koji je u stvari komandant misije, a obično je to specijalni predstavnik Generalnog sekretara. Ovaj nacrt koji bi trebao obuhvatiti koncept operacija koji odražava stvarno stanje u zoni djelovanja, kao i raspoloživost snaga i operativne ciljeve, trebalo bi zatim razraditi u plan misije koji bi pripremio šef misije u zoni djelovanja i glavni elementi njegovog osoblja za planiranje, kako vojni tako i civilni. Plan misije treba da odražava međunarodnu saglasnost po pitanjima kao što su profil snaga i borbena pravila i treba ga stalno iznova preispitivati imajući u vidu ciljeve misije i promjenjivu situaciju na terenu. Nažalost, ovaj proces se u operacijama sa mandatom UN-a rijetko kad efikasno provodi.

Komanda i koordinacija - Lanac komandovanja za operacije UN-a počinje od Vijeća sigurnosti, preko Generalnog sekretara, pa do šefa misije (ako ne komandanta snaga lično). Šef misije treba svakodnevno izvještavati Odjeljenje za operacije očuvanja mira. U zoni djelovanja predstavnik jedne od UN-ovih agencija, obično lokalni predstavnik UN-ovog programa za razvoj, dobit će odgovornost za koordiniranje aktivnosti ovih UN-ovih agencija. U nekim slučajevima Generalni sekretar će naimenovati agenciju čija će osnovna odgovornost biti koordinacija između agencija. Operativni lanac komandovanja misije sprovođenja mira koju odobrava UN dogovorit će se između zemalja koje provode operaciju i UN-a, za svaki pojedinačni slučaj posebno, uz obaveznu tijesnu političku koordinaciju na strateškom nivou i mehanizme koordiniranja u okviru zone izvođenja operacija.

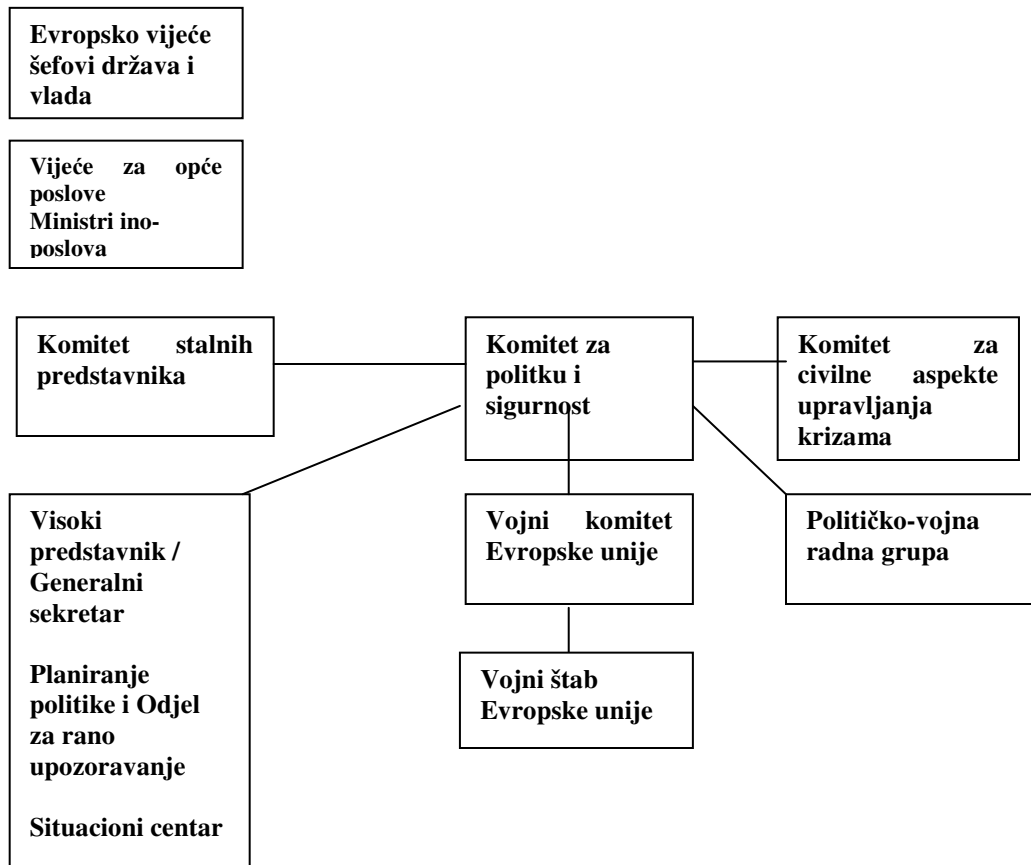
1.4. ORGANIZACIJA ZA SIGURNOST I SARADNJU U EVROPI (OSCE/OSSE)

OSCE je jedan od političkih organa koji može odobriti operacije podrške miru. OSCE je do sada na Balkanu dva puta realizirao misije promatranja i nadgledanja. Od svog nastanka OSCE je jedan od organa koji su angažovani na smanjivanju tenzija između zemalja u svijetu i uspostavi mjera za smanjenje i kontrolu naoružanja. OSCE je razvio procedure i institucije kako bi doprinio mirnom rješavanju sukoba u skladu sa Poveljom UN-a. Kao regionalni aranžman u skladu s Poglavljem VIII Povelje UN-a, OSCE je jasno izrazio svoju spremnost da u odgovarajućim situacijama učestvuje, provodi ili predvodi operacije podrške

miru u skladu sa Poglavljem VI. Do akcije NATO-a može doći kao odgovor na odgovarajuće mandate OSCE-a, a bit će provedena u skladu sa politikom NATO-a. Zemlje članice OSCE-a preispituju njegovu ulogu prema “Zadacima iz Petersberga”, u okviru pregovora o razvoju evropsko-sigurnosnog identiteta. Ostale pojedinosti date su u Aneksu D.

1.5. EVROPSKO (EU) UPRAVLJANJE KRIZAMA

Na Helsinškom samitu u decembru 1999. godine, Vijeće je dobilo zadatak da uspostavi stalne političke i vojne strukture za razvoj i rukovođenje operacijama za upravljanje krizama koje predvodi EU. S ovim ciljem uspostavljena su nova tijela, a razvijaju se i procedure za integraciju vojne i civilne ekspertize. Ove nove strukture prikazane su na sljedećem dijagramu:

Strukture Evropske unije za upravljanje krizama

1.6. MEĐUNARODNI DONATORI I VLADE DONATORI

Vlade su daleko najveći izvor sredstava za operacije podrške miru. One pružaju podršku elementima vojnog odgovora kroz svoje budžete za odbranu, a kroz svoje donatorske agencije, bilo putem donatorske agencije te zemlje ili putem nekog međunarodnog organa, kao što su Organizacija za ekonomsku saradnju i razvoj i Humanitarni ured Evropske zajednice usmjeravaju “zvaničnu pomoć” ka brojnim drugim elementima operacije podrške miru.

Donatorski kanali - Kanali koje biraju donatori se mijenjaju. Pomoć jedne vlade drugoj, što je nekad predstavljalo najveći dio bilateralne pomoći u slučaju hitnih/vanrednih situacija, sada predstavlja samo mali dio ukupnih sredstava. Vlade mogu i dalje biti važan kanal, ali u kompleksnim vanrednim situacijama, u politički nestabilnom okruženju, gdje infrastruktura vlade može biti neefikasna, sve više se daje prednost multinacionalnim kanalima kao što su UN, Evropska unija, Svjetska banka i nevladine organizacije.

Priroda donatorskih operacija - Donatorske operacije su najčešće namijenjene olakšavanju situacije. Na primjer, donatori se mogu uključiti u organizaciju logistike i uspostavljanje sistema komunikacija i informacijskih centara. Cilj nedavnih operacija u kojima je vojska i upravljala i bila partner nevladinih organizacija prilikom implementacije projekata rekonstrukcije bio je stvaranje novih radnih mjesta i civilni razvoj.

1.7. NEVLADINE ORGANIZACIJE

Nevladine organizacije se zakonski razlikuju od UN-ovih agencija i međunarodnih organizacija, kao što je Međunarodni komitet crvenog križa (MKCK). Nevladina organizacija je zvaničan termin koji se u članu 71 Povelje UN-a koristi da se opiše široki dijapazon prije svega neprofitnih organizacija motiviranih humanitarnim ili vjerskim vrijednostima koje obično ne ovise o vladi, UN-u i komercijalnom sektoru. Sektor nevladinih organizacija je izuzetno raznolik i obuhvata hiljade vrlo različitih organizacija koje se razlikuju po veličini, zrelosti, stručnosti, kvalitetu i zadatku. Domaći i međunarodni donatori sve više koriste nevladine organizacije kao efikasan i nepolitički odgovor na složene vanredne situacije.

Zadaci i vrijednosti - Zadaci nevladinih organizacija mogu se kretati od opšte pomoći u smislu “smanjenja neimaštine” do posebnih misija “za pomoć zdravstvenim službama u zajednicama u kojima je došlo do sukoba”. Zadatak nevladine organizacije je obično određen vrijednostima ili principima kojima se rukovode u provođenju operacije i koji se mogu jednim imenom opisati kao

ljudska prava, sa naglaskom na to da njihov rad doprinosi ostvarenju prava na život, hranu, vodu, zdravlje, slobodu izražavanja, itd.

Koordinacija i povezanost nevladinih organizacija - Povećanje broja nevladinih organizacija u slučaju kompleksnih vanrednih situacija znači da postaje sve složenije provoditi koordinaciju i saradnju, da ponekad pokušaj koordinacije i saradnje u potpunosti propadne i da za izvršenje zadatka treba sve više vremena. U ranoj fazi jedne složene vanredne situacije, nevladina organizacija treba uglavnom formirati neku vrstu mreže ili krovne organizacije ili konzorcija. S eskaliranjem situacije dolazi i do povećanja broja i priliva finansija angažovanih nevladinih organizacija, pa se javlja i sve veća potreba za koordinacijom i odgovornosti pred donatorima. Ovakva jedna operacija, ukoliko se njom pažljivo ne rukovodi, može se pretvoriti u takmičenje za novac i druga sredstva, a to opet može pokvariti odnose i stvoriti razdor. Potreba da se na negativne pritiske ove vrste reagira stavlja akcenat na neophodnost redovnih veza između civila i vojske i komunikacije na svim nivoima.

Odnos sa vojskom - I vojska i nevladine organizacije sklone su antagonističkim stereotipima o onom drugom. U cilju prevazilaženja ovog sindroma, koji ne samo da nije od pomoći nego je kontraproduktivan, akcenat opet treba staviti na redovne kontakte i komunikaciju. Mada bi vojska trebala prihvatiti činjenicu da je nevladinim organizacijama potreban vlastiti prostor u kome će funkcionirati, neki oblik koordinacije je u svakom slučaju neophodan, ako ni zbog čega drugog, a ono radi tačnog definiranja tog prostora. Efikasna saradnja imaće velikog udjela na uspjeh misije.

1.8. MEĐUNARODNE ORGANIZACIJE I ORGANIZACIJE VLADA

Međunarodni Komitet Crvenog križa (MKCK) - Međunarodni Komitet Crvenog križa osnovalo je 1863. g. pet građana Ženeve kao "Međunarodni komitet za pomoć ranjenicima". MKCK se finansira dobrovoljnim doprinosima vlada (85%), doprinosima društava nacionalnog Crvenog križa i Crvenog polumjeseca (10%) i iz privatnih izvora (5%). MKCK, koji je osnovno tijelo u stvari se sastoji od tri sastavna, ali neovisna dijela. To su sam MKCK, nacionalna društva i savez, a svi imaju vlastiti, individualni status.

MKCK - Zadatak MKCK-a je da na osnovu Ženevske konvencije i protokola o zaštiti pomogne žrtvama međunarodnog ili lokalnog oružanog sukoba i onima koji su pogođeni unutaršnjim nemirima ili tenzijama.

Nacionalna društva - Društvo Crvenog križa u svojoj matičnoj zemlji služi kao organ pomoći javnim organima vlasti u humanitarnim pitanjima. Njegov zadatak je prije svega podrška vojnim sanitetskim službama u vrijeme sukoba.

Federacija - Međunarodna Federacija Crvenog križa i Crvenog polumjeseca pruža podršku humanitarnim aktivnostima koje provode društva pojedinačnih država. Svojim koordiniranjem međunarodnih operacija pomoći u slučaju prirodne katastrofe i poticanjem pružanja pomoći za razvoj, Federacija nastoji spriječiti ili ublažiti ljudsku patnju.

Principi MKCK-a – Pored provođenja međunarodnih sporazuma o humanitarnom pravu, dužnost MKCK-a je provedba sedam osnovnih principa: humanost, nepristrasnost, neutralnost, nezavisnost, dobrovoljan angažman, jedinstvo i univerzalnost.

Operacije na terenu u cilju pomoći i zaštite žrtava - Mandati su dati za sljedeće zadatke:

1. Posjeta i razgovor sa ratnim zarobljenicima i pritvorenim ili interniranim civilima, bez prisustva svjedoka.
2. Pružanje pomoći stanovništvu okupiranih teritorija.
3. Traganje za nestalim osobama i prijenos poruka ratnim zarobljenicima i pritvorenim civilima.
4. Pomoć u osnivanju bolničke zone i lokaliteta, kao i sigurnosne zone.
5. Primanje zahtjeva za pomoć od zaštićenih osoba.
6. Pravo na inicijativu za provođenje gore navedenih zadataka i, u slučaju unutrašnjih sporova, pružanje usluga stranama u sukobu.

Međunarodna organizacija za migracije (IOM) - IOM je međuvladina organizacija i trenutno broji 59 zemalja članica i 41 zemlju posmatrača. Mada je osnovana van UN-a, IOM u Generalnoj skupštini UN-a ima status posmatrača. IOM se rukovodi principom da migracija, provedena humano i bez nemira koristi i emigrantima i društvu. Oblasti saradnje IOM-a sa partnerima, kao što je UNHCR, su sljedeće:

1. Pomoć pri savladavanju operativnih izazova migracije
2. Poboljšanje razumijevanja problema migracije
3. Poticanje društvenog i ekonomskog razvoja kroz migraciju
4. Primjena principa poštovanja ljudskog dostojanstva i rad usmjeren na dobro emigranata.

Amnesty International - Amnesty International se finansira priložima i donacijama svojih članova širom svijeta. Ne traži i ne prima sredstva od vlada. U cilju očuvanja nezavisnosti organizacije, svi doprinosi su strogo kontrolisani smjernicama koje je postavilo Međunarodno vijeće organizacije. Amnesty International ima zvanične veze sa raznim organima UN-a i drugim regionalnim organima. Radi na sprječavanju kršenja osnovnih ljudskih prava od strane vlada. Glavni zadaci ove organizacije su sljedeći:

1. Oslobođanje svih zarobljenika koji su pritvoreni zbog svojih uvjerenja ili etničkog porijekla, spola, boje kože ili jezika, a nisu počinili nikakav nasilan čin, niti zagovarali nasilje;
2. Osiguravanje pravednih i hitnih suđenja političkim zatvorenicima;
3. Ukidanje smrtne kazne, mučenja i drugih surovih načina postupanja sa zatvorenicima;
4. Okončanje vansudskih smaknuća i "nestanaka".

1.9. POSLOVNI I CIVILNI SEKTOR

Poslovni i civilni sektor je termin koji se uglavnom koristi da opiše multinacionalni biznis, finansijske institucije, preduzeća u civilnom sektoru i poslovne interese koji su eventualno prisutni ili su u prošlosti postojali u oblasti gdje se izvodi misija. U slučaju da privreda zemlje domaćina ovisi o određenom prirodnom resursu, a poljoprivreda i tržište tog resursa od nekog preduzeća u civilnom sektoru, onda bi to preduzeće trebalo konsultovati i od njega tražiti savjet po pitanju ekonomskih implikacija plana misije i dugoročnih potreba rekonstrukcije. Isto tako, uspostava funkcionalne ekonomije će skoro sigurno zahtijevati angažman finansijskih institucija kao što su Svjetska banka i Međunarodni monetarni fond (MMF). Njihov angažman bi trebao pomoći da se stvori finansijsko okruženje u kojem preduzeća iz privatnog ili civilnog sektora mogu ulagati i pružati podršku svakom programu obnove i izgradnje. Da bi se izbjegla ovisnost i osigurao razvoj tih lokalnih resursa i privrede, bit će neophodno angažovati domaća preduzeća i poslovne interese te zemlje. Uz to, civilni sektor može pružiti podršku, uključujući i podršku na planu sigurnosti, kako vojsci zemlje domaćina, tako i nevladinim organizacijama i na taj način doprinijeti razvoju privrede te zemlje.

2. PRIRODA OPERACIJA PODRŠKE MIRU

Ovim poglavljem utvrđuje se osnova za operacije podrške miru i definiciju uspjeha u njima. Ono također razmatra faktore koji utječu na postizanje uspjeha i općenito opisuje vrste operacija koje vojne snage mogu preduzimati u operacijama podrške miru .

2.1. KONCEPCIJSKI OKVIR

Definicija operacija podrške miru – OPM (PSO) se, u NATO doktrini, kategoriziraju kao “vojne operacije koje se ne odnose na rat”, odnosno “neratne operacije” (MOOTW), i kao takve one mogu pokrivati širok spektar vojnih aktivnosti, uključujući operacije u miru, tokom sukoba i nakon sukoba. Ipak, OPM (PSO) se razlikuju od rata i većine drugih neratnih operacija po tome što se sprovode nepristrasno i što nema određenog neprijatelja. OPM (PSO) su zamišljene da se uspostavi mir, a ne da se dobije rat. Aktivnosti na sprečavanju sukoba i očuvanju mira nalaze se na nenasilnom kraju spektra OPM (PSO), dok se na agresivnijem kraju spektra nalazi provođenje mira koje može ličiti na rat. Termin Operacije podrške miru OPM (PSO) je sada u širokoj upotrebi mnogih civilnih agencija kojim one opisuju svoje aktivnosti u kompleksnim humanitarnim vanrednim situacijama, definisane kao:

“ OPM (PSO) su multifunkcionalne operacije u kojima su nepristrasne vojne aktivnosti namijenjene ponovnoj uspostavi vladavine zakona i stvaranju sigurnog i stabilnog okruženja u cilju podrške nastojanjima civilnih elemenata misije da stvore samoodrživi mir”.

OPM (PSO) mogu uključivati očuvanje mira i sprovođenje mira, kao i sprječavanje sukoba, uspostavu mira, izgradnju mira i humanitarne operacije. U odsustvu međunarodnog policijskog prisustva, vojska se sve više angažuje na aktivnostima policijskog tipa, odnosno uspostavi vladavine zakona. Izvan vojnih krugova, termin “očuvanje mira” se često pogrešno koristi da bi obuhvatio sve OPM (PSO), uključujući i sprovođenje mira.

Ograničenja u vođenju operacija podrške miru – Operacije podrške miru kao i sve vojne operacije vode se uz ograničenja, bilo da je riječ o poštivanju Zakona o oružanom sukobu ili Ženevskih konvencija. Sažetak Ženevskih konvencija iz 1949. i njihovih dodatnih protokola je dat u Aneksu E.

Borbena pravila su sredstvo pružanja smjernica i instrukcija komandantima i osoblju unutar okvira političko - vojnih ciljeva. Ona definišu stepen i način na koji se sila može upotrijebjavati, a napisana su da osiguraju pažljivo nadgledanje primjene sile.

Nametnuta ograničenja mogu se odnositi na ponašanje vlastitih snaga, kao što je zahtjev da budu nepristrasne, i/ili ograničenja koja se odnose na utjecaj na druge snage. Ograničenja mogu biti vremenska, geografska, kvalitativna ili kvantitativna. Uspostavljanjem limita upotrebe sile, borbena pravila definišu niz opcija koje su na raspolaganju vojnim komandantima na svim nivoima i, prema tome, određuju tehnike na kojima će se zasnivati vođenje operacija. Na primjer, priroda OPM (PSO) može zahtijevati da komandanti ograniče vođenje operacija i usredsrede svoje napore na tehnike namijenjene unapređenju dugoročog prihvatanja operacije i saradnje u misiji, umjesto na kratkoročnu vojnu pobjedu. Što je vojni komandant sputaniji ograničenjima za upotrebu sile i drugih borbenih tehnika, to se veći naglasak treba staviti na tehnike za unaprjeđenje sporazumjevanja da bi zadržao inicijativu i operativni tempo.

Razlika između OPM (PSO) i rata - Osnovno ograničenje po kojem se OPM (PSO) razlikuju od drugih operacija je nepristrasnost. OPM (PSO) nisu ni za ni protiv neke određene strane, već se sprovode na nepristrasan način uz jednak tretman svih strana. Umjesto postizanja kratkoročne vojne pobjede, OPM (PSO) su zamišljene da osiguraju poštivanje mandata operacije, nametnu vladavinu zakona i stvore sigurno i stabilno okruženje u kojem civilne agencije mogu pokušati ukloniti osnovne uzroke krize i stvoriti samoodrživ mir. Postupci snaga za podršku miru zasnivaju se na procjeni koliko strane poštuju, odnosno ne poštuju mandat operacije, a ne na bilo kakvoj predrasudi ili pristrasnosti. Ponašanje snaga za podršku miru trebalo bi biti slično ponašanju neutralnog suca, i trebalo bi ostati takvo čak i ako samo jedna od strana konstantno ne poštuje mandat i trpi posljedice zbog toga. U operacijama očuvanja mira, nivo poštivanja je takav da sudiji treba relativno mali broj resursa. S druge strane, u operacijama sprovođenja mira sudiji je potrebno dovoljno resursa da nametne poštivanje mandata, bez obzira koliko se strane tome protive. Ali, sudija ne smije postati jedna od strana u konfliktu. Status sudije zahtijeva pristup koji se veoma razlikuje od statusa igrača čija je ambicija poraziti drugi tim ili timove.

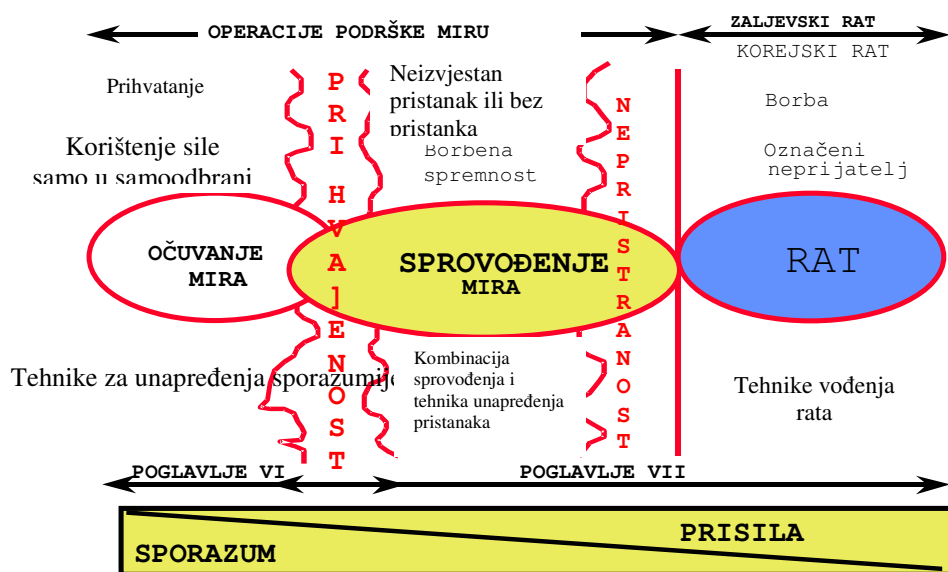
Rat kao prethodnik OPM (PSO) - Da bi uslijedila OPM (PSO), može biti potrebno postaviti uslove mijenjajući lokalni odnos vojnih snaga. Također može biti potrebno da upotrebom vojne sile nasilno osigurati ulazak u zonu operacije ili da se posebno neprijateljski raspoložena strana prisili, upotrebom svih neophodnih sredstava, na odustajanje od ofanzivnih akcija protiv snaga za podršku miru koje će biti raspoređene. Upotreba zračne sile ili drugih indirektnih načina dejstvovanja, a ne direktan sukob snaga, može pomoći da se depersonalizira, i samim tim minimizira, dugoročno neprijateljstvo usmjereno protiv snaga za podršku miru pri raspoređivanju. Ipak, bit će potrebno pažljivo rasuđivati o tome da li vojna sila može promijeniti (da li će joj biti dopušteno da promijeni) svoj stav o upotrebi sile, i koncept operacija od ofanzivno-pristrasne akcije u nepristrasnu OPM (PSO). Iako bi moglo biti preporučljivo koristiti dvije odvojene snage za bilo kakvu agresivnu i pristrasnu operaciju sprovođenja, naspram nepristrasnih snaga za podršku miru koje će uslijediti nakon toga, ovo možda neće biti moguće zbog ograničenih resursa. U bilo kojem slučaju,

nanošenje štete bi se trebalo ograničiti i voditi potrebom da se na kraju izgradi sporazum, društveni i ekonomski razvoj i ostvare dugoročni politički ciljevi.

Precizno određen mandat - Razlika između OPM (PSO) i drugih operacija sprovođenja koje više nalikuju ratu odredit će se ispitivanjem mandata i željenog krajnjeg političkog cilja. Mandat OPM (PSO), čak i onih za sprovođenje mira, ne bi trebao određivati neprijatelja, niti se odnositi na vojnu pobjedu. Mandat OPM (PSO) će se generalno odnositi na pitanja kao što su ponovno uspostavljanje i očuvanje mira i sigurnosti, vladavine zakona i podrške principima UN-a i međunarodnog humanitarnog prava. Miješanje i brkanje OPM (PSO) sa ciljevima više nalik ratu unutar istog mandata će obično rezultirati krajnjim političkim ciljem koji je nekoherentan i neostvariv. Aktivno učešće strana u formuliranju i postizanju krajnjeg političkog cilja bit će od najveće važnosti u OPM (PSO). Kako se vojne operacije budu kretale ka ratu, smanjivat će se potreba da se strane uključuju u dijalog sve do situacije kada bi se strateški ciljevi određeni mandatom i krajnjim političkim ciljevima konačno mogli nametnuti stranama bez prethodnih konsultacija.

Razlika između sprovođenja mira i očuvanja mira - Kada su prihvaćenost i poštivanje OPM (PSO) visoki, snage za sprovođenje i očuvanje mira će usvojiti slične pristupe, iako će akcije snaga za sprovođenje mira biti podržane njihovom sposobnošću za odvratanje. I snage za očuvanje i snage za sprovođenje su predviđene za ostvarenje istog krajnjeg cilja, definisanog u okvirima sigurnog i stabilnog okruženja i samoodrživog mira. Ipak, snage za očuvanje mira na prvom mjestu zasnivaju svoje operacije na saglasnosti strana i nisu fizički konfigurirane ili sposobne za upotrebu sile osim u svrhu samoodbrane. Sloboda djelovanja snaga ograničenih na očuvanje mira je znatno više ograničena u poređenju sa borbeno sposobnim snagama za sprovođenje mira u slučaju da je saglasnost nesigurna ili povučena. Zbog toga lako naoružane snage za očuvanje mira ne bi trebale dobivati ni pokušavati da izvršavaju zadatke sprovođenja koji bi mogli izazvati neprijateljske reakcije koje su iznad njihovih mogućnosti djelovanja i koje bi mogle eskalirati u rat. Samo snage za sprovođenje mira, pripremljene za borbu i sposobne za efikasno provođenje mandata, trebale bi se rasporediti u potencijalno neprijateljsku sredinu.

Konceptualni model - Okvir za OPM (PSO) i rat je prikazan na slici 3.1:

Slika 3.1. – Okvir OPM (PSO)

Za snage za sprovođenje mira koje nakon raspoređivanja utvrde da svoj operativni profil mogu smanjiti na onaj bliži snagama za očuvanje mira stepen prihvatanja je od male neposredne važnosti. O prelasku snaga za sprovođenje mira koje imaju robusna borbena pravila na profil snaga za očuvanje mira može odlučiti komandant snaga.

2.2. DEFINISANJE USPJEHA U OPM (PSO)

Uspjeh u OPM (PSO) će se generalno odnositi na ostvarenje jednog broja unaprijed određenih strateških ciljeva kao elemenata krajnjeg političkog cilja, a koje bi trebalo navesti u mandatu operacije. Priroda OPM (PSO) je takva da će se ovi ciljevi uglavnom odnositi na uspostavljanje sigurnog, stabilnog i samoodrživog okruženja za lokalno stanovništvo. Ostvarenje krajnjeg političkog cilja će biti kriterij za definisanje uspjeha cijele operacije, uključujući vojnu misiju. Ostvarenje vojnih ciljeva koji se odnose na sigurnost obično će prethoditi ili biti prekretnica na putu ka ostvarenju krajnjeg političkog cilja određenog u mandatu operacije.

Ostvarenje vojnih ciljeva je relativno lako odrediti. Ipak, realni ili stvarni uspjeh operacije je vezan za svakodnevnicu lokalnog stanovništva u bivšoj zoni konflikta i stvaranje situacije u kojoj se "sukobi više ne rješavaju upotrebom sile". Ipak je

ovakve uslove teže definisati i pretočiti u mjerljive političke ciljeve. Ostvarivanje prekretnica i drugih strateških ciljeva koji se odnose na krajnji politički cilj zahtijeva ustrajnost i napore širokog spektra civilnih organizacija i lokalnih agencija. Tako će se stvarni uspjeh operacije mjeriti u odnosu na ukupni rezultat, a ne samo prema postignutim vojnim ciljevima.

Ostvarenje vojnih ciljeva i stvaranje sigurnog okruženja ne garantiraju uspostavljanje samoodrživog mira. Međutim, bez sigurnosti (i pravde) teško da će pomirenje i drugi razvojni programi usmjereni na stvaranje samoodrživog mira biti efikasni. Ipak, jednom kada se ostvare vojni ciljevi vezani za sigurnost, postizanje krajnjeg političkog cilja će zahtijevati preusmjeravanje glavnih napora misije sa snaga za podršku miru na aktivnosti civilnih komponenti misije na izgradnji mira. Bez takvog preusmjeravanja glavnih napora i, u skladu s tim, preusmjeravanja finansiranja i resursa, teško da će operacija napredovati sa vojne mrtve tačke.

2.3. VOĐENJE OPM (PSO)

Vojni uspjeh u vođenju OPM (PSO) će generalno uključivati ostvarivanje saglasnosti i izgradnju sporazuma na takav način da se omogući postepena predaja odgovornosti vojnim snagama nižeg profila, drugim organizacijama za sigurnost i civilnim agencijama. Na primjer, NATO snage mogu smatrati svoju vojnu misiju završenom onda kada mogu predati svoje odgovornosti snagama za očuvanje mira, po mogućnosti iz UN-a. Ove snage za očuvanje mira bi zauzvrat težile poboljšavanju sigurnosnog okruženja tako da mogu predati svoje dužnosti u vezi sigurnosti međunarodnim ili domaćim policijskim snagama, a u isto vrijeme nastavljati razvijati uslove u kojima će civilne agencije moći pokušati ukloniti osnovne uzroke krize. Kako se ovi uslovi budu ostvarivali bit će moguće iskazati vojni uspjeh smanjenjem profila snaga za podršku miru i postepenim povlačenjem vojnih snaga. Prema tome, značajan element uspjeha zasnovan je na izgradnji kapaciteta domaćih snaga sigurnosti, vojske i policije koji će se brinuti o sigurnosti u vlastitoj sredini. Ovo može zahtijevati uključivanje timova iz snaga za podršku miru i međunarodnih policijskih snaga u programe demobilizacije, razoružanje i reintegracije koji bi bili dio šireg paketa obuke i transformacije sigurnosnog sektora. Uspjeh u OPM (PSO) umnogome zavisi od efikasnog vođenja promjena i tranzicije.

Za uspjeh misije je potrebno da snage za podršku miru budu adekvatno obučene, organizirane, opremljene i naoružane. To će također znatno utjecati na njihov kredibilitet kod strana i, samim tim, njihovu sposobnost da ostvare svoje operativne ciljeve. Drugi kriterij za uspjeh je stroga nepristrasnost snaga za podršku miru, a za to će biti potrebne aktivne mjere da bi se odbile optužbe o pristrasnosti koje će neminovno doći. Konačno, profesionalnim ponašanjem snaga moraju se ojačati svi aspekti vođenja misije. Ključni stavovi u ponašanju

su korektan stav i ponašanje pripadnika snaga za podršku miru, njihove odlučne i konzistentne reakcije, naročito u slučajevima nepoštivanja dogovorenog, i tijesna i harmonična saradnja unutar okvira koji čine snage za podršku miru.

Poseban preduslov za uspjeh tokom većine OPM (PSO) je da vlasti u zoni sukoba i/ili vođstvo strana u sukobu prihvate prisustvo i ciljeve snaga za podršku miru. Pitanje poštivanja detalja bilo kojeg mirovnog sporazuma od strane lokalnih (para-)vojnih elemenata strana u sukobu u tijesnoj je vezi sa prihvaćenošću. Saglasnost i poštivanje dogovorenog su detaljnije obrađeni u Poglavlju 5.

Komandant snaga za podršku miru mora uzeti u obzir one faktore koji mogu potkopati šanse za uspjeh. Jedan od tih faktora je podrška međunarodne zajednice operaciji i, ne manje važna, podrška lokalnog stanovništva i vođstva strana. Drugi slični faktori su implicitna napetost između "uobičajenih" vojnih zadataka (borbenih operacija) i onih koji se obavljaju za vrijeme OPM (PSO), kulturnih aspekata (koji se odnose na drugačiju kulturnu sredinu u zoni sukoba od one na koju je veliki dio snaga za podršku miru navikao, i na multinacionalni karakter svih snaga za podršku miru), i također kompliciranije prirode OPM (PSO) općenito.

Multinacionalni sastav skoro svih snaga za podršku miru i kulturne razlike među njihovim pripadnicima mogu biti uzrokom trzavica. Komandant snaga i komandno osoblje bit će različitih nacionalnosti i mogu imati drugačije stilove komandiranja i štapske procedure. Bilo kakve trzavice između nacionalnih kontingenata ili pojedinaca mogu se zaoštriti primitivnim uslovima smještaja, nedostatkom privatnosti, ograničenim uslovima za higijenu, jezičkim problemima i rutinom, a čak i dosadom koja može izvršenje najprostijih zadataka učiniti pravim izazovom.

Kompleksnost spektra izazova koje postavlja OPM (PSO), naročito osjećaja nemoći izazvanog ograničenim borbenim pravilima, može također biti razlog za nezadovoljstvo snaga za podršku miru, i prijetnja uspjehu operacije. Strane u sukobu također mogu pokušati da iskoriste bilo kakve nacionalne razlike i neslaganja u svoju korist, a protiv interesa snaga za podršku miru. Takvi postupci strana mogu se predvidjeti i trebalo bi ih preduprijediti čvrstim vođstvom unutar snaga za podršku miru. Put ka uspjehu tokom OPM (PSO) može biti težak i dug. Komandanti na svim nivoima moraju biti svjesni tenzija koje se mogu pojaviti, i prijetnji koju ove tenzije mogu predstavljati po ostvarenje ciljeva OPM (PSO). Preduzimajući blagovremene korake protiv njih može se u velikoj mjeri olakšati uspjeh vojnog dijela misije, i na kraju i njen opšti uspjeh.

Početni uspjeh snaga za podršku miru i odsustvo međunarodnih policijskih snaga može rezultirati potrebom da vojska preuzme funkciju policije i uspostavljanja vladavine zakona, za koje možda i nije obučena. Za ispunjenje ovih zadataka može biti potrebno proširenje vojne obuke da bi se uključile neke policijske funkcije, kao što su kontrola masa, operacije traženja i hapšenja i rukovanje dokazima. Ipak, upotreba vojske u funkciji policije teško može biti finansijski

rentabilna i predstavljati dugoročno rješenje za izazove uspostavljanja vladavine zakona, tako da bi se trebala razmatrati jedino kao privremena mjera uzrokovana operativnom nužnošću. Zadatak borbe protiv organiziranog kriminala bi uvijek trebao ostati u rukama policije.

2.4. VRSTE OPERACIJA PODRŠKE MIRU

Sprječavanje sukoba

Na sprječavanje sukoba se prvenstveno gleda kao na političku i razvojnu funkciju kojoj se podrška pruža kroz vojne aktivnosti. Broj i razmjere konflikata u Africi i drugdje sugerira da se ne odvajaju dovoljno resursa za strategiju sprečavanja sukoba. Iz razloga koji su obično vezani za nacionalne interese, međunarodna zajednica se obično angažira samo u upravljanju sukobom kada je taj sukob u svojoj najdestruktivnijoj fazi i kada je s njim najteže upravljati. Ranije angažovanje nego što je to trenutno trend moglo bi ponuditi veće šanse za uspjeh i pokazati se jeftinijim, dugoročno gledajući. Aktivnosti na sprečavanju sukoba koje uključuju vojne snage, obično se sprovode pod okriljem Poglavlja VI Povelje UN-a. Ipak, vojno raspoređivanje sa ciljem odvratanja i prisile strana u sukobu mora biti vjerodostojno za šta bi moglo biti potrebno usvajanje borbenog stava i mandata za sprovođenje po Poglavlju VII. Aktivnosti sprečavanja sukoba mogu se kretati od diplomatskih inicijativa i razvojnog učešća, preko napora da se reformira sigurnosni sektor zemlje kako bi bio više pod demokratskom kontrolom, do preventivnog raspoređivanja snaga namijenjenih da spriječe ili ograniče sporove da ne bi eskalirali u oružani sukob. Druge aktivnosti na sprečavanju sukoba mogu podrazumijevati vojne zadatke prikupljanja činjenica, konsultacija, upozorenja, inspekcija i nadgledanja.

Vojni zadaci – Vojni efektivni koji se koriste za sprječavanje sukoba trebali bi biti usmjereni na podršku koju pružaju političkim i razvojnim naporima da se otklone uzroci socijalnih tenzija i nemira prije počinjanja sukoba. Vojni zadaci će biti skrojeni da bi odgovorili političkim i razvojnim potrebama, ali općenito spadaju u sljedeće kategorije vojnih zadataka:

- 1. Rano upozoravanje** – Rano upozoravanje na potencijalni sukob će najvjerojatnije proisteci iz aktivnosti uobičajenog nadgledanja koje države rutinski izvode. Što prije države i organizacije postanu svjesne predstojeće krize, to prije mogu poduzeti odgovarajuće političke ili vojne akcije da pokušaju spriječiti izbijanje ili eskalaciju neprijateljstava. Uz to, rana identifikacija problema daje vremena da se razvije više opcija i priliku da se reakcije usklade.
- 2. Praćenje i osmatranje** - Vojni kapaciteti se mogu koristiti za nadgledanje vojnih i civilnih aktivnosti u zraku, na zemlji i na moru. Transparentna upotreba ovih aktivnosti praćenja i osmatranja može imati efekat odvratanja.

Važno je naglasiti nepristrasnost takvog praćenja i osmatranja prema umiješanim stranama i međunarodnoj zajednici.

- 3. Obuka i transformacija sektora sigurnosti** – Državna podrška programima obuke i drugim naporima da se poboljša i demokratizira sektor sigurnosti države (vojska, policija, sudstvo, itd.) može biti podrška širim razvojnim planovima da se popravi situacija sa ljudskim pravima u zemlji. Finansiranje razvoja od strane donatora može se usloviti stepenom napretka reforme sektora sigurnosti i finansijskom transparentnošću i odgovornošću. Na primjer, Međunarodni monetarni fond (MMF) može usloviti kredite poštivanjem limita koje postave za finansiranje odbrambenog sektora.
- 4. Preventivno raspoređivanje snaga** - Jedan od najjačih signala u upravljanju krizom koji se može poslati da bi se demonstrirala odlučnost je saglasiti se sa raspoređivanjem multinacionalnih snaga. Ovo može biti u obliku vježbi i preleta; stavljanja pomorskih ili amfibijskih snaga u pripravnost; raspoređivanja zračnih ili kopnenih snaga u susjedni region problematičnog područja; ili raspoređivanja snaga u samo problematično područje. Vremenski rasporedi i spremnost, stepen i priroda krize i stepen umiješanosti u datom trenutku će uticati na izbor sastavnih elemenata snaga. Korištenje sistema javnog informisanja je vrlo važan način za slanje signala o namjerama i podršci takvom raspoređivanju. Kada su raspoređene, operacije snaga za podršku miru mogu biti slične operacijama snaga za razdvajanje, uključujući zadatke kao što su uspostavljanje i održavanje prisustva, patroliranje i rutinska obuka. Važno je održati upadljiv profil i siguran kredibilitet (uključujući vanjsku podršku ili pojačanja) da bi se odvratili, ali ne i direktno ugrozili, potencijalni agresori.

Sankcije i embarga - Sankcije i embarga mogu biti sredstvo podrške OPM (PSO). Sankcije i embarga mogu biti primjenjeni u bilo kojoj OPM (PSO), sa različitim stepenom vojnog, ekonomskog i političkog pritiska. Generalni sekretar UN-a može pokušati izvršiti pritisak na strane da smanje intenzitet neprijateljstava u sukobu odabirom i sprovođenjem ekonomskih/trgovinskih ili drugih (uključujući vojne) sankcija, a po potrebi, i nametanjem embarga. Zračni i pomorski efektivni su sposobni i obučeni da izvrše i podrže ove operacije. Kopnene snage, također, posjeduju sposobnosti koje se mogu iskoristiti u ovoj ulozi, npr. kroz nadzor granice. U većini slučajeva, tražit će se saradnja sa carinskim organizacijama zemalja zbog njihove posebne ekspertize na ovom polju.

Očuvanje mira

Definicija očuvanja mira - Operacije očuvanja mira se generalno preduzimaju u skladu sa Poglavljem VI Povelje UN-a i sprovode se uz saglasnost svih strana u sukobu da bi se nadgledala i olakšala implementacija mirovnog sporazuma.

Vođenje operacija očuvanja mira - U vođenju operacija očuvanja mira, gdje je ponašanje snaga za podršku miru ograničeno borbenim pravilima i prirodom operacije, snage za podršku miru bi trebale upotrijebiti sve druge tehnike koje su

im dostupne, osim proaktivne upotrebe sile, da steknu i zadrže inicijativu. Te su tehnike generalno definisane u smislu unapređenja saglasnosti, što se tradicionalno zove tehnike “promjene stavova i mišljenja”. Gubitak saglasnosti i strana koja ne prihvaća operaciju mogu ograničiti slobodu djelovanja snaga za očuvanje mira, i čak predstavljati prijetnju nastavku misije. Potreba da se ostane nepristrasan, da se ograniči upotreba sile na samoodbranu, i održi i promoviše saglasnost, trebali bi biti vodilje za vođenje operacija za očuvanje mira.

Misije i zadaci očuvanja mira – Misije očuvanja mira mogu uključivati razne zadatke i aktivnosti, ali su obično predviđene da nadgledaju mir i stabilnost i da poboljšaju humanitarnu situaciju. Humanitarna pomoć i izgradnja mira uglavnom čine bitan elemenat većine OPM (PSO). Iako su misije očuvanja mira predominantno kopneno orijentisane, one se također mogu voditi i na moru, na arhipelagu ili ušću rijeke i zahtijevaju tijesnu saradnju između mornaričkih, kopnenih i zračnih snaga. Davanje naziva misijama očuvanja mira, i zadacima i tehnikama koji se primjenjuju može biti zbunjujuće, a ista riječ često se koristi za sve. Na primjer, bilo je posmatračkih misija (Posmatračka misija UN u Gruziji (UNOMIG) od 1993. i još traje), gdje je posmatranje osnovni zadatak i tehnika koja se koristi. Operacije očuvanja mira kategoriziraju se u jedan od sljedećih tipova misija:

Posmatranje i nadgledanje - Posmatračka misija je osnovna tradicionalna operacija očuvanja mira, a njena osnovna svrha je da posmatra, nadgleda i izvještava. Ova operacija po broju učesnika može imati od samo nekoliko osoba do nekoliko stotina, a obično je obavljaju nenaoružani posmatrači UN-a. Nadgledanje ljudskih prava može imati efekat odvratanja od kršenja prava.

Nadgledanje primirja i prekida vatre - Operacije kao što je operacija Organizacije za nadgledanje primirja UN-a (UNTSO), od juna 1948. - do danas, može se izvoditi zajednički na strateškom i operativnom nivou ili njome može upravljati samo jedna organizacija na lokalnom, taktičkom nivou. Ako se saglasnost smatra problematičnom, razborito bi bilo izvesti raspoređivanje uz borbenu spremnost od prvog trenutka.

Snage za razdvajanje - Cilj operacije razdvajanja kao što je operacija UN snaga za očuvanje mira na Kipru (UNFICYP), od marta 1964 - do danas, je da razdvaja suprotstavljene vojne snage nakon privremenog prekida vatre ili formalnijeg sporazuma o prekidu vatre i da spriječi dalje sukobe. Snage za razdvajanje koje su isključivo snage za očuvanje mira, mogu trebati podršku snaga “iza horizonta” sposobnih za sprovođenje mira, da bi bile kredibilne i efikasne.

Tranzicijska pomoć – Tranzicijske operacije, kao što je bila UN tranzicijska administracija u Kambodži (UNTAC), od 1992. do 1993, prvenstveno ima vojne zadatke koji se preduzimaju nakon uspostavljanja prekida vatre, ali prije uspostave predominantno civilnih aspekata dugoročne misije izgradnje mira. U idealnim okolnostima, oni se provode nakon što je zaključen mirovni sporazum,

kao jedan od elemenata njegove implementacije. Cilj je podržati prelaz iz sukoba u mirnodopsko stanje, sa političkom strukturom koja je prihvatljiva za tu državu i međunarodnu organizaciju. Snage za podršku miru podržavaju ovaj proces potičući stvaranje okruženja u kojem se stanovništvo može vratiti normalnom životu i pomažući obnovu lokalne infrastrukture da bi se sproveo taj proces.

Razoružanje i demobilizacija - Razoružanje i demobilizacija će općenito biti dio šireg političkog procesa koji uključuje reintegraciju bivših boraca u društvo i proces dekriminalizacije. Na taktičkom nivou, to može podrazumijevati razne tehnike kontrole naoružanja i podršku drugim, lokalno dogovorenim aktivnostima. Kontrola naoružanja može biti ključ za postizanje i održavanje regionalne ili lokalne stabilnosti, a i neophodna je za izgradnju povjerenja. Kao takva, može predstavljati element koji doprinosi uspjehu šireg spektra OPM (PSO) aktivnosti. Vojni angažman zavisi od situacije i, u određenoj mjeri, od mandata i može pokrivati sve od običnih inspekcija, verifikacije i aktivnosti obuke, do sprečavanja raspoređivanja trupa, prisilne demobilizacije i odlaganja oružja u kantonmane i uništavanja.

Izgradnja mira – Za izgradnju mira potrebno je angažovanje humanitarnih i razvojnih resursa u dugoročni politički proces. Vojne snage mogu podržati taj proces stvarajući sigurno okruženje, pružajući podršku civilnim agencijama i sprovodeći aktivnosti i projekte koji izgrađuju povjerenje i mogu pridobiti bivše zaraćene strane i domaće stanovništvo da ulažu u mirovni proces. Vojni zadaci i aktivnosti na izgradnji mira će generalno biti napravljeni tako da ostvare snažan uticaj i da pokažu direktnu korist zbog prisustva snaga za podršku miru. U takvim okolnostima bi se trebalo obratiti za savjet razvojnoj zajednici da se osigura da ostvarenje kratkoročnih vojnih ciljeva nije kontraproduktivno za neku od dugoročnih razvojnih strategija. Vojni entuzijizam da se pomogne treba biti izbalansiran sa opasnošću od stvaranja zavisnosti.

Sprovođenje mira

Operacije sprovođenja mira se preduzimaju prema Poglavlju VII Povelje UN-a. One su prisilne prirode i provode se kada nije dobijen pristanak svih strana ili kada je taj pristanak nesiguran. Zamišljene su da održe ili ponovo uspostave mir ili sprovedu ciljeve precizirane mandatom. Veza između vojnih i političkih ciljeva mora biti izuzetno bliska u vođenju operacija sprovođenja mira. Veoma je važno da nepravilna upotreba taktičkih akcija ne ugrozi neki politički proces koji je u toku. Važno je naglasiti da cilj operacija sprovođenja mira neće biti da se porazi ili uništi neprijatelj, već da se na nepristrasan način i jednakim tretmanom prisile i ubijede strane da se povinuju određenom pravcu djelovanja tj. da odustanu od kršenja osnovnih prava na život i dostojanstvo i da podrže mirovni proces. Osiguravanje adekvatnih vojnih snaga da se uspostavi kredibilan profil za odvratanje i ubjeđivanje je od presudne važnosti za bilo koju odluku o raspoređivanju vojnih snaga na OPM (PSO). Da bi zadržali kredibilitet, komandanti moraju demonstrirati da su voljni i sposobni izvoditi borbene

operacije ako to bude neophodno. Ipak, u idealnom slučaju, stav snaga za podršku miru će ubijediti bilo koju potencijalno ratobornu stranu da se povinuje, tako da snage za podršku miru mogu usredsrediti svoju pažnju na izgradnju saradnje, pristanka i na druge aktivnosti na izgradnji mira.

Vođenje operacija sprovođenja mira - Operacije sprovođenja mira su po prirodi prisilne, u kojima se, ako je potrebno, koristi sila ili prijetnja silom da se održi ili ponovo uspostavi mir, ili sprovedu ciljevi precizirani mandatom. Ipak, radi dugoročnih potreba mira, bit će potrebno tehnike prisile upotrebljavati suzdržano i zajedno sa drugim tehnikama zamišljenim da promoviraju saradnju i prihvaćenost, i da ubijede strane i domaću populaciju da se posvete procesu izgradnje mira (kombinacija “štapa” i “mrkve”). Pristup koji snage za podršku miru imaju namjeru primijeniti trebao bi biti jasno predstavljen stranama u konfliktu, upotrebljavajući sva pogodna sredstva, da bi ih se ubijedilo da odustanu od upotrebe sile, da se povinuju ciljevima mandata i da pređu na upotrebu demokratskih sredstava za ostvarivanje njihovih ciljeva. Znači, snage za sprovođenje mira moraju biti organizovane, opremljene, obučene i raspoređene da nametnu poštivanje pravila i da u isto vrijeme provode kampanju “promjene stavova i mišljenja” i da pružaju podršku dugoročnom procesu izgradnje mira. U slučaju da se sukobljene strane ne mogu odvratiti ili ubijediti, i u slučaju da se ne povinuju mandatu, snage za sprovođenje mira moraju biti sposobne reagovati na odgovarajući način, na osnovu borbenih pravila koja su u skladu sa ostvarenjem misije. Borbena pravila se striktno kontrolišu, sa akcentom na najmanju moguću upotrebu sile potrebnu da se ostvari cilj i kolateralna šteta smanji na minimum. Minimalna upotreba sile ne isključuje upotrebu nadmoćne sile dok je ta sila ograničena na ciljanu metu i dok dugoročna politička šteta nije veća od kratkoročne taktičke prednosti.

Zaštita osnovnih ljudskih prava – Snage za podršku miru se sve češće nalaze u situacijama gdje je rašireno kršenje osnovnih ljudskih prava (pravo na život i dostojanstvo), etničko čišćenje i genocid. Takve zloupotrebe se često dešavaju u državama koje su se raspale ili su u raspadu i u kojima je prestala vladavina zakona. Jedino snage za podršku miru opremljene za borbu mogu u takvoj sredini djelovati i stvoriti sigurno okruženje u kojem civilne agencije mogu ukloniti osnovne uzroke sukoba i učiniti potrebno na izgradnji mira. Ipak, sve snage za podršku miru će, samim svojim prisustvom, ili izvještajima koje mogu poslati Visokom komesaru UN-a za ljudska prava i drugim agencijama za zaštitu ljudskih prava, spriječiti kršenje ljudskih prava.

Očuvanje u odnosu na sprovođenje mira

Procjena - Potrebno je napraviti temeljitu procjenu operativnih prilika kada se određuje da li misiju treba poduzeti kao operaciju očuvanja mira ili sprovođenja mira. Ovo bi trebalo prioritarno uključivati procjenu vjerovatnoće saradnje strana u sukobu sa bilo kojim snagama za podršku miru, uzajamnim stavovima i

stavovima prema bilo kakvom mirovnom procesu. Iskustvo nam sve češće govori da OPM (PSO) mandati mogu zahtijevati elemente operacije sprovođenja mira.

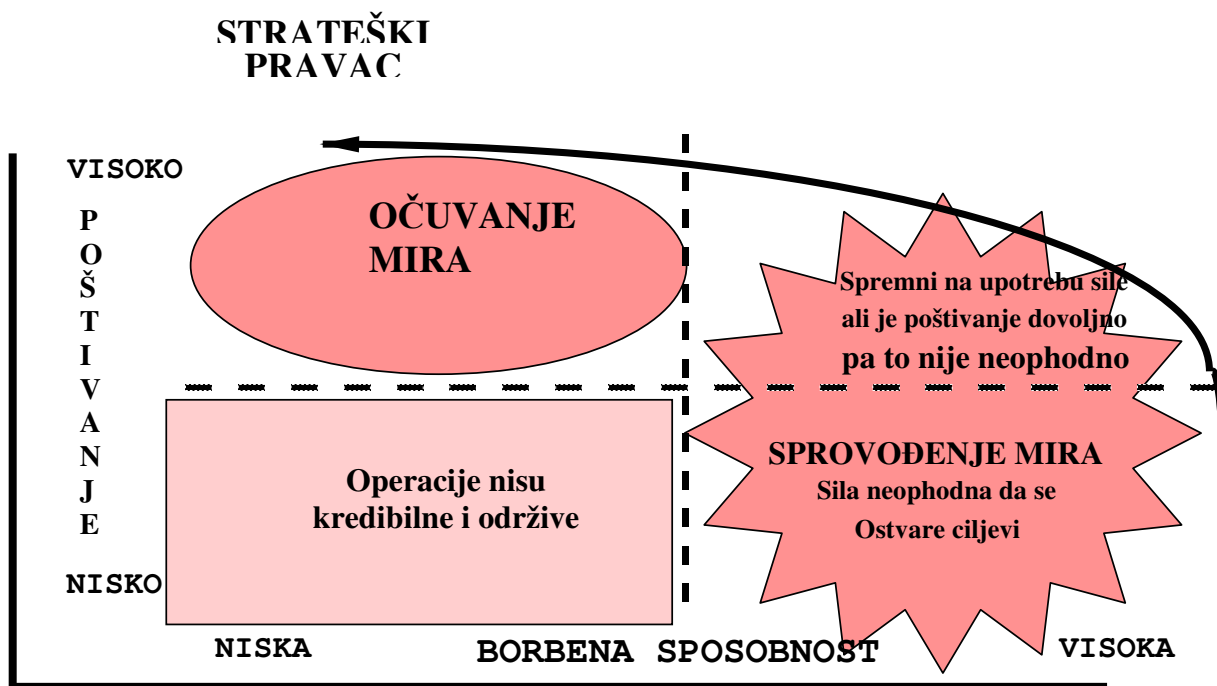
Operativni stav - Ako su se strane u sukobu složile oko mirovnog procesa, i ako se smatra da općenito postoji volja i namjera da se drži tog procesa, onda bi mogle biti dovoljne snage za očuvanje mira sposobne koristiti silu jedino u samoodbrani. U slučaju da postoji malo volje strana u konfliktu da se složile sa bilo kakvim mirovnim procesom, ili ako se smatra da postoji velika mogućnost da će povući svoj pristanak i ignorisati sporazume čak i ako su se složile, onda će biti neophodne borbeno sposobne snage za sprovođenje mira kako bi se osigurala saglasnost sa mandatom operacije.

Tranzicija iz operacija za očuvanje mira u operacije za sprovođenje mira – Snage za podršku miru koje su posebno namijenjene za očuvanje mira će, općenito govoreći, imati samo lako naoružanje i, prema tome, neće biti sposobne za sprovođenje mira. Da bi snage za očuvanje mira prešle u snage za sprovođenje mira bit će potrebna svjesna politička odluka, novi mandat i borbeno pravila, a same snage za očuvanje mira će se morati brojno pojačati i prekonfigurirati fizički, a možda i psihološki. Uobičajeno je da se tranzicija takvih snaga za očuvanje mira u snage za sprovođenje mira neće moći izvesti bez značajnije operativne pauze, osim ako snage za podršku mira nisu od samog raspoređivanja spremne za sprovođenje mira.

Tranzicija iz operacija za sprovođenje mira u operacije za očuvanje mira - Cilj snaga za sprovođenje mira trebao bi biti da njihovo ponašanje bude promišljeno kako bi se išlo ka snižavanju njihovog operativnog profila koji bi više ličio na očuvanje mira čim se to bude smatralo primjerenim. Vođenje bilo koje operacije sprovođenja mira kao takve odnosi se i na upravljanje promjenom. O tranziciji iz operacija za sprovođenje mira u operacije za očuvanje mira odlučit će se na osnovu procjene prihvaćenosti na lokalnom nivou. Cilj je proširiti ona područja gdje postoje saglasnost i prihvaćenost, nauštrb područja gdje postoji minimalna saglasnosti ili gdje se javlja nepoštivanje dogovorenog. U slučaju da snage za podršku miru pri raspoređivanju ustanove da je nivo saglasnosti visok moguće je sniziti operativni profil i usvojiti pristup očuvanja mira od samog početka. Vraćanje na upotrebu tehnika sprovođenja bilo bi relativno lako za takve snage dok god nisu ograničene mandatom ili borbenim pravilima.

Profil snaga – očuvanje mira ili sprovođenje mira - Odluke koje se tiču profila raspoređivanja snaga za podršku miru općenito bi se trebale zasnivati na sljedećem dijagramu (slika 4.2.). Horizontalna isprekidana linija označava minimalni nivo saglasnosti koji je potreban za vođenje operacija očuvanja mira – “ne možete čuvati mir ako mir ne postoji”, a vertikalna isprekidana linija pokazuje minimalni nivo snaga, u poređenju sa potencijalnim protivnikom, ispod kojeg operacija sprovođenja mira nije izvodljiva – “ne možete ratovati iz vozila obojenih u bijelo”. U gornjem lijevom polju saglasnost je visoka tako da snage mogu uspješno voditi operaciju očuvanja mira uz smanjene borbene kapacitete. Ovo je

tradicionalna, klasična operacija očuvanja mira, kao što je npr. operacija UN-a na Kipru. U gornjem desnom polju saglasnost može izgledati visoka, ali je procjena da je nesigurna ili krhka i očekuje se da se može povući. U takvim okolnostima preporučljiva opcija je da se izvrši raspoređivanje snaga spremnih za operaciju sprovođenja mira, nadajući se da će raspoređivanje takvih snaga dovesti do odvratanja od neprijateljskih aktivnosti i osigurati poštivanje od početka. Ipak, raspoređivanje snaga za sprovođenje mira ne mora uvijek biti najmudrija opcija. Ako, na primjer, sve strane vide sebe kao odgovorne i povjerenja vrijedne partnere u bilo kojem mirovnom procesu, onda se raspoređivanje snaga za sprovođenje mira može smatrati pokazateljem nedostatka povjerenja i tako se pokazati kontraproduktivnim. U donjem desnom polju pretpostavka je da će doći do protivljenja snagama za podršku, i da će biti neophodna upotreba sile da se osigura poštivanje mandata. U donjem lijevom polju, saglasnost sa operacijom je ispod kritičnog nivoa potrebnog za sprovođenje operacije očuvanja mira, ali snage nemaju borbenu sposobnost da bi osigurale poštivanje u slučaju protivljenja. Snage za očuvanje mira raspoređene prema ovom polju će na kraju izgubiti kredibilitet, a operacija može postati neodrživa. Ovu situaciju treba izbjegavati.

Slika 4.2. – Odnos između poštivanja i sposobnosti

Iako su odluke koje se tiču stava snaga za podršku miru oštro kontrastirane, kao što se vidi iz izbora polja, multidimenzionalna priroda OPM (PSO) zahtijeva da se komandantima dopusti maksimalna fleksibilnost da razviju operaciju kako bi se ostvarili vojni ciljevi i krajnji politički cilj. OPM (PSO) podrazumijeva upravljanje promjenama i tranzicijom i koordinaciju sa velikim brojem civilnih elemenata. Strelica koja označava "strateški pravac" pokazuje pravac ka kojem bi OPM (PSO) trebalo da stremi da bi napredovala dok se sprovodi poštivanje i prerasta u saglasnost, a snage za podršku miru usmjeravaju svoje napore ka podršci civilnom razvoju i procesu izgradnje mira.

Uspostavljanje mira

Uspostavljanje mira pokriva diplomatske aktivnosti koje se vode nakon početka sukoba u cilju uspostave prekida vatre ili postizanja brzog mirovnog dogovora. Mogu uključivati posredovanje, izmirenje i aktivnosti kao što su diplomatski pritisak, izolacija ili sankcije.

Uspostavljanje mira se postiže prvenstveno diplomatskim sredstvima; međutim, vojna podrška uspostavljanju mira je moguća indirektno, npr. podrška preko stručnog osoblja ili planiranje, ili u obliku direktne upotrebe vojnih resursa. Uspostavljanje mira može se voditi prije nego što je fizički došlo do sukoba, a može uključivati zadatke sprečavanja sukoba kao što su praćenje i osmatranje, ili čak nametanje sankcija.

Planiranje i izvođenje ovih misija će biti isto kao i za druge elemente OPM (PSO). Važno je da komandanti i njihovi planeri idu u korak sa političkim i diplomatskim inicijativama i pregovorima da bi predvidjeli potencijalne zadatke i promjene.

Sankcije i embarga - Nametanje sankcija može biti zamišljeno da onemoguć kretanje ljudi, robe i vojne opreme, i da oduzme diplomatske, ekonomske i trgovinske privilegije.

Izgradnja mira

Izgradnja mira podrazumijeva mjere koje podržavaju političke, ekonomske, društvene, vojne i razvojne aktivnosti da bi se ojačao i učvrstio mirovni proces i politički dogovori u cilju uklanjanja uzroka sukoba. To podrazumijeva mehanizme za identifikaciju i podršku strukturama koje žele učvrstiti mir, poboljšati osjećaj povjerenja i dobrobiti i podržati ekonomsku obnovu.

Nakon sukoba, naročito u slučaju građanskog rata, lokalna infrastruktura može biti jako oštećena, civilne i političke institucije van funkcije, a mržnja duboko usađena u glavama bivših zaraćenih strana. Situacija može biti pogoršana jer se jedna ili više strana u sukobu protive konačnom dogovoru ili imaju primjedbi na ulogu snaga za podršku miru. Aktivnosti na izgradnji mira su zamišljene da učvrste krhki mir i da doprinesu dugoročnoj stabilnosti ohrabrujući pomirenje.

Vojno učešće će uglavnom podrazumijevati osiguravanje stabilnog i sigurnog okruženja u kojem se civilne agencije mogu usredsrediti na pomirenje i proces izgradnje mira. Mogući dodatni zadaci podrške mogu uključivati obuku i reformu lokalnih vojnih snaga npr. kurseve o kontroli naoružanja i ljudskim pravima. Prečesto se nakon završetka sukoba pažnja međunarodne zajednice usmjerava na nešto drugo, pa faza plana misije na izgradnji mira ima nedovoljno resursa i operacija dolazi do tačke zastoja.

Vojna pomoć civilnim vlastima - Vojna pomoć civilnim vlastima obuhvata sve one vojne aktivnosti kojima se pruža privremena podrška domaćim civilnim vlastima, a obično se preduzimaju kada vanredne okolnosti prevazilaze mogućnosti civilnih vlasti. Operacije pomoći u slučajevima katastrofa su obično odgovornost zemlje koja je pogođena istom, ali može biti neophodno podržati ih širim naporima međunarodne zajednice i humanitarnih agencija.

Pomoć izbjeglicama/raseljenim osobama/migrantima - Brojnost, kretanje i druge karakteristike izbjeglica/raseljenih osoba i migranata mijenjat će se u zavisnosti od situacije, ali brojke se mogu kretati od malih grupa do više hiljada. Oni se mogu skupljati u kampovima ili gradovima, ili mogu biti u stalnom pokretu. Takvi pokreti mogu biti spontani, nastali kao rezultat sukoba ili prirodne katastrofe. Politička volja da se pruži humanitarna pomoć izbjeglicama i drugim raseljenim osobama može biti začetak OPM (PSO) ili drugih humanitarnih operacija. Vojna pomoć izbjeglicama ili drugim raseljenim osobama¹ je orijentisana ka pružanju sigurnosti i osnovnih usluga privremeno raseljenim koji su izloženi eksploataciji i ugnjetavanju. Vojne snage mogu pomoći u ovim aktivnostima, npr. kod deminiranja, unutar svojih mogućnosti, ali primarna odgovornost za izbjeglice i raseljene osobe ostaje na zemlji domaćinu i specijaliziranim agencijama, kao što je UNHCR.

Humanitarne operacije

Sve OPM (PSO) u svom osnovu imaju nastojanje da poboljšaju situaciju onih koji pate u kriznom području. Preciznije rečeno, humanitarne operacije se provode da bi ublažile ljudsku patnju. One se mogu provoditi samostalno ili kao dio OPM (PSO). Humanitarne akcije koje izvode vojne snage mogu prethoditi ili pratiti humanitarne operacije koje sprovode specijalizirane civilne organizacije. Ipak, primarna odgovornost za pružanje humanitarne pomoći leži na specijalizovanim civilnim, državnim, međunarodnim, vladinim ili nevladinim organizacijama i agencijama. Neophodno je stručno civilno vođenje vojnih humanitarnih operacija da bi se osiguralo da vojno učešće, koje teži da bude kratkoročno i da ostvari utjecaj, ne stvori ovisnost ili da nije u suprotnosti sa dugoročnim specijalizovanim programima razvoja.

¹ Definicije - **Izbjeglica**: Osoba koja je prisiljena da napusti svoju matičnu zemlju.

Raseljeno lice: Osoba koja je prisiljena da napusti svoj dom, ali ne i svoju matičnu zemlju

Humanitarna pomoć – U slučajevima vanredne situacije ili katastrofe, vojni potencijali mogu preuzeti odgovornost za specifične humanitarne funkcije; ipak, uobičajeno je da će oni samo pomoći nastojanjima agencija i organizacija za razvoj i pomoć. Takva pomoć može uključivati specijalizirane jedinice kao što su sanitetske, transportne i inženjerske, po mogućnosti reorganizirane i pojačane da bi zadovoljile određene potrebe. U zavisnosti od mandata, ova podrška bi mogla uključivati pomoć u upravljanju, zaštitu agencija za pomoć, kao i otvaranje i održavanje ruta za pomoć. U ekstremnim okolnostima, snage za podršku miru možda moraju preuzeti direktnu odgovornost za isporuku pomoći da bi se održao dotok. Komandanti bi, ipak, trebali da se čuvaju preuzimanja dodatnih zadataka koji nisu precizirani mandatom, a koji su izvan njihovih mogućnosti i namjera pretpostavljenog komandanta.

Zaštita osnovnih ljudskih prava - Zaštita osnovnih prava na život i dostojanstvo osoba koje nisu borbeno angažovane je osnovni elemenat svih vojnih operacija. U slučaju da pripadnici snaga za podršku miru koji su pripadnici borbenih jedinica budu svjedoci ratnih zločina, a ne preduzmu ništa da ih spriječe, onda i oni sami postaju saučesnici u tim zločinima. Sprječavanje kršenja osnovnih ljudskih prava i sprovođenje pravde zahtijevat će snage za sprovođenje mira koje su adekvatno obučene i oblikovane za takve zadatke.

Pomoć u slučajevima katastrofa - Operacije pomoći u slučajevima katastrofa obično se izvode unilateralno, ipak, one se mogu voditi i unutar okvira OPM (PSO). Ako razmjere katastrofe prevaziđu mogućnosti države tada može biti potrebna međunarodna pomoć. U takvim slučajevima pojedinačne države će vjerovatno odgovoriti na državnoj osnovi.

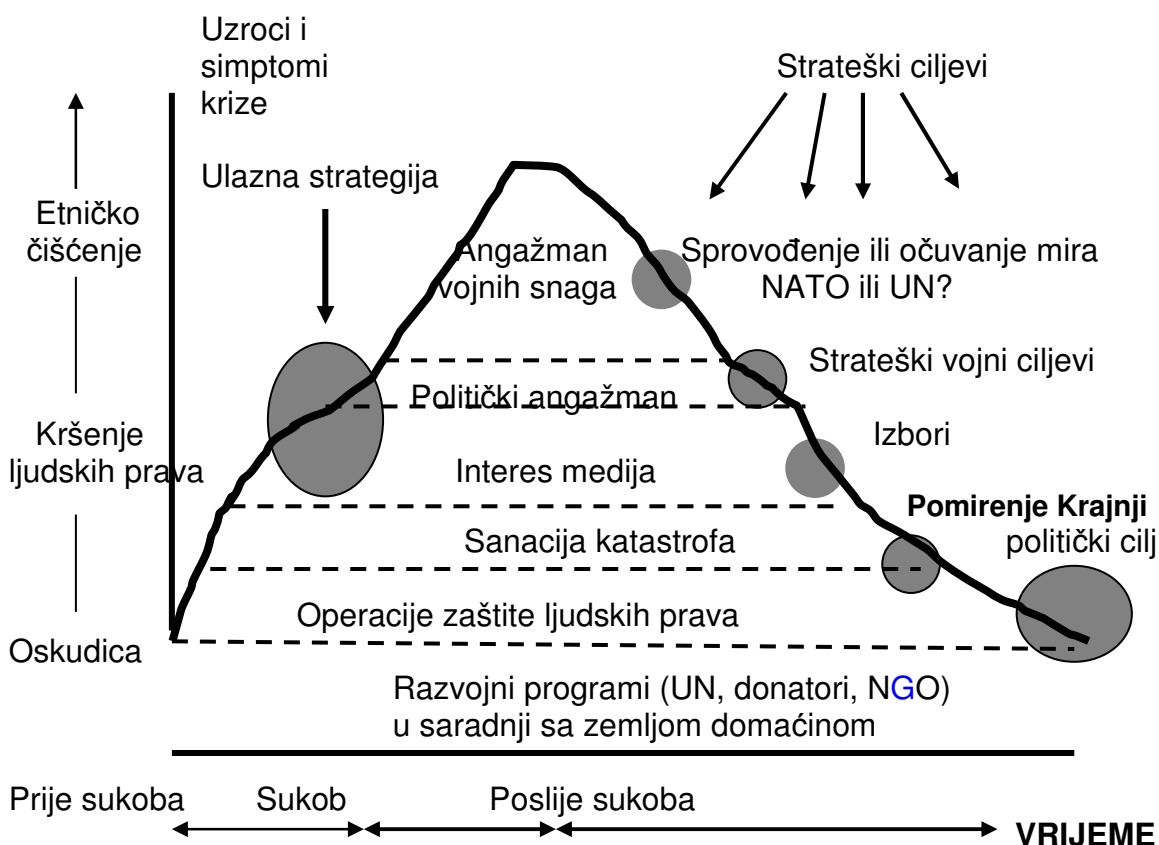
2.5. VOJNI ZADACI U OPERACIJAMA PODRŠKE MIRU

Multifunkcionalne OPM (PSO) obuhvataju i elemente tradicionalnog očuvanja mira i nove zadatke koji mogu uključivati i prisilu i primjenu vojne sile da se sprovede poštivanje dogovorenog. Mogući vojni zadaci u OPM (PSO) su:

1. Kontrola i verifikacija poštivanja mirovnih sporazuma, prekida vatre ili primirja. Za izvršavanje kontrole i sprovođenje poštivanja dogovorenog mogu biti potrebne borbene akcije.
2. Pomoć pri ispunjavanju sporazuma o mirnom rješenju sukoba.
3. Doprinos sprečavanju sukoba kroz preventivno raspoređivanje, pomoć u obuci i projekti reforme sektora sigurnosti.
4. Garantovanje ili onemogućavanje slobode kretanja.
5. Provođenje, nadgledanje ili podrška programima uklanjanja mina, eksplozivnih sredstava, izviđanja, odlaganja eksplozivnih sredstava i improviziranih eksplozivnih sredstava i programi učenja o opasnosti od mina.

6. Razoružanje, demobilizacija i pomoć pri operacijama reintegracije, uključujući one u kojima učestvuje strano vojno osoblje.
7. Podrška operacijama humanitarne pomoći za civilno stanovništvo, uključujući izbjeglice i raseljene osobe.
8. Eliminacija kršenja ljudskih prava i podrška njihovoj ponovnoj uspostavi, unutar šireg konteksta OPM (PSO).
9. Pomoć u planiranju, nadgledanju i provedbi izbora.
10. Podrška ponovnoj uspostavi civilnog društva i vladavine zakona, uključujući hapšenje ratnih zločinaca, podršku policiji i sudskom procesu.
11. Nametanje sankcija i embarga. Pomoć u koordiniranju aktivnosti kao podrška ekonomskoj rehabilitaciji i obnovi. Podrška programima pomirenja i drugim razvojnim programima kao dijelu mirovnog procesa.

2.6. RAZVOJ HIPOTETIČKE OPERACIJE PODRŠKE MIRU

Slika 2.3. – Hipotetički plan misije OPM (PSO)

Hipotetička OPM (PSO) je predstavljena na gornjoj slici koja je napravljena da ilustruje često *ad hoc* i postepeno angažovanje vojnih i civilnih agencija u kompleksnoj vanrednoj situaciji. Vertikalna osa predstavlja uzroke i simptome koji se generalno vežu za razvoj krize ili kompleksne vanredne situacije, dok horizontalna osa predstavlja vrijeme, koje može biti posmatrano pred sukob, tokom sukoba i nakon sukoba. Isto kao što dvije krize ili kompleksne vanredne situacije neće biti iste, tako će se i odgovori na njih razlikovati, pa će reagiranje biti postepeno i *ad hoc* čime će se stvoriti potreba za usaglašavanjem i koordinacijom aktivnosti između vojnih snaga koje dolaze u misiju i/ili drugih agencija sa onim snagama koje su već raspoređene. Angažovanost drugih agencija bi trebalo posmatrati kao preklapanja koja će utjecati i na koja će utjecati one agencije koje su već raspoređene, a ne kao različita polja aktivnosti. Različite linije unutar dijagrama pokazuju funkcionalne linije operacije, povezane sa mogućim ciljevima različitih agencija, koje će i same trebati povezati, kao prekretnice prema ostvarenju krajnjeg političkog cilja – samoodrživog mira. Politički pregovori i ostale diplomatske aktivnosti nisu specijalno naznačene jer se sprovode tokom OPM (PSO), i trebale bi usmjeravati pravac operacija ka krajnjem političkom cilju. Iako će glavnina vojnih snaga generalno ući zadnja u zonu misije, a povući se prva, mnogi vojni stručnjaci mogu se rasporediti rano, i ostati dugo nakon što se glavnina snaga povuče. Multifunkcionalna priroda OPM (PSO) i zahtjevi koordinacije, kao što je i prikazano u ovom dijagramu, jasno ilustruju snažnu političku prirodu OPM (PSO) i potrebu za političkom kontrolom na operativnom nivou.

3. PRINCIPI ZDRUŽENIH I MULTINACIONALNIH OPERACIJA I OPERACIJA PODRŠKE MIRU

3.1. UVOD

Različite zemlje se služe veoma sličnim, pa čak i istovjetnim principima ratovanja. U ovom dokumentu se govori o NATO-ovim principima za vođenje združenih i multinacionalnih operacija koji su prilagođeni za operacije podrške miru. Pored toga, NATO-ova doktrina jasno ukazuje da različiti karakteri operacija podrške miru iziskuju i izvjestan broj dodatnih principa o kojima će biti riječi u dijelu III ovog Poglavlja. Svim tim principima je neophodno dati posebno tumačenje i/ili značaj u OPM (PSO) okruženju. Nepristrasnost, saglasnost i suzdržanost pri upotrebi sile moraju se uzeti u obzir kao osnovni doktrinarni pojmovi za vojno djelovanje tokom izvođenja operacija podrške miru. Primjena ovih osnovnih pojmova i drugih relevantnih principa opisana je u dijelovima IV, V i VI ovog Poglavlja.

Za izvođenje operacija podrške miru potrebno je razumijevanje složenih pojmova kao što su saglasnost i nepristrasnost, te njihovog uticaja na ograničavanje i usmjeravanje vojnih aktivnosti, a naročito upotrebe sile. Razumijevanje odnosa između ovih osnovnih pojmova je od suštinske važnosti za efikasnu civilno-vojnu interakciju i ostvarenje željenog krajnjeg političkog rezultata u operacijama podrške miru.

Iako svi principi nemaju podjednaku težinu u svakoj pojedinačnoj situaciji, ipak bi se svi morali uzeti u obzir. Odluku o važnosti i konkretnoj primjeni svakog od principa donose oni koji su zaduženi za planiranje i izvođenje operacija podrške miru.

3.2. PRINCIPI ZDRUŽENIH I MULTINACIONALNIH OPERACIJA

Izbor i ostvarenje cilja

Svaka vojna operacija mora biti usmjerena ka ostvarivom cilju ili rezultatu. Kod dugotrajnih združenih i multinacionalnih operacija podrške miru u kojima učestvuju mnoge civilne organizacije i agencije, vojni strateški ciljevi mogu se shvatiti i kao prekretnica na putu ostvarenja krajnjeg političkog rezultata ili dijela tog rezultata. Vojne aktivnosti mogu biti osmišljene i za pružanje pomoći civilnim organizacijama koje će učestvovati u daljnjem razvoju operacija podrške miru. Kako bi se postiglo jedinstvo napora i ciljeva svih vojnih i civilnih organizacija i agencija uključenih u operaciju podrške miru, ova složena pitanja je potrebno riješiti prilikom formulisanja mandata i plana misije. U procesu definisanja ciljeva i krajnjeg rezultata potrebno je voditi računa o četiri ključna pitanja:

1. Šta je svrha misije?
2. Koje kriterije je potrebno zadovoljiti da bi se misija smatrala izvršenom?
3. Koji su kriteriji za ukidanje misije?
4. Ko proglašava uspjeh ili neuspjeh misije?

Da bi se postigao krajnji politički rezultat u operacijama podrške miru potrebno je strpljivo, odlučno i istrajno raditi na ostvarenju ciljeva. Dugotrajno planiranje može ugroziti vojne težnje za postizanjem operativne dinamike i dovesti do nestrpljenja i nezadovoljstva vojnih elemenata. Trebalo bi se, međutim, oduprijeti težnjama ka ostvarenju kratkoročnih vojnih uspjeha na uštrb dugoročne društvene, ekonomske i političke dobrobiti.

Saradnja i veza

Djelujući u okviru Odbrambene politike, SKVP i nadležne vojne vlasti odgovorne su za koordinaciju i uspostavu koordinacionih mehanizama. Tokom izvođenja operacija, koordinacioni mehanizmi mogu obuhvatiti rano zajedničko planiranje, razmjenu podataka i oficira za vezu, te uspostavu komunikacijske mreže. Efikasna koordinacija postiže se putem doktrine i standardnih operativnih procedura (SOP).

Bilo bi idealno kad bi sve civilne i vojne organizacije koje su uključene u izvođenje operacija podrške miru radile na stvaranju multifunkcionalnog planskog pristupa. Pravovremeno i efikasno usklađivanje i koordiniranje vojnih aktivnosti sa aktivnostima civilnih organizacija je veoma bitno za uspjeh na taktičkom nivou. Ta koordinacija treba obuhvatiti sve angažovane političke, vojne, diplomatske, administrativne i humanitarne vladine i nevladine organizacije i agencije. U krajnjem slučaju, koordinacija se može ostvariti samo putem konsultacija, s obzirom na to da navedene organizacije imaju svoje stalne mandate i programe koji mogu biti međusobno konkurentski i različiti od mandata i programa vojnih snaga.

Formiranje komiteta i grupa za akciju i uspostavljanje širokih veza sa svim anagažovanim organizacijama i agencijama može biti korisno pri oblikovanju njihove međusobne saradnje. Odnosi između vojne komponente operacije i civilnih organizacija trebali bi se zasnivati na uzajamnom poštovanju, komunikaciji i standardizaciji podrške, kako bi se izbjeglo nepotrebno preklapanje i osiguralo da jedinstvo napora bude usmjereno na izvršenje mandata.

Održivost

Planiranje samoodrživosti operacije podrazumijeva stvaranje svih administrativnih aranžmana neophodnih za uspješno sprovođenje operativnog plana, uključujući i logističku i personalnu podršku.

Jedinstvo napora

Nakon postizanja dogovora o ciljevima, komandanti moraju ujediniti svoje napore ka postizanju konačnog željenog rezultata. Kohezija ovisi o tijesnoj međusobnoj koordinaciji i saradnji svih elemenata snaga. Jedinstvo napora iziskuje obuku, timski duh, pozitivan pristup, zajedničke ciljeve, jasno razgraničenje odgovornosti, usklađenost procedura i uzajamno poznavanje sposobnosti i ograničenja. Lični međusobni odnosi komandanata su od vitalne važnosti.

Kompleksnost operacija podrške miru i neophodnost stalne interakcije između vojnih snaga i velikog broja međunarodnih organizacija i nevladinih organizacija utiču na to da koordinacija sa njihovim aktivnostima predstavlja vjerovatno jedan od najtežih izazova. Jedinstvo napora podrazumijeva da različiti vojni kontingenti, kao i vojne i civilne komponente operacije trebaju imati koherentan pristup zajedničkom cilju.

Koordinacija sa civilnim organizacijama obično se može uspostaviti samo putem dijaloga i konsenzusa, a ne putem izdavanja naređenja. Jedinstvo napora se na najbolji način može ostvariti primjenom multifunkcionalnog planskog pristupa. Specijalni predstavnik generalnog sekretara UN ili šef misije imaju prevashodnu odgovornost za koordinaciju i postizanje jedinstva napora. Da bi se jedinstvo napora postiglo na strateškom nivou, neophodno je uspostaviti tijesnu koordinaciju i saradnju između Sjevernoatlanskog vijeća (NAC-a), političkog organa koji daje mandat za operaciju i organa pojedinačnih država, te tijesnu i pravovremenu vezu, na operativnom i taktičkom nivou, između vojne i civilne komponente operacije. Efikasna veza na svim nivoima, te redovne konferencije i sastanci uz učešće svih organizacija i strana od suštinskog su značaja za postizanje jedinstva napora.

Ekonomičnost napora, snaga i sredstava

U uslovima ograničenih resursa, veoma je važno uravnoteženje ciljeva i raspoloživih resursa pri donošenju odluke o početku raspoređivanja snaga za određenu misiju. Ekonomija napora podrazumijeva angažovanje resursa na način koji će omogućiti ostvarenje primarnih ciljeva komandanta. To će zahtjevati primjenu kontrole rizika u područjima koja ne ispunjavaju primarne ciljeve.

Fleksibilnost

Ambijent u kojem djeluje više raznih agencija i u kojem se izvode operacije podrške miru i složena priroda izazova sa kojima se suočavaju nameću potrebu da komandanti na svim nivoima postave inicijativu i fleksibilnost na prvo mjesto. Detaljne naredbe za rukovodstvo na terenu su često suviše usmjeravajuće. Zato je neophodno dobro poznavati namjere pretpostavljenih komandanata, politički kontekst OPM (PSO) i postupak analiziranja misije.

Uspješan prelaz ka miru uključuje i dobro prilagođavanje promjenama. Snage za podršku miru trebaju biti u stanju da se prilagođavaju i prebacuju s aktivnosti na aktivnost u veoma kratkom roku i uz minimalnu vanjsku pomoć, pridržavajući se pri tome ograničenja propisanih Direktivom NAC-a i svojim borbenim pravilima. Snage za podršku miru trebaju biti uravnotežene i nezavisne u pogledu vještina, sposobnosti, opreme i logistike. Način na koji će se omogućiti brzo angažovanje rezervnih snaga treba biti razmotren.

Fleksibilnost je, dakle, od vitalne važnosti za uspješno izvođenje operacija podrške miru, a snage za podršku miru moraju biti sposobne za djelovanje u slučaju eskalacije vojnih aktivnosti. Stoga borbeno pravilo i mehanizam za njihovu izmjenu moraju biti fleksibilni, u stanju da brzo proizvedu povratni rezultat i osmišljeni za suočavanje sa mogućim promjenama u operativnom okruženju i strukturi snaga OPM (PSO). Oni mogu neminovno postaviti ograničenja na stupanj ostvarive fleksibilnosti.

Inicijativa

Preuzimanje inicijative se ne može naučiti, već se može postići kroz povjerenje, uzajamno razumijevanje i obuku. Inicijativa podrazumijeva prepoznavanje povoljnih prilika i njihovo iskorištavanje, te rješavanje problema na originalan način. Pokazivanje inicijative je važno za proces komandovanja misijom i za manevarski pristup izvođenju operacija.

Održavanje morala

Komandanti moraju svojoj komandi dati identitet, unaprijediti samopoštovanje, inspirisati je u smislu zajedničkog cilja i jedinstva napora i postaviti dostižne ciljeve. Visoki moral ovisi o dobrom komandnom kadru koji ulijeva hrabrost, energiju, odlučnost i brine za vojsku.

Iznenadjenje

Iznenadjenje se zasniva na brzini, tajnosti i lukavstvu i predstavlja ključni element uspjeha borbenih operacija. Međutim, u operacijama podrške miru brzina može poremetiti mirovni proces koji je u toku. Prilikom izvođenja operacija podrške miru bolje je tumačiti brzinu kao pritisak - pritisak kojim se ostavlja dojam da je napredak ka ostvarenju političkih ciljeva nezaustavljiv.

Sigurnost

U svim vojnim operacijama samodbrana je neotuđivo pravo, a zaštita snaga je u nadležnosti komande. Snage za podršku miru mogu dobiti i posebno zaduženje, kao sastavni dio direktive, da zaštite bilo koju civilnu komponentu operacije. O tome se mora voditi računa prilikom planiranja veličine i sastava snaga i pri definisanju vojnih naređenja i borbenih pravila.

Organizacije koje pružaju pomoć mogu povremeno angažovati lokalne civile ili bivše stanovnike tog područja koji sada žive negdje u inostranstvu kao stražare ili pratioce. Oni moraju proći sigurnosnu provjeru, a njihova precizna zaduženja i operativne procedure za njih vezane trebaju se iskoordinirati sa aktivnostima snaga za podršku miru. Ova zajednička interakcija treba redovno prolaziti kroz reviziju snaga za podršku miru.

Svo vojno osoblje koje učestvuje u operacijama podrške miru mora biti obučeno i opremljeno tako da budu maksimalno sigurni tokom izvršavanja zadataka. Iako ih se na to ne može prisiliti, civilne organizacije koje djeluju u zoni združenih operacija bi trebalo podstaći da svoje osoblje pravilno informišu o rizicima i opasnostima sa kojima se mogu suočiti.

Jednostavnost

Jednostavni planovi i jasne naredbe svode nespornazume i konfuziju na najmanju moguću mjeru.

Legitimnost

Legitimnost operacija podrške miru sama po sebi, kao i prihvatanje legitimnosti OPM (PSO) u širim okvirima, povećavaju podršku međunarodne zajednice, zemalja koje šalju svoje trupe i drugih faktora, uključujući i civilnu zajednicu u zoni obavljanja misije.

3.3. DODATNI PRINCIPI OPERACIJA PODRŠKE MIRU

Kredibilitet

Da bi snage za podršku miru bile efikasne, one moraju imati kredibilitet i biti prihvaćene kao takve. Kredibilitet operacije je odraz procjene strana da su snage sposobne da obave svoju misiju. Kredibilitet proizvodi povjerenje u samu operaciju, ne samo među lokalnim stranama, već i kod međunarodne zajednice, a zahtijeva usklađeni plan. Iako snage za podršku miru ne bi trebale predstavljati direktnu prijetnju za bilo koju od strana koja poštuje dogovoreno, ipak ne bi trebala postojati nikakva sumnja u to da su one u potpunosti sposobne da izvrše svoje zadatke i da za to imaju političku podršku. Stoga nacionalni vojni kontingenti moraju biti dobro opremljeni, nezavisni, pripremljeni i obučeni za misiju koju obavljaju.

Snage za podršku miru moraju odmah po raspoređivanju u zonu združenih operacija demonstrirati svoju efikasnost. Snage za podršku miru moraju biti angažovane na osnovu temeljito razrađenog koncepta operacija i uz adekvatna borbena pravila koja će garantirati uspjeh misije, čak i kada se suoče sa

pokušajima strana da ostvare prednost ili ugroze misiju. U slučaju incidenata, snage moraju reagovati profesionalno, brzo, efikasno i nepristrasno. Svi pripadnici snaga moraju dosljedno ispoljavati najviši stepen disciplinovanog, kontrolisanog i profesionalnog ponašanja tokom obavljanja dužnosti i u slobodno vrijeme.

Uzajamno poštovanje

Poštovanje prema snagama za podršku miru će direktno ovisiti o njihovom profesionalnom ponašanju i odnosu prema stranama i lokalnom stanovništvu. Putem Sporazuma o statusu snaga (SOFA), ili drugih posebnih sporazuma, snage za podršku miru stiču određene povlastice vezane za zadatke koje obavljaju. Uprkos tome, njihovi pripadnici moraju poštovati zakone i običaje zemlje domaćina i to mora biti očigledno. Snage za podršku miru, također, priznaju *de-facto* status i položaj sukobljenih strana i uglavnom ne rade na promjeni tog statusa i položaja, osim u slučaju dogovora svih strana. Komandanti bi trebali osigurati da različiti nacionalni, kulturni i etnički elementi formacija u sastavu snaga za podršku miru prihvate i sprovode u djelo iste principe.

Transparentnost operacija

Zadatak snaga za podršku miru i koncepcija operacija moraju svim stranama biti lako razumljivi i jasni. Strane moraju biti detaljno upoznate o tome koje obaveze im nameće mandat i kakve bi posljedice mogle nastupiti ukoliko ih ne ispoštuju. Također, trebaju biti upoznate i o koristima koje mogu steći ukoliko te obaveze ispoštuju. Ako se ne postigne uzajamno razumijevanje, to može dovesti do pojave sumnjičavosti, nepovjerenja, pa čak i neprijateljstva; informacije bi trebalo prikupljati i saopštavati kroz otvorene izvore kad god je to moguće.

Iako transparentnost operacija treba predstavljati opće pravilo, ona mora biti uravnotežena sa neophodnošću osiguranja sigurnosti misije i njenih pripadnika. Potreba da se obezbijedi zaštita snaga može potpunu transparentnost učiniti neprimjerenom.

Sloboda vojnog kretanja

Sloboda kretanja je veoma važna za uspjeh bilo koje operacije podrške miru i trebala bi biti propisana mandatom. Snage podrške miru bi svo vrijeme trebale imati slobodu vršenja svojih dužnosti na cjelokupnom prostoru predviđenom za obavljanje misije.

Strane u sukobu često nastoje nametnuti lokalna ograničenja na slobodu kretanja. Ta ograničenja moraju biti odlučno i brzo ukinuta putem pregovora. U slučaju da pregovori dožive neuspjeh, preduzimanje snažne i odlučne akcije, uključujući i upotrebu sile, može se pokazati neophodnim.

3.4. NEPRISTRASNOST

Priroda nepristrasnosti - Da bi se shvatio pojam nepristrasnosti potrebno ga je posmatrati s dva međusobno povezana aspekta: kao smjernicu za izvođenje operacija podrške miru, s jedne strane, i kao predodžbu koju zaraćene strane trebaju steći, s druge strane. Vršenje operacija podrške miru treba uvijek biti nepristrasno i pravedno. Ako se upotrijebi sila protiv jedne od strana, to bi trebalo uraditi zbog onoga šta ta strana čini (ili ne čini) u pogledu mandata, a ne zbog toga o kojoj je strani riječ. Ovo bi se moglo nazvati principijelnom nepristrasnošću, što je sušta suprotnost jednostavnom neutralnom stavu. Upotreba sile, čak i kad je primjenjena pravedno i nepristrasno, ne doživljava se kao takva, a naročito je to slučaj s onom stranom koja uporno krši dogovoreno. Međutim, za snage za podršku miru koje su osposobljene za borbu, percepcija strana je manja važna nego za snage za očuvanje mira. Pri dovođenju u vezu pojma nepristrasnosti sa izvođenjem operacija, mogla bi nam pomoći sljedeća analogija: nepristrasan status pravnog sistema ne kompromitira se time što se kažnjavaju samo krivci, iako viđenje tvrdokornog kriminalca može biti drugačije.

Značaj nepristrasnosti - Značaj nepristrasnosti je u tome što odsustvo nepristrasnosti ili utisak bilo koje od sukobljenih strana da su snage za podršku miru pristrasne negativno utiče na pristanak strana na operaciju i otežava izvođenje operacije. Također, lokalne frakcije zbog toga mogu izgubiti povjerenje i povući svoju saglasnost, što sužava krug opcija koje snage za podršku miru imaju na raspolaganju. U najgorem slučaju, predodžba o pristrasnosti i povlačenje saglasnosti koje zbog toga može uslijediti mogu dovesti do rasprostranjenog nepoštivanja dogovorenog, neobuzdanog nasilja s teškim vojnim i civilnim gubicima i neuspjeha misije. Bez nepristrasnosti, snage za podršku miru mogle bi postati strana u sukobu, a sama operacija prestala bi biti operacija podrške miru i pretvorila bi se u oružani sukob.

Nepristrasnost i izvođenje operacija - Prije i tokom izvođenja operacija podrške miru, na svim nivoima treba usmjeriti veliku pažnju na to da ne dođe do kompromitovanja nepristrasnog karaktera operacije. Svako djelovanje ili nedjelovanje snaga za podršku miru se gotovo neminovno doživljava kao favoriziranje jedne od strana. Pa ipak, operacije podrške miru se u najvećem mogućem obimu moraju izvesti nepristrasno, u skladu sa mandatom i bez favoriziranja ili pristrasnosti prema bilo kojoj strani. Kad god je to moguće, treba opovrgnuti optužbe o pristrasnosti i preduzeti akcije kojima se demonstrira nepristrasan status snaga za podršku miru. Moguće je da, usljed okolnosti koje su dovele do raspoređivanja snaga za podršku miru, neke lokalne strane već imaju stvorenu predodžbu o pristrasnim ciljevima snaga, čime je nepristrasan status snaga djelomično kompromitiran. U svakom takvom slučaju, snage za podršku miru trebaju uložiti maksimalne napore da takvu predodžbu isprave i da unaprijede svoj nepristrasan status.

Nepristrasnost u odnosu na neutralnost - Nepristrasnost se ne smije brkati sa neutralnošću. Ukoliko se to učini, ograničavaju se fleksibilnost i mogućnosti za pokretanje inicijativa. Time se, također, povećava pasivnost i ograničava razvoj misije. Nepristrasnost, ili bolje rečeno principijelnu nepristrasnost, potrebno je procjenjivati u odnosu na skup principa ili mandat ili oboje, dok u slučaju pojma neutralnosti to nije neophodno. Izvođenje operacija podrške miru mora uvijek biti nepristrasno što se tiče odnosa prema stranama, ali nikad neutralno u pogledu izvršenja misije.

Nepristrasnost i transparentnost - Mnogo je teže osporiti nepristrasan status misije ako se stranama prezentuje operativni mandat, misija, namjere i moguće metode koje će se primjenjivati. Time na važnosti dobija neophodnost aktivne informativne strategije, potkrijepljene programom civilno-vojne saradnje, te efikasan sistem veza. Bez potrebne komunikacije sumnjičavost raste i može spriječiti izgradnju povjerenja o kojoj ovisi dugoročan uspjeh operacije. Međutim, potreba za zaštitom snaga, naročito pri sprovođenju mira, može potpunu transparentnost učiniti neprimjerenom.

3.5. UNAPRJEĐENJE PRIHVAĆENOSTI

Priroda prihvaćenosti – I prihvaćenost je, kao i nepristrasnost, korisno posmatrati s dva aspekta. Prvo, kao odrednicu u vođenju operacija podrške miru, tj. u svjetlu značaja koji snage za podršku miru daju unapređenju i održavanju prihvaćenosti OPM (PSO), i drugo, s aspekta strana i domicilnog stanovništva. Procjene nivoa prihvaćenosti trebaju se davati u okviru vremena i prostora – vremena u smislu da li je ta prihvaćenost dugotrajna ili kratkotrajna, a prostora u horizontalnom smislu, tj. da li ona obuhvata sve elemente stanovništva, i u vertikalnom smislu, tj. unutar hijerarhije vlasti strana u sukobu. Čak i kada na strateškom nivou (kroz opredjeljenja države ili strana za mirovni sporazum) postoji saglasnost i prihvaćenost, na taktičkom nivou mogu postojati lokalne grupe koje se značajno razilaze sa svojim vođstvom i neprijateljski su raspoložene prema OPM (PSO). Ovo može dovesti do toga da (para)vojni elementi jedne ili više strana ne poštuju saglasnost, a to nepoštivanje uključuje (npr.) pokušaje da se ograniči sloboda kretanja snaga za zaštitu mira. Nakon konflikta između država, stepen prihvaćenosti trebao bi biti relativno jasan i dogovoren u okviru mirovnog plana sukobljenih država. Međutim, u slučaju konflikta unutar jedne države ili građanskog rata, može se desiti da je zaraćene strane teško razlikovati od stanovništva uopće, što procjenu stepena prihvaćenosti čini vrlo teškom. Prihvaćenost zaraćenih strana može biti minimalna ili uključivati samo tobožnje tolerisanje operacije, dok ostalo stanovništvo vapi za intervencijom i pomoći. Ukoliko je stepen prihvaćenosti neodređen, a postoji mogućnost protivljenja, bilo bi mudro na samom početku rasporediti snage osposobljene da sprovedu poštivanje i unaprijede prihvaćenost.

Značaj prihvaćenosti - Unaprjeđenje saradnje i prihvaćenosti je od ključne važnosti za ostvarenje krajnjeg političkog rezultata u svim operacijama podrške miru. Bez aktivne saradnje i prihvaćenosti strana i domicilnog stanovništva ne može biti održivog mira. Potreba za unaprjeđenjem saradnje i prihvaćenosti i dugoročna potreba za mirom će ograničiti ne samo upotrebu sile već i primjenu svih vojnih tehnika. Ovo ne bi trebalo brkati sa minimalističkim pristupom upotrebi sile, već bi trebalo da predstavlja filozofski pristup upotrebi sile kojim se njena primjena ograničava na primjenu onoga što je neophodno da bi se postigao željeni rezultat.

Poštivanje dogovorenog, pravda i prihvaćenost - Poštivanje dogovorenog već može biti prisutno u praksi. Ukoliko to nije slučaj, trebalo bi ga podstaći poticajima i nagrađivanjem ili prisilno nametnuti. Jasno saopštavanje zahtjeva iz mandata i principa na kojima se zasniva operacija podrške miru, uz objašnjenje nagrada za poštivanje i kazni za nepoštivanje dogovorenog, mogu poslužiti u svrhu racionalizacije akcija OPM (PSO), opovrgavanja optužbi o pristrasnosti i jačanja kredibiliteta i prihvaćenosti. Prije faze unaprijeđenja saradnje i prihvaćenosti može biti potrebno silom obezbjediti poštivanje mandata. Provođenje poštivanja dogovorenog silom nije opcija za lako naoružane snage za očuvanje mira. Ukoliko je zaustavljanje borbi neposredni vojni cilj, prilikom izvođenja operacija podrške miru komandanti moraju obaviti razgovore sa vođama snaga koje učestvuju u borbi. Međutim, nije vjerovatno da će mir bez kažnjavanja krivaca i pravde biti prihvaćen i imati široku podršku neophodnu za njegovo održanje. Stoga je za stvaranje održivog mira neophodno da komandanti ne usredsređuju svoje aktivnosti samo na učesnike u sukobu, već i da rade na unaprijeđenju saradnje i usaglašenosti učesnika u mirnodopskim aktivnostima.

Posljedice opšteg gubitka prihvaćenosti i nepoštivanja dogovorenog - Snage za podršku miru mogu izgubiti prihvaćenost na različite načine. Zaraćene strane mogu jednostavno odlučiti da unilateralno odbace saglasnost i prihvaćenost dogovorenog. Također, snage mogu izgubiti kredibilitet koji je povezan sa pojmom prihvaćenosti, ukoliko lokalne strane postavljaju pitanje zbog čega snage za podršku miru ne reaguju na kršenje uslova iz mandata i ne primoraju na poštivanje međunarodnog prava i preuzmu kontrolu nad većim kršenjima osnovnih ljudskih prava, kao što je etničko čišćenje. Gubitak prihvaćenosti i nepoštivanje dogovorenog mogu dovesti do eskalacije nasilja, ustrajnog suprostavljanja snagama za podršku miru i mogućeg gubitka kontrole. U takvim okolnostima, snage za podršku miru mogu smatrati da je neophodno napore više usmjeriti na zadatke zaštite snaga nego na izvršenje misije. Snage za podršku miru koje su pripremljene za provođenje mira trebale bi biti u stanju suočiti se sa gubitkom prihvaćenosti, međutim, da bi se operacija mogla nastaviti ka željenom krajnjem rezultatu neophodno je ponovo uspostaviti prihvaćenost.

Korištenje prihvaćenosti - Pored unaprijeđivanja saradnje s lokalnim stanovništvom, znatan dio realizacije operacija podrške miru osmišljen je tako da manipuliše pragom prihvaćenosti radi stvaranja većeg operativnog prostora i

veće slobode djelovanja. To se na najbolji način može postići raspoređivanjem snaga za podršku miru adekvatno osposobljenih za odvratanje od neprijateljskih akcija ili razumnom primjenom sile kako bi se demonstrirao i osnažio kredibilitet. Prilikom upotrebe sile neophodno je imati jasnu predodžbu o tome kakav efekat takva akcija može imati, ne samo što se tiče prihvaćenosti u lokalnim okvirima, već i u pogledu cjelokupne operacije. Kad nije sigurno da postoji opšta prihvaćenost, njena stabilizacija i unaprjeđenje trebaju biti prioritetni zadatak, a kada je ta prihvaćenost izvjesnija, u ograničenim područjima je moguće upotrijebiti robusnije metode, a da to ne utječe na ukupni nivo prihvaćenosti i izvršenja misije. Na svim nivoima, politička moć, sankcije i prijetnje uvjerljivom silom ili njenom razumnom upotrebom, i/ili ostala sredstva mogu biti dovoljna da odvrate ili uvjere strane i pojedince da prihvate operaciju i da se povinuju željama tijela koja daju mandat za operaciju.

Prenošenje prihvaćenosti - Iskustvo ukazuje na potrebu kontinuiranih nastojanja ne samo da se opšta prihvaćenost proširi, već i da se ta prihvaćenost prenese uz i niz lanac komandovanja sukobljenih strana. Ukoliko, na primjer, komandant snaga postigne sporazum sa vođom jedne od strana u vezi neke konkretne akcije, on bi trebao obezbjediti da se uslovi tog sporazuma brzo i precizno proslijede pripadnicima strana s kojima su u kontaktu njemu potčinjeni komandanti. Time bi se ograničila pogrešna tumačenja i nepoštivanja dogovora. Oficiri za vezu pri komandama sukobljenih strana mogu pružiti pomoć u nadzoru protoka naredbi i sporazuma i, ako je potrebno, u njihovom prenošenju.

Zajedničke akcije – Prihvaćenost se može još više unaprijediti ukoliko se stranama pokaže da se njihov status može poboljšati, a nadležnost povećati ako pokažu uspjeh u rješavanju međusobnih sporova. Ako narod i strane postanu sudionici u mirovnom procesu, njihova motivacija za saradnju znatno će porasti. Na taktičkom nivou, ova mogućnost se u praksi može realizovati stvaranjem podsticajnih prilika za saradnju u vidu zajedničkog obavljanja određenih zadataka. Takve akcije mogu biti rizične, ali ipak zavrjeđuju pažnju.

3.6. OGRANIČENJE UPOTREBE SILE

Uvod - Upotreba sile može imati negativan efekat na postizanje saglasnosti, tj. prihvaćenost operacije, a time i na sposobnost snaga za podršku miru da ostvare dugoročni cilj – izgradnju mira. Stoga se svakoj upotrebi sile mora pažljivo pristupati. U operacijama podrške miru u kojima strane na terenu raspolažu funkcionalnom infrastrukturom, uključujući i dobre komunikacije, teže je ograničiti i kontrolisati negativne efekte bilo kakve upotrebe sile. Međutim, u haotičnim situacijama se uglavnom može upotrijebiti znatno veća sila, ako se radi o izoliranim incidentima, a zaraćene strane su nekoordinirane i samostalne. U operacijama sprovođenja mira, osposobljenost i spremnost za upotrebu sile predstavljaju primarnu karakteristiku. Silu, međutim, treba obazrivo primjeniti i

preduzeti sve mjere predostrožnosti kako bi se izbjegle civilne žrtve i minimizirala kolateralna šteta. Ipak, u slučajevima kada je potrebno postići trenutni učinak, spriječiti daljnje nepoštivanje dogovorenog i očuvati kredibilitet, u operacijama sprovođenja mira se mogu angažovati ogromne snage. Bez obzira na okolnosti, upotrebu sile bi trebalo smatrati sredstvom za stvaranje uslova za izgradnju dugoročnog mira, a ne sredstvom kojim će se poraziti neprijatelj. Pojediniosti o tome kako i kada se sila može upotrijebiti bit će specificirani u vojnim naredbama i borbenim pravilima.

Upotreba sile i samoodbrana - Vojne snage ne bi smjele miješati širu upotrebu sile sa neotuđivim pravom na samodbranu. Pravo na upotrebu razumne sile u samoodbrani sadržano je u međunarodnom pravu i zakonima pojedinačnih država. Potrebno je, međutim, pažljivo i precizno definisati šta se podrazumijeva pod samoodbranom kada su u pitanju lična odbrana, odbrana ostalih pripadnika oružanih snaga, vojne opreme i objekata, civilnih učesnika u širim okvirima operacije i civilne opreme i objekata. Postoje dva šira konceptualna gledišta u vezi upotrebe sile u samoodbrani:

1. Prema širem tumačenju, snage koje se tokom izvođenja zadatka suoče s prijetnjom mogu upotrijebiti silu u samoodbrani i u odbrani svojih namjera. Na primjer, od policajca koji se, nastojeći da razdvoji učesnike svađe, svjesno uključi u kućnu svađu može se očekivati da u samoodbrani upotrijebi silu i tako izvrši svoj zadatak.
2. Uže tumačenje samoodbrane bi sugerisalo da policajac uopće ne bi trebao intervenisati, upravo zbog toga što će možda morati upotrijebiti silu. Međutim, izostanak intervencije u takvim okolnostima može se smatrati neizvršenjem dužnosti. Ovako uzak i neutralan pristup nije prikladan za okolnosti rasprostranjenog kršenja ljudskih prava, čak i ako bi zaista umanjio rizik od gubitaka u snagama za podršku miru. Primjena užeg pristupa može ugroziti kredibilitet vojnih snaga, ne samo kod šire međunarodne zajednice i sukobljenih strana, već i kod humanitarnih organizacija koje su nenaoružane i uglavnom nezaštićene.

UN-ovo tumačenje samoodbrane - UN-ovo opšte tumačenje korištenja sile u samoodbrani je donekle neprecizno. Očuvanje mira se tradicionalno opisivalo kao mehanizam koji se primjenjuje bez upotrebe sile, pa ipak od 1973. godine uputstva koja je odobrilo Vijeće sigurnosti propisuju da samoodbrana uključuje otpor pokušajima da se snage za očuvanje mira silom spriječe u izvršavanju svojih dužnosti u okviru mandata koje im je dalo Vijeće sigurnosti. Ovo je širi koncept samoodbrane koji mogu sprovesti samo snage za sprovođenje mira. U mandatu i u direktivi šefu misije, UN trebaju jasno definisati kada i na koji način se sila može upotrijebiti. To uputstvo bi trebalo biti u skladu sa karakterom misije (očuvanje mira ili sprovođenje mira), njenim operativnim ciljevima i borbenom moći kojom raspolažu snage za podršku miru u odnosu na borbenu moć zaraćenih strana.

Saglasnost i upotreba sile - Potreba da se u operacijama podrške miru stvori i očuva saglasnost može ograničiti, ali ne i ukinuti upotrebu sile, naročito u uslovima haosa, sa složenim vanrednim situacijama. U slučajevima jasnog kršenja uslova iz mandata, kršenja ili ignorisanja međunarodnog prava i zloupotrebe ljudskih prava, upotreba sile može doprinijeti jačanju kredibiliteta snaga i prihvaćenosti operacije na unutrašnjem i međunarodnom planu. Može se desiti da snage izgube lokalnu podršku, ali ako se takvi slučajevi izoliraju, moguće je ostvariti širu podršku. U izvjesnim slučajevima, saglasnost može poslužiti za marginalizaciju protivnika i učiniti ga ranjivim. Ukoliko je opšta prihvaćenost operacije takva da su naoružani protivnici svedeni na odmetničke bande, upotreba sile u granicama propisanim borbenim pravilima može osnažiti prihvaćenost operacije podrške miru. U takvim okolnostima, saglasnost omogućuje, a ne spriječava upotrebu sile. Jasno saopštavanje uslova iz mandata i principa na kojima se zasniva operacija podrške miru, uz objašnjenje nagrada za poštivanje i kazni za nepoštivanje obaveza mogu poslužiti za racionalizaciju akcija u sklopu operacije mirovne podrške, za opovrgavanje optužbi za pristrasnost i povećanje kredibiliteta i prihvaćenosti.

Kontekst upotrebe sile - Snage za očuvanje mira posežu za upotrebom sile uglavnom u samoodbrani. U slučaju snaga za sprovođenje mira, korištenje sile nije ograničena samo na samoodbranu. Međutim, malo je vjerovatno da će snage za sprovođenje mira, nakon što steknu kredibilitet, pribjeći upotrebi sile, a da prethodno ne primjene druge metode odvratanja i prisile. Snage za sprovođenje mira će upotrijebiti silu uglavnom kao reakciju na ofanzivne akcije neke od zaraćenih strana. Kada potrebna reakcija uključuje i korištenje sile, negativne posljedice takve reakcije po izvršenje cjelokupne operacije mogu biti svedene na najmanju moguću mjeru ukoliko je ona vezana za direktnu prijetnju i ukoliko je očigledno usmjerena samo ka eliminisanju te direktne prijetnje. Ovo, međutim, ne eliminiša mogućnost brzog odgovora na neki incident. U svakom slučaju, mora se ostaviti utisak da je taj odgovor legalan, proporcionalan, politički opravdan i nedvojbeno povezan s napadom koji ga je i izazvao. Što je veća sumnja da se zaista radi o takvoj vrsti reakcije ili odgovora, veći je i politički rizik od eskalacije sukoba.

Druge opcije - Postoje i drugačiji pristupi i metode koji se mogu primijeniti da bi se stekla i održala premoć u slučajevima kada nije uputno upotrijebiti silu. U takvim slučajevima se na političkom, strateškom i operativnom nivou mogu upotrijebiti politička sredstva, uvesti sankcije i embargo ili napraviti manevarski prostor za primjenu nekog od preostalih elemenata operacije podrške miru. Neke organizacije kao što su promatrači zaduženi za ljudska prava i MKCK mogu efikasno i adekvatno reagovati na taktičkom nivou. Vojne metode se općenito mogu razvrstati na sljedeće kategorije:

1. Odvratanje, upozoravanje, prijetnje, demonstracija sile
2. Informacijske operacije, uključujući tehnike komandiranja i kontrole u ratnim uslovima (C2W), kad je to primjereno civilno-vojna saradnja (CIMIC)

3. Upotreba vojnih tehnologija koje nisu opasne po život
4. Pregovaranje i posredovanje
5. Kontrolne mjere
6. Nagrade i kazne
7. Zaštita.

Smjernice - Ukoliko se u operacijama podrške miru mora upotrijebiti sila, njena primjena se mora zasnivati na gore navedenim stavovima i sljedećim smjernicama:

1. Minimalna potrebna sila - Pod minimalnom potrebnom silom se podrazumijeva odmjerena i proporcionalna primjena sile ili prisile dovoljna samo za postizanje određenog cilja i čije je dejstvo ograničeno na previđeni legitimni cilj.
2. Poštivanje pravnih ograničenja - Mandat, borbena pravila, međunarodni i državni zakoni i, u slučaju operacija očuvanja mira, zakoni zemlje domaćina, propisuju stroga ograničenja u pogledu načina i sredstava za upotrebu sile.
3. Upozorenje - U izvjesnim slučajevima, upotrebi sile mogu prethoditi jasna upozorenja, otvoreni manevri, upotreba suzavca ili municije koja nije smrtonosna, hitaca upozorenja i drugih načina za demonstriranje odlučnosti i osposobljenosti.

Borbena pravila - Bobena pravila su direktive u kojima su opisane okolnosti i ograničenja u kojima se sila može upotrijebiti. Bobena pravila odražavaju pravna i politička ograničenja, ali uvijek dopuštaju samoodbranu i ne sputavaju komandanta pri donošenju odluke o svim neophodnim mjerama za zaštitu svojih snaga. Iako je veoma poželjno da nacionalni kontingenti koji učestvuju u istoj misiji usklade svoja borbena pravila, nacionalni zakoni često prevladaju nad UN-ovim borbenim pravilima i pravilima združenih snaga koje izvode operaciju.

Doktrinarni uslovi - Doktrina operacija podrške miru naglašava da posljedice korištenja sile sežu daleko izvan neposredne taktičke situacije. Pored borbenih pravila, potrebno je razmotriti i mnoge druge aspekte. Doktrina zahtijeva da se pri upotrebi sile povede računa o njenim efektima na vršenje ne samo vojnih aktivnosti, već i aktivnosti ostalih organizacija koje zajedno rade na ostvarenju istog dugoročnog cilja.

4. VOĐENJE OPERACIJA PODRŠKE MIRU

4.1. VOJNI PRISTUP U OPERACIJAMA PODRŠKE MIRU

Vojska mora biti spremna da prihvati haos i nered kao karakteristike uslova u kojima se izvode OPM (PSO) i preokrene ih u svoju korist. Ona mora nastojati da stekne i održi prednost sa kojom će utjecati na volju i ponašanje protivnika ili strana u sukobu. Ta prednost proizilazi iz mandata i borbenih pravila mirovnih snaga koje se oslanjaju na zakonitost i moralne norme.

Vojni pristup koji ne polazi samo od materijalne strane, nego uključuje načine razmišljanja i stavove suprotstavljenih strana lakše će ih uvjeriti da je njihov najveći interes mir, što je preduslov za izgradnju kvalitetnog i dugotrajnog rješenja. Ovakav pristup omogućava snagama za podršku miru da sačuvaju vlastitu slobodu u poduzimanju aktivnosti u vremenu i prostoru, kao i da kontrolišu dinamiku operacija. Za uspješno vođenje vojne faze operacije za podršku miru potrebno je uložiti vrijeme i resurse u aktivnosti na stvaranju pozitivnog okruženja.

4.2. PLANIRANJE MISIJE

Plan misije - Plan misije je mehanizam koji se koristi za koordiniranje i usmjeravanje različitih vojnih i civilnih operacija prema definisanom krajnjem rezultatu. Planom misije trebaju se dodijeliti resursi, odrediti ciljevi i ustanoviti redoslijed njihovog ispunjavanja, težište i glavna nastojanja, kao i pripremiti alternativne operacije i mehanizmi za prilagođavanje plana prema potrebi. U planu misije u kojoj je angažovano mnogo raznih agencija, i vojnih i civilnih, može se javiti niz aktivnosti koje uključuju više aktera, koje se mogu odvijati paralelno, ili se, pak, nastavljati jedna na drugu. Neke od ovih aktivnosti vodila bi jedna agencija, neke bi vodilo više agencija, a sve bi one bile međusobno povezane i zahtijevale uvezanost i međusobno koordiniranje. Na strateškom nivou, glavni cilj je demonstrirati jedinstvo i odlučnost međunarodne zajednice da strane u sporu dovede za pregovarački sto. Na operativnom nivou, ovaj cilj se podržava zajedničkim operacijama odvratanja, uvođenjem embarga ili blokada na morski promet i zabranom letenja u određenim zračnim zonama. Na taktičkom nivou, plan uključuje stvaranje sigurnog okruženja u kojem ne bi bilo kršenja ljudskih prava i u kojem će se civilne agencije pozabaviti simptomima i osnovnim razlozima koji su doveli do sukoba. Kako se situacija bude stabilizirala, glavni naponi na operativnom nivou prebacit će se na organe lokalne vlasti i ponovno uspostavljanje pravnog sistema. U širem kontekstu, plan misije može se posmatrati i kao jedna višedimenzionalna struktura koja komandantima daje intelektualni razlog za zadatke u području misije, bliske operacije i pozadinske

operacije, kao i dodjelu resursa i određivanje glavnih nastojanja prema kojima se usmjeravaju operacije koje ti komandanti provode, a u skladu sa namjerama pretpostavljene komande. Plan misije ne propisuje pravila, ali zahtijeva da se komandanti, uz svaku značajniju promjenu okolnosti, ponovno osvrnu na svoje procjene i omogućuje da u skladu sa promjenama modificiraju svoje planove. Manevarski pristup osigurava neophodnu fleksibilnost za vođenje OPM (PSO).

4.3. OBRAZOVANJE I OBUKA ZA OPERACIJE PODRŠKE MIRU

“Dobro obučena i disciplinirana vojna jedinica najbolji je temelj na kome se grade snage za očuvanje mira”

general-pukovnik T. Montgomery, SAD
viši vojni predstavnik za NATO

Nadležnosti za obuku – Obuka za sve oficire, podoficire i vojnike treba zadovoljiti međunarodne standarde. OS BiH zadržavaju nadležnost za obuku, uz koordiniranje SKVP-a. Sistem obrazovanja i obuke obuhvata sve funkcije rukovođenja, upravljanja i provođenja. Glavni elementi rukovođenja, upravljanja i provođenja obuke su:

1. **Nivo ciljeva**, smjernica i politike sistema: SKVP koordinira obuku. Ovaj nivo koordinira i usaglašava ciljeve, smjernice i politiku za obuku i obrazovanje.
2. **Nivo upravljanja sistemom**: Sekretarijat SKVP sa generalštabom VRS i zajedničkom komandom VF bi trebao dati naznake opšteg plana za postizanje ciljeva, realizaciju programa i rasporeda vježbi dogovorenih na upravnom nivou. Oni također moraju verificirati spremnost jedinica putem inspekcija i procjena. Kao takav, nivo upravljanja ima sljedeće zadatke: napraviti plan obuke jedinica kako bi se ostvarili zadati ciljevi, smjernice i politike, razviti odgovarajući sistem procjene i sistem učenja na osnovu stečenog iskustva.
3. **Centri za obuku** – Centri za obuku daju uputstva i savjete u vezi svih pitanja koja se tiču novih oružanih sistema, taktičkih procedura, procedura za obuku, procedura za procjenu i smjernica za nastavu.
4. **Komandanti jedinica** – Komandanti jedinica primjenjivat će doktrinu i procedure imajući u vidu specifične okolnosti u svojim jedinicama. Također, oni provode verificiranje spremnosti putem kontrola i procjena. Svi komandanti jedinica su nadležni za obuku u svojim jedinicama. Oni moraju konstantno vršiti procjenu svih programa, planova, procedura i rezultata obuke. Nadležni su i odgovorni za spremnost i osposobljenost svojih jedinica.

Obrazovanje i obuka – Priprema snaga za uspješno obavljanje operacija podrške miru zahtjeva dvostrani pristup. Prvi je profesionalno vojno obrazovanje svih oficira i podoficira, a drugi je obuka pojedinaca, jedinica i štabova.

Profesionalno obrazovanje svih oficira i podoficira – Zvanično obrazovanje rukovodnog kadra za operacije podrške miru počinje na nivou osnovne obuke, a završava obukom za najviši rukovodni ili akademski nivo. Obrazovanje za operacije podrške miru je fokusirano na to da osigura da rukovodni kadar na svim nivoima razumije ciljeve, principe i karakteristike operacija podrške miru, te da mogu planirati i izvoditi ove operacije. Obrazovanje rukovodnog kadra uključivat će diskusije, stečeno iskustvo i vježbe o poznavanju situacije, a vrhunac treba da bude sa komandantima na najvišem nivou koji će izvršavati komandno-štabске funkcije tokom izvođenja vježbi operacija podrške miru.

Obuka pojedinaca, jedinica i štaba – Obuka pojedinaca, jedinica i štaba je fokusirana na pripremu za sticanje neophodnih sposobnosti za djelovanje u operacijama podrške miru. Osnova za obuku pred raspoređivanje u operacijama podrške miru bit će provjera ratnih sposobnosti, uključujući rukovanje oružjem, patroliranje, procedure pružanja prve pomoći i spašavanja unesrećenih. Povrh ovih osnovnih vještina, obuka treba uključiti i aspekte specifične za zonu operacija. Kako bi se dale smjernice za tehnike najprikladnije za ispunjenje misije, kao i za stepen uzdržanosti u korištenju određenih tehnika koje će trebati uvježbati, specifična obuka za zonu operacija uključivat će:

1. Razumijevanje različite prirode operacija očuvanja mira i sprovođenja mira.
2. Osnovno razumijevanje razvoja date situacije koji je doveo do sprovođenja mira ili očuvanja mira, odnosno okvira u kojem će snage djelovati, uključujući i borbena pravila.
3. Osnovno razumijevanje kulture učesnika.
4. Razumijevanje civilnih agencija koje djeluju u zoni operacija.

Pored toga, može se javiti potreba da se pojedinci osposobe i informišu o sljedećem:

1. Vožnja
2. Opasnost od mina
3. Osnovno poznavanje jezika
4. Korištenje prevodilaca
5. Pregovaračke sposobnosti.

Zavisno od planirane operacije, obuka pred raspoređivanje bi mogla uključiti i vježbe terenske obuke, vježbe bojevog gađanja kombinovanih rodova, vježbe komandnog mjesta i simulacijske vježbe za obuku komandanata, štaba i komponenti. Ukoliko ima dovoljno vremena prije raspoređivanja u operaciju,

vrhunac obuke jedinica pred raspoređivanje treba da bude vježba obuke bazirana na planiranoj operaciji.

4.4. NAČIN KOMANDE

Manevarski pristup - Sve vojne operacije i aktivnosti trebale bi se zasnivati na teoriji manevra. Primjena manevarskog pristupa trebala bi omogućiti OPM (PSO) snagama da zadrže slobodu u provođenju svojih aktivnosti u vremenu i prostoru, kao i da kontrolišu dinamiku operacije. Teorija manevra prema tome sugerira da je za uspješno vođenje OPM (PSO) potrebno uložiti vrijeme i resurse u aktivnosti na stvaranju pozitivnog okruženja, kao što su medijske operacije koje su povezane sa programom civilnih poslova, ili kada je to primjereno, sa komandom i kontrolom ratovanja.

Komandovanje misijom - Najbolja primjena manevarskog pristupa u vođenju OPM (PSO) ostvaruje se kroz principe komandovanja misijom. Principi komandovanja misijom opisuju šta se želi postići (šta), namjeru komandanta (zašto), tačno određuju vremenski okvir (kada) i dodjelu potrebnih sredstava (s čim). Principi komandovanja misijom ne diktiraju kako treba postići krajnji rezultat, već potčinjenim komandantima ostavljaju prostor da izvrše misiju na koherentan i pozitivan način. U OPM (PSO) je ovaj fleksibilan i interaktivan metod komandovanja najbolji način da se rukovodi aktivnostima mnogih involviranih agencija i da se osigura koherentno razvijanje misije, kako bi se postigli uslovi koji određuju krajnji rezultat.

Razvoj misije treba potaći za razliku od "razvlačenja misije". "Razvlačenje misije" je termin koji se koristi da se opiše preuzimanje novih zadataka mimo izvorne namjere, bez neophodnih detaljnih analiza prije njihova preuzimanja, i bez potrebnih resursa. Razvlačenje misije obično je posljedica međusobno neusklađenih političkih stavova. Promjene u misiji mogu se pogrešno napraviti onda kada sve dimenzije ovih zadataka, posebno onih koji se tiču operacija u području misije, nisu pravilno određene kroz proces procjene.

Iako bi to bilo više nego poželjno, neće svi nacionalni vojni kontingenti moći slijediti principe komandovanja, pa će komandanti multinacionalnih snaga trebati razviti komandne mehanizme koji će uzeti u obzir uobičajene prakse nacionalnih kontingenata. Osim toga, politička priroda OPM (PSO) može od viših komandanata zahtijevati da usmjeravaju i koordiniraju događaje ispod nivoa koji se od njih obično očekuje. Ovo može prouzrokovati frustracije koje se mogu djelimično izbjeći tako što će se pretpostavljenom štabu slati kontinuirani detaljni i pravovremeni izvještaj o situaciji.

4.5. OPERATIVNI OKVIR

Opće - Plan misije određuje kako i gdje se aktivnosti uklapaju u širi zajednički i višeagencijski operativni okvir i predstavlja strukturu od vitalnog značaja za osiguranje najefikasnijeg upravljanja i koordiniranje aktivnosti na svim operativnim nivoima. U OPM (PSO) u kojoj je involvirano mnogo raznih agencija, operativni okvir operacija u području misije, neposrednih i pozadinskih operacija omogućava da se osmisle različite aktivnosti u vremenu i prostoru, tj. da se osigura sinhroniziranost aktivnosti kako na opštem, tako i na različitim nivoima operacija. (Npr. medijske i psihološke operacije usmjerene na međunarodno i lokalno viđenje misije treba osmisliti tako da ojačaju ili budu ojačane vojnim operacijama, kao što su one čiji je cilj unaprjeđenje odnosa u zajednici i civilno-vojni projekti.) Na taktičkom nivou, rješavanje incidenata općenito zahtijeva strogu kontrolu neposrednog područja u kojem se zbio incident, a neki drugi oblik rješavanja krize, kao što su npr. pregovori koji se primjenjuju na nekoj drugoj lokaciji. Na ovaj način, okvir za operacije u području misije, neposredne operacije i operacije iz pozadine može obezbjediti potrebnu osnovu i za uspješno vođenje cjelokupne misije i za rješavanje pojedinačnih incidenata na taktičkom nivou.

Operacije u području misije - Operacije u području misije će općenito biti usmjerene na predodžbe suprotstavljenih strana i osmišljene tako da preduprije moguće probleme ili uspostave uslove za njihovo uspješno rješavanje. Na strateškom i operativnom nivou, operacije u području misije bit će usmjerene na rukovodstvo strana u sporu, na države koje daju ili će davati svoje vojnike u misiju, kao i na svjetsko javno mnjenje općenito. U ovim operacijama, pravovremeno raspoređivanje značajnih pomorskih i zračnih snaga može se koristiti kao podrška političkim signalima namjere, a može poslužiti i za odvratanje strana u sporu od određenog smjera akcije. Na operativnom nivou, operacije u području misije općenito se fokusiraju na lokalna politička i humanitarna pitanja, kao i na pitanja ljudskih prava. Na taktičkom nivou, operacije u području misije mogu uključivati vojne manevre koji bi odvratili ili prisilili ili pak omogućili vođenje pregovora na nivou koji je iznad komandnog lanca protivničke strane na mjestu incidenta. Operacije u području misije osmišljene su tako da obezbjede poštivanje, unaprijede saradnju i prihvaćanje, pa za njih može biti potreban duži vremenski period.

Neposredne operacije - Neposredne operacije uključuju neposrednu i potpunu kontrolu operativnog okruženja. Neposredne operacije se oslanjaju na taktičke tehnike koje imaju za cilj unaprjeđenje opšte saradnje i prihvaćanja, osmišljene tako da osiguraju poštivanje i omogućće kontrolu nad lokalnim događajima i aktivnostima. Tipični primjeri neposrednih operacija su zaustavljanje i kontrola tereta, nametanje ili ukidanje specifičnih uslova letenja i kontrola nereda. Da bi imale efekta, neposredne operacije se moraju sprovesti pravovremeno.

Pozadinske operacije - Pozadinske operacije tiču se aktivnosti na zaštiti snaga koje učestvuju u misiji, kao i aktivnosti na održavanju i podržavanju snaga, uključujući i podršku zemlje domaćina, po potrebi, i održavanje slobode djelovanja na svim nivoima i za sve komponente snaga. Ovo može uključivati i državnu podršku operacijama, a time i podršku medija u informisanju javnog mnijenja. Aktivnosti za zaštitu snaga zavise od misije i prijetnji. One mogu ići od operacija protiv piratstva, postavljanja zaštite na aerodromima od strateške važnosti, obuke, kampanja za zaštitu od mina, pa sve do smanjenja broja žrtava u prometnim nesrećama. Zaštita snaga, održavanje i podrška svojstveni su svim vojnim operacijama. Međutim, u OPM (PSO) se ove funkcije mogu proširiti tako da uključuju podršku drugim agencijama.

4.6. GLAVNE FUNKCIJE

Opće - Osnovni elementi ili glavne funkcije borbenih operacija uključuju dva aspekta: 1. oblikovanje i kontrolu operativnog okruženja kako bi se što lakše ispunila misija i 2. direktnu primjenu vojnih tehnika kako bi se postiglo rješenje problema i ispunila misija. Ovi aspekti opisuju se kao funkcija *sređivanja situacije* i funkcija *udara*, te podrazumijevaju potrebu za kvalitetnim obavještajnim podacima, pronalaženju i identificiranju uzroka problema. U vođenju OPM (PSO) glavni napor će biti usmjeren ka neposrednom okruženju, širem okruženju ili prema okruženju iz kojeg se pruža podrška, zbog čega upotreba vojnih snaga vrlo često i nije najbolja opcija za postizanje željenog dugoročnog rješenja. Međutim, obično su vojne snage te koje osiguravaju funkciju sređivanja stanja kako bi se stvorilo sigurno i stabilno okruženje u kojem se onda aktivnosti drugih agencija mogu koristiti u otkrivanju i razrješenju simptoma i osnovnih uzroka konflikta.

“Pronaći” - Funkcija “pronaći” uključuje sve izvore informacija i obavještajnih podataka kako bi se locirali uzroci problema i kako bi se operativni odgovor usmjerio ka pravom cilju. Lociranje uzroka problema može uključivati i razmišljanje izvan uobičajenog vojnog koncepta. Uzroci mogu biti bijeda, gladovanje i socijalne razlike. Njihovo lociranje gotovo uvijek podrazumjeva obavještajni rad, a može uključivati i nadziranje, krivične istrage ili dokaze prikupljene uz pomoć policije, ako je to potrebno, kao i vezu sa civilnim agencijama za pomoć. I tehnička sredstva mogu imati ulogu, ali glavnina ovih napora mora odražavati činjenicu da se operacije izvode među stanovništvom, a ne da se vrši nekakvo promatranje iz daljine. Osim toga, neke civilne agencije i nevladine organizacije imaju averziju prema obavještajnim operacijama uopšte. Na operativnom i taktičkom nivou, pronalaženje i predočavanje detaljnih obavještajnih podataka o lokalnoj zajednici, lokacijama na kojima se nalaze izbjeglice i sve sukobljene strane je neophodno za uspjeh svake misije.

“Sređivanje stanja” - Funkcija “sređivanja stanja” podrazumijeva stvaranje okvira operacija i oblikovanje budućeg operativnog okruženja kako bi se olakšalo postizanje ciljeva. Na operativnom nivou, ova funkcija se generalno može odnositi na operacije odvratanja, ili, u užem smislu, na pomorski embargo ili zabranu zračnih operacija. Druge funkcije sređivanja stanja podrazumijevaju aktivnosti kao što su razdvajanje snaga, zapljena oružja, pružanje pomoći i zaustavljanje kršenja ljudskih prava.

“Udar” – Funkcija udara ili provedba rezolucije podrazumijeva ciljano korištenje operacija, ali ne uvijek i upotrebu sile. Konačno ispunjenje misije zahtijeva primjenu odgovarajućih tehnika kako bi se: nagradilo poštivanje, unaprijedilo pomirenje, obnovio mir, razriješio sukob i pozabavilo se osnovnim uzrocima nastanka složene vanredne situacije. Udar se odnosi na startešku dostavu i taktičku raspodjelu vanrednih zaliha hrane ili civilno-vojne aktivnosti uopće, operacije opkoljavanja i pretraživanja u cilju oduzimanja ilegalnog naoružanja ili presjecanje krijumčarskih puteva.

4.7. FAZE OPERACIJA

Involviranost međunarodne zajednice, pojedinih država i Saveza u OPM (PSO) može biti fazna, *ad hoc* ili multifunkcionalna. Može se pokazati potrebnim da se rasporedi određeni broj pojedinačnih državnih kontingenata, kao dio (a moguće i kao prethodnica) mirovnih snaga, a svaki bi bio pod komandom komandanta nacionalnog kontingenta (NCC). Ovi kontingenti mogu uključivati različite rodove vojske sa jednim nacionalnim elementom (NSE) koji služi kao štab za koordiniranje prijema, okupljanja i kretanja osoblja i materijala, kao i za podršku održavanja snaga. Raspoređivanje mirovnih snaga općenito uključuje dole nabrojane faze i aktivnosti.

Priprema

Priprema - Faza pripreme pokriva sve aktivnosti prije odlaska, uključujući upozorenja, izviđanja, planiranje, vezu, okupljanje, administraciju i obuku. Pripremna faza OPM (PSO) je odgovornost svake države pojedinačno. U ovoj fazi daju se smjernice o standardima koji se moraju zadovoljiti u vezi obuke opreme i broja vojnika.

Upućivanje

Upućivanje - Faza upućivanja počinje sa odlaskom nacionalnih kontingenata snaga za podršku miru iz njihovih matičnih baza i završava se njihovim dolaskom u područje misije. Faza upućivanja je u osnovi odgovornost države, s time da političko tijelo koje daje mandat (UN, OSCE, NATO) i komandant snaga imaju koordinacijsku i kontrolnu ulogu.

Prenošenje ovlaštenja

Prenošenje ovlaštenja – Prenošenje ovlaštenja na komandanta snaga stupa na snagu kada države koje daju svoje vojnike rasporede snage u područje misije i objave da su operativno spremne.

Upotreba snaga

Početna upotreba snaga - Faza upotrebe snaga počinje dolaskom elemenata snaga za podršku miru u područje misije i uključuje njihov doček, prebacivanje u baze, pripremne mjere, istureno taktičko raspoređivanje u zone operacije i vođenje operacija. U ranim fazama operacije cilj je uspostavljanje sigurnosti i samoodrživosti snaga za podršku miru. Druge uvodne i pripremne aktivnosti uključuju brifinge, izviđanja, posjete oficira za vezu, obuku i administraciju.

Obavještajne aktivnosti - Na operativnom nivou, i u svom najjednostavnijem obliku, kvalitetni obavještajni podaci podrazumijevaju identificiranje uzroka kriza i gdje treba uložiti glavninu napora kako bi se riješio sukob. Da bi neka misija uspjela, neophodno je na operativnom i taktičkom nivou osigurati detaljne podatke o lokalnoj zajednici, lokalnoj politici, ekonomskoj situaciji, lokaciji izbjeglica i strana u sukobu. Principi obavještajnih aktivnosti su:

1. Uspješna obavještajna podrška tokom OPM (PSO) oslanja se na stalno prikupljanje informacija i obavještajnih podataka iz svih izvora. Obavještajni podaci koji su potrebni komandantu OPM (PSO) u neku ruku su puno kompleksniji od onih koji su potrebni komandantu koji obavlja borbene operacije u ratu.
2. U planove se mora uključiti i neophodna podrška u smislu komunikacija, kapaciteta za procesuiranje i linkova dostupnih za emitiranje informacija i obavještajnih podataka.
3. U multinacionalnom okruženju, snage i agencije trebaju, do određene granice, razmjenjivati obavještajne podatke. Ovo može uključivati razmjenu obavještajnih podataka sa nacionalnim vojnim snagama ili nevladinim agencijama. Kako bi se izbjegle nedoumice u vezi razmjene obavještajnih podataka, u planove se moraju uključiti i smjernice i kriteriji za širenje informacija, kao i odgovorna osoba za svaku instancu.
4. Planiranje misije mora također uzeti u obzir operacije prikupljanja obavještajnih podataka. Prikupljanje podataka u OPM (PSO) može se razlikovati od prikupljanja obavještajnih podataka u konvencionalnim operacijama, budući da suprotstavljene strane mogu prikupljanje podataka shvatiti kao neprijateljski čin.
5. Obavještajni štabovi moraju se suočiti sa situacijom koja uključuje više strana u sukobu, višestruke opasnosti i višestranne lokalne probleme. U skladu sa tim, može se javiti potreba da se konvencionalne vojno-obavještajne analitičke aktivnosti pojačaju znanjima stručnjaka za ova konkretna pitanja.

Oblikovanje i kontrola - Na operativnom nivou ova se funkcija može odnositi na operacije odvratanja u opštem smislu ili u pojedinačnim slučajevima na pomorski embargo ili zabranu zračnih operacija. Druge funkcije sređivanja stanja mogu uključivati aktivnosti kao što su razdvajanje snaga, zapljena oružja, osiguravanje pomoći i odgovor na široko rasprostranjeno sistematsko kršenje ljudskih prava.

Rješenje ili udar – Za konačno ispunjenje misije u OPM (PSO) bit će potrebna upotreba odgovarajućih tehnika kako bi se nagradilo poštivanje, unaprijedilo pomirenje, obnovio mir, razriješio sukob i suočilo se sa osnovnim uzrocima nastanka složene vanredne situacije. U provođenju OPM (PSO), “udar” se ne odnosi, u početku, na primjenu sile, ali se može odnositi na stratešku dostavu i taktičku raspodjelu hrane u hitnim slučajevima ili civilno-vojne aktivnosti u nesigurnim područjima.

Održavanje operacija – Snage za podršku miru trebaju održavati svoje operacije dok se ne postigne željeni krajnji rezultat putem usklađenog i efikasnog sistema rotacije jedinica i pojedinaca, kao i usklađene i efikasne logističke podrške.

Ponovno raspoređivanje

Faza ponovnog raspoređivanja počinje sa prestankom ili primopredajom operativnih zadataka. Priroda svakog ponovnog raspoređivanja varira od hitnog izvlačenja do planiranog povlačenja, rutinske smjene ili, kao u operacijama sprovođenje mira, primopredaji misije snagama za očuvanje mira. Po potrebi, ponovno raspoređivanje može uključivati snage koje smjenjuju trupe koje se trenutno nalaze na terenu, prenos operativnih i administrativnih aktivnosti na trupe, međunarodne agencije za pružanje pomoći ili na lokalne vlasti. Aktivnosti nakon operacija će obuhvatati sve aktivnosti nakon akcije, uključujući i izvještaje koji se šalju nakon operacije, izvještaje o stečenom iskustvu i podacima, kao i administrativna pitanja na nivoima pojedinačnih država.

Prenošenje odgovornosti

Multinacionalne i multiagencijske OPM (PSO) će u normalnim okolnostima zahtijevati primopredaju ili preuzimanje taktičkih područja operacija ili odgovornosti drugim vojnim snagama ili čak civilnim agencijama. Takva akcija mora biti unaprijed pripremljena, te pažljivo koordinirana i vođena. Način na koji se akcija prvobitno vodi mora biti uslovljena aktivnostima ili funkcijama koje će uslijediti nakon ove prve faze, kao i prirodnom odgovornosti. Strane mogu zloupotrijebiti bilo kakvo razmimoilaženje ili nesklad koji se pojave pri prenošenju odgovornosti.

4.8. KONTROLA INCIDENATA

Opće - Na taktičkom nivou, gdje su mnogi incidenti reakcija na situaciju negdje drugdje, poznavanje operativnog okvira pomoći će u odabiru tehnike koja u tom momentu najviše odgovara, kao i gdje će, u tom okviru, njena primjena biti najefikasnija.

Kontrola incidenata - Suočeni sa situacijom stvarnog nasilja ili prijetnjom nasiljem, pripadnici vojnih snaga ili vojne snage trebaju biti spremne za trenutnu samoodbranu, koristeći se ili manevrom izbjegavanja ili upotrebom vatre ili njihovom kombinacijom. Kada je prijetnja smanjena na nivo koji se može kontrolisati, rješavanje incidenta obično se odvija slijedom određenih koraka:

1. **Prvi korak** - Treba nastojati identificirati uzrok problema i ko je odgovoran za neprijateljsku aktivnost. Međutim, može se desiti da niti zaraćene strane niti oružje koje se koristilo, posebno u slučajevima indirektno vatre, ne daje dovoljno dokaza o tome ko je inicirao taj incident, pa prema tome ni na kom nivou ga treba rješavati.
2. **Drugi korak** - Sljedeći korak obično zahtijeva pregovore sa suprotstavljenim stranama na mjestu incidenta kako bi se obuzdala i smirila situacija. Međutim, za OPM (PSO) je tipično da se incidenti obilježeni nasiljem ne mogu razriješiti na nivou na kojem su započeli, nego samo staviti pod kontrolu.
3. **Treći korak** - Ukoliko se lokalna odgovornost za ove akcije ne može odmah ustanoviti, ili lokalni pregovori nisu rješenje, a suprotstavljene strane imaju koherentnu komandnu i kontrolnu infrastrukturu, rješenje se možda može naći u pregovorima na višem nivou lanca komande suprotstavljenih strana. Ako zaraćene strane nemaju koherentan sistem komande i kontrole, bit će potrebna robusnija akcija na terenu od samog početka.
4. **Četvrti korak** – Međutim, rješenje situacije često je izvan mogućnosti pripadnika oružanih snaga i snaga koje su umješane u incident i zahtijeva upotrebu drugih tehnika, na nekom drugom mjestu i na višem nivou. Ako pregovori i tada propadnu, ključ rješenja treba se potražiti u kombinaciji prisilnih mjera većeg intenziteta i mnogo sadržajnijim pregovorima na višem nivou lanca komande. Eskalacija može uključivati prijetnje, demonstraciju, ili pak stvarnu upotrebu direktne i indirektno vatre ili precizne dalekometne vatre, ako su ova sredstva na raspolaganju.

5. OPERATIVNE MISIJE I ZADACI

5.1. UVOD

Ne postoji konačan spisak misija i zadataka operacija za podršku miru. Misije i zadaci koji su obrađeni u ovom poglavlju kompatibilni su NATO-voj doktrini operacija za podršku miru. Vojne misije i zadaci dati u daljem tekstu nisu iscrpno obrađeni. U ovom Poglavlju opisuju se one misije i zadaci koji su dodatak jezgru borbene vojne aktivnosti.

U osnovi, postoje četiri opsežne vrste misija:

1. Vojna podrška diplomatiji/sprječavanje sukoba
2. Uspostavljanje mira
3. Očuvanje i izgradnja mira i
4. Pomoć u slučaju humanitarnih katastrofa i velikih nesreća.

Svaka od ovih misija može se dovesti u vezu sa vojnim (operativnim) zadacima, te u nekim slučajevima podzadacima. Svi ti zadaci i podzadaci detaljno su obrađeni u paragrafima datim u ovom Poglavlju. Zadaci kategorizirani kao zadaci na očuvanju mira, također, čine jedan od elemenata većine operacija za uspostavljanje mira.

5.2. VOJNA PODRŠKA DIPLOMATIJI/SPRJEČAVANJE SUKOBA

Uopšteno govoreći, vojni zadaci su sastavni dio diplomatskih aktivnosti, te služe kao njihova podrška. Vojni zadaci mogu obuhvatiti obavještajne aktivnosti, pravovremeno angažovanje u civilno-vojnoj saradnji (CIMIC), obuku i programe reforme sektora sigurnosti ili preventivnog raspoređivanja vojnih snaga u cilju odvratanja i sprečavanja sukoba. Međutim, prilikom vođenja operacija za podršku miru, politički faktori će imati poseban primat i utjecaj na sve vojne razloge i akcije. Tačna priroda te operacije i zadataka koje treba izvršiti, određuje se političkom ocjenom koju daju političke vlasti i definiše u konceptu operacija, te usavršava pri operativnom izviđanju. Vojna pomoć kojom se pruža podrška diplomatskim strategijama kako bi se spriječio i osujetio sukob, uglavnom se svrstava u kategoriju zadataka preventivnog raspoređivanja. Mnogi od ovih zadataka mogu, također, imati važnu ulogu u aktivnostima na izgradnji mira nakon sukoba.

Podzadaci preventivnog raspoređivanja – Sprječavanje sukoba je prvenstveno diplomatska aktivnost, međutim, preventivna raspoređivanja i ostale

vojne aktivnosti igraju važnu ulogu pri pružanju podrške diplomatskim aktivnostima kojima se sprječava, ograničava ili kontroliše sukob. Na taktičkom nivou, te polazeći od principa da je “bolje spriječiti nego liječiti”, aktivnosti koje se preduzimaju kako bi se osujetio sukob, ili barem spriječilo njegovo širenje, uobičajeno zauzimaju prvo mjesto u svim vojnim aktivnostima. Postoji pet glavnih podzadataka koji su sastavni dio preventivnog raspoređivanja i koji doprinose sprečavanju sukoba, a koji se mogu preklapati.

1. **Rano upozoravanje** – Nakon što se ustanovi da postoji opasnost od izbijanja nasilja, ranim upozoravanjem kupuje se vrijeme u kojem se aktivira niz preventivnih diplomatskih, humanitarnih i vojnih akcija. Stoga, komandanti na svim nivoima trebaju skoncentrirati svoja sredstva za prikupljanje obavještajnih podataka i podataka o bilo kojoj potencijalnoj krizi u svojim interesnim zonama.
2. **Osmatranje** – Prisustvo opsežnog osmatranja u nekoj zoni operacija može pomoći da se bilo koja strana odvrti od kršenja mira. Osmatranjem se, također, mogu osigurati sredstva za dokazivanje krivice. Efikasno osmatranje je, stoga, značajna tehnika za sprečavanje sukoba.
3. **Mjere za stabiliziranje** – Mjere za stabilizaciju i izgradnju povjerenja, uz podršku CIMIC-ovih programa za izgradnju mira, mogu smanjiti tenzije u nekom području, te mogu predstavljati prvi korak ka uspostavi reda i zakona, kao i doprinijeti pregovorima za političko rješenje. Te mjere mogu imati nekoliko oblika:
 - a) uspostava djelotvorne veze i komunikacijske mreže između svih strana,
 - b) uzajamno i balansirano smanjenje osoblja i opreme,
 - c) razdvajanje snaga,
 - d) ograničenja u razmještanju naoružanja i vojnog osoblja zonama, uključivši i uvođenje zona zabrane za letove,
 - e) najavljivanje vojnih aktivnosti ili vježbi,
 - f) zajedničke inspekcije spornih područja.
4. **Programi pomoći za obuku** - Obuka i pomoć domaćim snagama u njihovim nastojanjima da reformišu sektor za odbranu i sigurnost osmišljena je tako da se unaprijedi demokratska odgovornost i transparentnost, te osigura da se sredstva sigurnosti koriste za podršku legitimnih aspiracija države u cjelini. To se posebno odnosi na programe za obrazovanje i obuku koji će biti napravljeni tako da se poboljša razumijevanje pitanja ljudskih prava i promovišu napori usmjereni ka demokratizaciji svih elemenata vojnih i sigurnosnih snaga.
5. **Uspostava reda i zakona** - U odsustvu pouzdanih policijskih snaga, stvaranje sigurnog okruženja i pružanje pomoći lokalnim civilnim vlastima na uspostavi vladavine zakona bit će često zadatak snaga za podršku miru. U takvim vrstama operacija, zadaci mogu varirati od zadataka za sprečavanje

pobune i anti-terorističkih zadataka do specifične zaštite ljudskih prava, kontrole masa, detaljnog bilježenja i prikupljanja dokaza o nasiljima,

5.3. ZADACI USPOSTAVLJANJA MIIRA

Operacije uspostave reda i zakona

Baš kao što je možda neophodno izvršiti operacije kojima se ograničava sukob ili prisilno razdvajaju zaraćene strane prije operacija za uspostavu reda i zakona, tako i operacije kojima se sprovodi vladavina zakona mogu biti preteča operacijama za očuvanje mira. Prema tome, s pozicije sprovođenja mira, zadaci operacija za podršku miru mogu se smatrati nepogrešivim dijapazonom koji vodi mirovnom rješenju. Uspostava reda i zakona je obično zadatak policije ili lokalnih vlasti. Međutim, operacije uspostave vladavine zakona su neizbježne u haotičnim situacijama vezanim za kompleksnu krizu, te kada ne postoje koherentne strane ili kada imaju lošu disciplinu i ne može se napraviti razlika između njih i kriminogenih elemenata u lokalnoj zajednici. U takvim situacijama, mogu se poduzeti vojne operacije za borbu protiv pobuna, terorista ili kriminalnih aktivnosti, te sprovesti zadaci naznačeni u mandatu. Posebne funkcije koje se odnose na policijske dužnosti mogu se odnositi na operacije pretrage, pritvaranja ili hapšenja, postupanja sa dokazima i kontrole mase, te podršku sudskom procesu. Uspješno ponovno uspostavljanje vladavine zakona može zavisiti od procesa razdvajanja i zaštite stanovništva od neprijatelja, uz istovremeno postepeno slabljenje i eliminisanje onih koji opstruiraju uspostavu vladavine zakona. Stvaranje relativno sigurnog okruženja je neophodno kako bi se civilnim organizacijama omogućila sloboda kretanja potrebna za obavljanje operacija.

Ograničavanje sukoba

Svrha operacija za ograničavanje sukoba je intervenisanje u područjima aktuelnog ili potencijalnog sukoba, te upotreba ili prijetnja silom kako bi se spriječio svaki budući neprijateljski čin i nametnuo prekid neprijateljstava. Ograničavanje sukoba ima za cilj da spriječi širenje sukoba na susjedna područja i države. Stoga bi i akcije trebale biti planirane tako da se njima stabilizira situacija i stvori sigurno okruženje u kojem se koriste pregovori, a ne sila kao sredstvo za prevazilaženje razlika. Nasilno razdvajanje zaraćenih strana može biti neophodno za sprovođenje operacija ograničavanja sukoba.

Nasilno razdvajanje zaraćenih strana

Narodi i države imaju pravo upotrebe sile u samoodbrani i kada smatraju da su ugroženi njihovi osnovni interesi. U takvim okolnostima, međunarodna intervencija se može smatrati nasilnom i neprimjerenom. Ako se političkim pritiscima ne uspije postići razdvajanje snaga, a nasilno razdvajanje pomoću

vojne sile ostane jedina opcija, tada može biti neophodno angažovati jake snage kako bi se izvršila misija. U sukobima unutar države, za nasilno razdvajanje zaraćenih strana koje su odlučne nastaviti borbu neophodno je angažovanje jakih snaga. Komandanti vojnih snaga sa zadatkom čiji je krajnji cilj razdvojiti i prisiliti sukobljene strane na povlačenje, a ne poraziti ih, trebaju voditi operacije na ravnopravan i nepristrasan način. U skladu sa razvojem situacije, komandant bi trebao prerasporediti svoje snage i prilagoditi dinamiku aktivnosti tako da zaraćenim stranama ostane samo jedna opcija – povlačenje. Ako se ne povuku, onda ne preostaje ništa drugo nego da se vojne operacije sprovedu još energičnije. Međutim, diplomatske aktivnosti se i dalje trebaju odvijati paralelno sa vojnim operacijama i svaki prekid u bilo kojoj kampanji trebao bi se iskoristiti za nastavak diplomatskih inicijativa.

Uspostava i nadzor nad zaštićenim ili sigurnim područjima

Zahtjev - Kada je neko područje predmet stalnih napada može se javiti potreba za uspostavljanjem zaštićenih zona ili sigurnih područja i nadzorom nad istim. Međutim, ako se ne razoružaju svi koji se nalaze u sigurnom području, tada to područje može biti zloupotrijebljeno za upade u neprijateljsku teritoriju i za napade. Zbog toga bi sve snage zadužene za uspostavu i nadzor nad zaštićenim ili sigurnim područjem trebale dobiti jasna uputstva. Neminovni su naponi kako bi se odbacile optužbe onih koji se nalaze unutar zaštićene zone ili izvan nje da se operacijom pomaže onoj drugoj strani. Nakon što snage koje imaju zadatak uspostaviti sigurno područje dobiju uputstva o prirodi operacije, one trebaju pristupiti rješavanju ostalih taktičkih pitanja, kao što je vrsta opasnosti od koje područje treba zaštititi. Podatak da li opasnost dolazi od pješadijskog naoružanja, artiljerije ili neke druge vrste oružja iz zraka ili s mora u znatnoj mjeri će uticati na profil snaga i način vođenja operacije.

Vođenje operacija - Područja koja treba zaštititi ili učiniti sigurnim mogu biti nastanjena domicilnim stanovništvom, izbjeglicama, raseljenim licima i velikim brojem vojnika jedne ili više zaraćenih snaga. Snage mogu dobiti zadatak da uspostave i vrše nadzor nad takvim područjima, te pruže podršku i pomoć ostalim organizacijama koje se nalaze unutar sigurnog područja. Prva faza u bilo kojoj operaciji podrške miru, kojom se neko područje treba zaštititi ili učiniti sigurnim je demilitarizacija tog područja. Nakon završetka te faze i nakon što se poduzmu sve mjere za odbranu područja, ostali specifični vojni zadaci mogu biti sljedeći:

1. Uspostava, nadgledanje i uvođenje zona zabranjenih za držanje oružja.
2. Uspostava i održavanje kantonmana, te područja i lokaliteta na kojima se drži naoružanje.
3. Kontrola nad širim područjem oko lokaliteta na kojima se drži naoružanje.
4. Kontrola nad prilaznim putevima.

5. Patroliranje i pretraživanje.
6. Raspoređivanje ljudstva na kontrolne punktove i druge mjere kontrole.
7. Pravljenje planova za pojačanja i povlačenja snaga.
8. Kontrola zračnog prostora.

Odobrovanje i zabrana pokreta

Operacije kojim se odobravaju ili zabranjuju letovi, kretanje kopnom ili plovidba su zajedničke i sprovode se na operativnom nivou. Operacije kojima se odobrava ili zabranjuje kretanje gube kredibilitet, ako je za uspješnost operacije potreban pristanak sukobljenih strana. Stoga, takve vrste operacije trebaju voditi snage za sprovođenje mira koje su sposobne nositi se sa eskalacijom situacije. Kao primjer može se navesti uvođenje zona u kojima je zabranjena plovidba ili zona zabrane letenja u cilju odbrane nezaštićenog stanovništva, ili uspostava koridora za slobodno i neometano dostavljanje pomoći, kretanje izbjeglica i zaštitu vlastitih jedinica.

Nametanje sankcija

Nametanje sankcija može biti identično operacijama kojim se zabranjuje kretanje. Sankcije se mogu odnositi na uskraćivanje opskrbe, diplomatskih, privrednih i drugih trgovinskih privilegija, te slobode kretanja stanovnicima područja pod sankcijama. Operacije nametanja sankcija sprovode se zajednički i na operativnom nivou. Sankcije mogu biti usmjerene samo protiv jedne strane ili na šire područje i odnositi se na sve strane. Operacije nametanja sankcija jednoj strani moraju biti pažljivo vođene, jer mogu ugroziti svaku narednu operaciju podrške miru.

Humanitarna pomoć - Humanitarne operacije, u užem smislu pružanja pomoći, u principu služe za zaštitu humanitarnih i drugih organizacija za pružanje pomoći, bilo da se radi o organizacijama UN-a, vlade, uključujući i vladu zemlje-domaćina ukoliko postoji, nevladinih organizacija i civilnog sektora. U veoma teškim slučajevima, vojne snage mogu dobiti zadatak da vode operacije humanitarne pomoći, ali vojne operacije te vrste se svakako trebaju koordinirati sa drugim programima za hitnu pomoć i razvoj koji su u toku ili u pripremljivoj fazi. Uobičajeno je da vojne snage stvaraju uslove za slobodniji i efikasniji rad tih organizacija.

Pitanja ljudskih prava - U širem smislu, operacije humanitarne pomoći obuhvataju zaštitu i vođenje evidencije o kršenjima ljudskih prava, pravdi, te uvođenju mjera na poboljšanje situacije u vezi ljudskih prava u cijeloj zoni operacija. U slučajevima masovnog kršenja ljudskih prava tim pitanjima se mora pozabaviti mandat, misija i vojni zadaci. Iako je nadgledanje i zaštita ljudskih prava, kao i vođenje evidencije o kršenjima ljudskih prava glavna interesna sfera organizacija kao što su Amnesty International i Međunarodni komitet Crvenog

križa (MKCK), snage za podršku miru su, u skladu sa međunarodnim pravom, automatski zadužene za pitanja ljudskih prava, a pored toga, mogu biti pozvane da obavljaju razne funkcije na pružanju podrške u tijesnoj saradnji sa specijaliziranim organizacijama i civilnom policijom. Tijesna saradnja sa službenicima za ljudska prava i civilnom policijom pružit će komandantima važne pojedinosti potrebne za planiranje prije raspoređivanja snaga, te pomoći pri vođenju operacija i ostvarenju krajnjeg političkog cilja. Za sprječavanje sistematskih i masovnih kršenja ljudskih prava, a posebno za hapšenje ratnih zločinaca bit će potrebno rasporediti snage za sprovođenje mira, uz podršku stručnih istražitelja ratnih zločina i drugih civilnih agencija. Međutim, precizno vođenje evidencije o ratnim zločinima, kao što je sprječavanje isporuke pomoći ili nesistematsko granatiranje civila od strane bilo kojih vojnih snaga, naknadno se može koristiti za istrage.

Strateška koordinacija - Većina humanitarnih operacija uključuje veliki broj međunarodnih agencija za humanitarnu pomoć i razvoj, grupe za ljudska prava i firme u civilnom sektoru, pa bi vojni planeri, po potrebi, trebali tražiti njihov savjet prije vojnog angažovanja. Strateška koordinacija i operativno planiranje može se poboljšati održavanjem sastanaka za planiranje u slučaju nepredviđenih situacija i usklađivanjem doktrine i procedura. U slučaju kada je angažovano mnogo agencija, koordinacija se može olakšati uspostavljanjem jedne vodeće agencije za pomoć.

Pitanja kojima se bave agencije za humanitarnu pomoć - Zloupotreba ljudskih prava i prisilna migracija raseljenih osoba (onih koji su prisiljeni da napuste svoje kuće) i izbjeglica (oni koji su prisiljeni da napuste svoje matične zemlje) zajedničko su odličje kriza. Broj ljudi kojima je potrebna pomoć može varirati od pojedinaca do cijelih etničkih grupacija. Pomoć raseljenim osobama i izbjeglicama trebala bi se prvenstveno prepustiti specijaliziranim organizacijama, kao što su MKCK i Visoki komesarijat Ujedinjenih naroda za izbjeglice (UNHCR). Međutim, taj problem može biti velikih razmjera, tako da je pomoć vojnih snaga neophodna. Vojne snage imaju na raspolaganju sredstva kojim mogu kontrolisati masovne pokrete izbjeglica i podizati kampove mnogo bolje nego neka nevladina organizacija.

Vođenje operacija humanitarne pomoći – Vojne operacije pomoći mogu se osmisliti da pružaju pomoć u hitnim situacijama, isporučuju humanitarnu pomoć, sprečavaju kršenje ljudskih prava ili pružaju dugoročnu pomoć za obnovu organizacija za pomoć i civilnom sektoru, uključujući i mjesne zajednice. Operacije humanitarne pomoći trebale bi biti nepristrasne. Međutim, pružanje pomoći jednoj strani, čak i kada se ta pomoć zasniva na stvarno uočenoj potrebi, druge strane će neizbježno vidjeti kao pristrasnost prema jednoj strani, a pošiljke humanitarne pomoći će neminovno biti preusmjerene ka zaraćenim stranama. Isto tako će oni prema kojima se budu poduzimale mjere zbog odgovornosti za kršenje mandata i međunarodnog humanitarnog prava te mjere smatrati pristrasnim. Sve to ni u kom slučaju ne bi trebalo odvratiti snage za podršku miru

od poduzimanja neophodne akcije. U svakom slučaju, trebali bi se uložiti svi naponi kako bi se objasnilo koje su akcije prihvatljive, a koje nisu, kao i njihove posljedice, tako da se pokaže i učvrsti nepristrasan status snaga za podršku miru i podrži neovisan i nepristrasan položaj organizacija za pomoć.

Pomoć u hitnim slučajevima - Pomoć u hitnim slučajevima odnosi se na sredstva kojima se pruža zaštita života. Zaštita života ljudi bi trebala biti automatska dužnost snaga za podršku miru, koja bi, kada je neophodno, trebala biti naznačena u mandatu. U slučaju masovnih i široko rasprostranjenih kršenja ljudskih prava, jedino snage za sprovođenje mira mogu pružiti zaštitu. Pored toga, vojne snage imaju na raspolaganju logistiku, prevozna sredstva, ljudstvo i kapacitete za preduzimanje velikih operacija hitne pomoći u veoma kratkom roku i to mnogo bolje nego što bi neka nevladina organizacija uspjela sa svojim kapacitetima. Angažovanje vojnih snaga za takve zadatke svakako podliježe odluci političkih vlasti.

Aktivnosti na obnovi - Dugoročna pomoć odnosi se na obnovu infrastrukture neophodne za život, a kojom se mogu zadovoljiti potrebe kao što su ishrana, voda, gorivo i druga sredstva za život, samoodržanje i garantiranje ljudskih prava. Operacije te vrste mogu uključiti i kopanje bunara, obnovu vodovodnog sistema i mreže električne energije (tamo gdje postoji), te obnovu škola, bolnica i saobraćajnih komunikacija. Brza i efikasna reakcija na zahtjev za pomoć može doprinjeti kredibilitetu snaga za podršku miru. Prilikom obavljanja aktivnosti na obnovi, mora se voditi računa da aktivnosti koje obavlja vojska ne stvore kulturu ovisnosti, koja bi omela povratak normalnom životu. Bez obzira na uspjeh postignut aktivnostima na obnovi, bez pravde i efikasnog pravnog sistema kojim se garantuju ljudska prava male su šanse za opstanak i samoodrživost mira. Stoga je ponovna uspostava pravnog sistema od vitalnog značaja za dugoročni uspjeh misije, te bi se i sredstva trebala dodjeljivati u skladu s tim. Osoblje CIMIC-a će pružati pomoć takvim aktivnostima, a potrebno je imati i oficira za budžet, koji će se pozabaviti očekivano velikim izdacima za inženjeriju. Civilne organizacije su zadužene za dugoročnije aktivnosti na obnovi.

Operativna koordinacija - Kako bi se na najbolji način iskoristila oskudna sredstva i spriječili potencijalni izvori sukoba, veoma je važno da vojne i civilne organizacije koordiniraju svoje aktivnosti i postignu punu saradnju kako bi se ostvarilo jedinstvo napora. Osoblje CIMIC-ovog Odjeljenja J9 je zaduženo za civilno-vojnu saradnju i vezu, uz tijesnu saradnju sa drugim odjelima, a posebno Odjeljenjem J3. Odjeljenjem J9 je zadužen da odluke koje se tiču vojnih aktivnosti i vođenja operacija humanitarne pomoći budu u potpunosti koordinirane i da o njima budu obaviješteni komandanti. Broj osoblja koje radi u Odjeljenju CIMIC može se povećati ako se uspostave centri za civilno-vojnu saradnju. Ti centri su mjesto za vezu sa organizacijama za pomoć, lokalnom vladom i zajednicama, a iz njih se može reagovati na zahtjeve za pomoć, kao i pritužbe protiv strana ili snaga za podršku miru. Veoma je važno da lokalno stanovništvo ne stekne naviku da se oslanja na vojne snage radi rješavanja svih

njihovih problema. CIMIC-ovi centri bi trebali biti centri kojima se može obratiti za pomoć, a idealno bi bilo da su udaljeni od glavnine vojnih snaga, te da su što pristupačniji organizacijama za pomoć i lokalnom stanovništvu. Po potrebi, u CIMIC-ovim centrima može se nalaziti i Odjeljenje za medije.

Zaštita operacija humanitarne pomoći – Snage za podršku miru mogu biti zadužene za posebne zadatke na zaštiti humanitarnih operacija. Međutim, snage za održavanje mira neće moći obezbjediti zaštitu i isporuku pomoći u slučaju protivljenja širokih razmjera. Aktivnosti namijenjene sigurnosti i zaštiti osnovnih ljudskih prava mogu obavljati samo snage za uspostavljanje mira. U okolnostima kada u organizacijama za pružanje pomoći rade lokalni čuvari ili kada im sigurnost pružaju firme iz civilnog sektora, veoma je važno da su i njihove aktivnosti koordinirane u širem operativnom okviru.

Negativni efekti humanitarne pomoći - Mora postojati sigurnost, kako za onog ko prima humanitarnu pomoć, tako i za onog ko je daje, kako bi humanitarna operacija pružila dugoročnu pomoć nastradalima. Humanitarne operacije kojim se olakšavaju patnje u kratkom roku, ukoliko nisu pažljivo vođene mogu održavati sukob i produžavati patnju. Preuzimanjem odgovornosti od strana u sukobu da brinu i hrane njihov vlastiti narod, operacije humanitarne pomoći mogu ohrabrivati nepopustljivost i podržavati volju i sredstva za borbu, umjesto volje za stvaranje mira. Zapravo, odgovorni za sukob mogu krivicu za katastrofu prebaciti na one koji pružaju pomoć, te na taj način mogu dovesti u pitanje namjeru, status i nepristrasnu prirodu operacije. U takvim okolnostima, može se koristiti sistem selektivne, ali nepristrasne, dodjele pomoći kako bi se odbacili navodi i optužbe za pristrasnost.

Zaštita humanitarnih operacija i ljudskih prava

Ukoliko situacija bude zahtijevala opštu zaštitu humanitarnih operacija, te u slučaju masovnih zloupotreba ljudskih prava, bit će neophodno primijeniti profil operacija uspostave mira. Najvažniji zadatak vojnih snaga može biti uspostava mira i stvaranje stabilnog i sigurnog okruženja u kojem pomoć stiže neometano, a zloupotrebe ljudskih prava nisu česte. Drugi zadaci na zaštiti mogu obuhvatiti ne-borbene operacije evakuacije, ali se oni uglavnom odnose na pružanje zaštite konvojima, vojnim skladištima, opremi i radnicima zaduženim za operaciju. U uslovima masovnog razbojništva i etničkog čišćenja, te kada se operacije pomoći stalno ometaju, može postojati potreba da se upotrijebi sila širih razmjera kako bi se spriječilo ugrožavanje na etničkoj osnovi i izvršila misija. Za takve vrste aktivnosti potrebna je tijesna saradnja i koordinacija između vojnih snaga, organizacija za pružanje pomoći i grupa za zaštitu ljudskih prava; ona koja će omogućiti da te organizacije za pomoć zadrže neovisni status. U slučaju da je već bilo kršenja ljudskih prava, ili ako se kršenja nastavljaju, neophodno je da svi dokazi, a posebno pojedini o onima koji su ih počinili, budu sistematski i tačno zabilježeni za buduće istrage u vezi ratnih zločina. Ako organizacije za pomoć ne mogu dobiti vojnu zaštitu, onda mogu angažovati lokalno osoblje ili civilne firme

da ih čuvaju i štite. Organizacije snose odgovornost za angažovanje osoba i firmi za takvu vrstu dužnosti, jer to može dovesti do problema u sigurnosnom smislu, a njega onda treba oprezno rješavati.

Uklanjanje minsko-eksplozivnih sredstava

Opasnosti - Eksplozivna sredstva, naročito mine, predstavljaju veliku opasnost po sve ljude, opremu i životinje tokom sukoba i nakon prestanka sukoba, kako na moru, tako i na kopnu. Uz izuzetak mina koje se nalaze u međunarodnim vodama, za neeksplozivna ubojna sredstva i minska polja u borbenim zonama zadužene su strane koje su ih postavile. Teoretski, ta sredstva su dio plana za stvaranje prepreka ukoliko se snage za podršku miru povuku. Ako snage za podršku miru žele zadržati svoj nepristrasan status, onda one ne smiju otkrivati lokacije minskih polja jedne strane drugoj, mada trebaju pokušati da se ta minska polja diskretno i adekvatno obilježe. Ukoliko nije drugačije naznačeno u mandatu, snagama za podršku miru nije dozvoljeno da uklanjaju neeksplozivna ubojna sredstva ili minska polja koja su postavile strane, osim ako ta sredstva ne sprečavaju snage za podršku miru da vrše svoju misiju, ili kada se radi o sredstvima koja su postavljena duž željezničkih pruga i pomorskih puteva koji se koriste za međunarodnu špediciju i koje koriste strane koje ne učestvuju u sukobu.

Zadaci - Za operacije uklanjanja neeksplozivnih ubojnih sredstava (NUS) i mina zadužene su strane koje su ih postavile, a snage za podršku miru mogu imati zadatak da ih obilježe, izoluju, te uklone mine i NUS koja predstavljaju neposrednu opasnost po život. Također, snage za podršku miru mogu imati zadatak da obuču lokalne snage za uklanjanje NUS-a i mina. Snage za podršku miru uglavnom će raditi na identifikovanju opasnih područja koja će se ucrtati na kartu i distribuirati svim jedinicama uključenim u operaciju. Nevojno osoblje koje smatra da bi se moglo naći u području u kojem postoji opasnost od mina i NUS-a bi, prije odlaska na ta mjesta, trebali provjeriti situaciju sa lokalnim vojnim jedinicama. U okviru UN-ovog Odjeljenja za humanitarna pitanja (DHA) nalazi se centar za sve operacije u vezi sa minama i deminiranjem. Sve je prisutniji trend da se za operacije uklanjanja mina angažovanju civilne firme.

5.4. ZADACI NA OČUVANJU I IZGRADNJI MIRA

Posmatranje i nadgledanje

Operacije posmatranja i nadgledanja na strateškom i operativnom nivou u operacijama podrške miru mogu se voditi pomorskim i zračnim sredstvima, uključivši i satelite, ali u osnovi, posmatranje i nadgledanje uglavnom se oslanja na ljudski faktor, tj. na posmatranje vojnika na terenu i u blizini strana u sukobu i lokalnog stanovništva. Posmatrački timovi su tradicionalno "oči i uši" Vijeća

sigurnosti i njihovo prisustvo je veoma često dovoljno da se spriječe kršenja prekida vatre i kršenja mirovnih sporazuma. Ažurirani izvještaji tih timova pružaju korisne dokaze za suprostavljanje optužbama kojima se štite stranački interesi na raspravama Vijeća sigurnosti. Posmatrači mogu biti raspoređeni u pojedinačne ili u manje multinacionalne zajedničke timove sa zadatkom da posmatraju, nadgledaju, potvrđuju i izvještavaju, te kada je moguće, upotrijebe mjere za izgradnju povjerenja kako bi smirili potencijalno konfliktne situacije. Posebni zadaci tih timova mogu biti davanje ranog upozorenja kojim bi se pokrenule političke inicijative, posmatranje povlačenja snaga ili nadgledanje kretanja izbjeglica i ostalih raseljenih osoba. Njihovi dodatni zadaci mogu biti osiguravanje veze, sprovođenje istrage i pregovaranje. Nenaoružani posmatrači običajno ne poduzimaju nikakve izvršne akcije u vezi nasilja. Posmatrači su obično nenaoružani i za svoju zaštitu i ličnu sigurnost oni u skladu sa tradicijom računaju na svoj nepristrasan status. Međutim, u sukobu unutar jedne države, sa neodgovornim i neslužbenim akterima i 'gospodarima rata', koncept nepristrasnosti ne znači i ne vrijedi mnogo.

Nadzor nad primirjima i prekidima vatre

Vojne snage mogu biti raspoređene tako da obavljaju nadzor nad bilo kojim obavezama koje su strane preuzele kao dio primirja, prekida vatre ili nekog drugog mirovnog plana. Taj nadzor može obuhvatiti raspoređivanja zajedničkih snaga na operativnom nivou. Zadaci se obično dogovore i detaljno preciziraju u sporazumu ili ugovoru. Ti zadaci mogu se sastojati iz sljedećeg:

1. Razdvajanja, zadržavanja, razoružavanja ili demobilizacije snaga.
2. Sprovođenja pojedinih elemenata sporazuma, kao što su razmjena zarobljenika i tijela, i sporazuma o kontroli naoružanja.
3. Veze između strana i svih naoružanih elemenata, kako vojnih tako i civilnih.
4. Pregovaranja i posredovanja u ime svih strana u sporu.
5. Istraga povodom žalbi i kršenja pojedinih elemenata sporazuma ili ugovora,
6. Kretanja izbjeglih i raseljenih osoba.
7. Pružanje pomoći policiji UN-a ili civilnoj policiji u područjima sa mješovitim sastavom stanovništva koja su locirana izvan tampon zona, te na teritorijama koje su potencijalna neprijateljska područja.

Razdvajanje

Snage za podršku miru ukoliko ih podržavaju pouzdane snage za odvratanje od sukoba izvana ili rezervne snage mogu biti raspoređene tako da služe kao snage za razdvajanje, bilo da su strane dale pristanak ili da taj pristanak nije čvrst. Jedinice angažovane u operacije razdvajanja obično se raspoređuju tako da osujete sukob. Operacije te vrste obično se preduzimaju u područjima gdje je nedavno bio sukob ili u područjima potencijalnog sukoba, bilo da se radi o

sukobu između država ili o sukobu unutar države sa narastajućom tenzijom između strana, a ne u područjima gdje je sukob aktuelan. Čak i ako bi postojao pristanak na operaciju, barem države-domaćina, može se desiti da mirovni plan ili formalan prekid vatre ne bude prihvaćen, i može doći do sporadičnog izbijanja nasilja. Operacije razdvajanja snaga obično uspostavljaju tampon zonu, a u zajednicama sa mješovitim sastavom stanovništva uspostavljaju zone razdvajanja, tamo gdje je stanovništvo u zajednici fizički izmiješano. Ukoliko jedna od strana ne da saglasnost za operaciju, a ocijeni se da je operacija za sprovođenje mira neophodna, onda bi snage koje imaju kapacitete da se nose sa pogoršanjem situacije trebale voditi tu operaciju od samog početka.

Pomoć pri tranziciji

Pomoć pri tranziciji odnosi se na sve oblike vojne pomoći civilnim vlastima ili zajednici koja se pruža u sklopu šire diplomatske, humanitarne i privredne strategije kako bi se podržao povratak ili tranzicija ka miru i stabilnosti. Pomoć pri tranziciji sastoji se od tri bitna elementa: prvi element je stvaranje sigurnog i stabilnog okruženja u kojem se može odvijati tranzicija, drugi element je direktna podrška procesu tranzicije i, treći, kreiranje sposobnih lokalnih organa koji bi mogli preuzeti zaduženja. Odmah nakon završetka sukoba unutar države, te u odsustvu djelotvorne vlasti, pomoć pri tranziciji može u početku biti u obliku direktne pomoći civilnim zajednicama, prije nego što se uloži napor kojim bi se ponovo uspostavila djelotvornija državna infrastruktura. Operacije pomoći pri tranziciji obično su aktivnosti koje se poduzimaju nakon sukoba, međutim, šanse za uspjeh tih operacija bit će veće ako napor usmjeren ka obnovi i izgradnji mira bude dodatni dio operacije sve vrijeme trajanja OPM (PSO). Vojni zadaci u operaciji pomoći pri tranziciji obuhvataju širok niz aktivnosti, ali u cilju lakšeg definisanja ti zadaci se mogu svrstati u sljedeće kategorije:

1. **Nadzor** – Važni zadaci vršenja nadzora mogu se odnositi na: prenošenje ovlaštenja; reformu lokalnih snaga sigurnosti, preseljenje i vraćanje izbjeglih i raseljenih osoba.
2. **Administracija** – Administrativni zadaci mogu se kretati od veze do podrške uspostavi privremene vlade. Zadaci u međuvremenu mogu biti snabdijevanje strujom, vodom, javni prevoz, komunikacije i komunalne usluge, tj. sve komunalije koje su bitan i sastavni dio svakodnevnog života u zajednici.
3. **Zaštita** — Zadatak stvaranja sigurnog okruženja može se proširiti tako da uključi zaštitu osnovnih ljudskih prava, pojedinaca, zajednica i objekata. U područjima gdje prihvaćenost operacija nije čvrsta i gdje postoje mjere otpora prema operaciji u cjelini, snage za sprovođenje mira mogu mnogo efikasnije izvršiti zadatke zaštite.
4. **Reagovanje** – Sposobnost vojnih snaga da reaguju na najnovije incidente od velike je važnosti za očuvanje kontrole i zadržavanje inicijative. U svim vojnim operacijama komandanti bi trebali imati pripremljene rezervne planove i planove za slučaj vanrednih okolnosti za takve situacije. Za očuvanje mira,

reakcije se mogu sastojati i od drugih tehnika, a ne samo upotrebe sile. Te tehnike detaljno su obrađene u Poglavlju VI.

5. **Kontrola** – U bilo kojoj operaciji pomoći pri tranziciji, komandant može biti pozvan da pruži podršku mjerama kolektivne kontrole. Te mjere mogu biti u rasponu od ekonomskih sankcija do uvođenja policijskog sata. Što se tiče ostalih mjera prema stranama u sukobu, zabrane i ograničenja moraju biti proporcionalni, zakoniti i primijenjeni na nepristrasan način. U protivnom, snage za podršku miru bi rizikovale gubitak lokalne saradnje i pristanaka.
6. **Koordinacija** – U svim većim ili složenijim operacijama za podršku miru postoji potreba za koordiniranjem aktivnosti velikog broja organizacija, kao npr. nevladinih organizacija, privatnih dobrovoljnih organizacija i drugih. Postoji mogućnost da vojne snage dobiju zadatak da pomognu pri tom koordiniranju.
7. **Red i zakon** – Operacije vojne pomoći doprinose ukupnom cilju održavanja reda i zakona za koje su u krajnjoj mjeri odgovorni policija i civilne vlasti. Osposobljavanje lokalnih snaga sigurnosti da same upravljaju svojim vlastitim sigurnosnim zahtjevima jeste srž uspješne operacije tranzicije. U slučaju da se situacija pogorša, vojne operacije sprovođenja reda i zakona mogu biti neophodne kako bi se obnovio mir i pružila direktna podrška policiji. Vojne operacije ovakve prirode se sprovode nakon sukoba.
8. **Podrška izbornom procesu** – Ponovna uspostava reda i zakona, te stvaranje resursa lokalnih snaga sigurnosti osnovni su preduslovi za uspješno provođenje izbora. Ali, bez neke garancije za zaštitu i sigurnost, pojedinci neće imati povjerenja da izađu na glasanje, te izborni proces neće biti vjerodostojan. Vojna podrška izbornom procesu može imati nekoliko oblika, ali se ona općenito sastoji od uspostave i zaštite glasačkih mjesta i osiguranja prevoza glasačkih kutija i osoblja koje radi na izborima.

Razoružanje, demobilizacija i integriranje

Operacije razoružanja i demobilizacije su samo jedna faza opsežnije i dugoročnije operacije tranzicije koje su namijenjene reformi domaćeg sektora sigurnosti i (ponovnom) integrisanju u društvo vojnog osoblja koje se smatra viškom u odnosu na vojne potrebe. Sve takve operacije će neizbježno uključiti mnoge civilne i vojne organizacije u jedan potpuno integrisani plan. Proces dekriminaliziranja i pitanja vezana za maloljetne vojnike bit će najvažniji tokom operacije. Bez postojanja osnovnog sigurnosnog okvira, male su ili nikakve šanse da oružane snage pristanu da se razoružaju ili demobilišu. Finansijski poticaji i ponuda za zaposlenje mogu podstaći razoružanje i demobilizaciju. Međutim, ukoliko oružane snage ne vide održivu budućnost za sebe i one koje predstavljaju, programi razvoja i stvaranje samoodrživog mira mogu naići na probleme. Tendencija mogućeg ponovnog izbijanja nasilja kako bi se postigli ciljevi ostat će izuzetno snažna sve dok se ne obezbjedi neko drugo, sigurno i ekonomski održivo zaposlenje. Može se uzeti u razmatranje i prisilno razoružanje, ali za šire područje trebalo bi dosta ljudstva, a to je i nemoguće

ostvariti u nekim zajednicama. Posljednja faza u vojnoj operaciji demobilizacije i razoružanja mogla bi biti primopredaja zadataka vezanih za sigurnost legalnim i uvježbanim lokalnim snagama. Stvaranje i obuka takvih snaga mogao bi biti preduslov za dugoročni uspjeh i zadatak elemenata snaga za podršku miru.

Redosljed razoružanja i demobilizacije – Operacije razoružanja i demobilizacije mogu se odvijati po redosljedu opisanom u daljem tekstu.

1. **Osiguravanje sporazuma** – Sporazum o bilo kakvom procesu razoružanja i demobilizacije trebao bi biti na dobrovoljnoj osnovi, ali bi se mogao osigurati i potpunim iscrpljavanjem snaga, primirjem ili bi mogao biti rezultat uspješne operacije sprovođenja mira. Bit će teško upravljati operacijama razoružanja i demobilizacije koje su rezultat primjene sile. Pojedini elementi sporazuma trebali bi uključiti aranžmane za razdvajanje snaga, procedure za predaju, skladištenje i uništavanje oružja, te smještanje u kantonmane, obuku i demobilizaciju snaga.

2. **Uspostava i upravljanje prekidom vatre**

a) **Djelokrug** – Prekidi vatre uobičajeno zavise od jasne geografske podjele i dogovorenog vremenskog rasporeda za sprovođenje prekida vatre. Međutim, u nestabilnim prilikama i onda kada su snage izmiješane, najbolje što se može postići mogao bi biti prekid neprijateljstava i povlačenje u bazu.

b) **Obilježavanje područja prekida vatre** – U geografskom smislu područje prekida vatre može biti označeno na sljedeće načine:

- linijom prekida vatre,
- zonom separacije,
- kontrolnom zonom,
- područjem prekida vatre.

c) **Upravljanje prekidom vatre** – Za efikasno upravljanje prekidom vatre potreban je neposredni nadzor na obje strane linije. Taj nadzor obavljaju posmatrači i patrole na kopnu i u zraku, te po mogućnosti i na moru, sa uspostavljenom vezom između strana. Dokument o prekidu vatre trebao bi sadržavati sljedeće procedure i zaduženja za:

- istragu,
- arbitražu,
- pripisivanje krivice,
- kazne i nagrade.

d) **Reakcije** – Pravovremena i čvrsta reakcija na kršenja sporazuma o prekidu vatre je veoma važna. Zakašnjele i neodgovarajuće reakcije dovest će u pitanje kredibilitet prekida vatre i rizikovati pogoršanje cjelokupne sigurnosne situacije.

3. **Povlačenje i koncentrisanje bivših zaraćenih strana** – Nakon prekida vatre ili sklapanja mirovnog sporazuma, za operacije demobilizacije može biti potrebno koordinirano razdvajanje i povlačenje snaga u područja određena za prikupljanje snaga ili kantonmane. Iz sigurnosnih razloga, najbolje je da se takve akcije provedu istovremeno i da su vezane za određene rokove i datume širom zone zajedničkih operacija. Odgovarajući aranžmani za prihvatanje snaga i efikasni planovi za administrativnu i logističku podršku veoma su važni za uspjeh akcije. Ukoliko lokalne vlasti nisu u stanju obaviti te zadatke, oni se mogu dodijeliti snagama za podršku miru.
4. **Razoružavanje bivših zaraćenih strana** – Uspješno razoružavanje zavisi od povjerenja koje strane imaju u proces demobilizacije u cjelini, što uglavnom zavisi od toga koliko strane imaju povjerenja u to da će snage za podršku miru očuvati mir. Razoružavanje će možda trebati sprovoditi po fazama i podsticati nizom nagrada. Pored prikupljanja naoružanja od bivših vojnika, razoružavanje može obuhvatiti i prikupljanje ratnih zaliha iz bilo kojeg skladišta ili depoa ili čak prikupljanje naoružanja u tranzitu. Izuzetno je važno sigurno čuvanje i precizna evidencija za oružje i materijal. Uništavanje oružja i drugog ratnog materijala mora biti ekološki planirano i propisno izvedeno.
5. **Demobilizacija** – Nakon okončanja procesa razoružanja, naredni korak u procesu je odabir onih pojedinaca ili jedinica koji će ostati u vojsci i biti obučeni, te onih koji se pojavljuju kao višak u vojnim i drugim sigurnosnim (policija) potrebama i koji će biti otpušteni. Brojno stanje i ustroj bilo kojih budućih snaga za odbranu i sigurnost trebao bi biti rezultat sveobuhvatne revizije kojom se usklađuju potrebe sa resursima. Pripadnici vojske koji žele preći u policijsku službu moraju proći sveobuhvatnu ponovnu obuku, a oni vojnici koji će biti otpušteni iz službe, trebaju se školovati i obučiti s ciljem zapošljavanja u civilnom sektoru.
6. **Rehabilitacija bivših zaraćenih strana** – Nakon odabira onih koji se mogu obučiti za buduće snage sigurnosti, treba izraditi mjere podrške razmještanju i rehabilitacije preostalih snaga. Za ovu fazu uglavnom su zadužene civilne vlasti i sprovodit će se zajedno sa ponovnim uspostavljanjem ostalih sredstava vlasti i državne kontrole, te osiguravanjem nekog drugog zaposlenja. Taj proces će neminovno biti skup i dugotrajan i zavisit će od razvoja održive državne ekonomije. U mnogim slučajevima, u vojsci će se nalaziti oni koji su odgovorni za kršenje ljudskih prava i počinjene ratne zločine, čak i protiv vlastitog naroda. Možda će se trebati pozabaviti pitanjima pravde i krivice u sklopu procesa pomirenja, kao preduslovom za ponovno stvaranje mira u sektoru sigurnosti i odbrane.

6. OPERATIVNE TEHNIKE

6.1. UVOD

Opšte - Tehnike koje mogu koristiti snage za očuvanje mira naoružane lakim naoružanjem ograničene su potrebom da se zadrži prihvaćenost operacije na operativnom i strateškom nivou. Međutim, za snage koje su borbena osposobljene za sprovođenje mira opcije su ograničene samo potrebom da ostanu nepristrasne i dugoročnom potrebom da se savladaju sve moguće negativne posljedice prouzrokovane upotrebom tehnika za sprovođenje mira. Zbog toga će mnoge tehnike biti zajedničke snagama za očuvanje i snagama za sprovođenje mira, ali će u prvom i drugom slučaju naglasak biti na različitim tehnikama. Npr, upravo kao što borbene tehnike mogu biti potrebne snagama za očuvanje mira, ali ograničene na samoodbranu, tako i tehnike za poboljšanje saradnje i prihvaćenosti mogu biti potrebne za postizanje dugoročnog rješenja kod snaga za sprovođenje mira. Potpuno poznavanje raspoloživih tehnika omogućuje komandantima fleksibilnost da odaberu najadekvatnije tehnike za postizanje i održavanje inicijative, posebno kada se ne može koristiti sila ili kada je njeno korištenje neprimjereno ili ograničeno. Ključ uspjeha će biti u odabiru i primjeni kombinovanih tehnika, bilo onih za poboljšanje saradnje i prihvaćenosti ubjeđivanjem i uticajem, bilo kontrolom, prinudom i prisilom.

Kategorizacija tehnika - U širem smislu, postoje dvije kategorije tehnika: za poboljšanje saradnje i prihvaćenosti, i za kontrolu operativnog okruženja i sprovođenja dogovorenog – ili tzv. tehnika mrkve i štapa. Tehnike za unaprijeđenje prihvaćenosti direktno se bave stavovima i percepcijama i od presudne su važnosti za snage za očuvanje mira i za dugoročan uspjeh svih operacija podrške miru. Tehnike kontrole i sprovođenja mogu uključiti različite tehnike namijenjene odvratanju od nepridržavanja dogovorenog i ubjeđivanje upotrebom prisile, te zbog toga mogu, ako je potrebno, uključivati i borbene operacije.

Struktura snaga - Struktura snaga potrebnih za upotrebu ovih tehnika bit će različita. U snagama za očuvanje mira, male grupe nenaoružanih ili lako naoružanih vojnika mogu biti dovoljne. Međutim, u snagama za sprovođenje mira mogu biti potrebne izbalansirane, zajedničke snage sa odgovarajućim pojačanjem. Snage za operacije podrške miru moraju biti operativno organizovane i imati mogućnost da povećaju ili smanje svoje aktivnosti prema bilo kojem otporu koji strane mogu pružiti.

Angažovanje zemlje domaćina i strana u sukobu - Najsigurniji način za konsolidaciju mira bio bi angažovanje zemlje domaćina i samih strana u mirovnom procesu. Ako se stranama mogu dodijeliti nadležnosti koje će ih aktivno uključiti u uspješan ishod operacije i ako se one na taj način promoviraju u učesnike u mirovnom procesu, njihova spremnost za saradnju će značajno

porasti. Kad je moguće, stranama u sukobu treba dati priliku da međusobno sarađuju tako što će pružiti određene usluge koje doprinose razrješenju sukoba i pomažu procesu izgradnje mira. Takve šanse bi trebalo udružiti sa podsticajima i pojačati odgovarajućim nagradama i kaznama. Međutim, angažovanje na ovaj način nije bez rizika i s njim se mora pažljivo postupati.

6.2. TEHNIKE ZA UNAPRJEĐENJE PRIHVAĆENOSTI

Informativne operacije

Opšte – Termin informativne operacije uključuje i psihološke (PSYOPS) i medijske operacije. Međutim, zbog javne percepcije, PSYOPS i medijske operacije bi trebalo voditi odvojeno. PSYOPS se bave stanovništvom države ili narodom kojem je misija posvećena, njegovim susjedima u podregionu i, indirektno, vojnim kontingentima i civilnim agencijama involviranim u operaciju. Medijske operacije su namijenjene tačnijem obavještavanju medija, kako sa područja operacije tako i onih iz područja koja imaju poseban interes, kao što su ona sa zajedničkim etničkim i kulturnim korijenima, kao i šire međunarodne zajednice, a posebno onih zemalja koje su dale svoje vojne snage i druge resurse za operaciju. Informativne operacije treba potpuno koordinirati sa drugim aktivnostima i operacijama snaga za podršku miru da bi se naglasila sveobuhvatna poruka koju komandant želi predstaviti na vjerodostojan, razuman i dosljedan način. Informativne operacije su jedan od najubjedljivijih i najmoćnijih sistema koje posjeduje komandant, i kao takav zahtijeva njegove lične smjernice. U manje razvijenim zemljama, informativne operacije mogu se pokazati kao poseban izazov zbog veličine potencijalnih operativnih područja, ograničene infrastrukture za komunikacije, uključujući i pristup sredstvima za komunikaciju (radiju i televiziji) i nepismenost. Komuniciranje sa udaljenim područjima da bi se doprlo do predstavnika sela i obavijestilo ih o prirodi operacije značajno će pospješiti javne odnose između snaga za podršku miru i lokalnog stanovništva u tom području.

PSYOPS - Cilj PSYOPS-a u operacijama podrške miru je da razuvjeri, ubijedi i izvrši uticaj na lokalnu zajednicu ili zajednice u području operacije i lokalnog regiona da pristanu na operacije podrške miru i da rade za mir sa snagama za podršku miru. Moguće je da je stanovništvo bilo izloženo propagandi zaraćenih strana i vjerovatno su mu hitno potrebne objektivne, stvarne, istinite i pouzdane informacije. Mnogi ljudi u području operacije će biti uplašeni, pa će biti potrebna dobra komunikacija da se taj strah razbio. Osnovnu poruku koja objašnjava ciljeve i ulogu snaga podrške miru treba poslati prije dolaska snaga za podršku miru, a redovne informacije treba davati na dosljedan način. Svaku prazninu na polju informisanja vjerovatno će popuniti propaganda zaraćenih strana. Naglašavajući odgovornost raznih lokalnih grupa, PSYOPS će pokušati da ih ubijedi da razriješe svoje razlike. Osim toga, PSYOPS mogu preuzeti određeniju

ulogu emitirajući upozorenja, buduće namjere vlasti koje imaju kontrolu i detalje sporazuma koje su postigle suprotstavljene strane. Način na koji je to najbolje uraditi zavisi od lokalnih okolnosti i kulture. Upotrebu propagandnih materijala i letaka, ili radio i TV stanica čije osoblje su pripadnici snaga, treba uključiti u sve operacije podrške miru i početi koristiti što prije. Te operacije mogu zahtijevati upotrebu sredstava elektronskog rata da bi se odredilo mjesto i cilj informativnih operacija, osigurala upotreba elektromagnetnog spektra za snage učesnice u operaciji, odnosno kako bi se smanjila mogućnost da bilo koja strana koja se može suprotstaviti ili ugroziti operaciju koristi taj elektromagnetni spektar. Ovo, također, može stvoriti potrebu da snage za podršku miru osiguraju elektronske zaštitne mjere za nevladine organizacije koje mogu biti posebno osjetljiva meta. Planiranje informativnih aktivnosti treba početi rano i biti integralni element operacija u okviru cjelokupnog plana kampanje.

Medijske operacije - Operacije podrške miru će vjerovatno privući pažnju i međunarodnih i lokalnih medija. Cilj medijskih operacija je tačnije obavještavanje medija da bi se stvorilo bolje i usklađenije razumijevanje misije i ciljeva i onoga što se od nje očekuje. Pažljivo i profesionalno postupanje prema medijima bit će potrebno od samog početka misije, a to se najbolje postiže dosljednom i transparentnom politikom informisanja koja priznaje pritiske koje nameće izvještavanje elektronskih medija “uživo”. Da bi se postigla dosljednost i vjerodostojnost, poruka o “liniji kojom treba ići” treba se odmah proslijediti svim komandantima kontingenta i potčinjenih komandi. Medijski izvještaji mogu ograničiti ili povećati slobodu akcije snaga za podršku miru. Isto tako, pravovremeno upoznavanje reportera sa mjestom incidenta može poslužiti da se ograniči ratna akcija i spriječe zlodjela. Efikasna medijska služba je osnovni element u izvođenju operacija podrške miru i zahtijeva lično angažovanje komandanta. Medijsko osoblje treba biti potpuno uključeno u lanac komandovanja da bi se osiguralo da aktivnosti javnog informisanja, PSYOPS i civilni poslovi budu tijesno koordinirani.

Principi informativnih operacija – Svi informativni programi trebaju se voditi u skladu sa sljedećim principima:

1. **Nepriistrasnost** - Nepriistrasna priroda operacija podrške miru se mora stalno naglašavati. Zbog toga svim jezičkim grupama treba dati isto vrijeme “u eteru”. U operacijama podrške miru ne treba saopšavati ništa što bi moglo uticati na stvaranje predrasuda o pristrasnosti operacija snaga za podršku miru. Međutim, to ne znači da treba isključivati izjave o krivici kada postoje neosporni dokazi. U operacijama podrške miru stvarni neprijatelji su anarhija, zlodjela i gladovanje.
2. **Pravovremenost** - Da bi informativna akcija bila efikasna, ona mora biti pravovremena. Sve aktivnosti i operacije treba analizirati iz perspektive zemlje domaćina i strana u sukobu da bi se pripremili adekvatni odgovori. Ti odgovori, kratki izvještaji ili saopštenja za javnost trebaju biti takvi da informišu što tačnije i da, kada je potrebno, preduhitre sve moguće štetne

informacije ili dezinformacije koje mogu objaviti strane u sukobu radi svojih vlastitih stranačkih interesa.

3. **Poznavanje kulture** - Od presudne je važnosti temeljno razumijevanje lokalne kulture, uključujući reakcije na snage za podršku miru, nevladine organizacije i prihvatljivu ulogu žena. Ne treba štedjeti truda da bi se to postiglo. Treba obaviti sociološko-kulturološke studije i ispitivanje javnog mnijenja da bi se identificirali najzastupljeniji stavovi i razotkrilo bilo koje pogrešno shvatanje i razumijevanje, nakon čega se time mogu baviti informativni programi.
4. **Usklađenost** – Kao aktivnosti koje djeluju i utiču na percepciju, informativni projekti moraju biti centralno koordinirani sa drugim aktivnostima koje imaju slične ciljeve. One uključuju vojno-obavještajnu službu, civilno-vojne projekte i projekte namijenjene poboljšanju odnosa u zajednici.
5. **Poštenje** – Ako se ne vjeruje objavljenoj informaciji, informativne operacije ne služe svojoj svrsi. Razotkrivene laži ili očigledni propagandni pokušaji nanijet će dugoročno ozbiljnu štetu vjerodostojnosti i održavanju bilo koje operacije. Međutim, u određenim slučajevima mogu se zbog snaga sigurnosti postaviti ograničenja u pogledu otvorenosti i transparentnosti operacija za potencijalno neprijateljski raspoložene strane u sukobu.
6. **Stil** – Informativni materijal treba prezentirati na način koji je najprikladniji i kulturološki najprihvatljiviji domaćem stanovništvu, a treba izbjegavati izazivanje dojma omalovažavanja, arogancije ili vulgarne manipulacije.

Dodatni principi za medijske operacije – Gore navedeni principi odnose se na sve informativne operacije. Slijede dodatni principi koji trebaju važiti za medijske operacije:

1. **Akreditovanje** – Predstavnici medija obično trebaju biti akreditovani da bi se kvalifikovali za pružanje podrške zvaničnom javnom informisanju. Akreditacijom se treba zahtijevati od predstavnika medija da se pridržavaju niza jasnih pravila koji štite sigurnost operacije snaga za izvođenje operacija podrške miru. Ako se pravila prekrše, treba razmotriti ukidanje daljeg pristupa zvaničnim javnim informativnim servisima tim predstavnicima.
2. **Transparentnost** – Otvoreno i neovisno informisanje treba postaviti kao normu. U većini slučajeva akreditiranim predstavnicima medija treba omogućiti neograničen pristup. Trebaju se izdati upozorenja u vezi opasnosti svojstvene određenim područjima, ali se medijima ne treba spriječiti pristup. Prijetnja po vlastitu sigurnost je profesionalni rizik predstavnika medija. Oni su sami odgovorni za posljedice rizika koji poduzimaju.
3. **Veze** – S obzirom na mogućnosti političkih reperkusija, komandante treba stalno izvještavati o svakom značajnijem razvoju potencijalnog medijskog interesa. Osoblje službe za odnose s javnošću treba biti na raspolaganju da, po potrebi, odu na mjesto incidenta u kratkom vremenskom periodu.

4. **Kvalitet usluge** – Služba za odnose s javnošću treba biti brza, tačna, izbalansirana i konzistentna. Visokokvalitetni oficiri sa pravilnim razumijevanjem operacije i angažovanih vojnih kapaciteta trebaju pomagati medijskom personalu gdje je to potrebno.

Vojno-civilni poslovi i civilno-vojna saradnja

Definicija civilno-vojne saradnje – Da bi se najbolje iskoristili resursi i preduprijedili potencijalni izvori sukoba, od suštinske je važnosti da vojne i civilne organizacije koordiniraju svoje aktivnosti i u potpunosti sarađuju kako bi se postiglo jedinstvo svih napora. Na operativnom nivou, sve organizacije za sprovođenje operacije, kako vojne tako i civilne, trebaju se uključiti u razvoj multifunkcionalnog planskog pristupa. Civilno-vojna saradnja (CIMIC) je glavno sredstvo za postizanje tog cilja. NATO definiše CIMIC kao:

“Resursi i aranžmani koji podržavaju odnos između komandanata NATO-a i državne i/ili regionalne lokalne vlasti, civilne i vojne, te civilnog stanovništva u područjima gdje su NATO snage raspoređene ili se planira njihovo raspoređivanje. Takvi aranžmani uključuju saradnju i koordinaciju sa nevladinim ili međunarodnim agencijama, organizacijama i vlastima.”

Značaj civilno-vojne saradnje – Usklađenim razvojem i primjenom civilno-vojne saradnje postiže se niz ciljeva. Prvo, usklađenost civilnih i vojnih odnosa unutar područja operacija. Drugo, koordinacija i maksimalno iskorištavanje resursa namijenjenih otklanjanju posledica patnji i stradanja naroda, istovremeno sa aktivnostima na rekonstrukciji. Konačno, poboljšan kredibilitet snaga za podršku miru, unaprijeđenje saradnje i usaglašenosti u pogledu operacije, te ubjeđivanje snaga u sukobu i nesvrstanih pripadnika zemlje domaćina da je u njihovom najboljem interesu mir. Neposredan cilj predstavlja potpuna koordinacija civilnih i vojnih aktivnosti za podršku humanitarnim projektima i ostvarivanje maksimalne podrške operaciji, a na račun bilo kakve opozicije. Dugoročniji cilj stvaranja dovoljno stabilnosti i oslanjanja na vlastite snage je u direktnoj vezi sa željenim krajnjim ciljem i izlaznom strategijom. Ova vrsta djelovanja treba smanjiti svezkupnu ovisnost o vanjskoj pomoći. Na taktičkom nivou, pravovremena i efikasna usklađenost i koordinacija vojnih aktivnosti s aktivnostima civilnih agencija je od suštinske važnosti za uspjeh. Ova vrsta koordinacije treba obuhvatiti sve političke, vojne, diplomatske, administrativne i humanitarne državne i nevladine organizacije i agencije uključene u operaciju. Samim tim, koordinacija se jedino može postići konsultacijama pošto ove organizacije imaju stalne “mandate” i programe koji se mogu međusobno nadmetati i razlikovati se od mandata i programa vojnih snaga.

Planiranje civilno-vojne saradnje – Civilno-vojne opcije su suštinski dio sveukupnog planiranja i izvođenja operacija podrške miru. Stoga trebaju igrati značajnu ulogu u procesu procjene i planiranja komandanta kako bi utvrdili kako

zadatke, tako i operativne prepreke. Treba razmotriti integrisanje planiranja i usmjeravanja CIMIC-a u funkcije J3/J5 u Glavnoj komandi, uz pomoć štapskog oficira – specijaliste za CIMIC. Aktivnosti CIMIC-a čine sastavni dio plana komandanta snaga, što im daje funkciju u podršci operacijama i tiču se svih elemenata snaga za podršku miru. Međutim, od ključne je važnosti da se planiranje CIMIC-a ne vrši u izolaciji i da se vojska skupa s civilnim organizacijama angažuje na svim nivoima prilikom izrade posebnih planova CIMIC-a. Ovo se može postići zajedničkim djelovanjem glavnih i civilnih vlasti ili korištenjem Centra za civilno-vojne operacije (CMOC).

Strukture za saradnju i vezu – Saradnju treba olakšati uspostavljanjem komiteta, grupa za akcije i dobro razgranatim vezama sa svim angažovanim agencijama i organizacijama. Uspostavljanje centara za civilno-vojnu saradnju također predstavlja korak u tom pravcu. Ovi centri će osigurati mjesto za vezu sa humanitarnim agencijama, lokalnom vladom i zajednicama i mogu odgovoriti na zahtjeve za pomoć i pritužbe na strane ili snage za podršku miru. Međutim, važno je da se lokalno stanovništvo ne navikne oslanjati na vojnu silu za rješavanje svih svojih problema. Centri CIMIC-a trebaju se smatrati centrima za pomoć, a idealno bi bilo da su smješteni dalje od glavnine vojnih snaga i tamo gdje humanitarne agencije i lokalno stanovništvo imaju najbolji pristup. Ako je to primjereno, unutar CIMIC centra može biti i odjel za medijske operacije.

Civilno-vojni projekti – Civilno-vojni projekti obezbjeđuju vezu između sigurnosti, stabilnosti i izgradnje mira a, kako se operacije za podršku miru razvijaju prema krajnjem rezultatu, naglasak će preći sa pružanja pomoći na rekonstrukciju i razvoj. U okviru smjernica i prioriteta uspostavljenih unutar cjelokupnog programa za pomoć, vojne snage mogu i neovisno voditi projekte podrške lokalnoj zajednici, ali je uobičajeno da ih obavljaju u saradnji sa civilnim agencijama, koristeći lokalne firme i sredstva. Civilno-vojni projekti mogu obuhvatiti širok dijapazon aktivnosti u lokalnoj zajednici i lokalne vlasti ih trebaju realizovati kao takve. Ovi projekti mogu uključivati medicinsku i veterinarsku pomoć, nabavku i snabdijevanje vodom, odvoženje otpada, distribuciju električne energije, uklanjanje NUS-a, obnovu komunalnih službi i izgradnju i razvoj škola i centara zajednice. U ovim projektima često je potrebna pomoć vojnih specijalista kao što su inženjerci, sanitetski i veterinarski oficiri, vojni policajci, policija i specijalne snage, a svima njima će najvjerovatnije trebati značajna logistička podrška. Iskustvo pokazuje da civilno-vojna simbioza ubrzava realizaciju projekata, omogućava najefikasniju upotrebu fondova i, kao rezultat, unapređuje kredibilitet zemlje učesnice. Prije početka takvog projekta, treba tražiti savjet vlade, predstavnika mjesne zajednice ili nevladinih organizacija. Ako se projekti realizuju izolirano, a prioriteti i smjernice nisu utvrđeni zajedničkim dogovorom, njihov efekat se gubi, a kratkoročni uspjesi postaju, dugoročno gledano, kontraproduktivni. Projekti koji ne koriste lokalne resurse i ljudstvo mogu izgraditi mentalitet dugoročne ovisnosti koji može nanijeti štetu planovima izgradnje mira. Zbog toga se prioriteti moraju odrediti koordinacijom na formacijskom nivou i

integrisati u plan za cijelo poručje operacije. Svi elementi snaga za podršku miru trebaju podržati te programe na koherentan i dosljedan način.

Odnosi sa zajednicom – Legitimni i nepristrasni status operacije i vladanje snaga za podršku miru garantira dobre odnose sa zajednicom. Odnosi sa zajednicom kao element informativnih operacija i programa civilnih poslova odnose se na svjesno njegovanje društvenog kontakta sa lokalnim stanovništvom. Svrha odnosa sa zajednicom je stvaranje povoljnog raspoloženja na lokalnom nivou i poticanje saradnje sa snagama za podršku miru. J5 je zadužen davati komandantu savjete o akcijama koje mogu imati negativan efekat na odnose sa zajednicom u smislu kolateralne štete ili koje mogu prouzrokovati uvredu na kulturološkom planu. Odnosi sa zajednicom mogu se razvijati pomoću formalnih susreta ili neformalnih sastanaka tokom redovnih vojnih operacija. Iako projekte za odnose sa zajednicom vode posebni timovi, svaki vojnik se treba smatrati posrednikom u programu za odnose sa zajednicom. Lokalno stanovništvo operaciju doživljava prevashodno kroz ponašanje i postupke svakog individualnog vojnika. Zbog toga svaki pripadnik snaga treba dobiti potpune i redovite informacije o lokalnim kulturnim, etničkim, religijskim i moralnim pitanjima kako bi se spriječilo nenamjerno ili čak namjerno ugrožavanje dobrih odnosa sa zajednicom izazvano zanemarivanjem lokalnih vjerovanja, običaja i navika. Aktivnosti odnosa sa zajednicom treba pažljivo koordinirati i izbjeći da se dožive kao otvoreno manipulativne, a treba izbjeći i njihovo vođenje na način koji može izazvati sumnju u nepristrasnost snaga za podršku mira.

Pregovaranje i posredovanje

Značaj pregovaranja i posredovanja - Član 33 poglavlja IV Povelje UN-a ističe značaj pregovaranja, istrage, posredovanja i pomirenja kao najefikasnijih sredstava za rješenje sukoba. Na taktičkom nivou, pregovaranje i posredovanje treba smatrati prvom neposrednom akcijom. Pregovaranjem i posredovanjem mogu se stvoriti pozitivni odnosi između strana i snaga za podršku miru, a oni omogućavaju postizanje dogovora i unaprjeđenje procesa pomirenja. Objektivni i efikasni pregovori koje snage za podršku miru pokrenu, kontrolišu i učvrste na svim nivoima stvorit će klimu uzajamnog poštovanja i saradnje potrebnu za uspješno rješenje sukoba. U tom kontekstu, pregovaranje i posredovanje i za njih vezane aktivnosti arbitraže i pomirenja mogu se opisati na sljedeći način:

1. **Pregovaranje** – Ovaj termin se odnosi na direktan dijalog između strana. U pregovorima snage za podršku miru obično imaju svoje vlastite operativne ciljeve.
2. **Posredovanje** – Ovaj termin opisuje aktivnosti posrednika koji povezuje strane u sukobu. U ovom svojstvu, predstavnici snaga za podršku miru su sredstvo pomoću kojeg suprotstavljene strane komuniciraju jedna s drugom i koje ih podstiče da identificiraju i dođu do rješenja sa kojima se obje slažu.
3. **Arbitraža** - U arbitraži, autoritativna treća strana donosi sud razmatrajući stavove suprotstavljenih strana i predlažući rješenje. U većini operacija

podrške miru postoji početni okvir za arbitražu. Arbitraža zahtijeva stepen kontrole koji se obično postiže tek nakon isteka jednog određenog vremenskog perioda i koji snage za očuvanje mira ne moraju nužno biti u stanju ostvariti.

4. **Pomirenje** – Ovaj termin opisuje proces pomirenja koji je rezultat sporazuma postignutog pregovaranjem, posredovanjem i arbitražom. Na taktičkom nivou, pomirenje će obično rezultirati kompromisima između ciljeva učesnika i snaga za podršku miru.

Cilj - Cilj pregovaranja i posredovanja je postizanje sporazuma sa kojim su se složile sve strane i koji će pomoći prestanku, smanjenju i rješanju sukoba.

Širi kontekst - Pregovaranje i posredovanje se mogu izvoditi neovisno, ali je uobičajeno da budu pridruženi drugim aktivnostima za rješanje sukoba. To je vještina potrebna u svih fazama operacija podrške miru i treba je izvoditi na svakom nivou. Zbog toga svi vojnici mogu biti uključeni, od najviših komandanata koji se sastaju sa vođama strana, do vojnika na udaljenim osmatračnicama koji se mogu naći u situaciji da pokušaju kontrolisati incident ili arbitrirati u lokalnom sukobu. Pregovaranje i posredovanje mogu biti dio smišljenog procesa ili neposredan odgovor na incident u kome je ugrožen život. Važno je zapamtiti da se u incidentnim situacijama angažovanost tog komandanta često doživljava kao dio problema. U tom slučaju, on treba stvoriti situaciju koju će riješiti drugi: obično na sljedećem nivou u njegovom lancu komande, i, ako postoji, sljedećem nivou u lancu komande zaraćene strane. Gdje ne postoji lanac komande, identificiranje drugih uticajnih osoba, kao što je gradonačelnik ili vjerski vođa, je od presudne važnosti za rješanje sukoba. Identificiranje i obraćanje izvoru sukoba i identificiranje adekvatnog nivoa vlasti za predmetni incident su od ključne važnosti za sprječavanje budućih incidenata.

Proces - Odabir pojedinaca ili timova koji su prihvatljivi stranama je osnova za uspješno vođenje pregovora. U osnovi, postoje tri faze procesa pregovaranja i posredovanja:

1. **Prva faza – priprema** - Prvo, treba definisati jasan cilj koji određuje šta treba postići. Pri identificiranju cilja treba uzeti u obzir mnoge faktore, uključujući ciljeve i mogućnosti zaraćenih strana, kao i realnu procjenu izvodljivog. U praksi, početni cilj može samo biti da se osigura susret strana u sukobu, ali se tokom sastanka taj cilj može i promijeniti. Posebne pripreme uključit će istraživanje pozadine i historijata pitanja o kojima će se razgovarati, što pomaže pregovaraču ili posredniku da identificira argumente koje zaraćene strane mogu iznijeti. Treba identificirati opcije, ograničenja, minimalne zahtjeve i područja od zajedničkog interesa i moguće kompromise. Predstavnik snaga za podršku miru u pregovorima treba imati jasan stav o tome koja su to pitanja koja se moraju riješiti i oko kojih nema ustupaka, a koja su pitanja gdje se ustupci mogu napraviti. On također treba pažljivo proučiti učesnike sastanka. To podrazumijeva njihovo kulturološko porijeklo,

ličnost, ovlaštenja, uticaj, navike i stavove. Ako je domaćin sastanka, treba uzeti u obzir sljedeće posebne pripreme:

- a) **Mjesto** - Prilikom zvaničnog pregovaranja i posredovanja, mjesto održavanja treba biti sigurno i neutralno. Ako je, pak, riječ o kontroli nekog incidenta, treba identificirati osobe relevantne za rješenje tog problema i ubijediti ih da pregovore obave daleko od onih koji su neposredno uključeni u incident.
 - b) **Administracija** - Administrativna organizacija treba uključiti takve stvari kao što su dolazak i odlazak, osiguranje parkinga, sredstva za komunikaciju, obroke i osvježenja. Sastanak obično treba imati dnevni red, raspored sjedenja i zapisničara, možda treba osigurati prevodioce i druge savjetnike za posebne teme. Može se desiti i da svaka strana traži posebnu prostoriju kako bi se mogli međusobno konsultirati u punoj privatnosti.
 - c) **Prisustvo** - Prisutni trebaju imati odgovarajuće činove istog nivoa. Ako se od viših predstavnika jedne strane traži da se sastanu sa nižim predstavnicima druge oni se mogu uvrijediti. Da bi se izbjegao prevelik broj učesnika, kada je to moguće treba unaprijed dogovoriti broj učesnika svake strane. Unaprijed treba objaviti koja su pravila za nošenje oružja i za lično osiguranje. Kada je to adekvatno u datoj situaciji, i komandanti snaga za podršku mira trebaju imati lično osiguranje. Također, ne treba zanemariti protokol i učtivost.
2. **Druga faza – vođenje pregovora** - U slučaju posredovanja, strane u sukobu se savjetuju sa posrednikom na odvojenim mjestima. S druge strane, pregovori se obavljaju otvoreno, na jednom mjestu i uz prisustvo svih učesnika. Iako to može biti veoma teško, prvo pitanje dnevnog reda treba biti dogovor svih učesnika o svrsi sastanka. Ako je on domaćin, predstavnik snaga za podršku miru treba sve pozdraviti na uobičajen način i razmijeniti učtivosti i pobrinuti se da svi učesnici budu predstavljeni jedni drugima. Osvježenje treba ponuditi i prihvatiti. U ovakvim prilikama korisno je na početku malo neobavezno proćaskati kako bi se svi opustili. Treba imati na umu sljedeće pregovaračke manevre:
- a) **Čuvanje opcija** - Sukobljene strane treba ohrabriti da one prvo iznesu svoje stavove. To će pregovaraču omogućiti da ponovo ocijeni održivost svoje pozicije. Ako je moguće, on treba izbjeći neposredno zauzimanje stava i paziti da ne daje obećanja ili pristane na ustupke, osim ako to nije neophodno.
 - b) **Uzdržavanje i kontrola** - Često se ispostavi da su zaraćene strane namjerno nefleksibilne. Mogu iskriviti informaciju i mijenjati teme da bi skrenuli pažnju sa tema koje za njih mogu biti neprijatne. Međutim, otvorena frustriranost, nestrpljivost, pokroviteljsko ponašanje ili ljutnja zbog takvih “štosova” mogu potkopati poziciju pregovarača. Jeftinim “sticanjem poena” (čak i na validan način) može se steći kratkoročan dobitak. Međutim, dugoročno gledano, taj će se dobitak nesumnjivo

platiti gubitkom dobre volje. Gubitak obraza će najvjerojatnije pojačati ratobornost vođa strana. Mjere za spašavanje obraza koji nadležni autoritet preduzme vjerovatno će poslužiti dugoročnim interesima svih strana. Kada je moguće, treba pokazati poštovanje prema pregovaračkoj poziciji drugih strana. Govornike obično ne treba prekidati. Međutim, netačne informacije i principijelna pitanja treba ispraviti, ako je potrebno i pomoću odgovarajućih dokaza. Činjenicama treba dati prednost u odnosu na stavove. Pregovore treba voditi nepristrasno, ali i na čvrst, pravedan i prijateljski način.

- c) **Argumenti** - Ako je potrebno, pregovarač treba podsjetiti učesnike na prethodne dogovore, aranžmane, prihvaćenu praksu i njihove vlastite objave. Ali, to treba izvesti taktično i tačno u pogledu činjenica i detalja. U datoj situaciji može biti adekvatno podsjetiti učesnike da oni ne mogu promijeniti prošlost, ali da, ako žele, mogu imati moć da promijene budućnost.
 - d) **Kompromis** - Djelimičan dogovor ili područja konsenzusa treba pažljivo ispitati zbog mogućnosti iznalaženja kompromisnih rješenja. Zajednički interesi mogu ponuditi odgovore na naizgled nepomirljive razlike.
 - e) **Povezivanje** - Povezivanje teme pregovora sa širim ambicijama je tehnika koju strane često koriste. To povezivanje treba predvidjeti kako se ne bi ugrozile buduće akcije i pregovaračke pozicije.
 - f) **Rezime** - Pregovaranje i posredovanje treba završiti rezimiranjem onoga što je riješeno. Sa rezimeom se trebaju složiti svi učesnici i, ako je moguće, treba ga napisati i svaka strana ga treba potpisati. Također, treba dogovoriti mjesto i vrijeme sljedećeg sastanka.
3. **Treća faza - nastavak aktivnosti** – Efikasan nastavak aktivnosti važan je koliko i uspješni pregovori. Bez njega se može izgubiti ono što je postignuto u pregovorima ili kroz posredovanje. Rezultat pregovora ili posredovanja treba saopštiti svim zainteresiranim stranama. Dosijee treba dopuniti svim relevantnim informacijama, uključujući i profile ličnosti učesnika. Dogovore treba pratiti, provesti i nadgledati čim prije. Period neposredno nakon dogovora postignutog pregovaranjem vjerovatno će se pokazati kao najkritičniji. Da bi se sačuvao kredibilitet pregovaračkog procesa, ono što je dogovoreno se mora i ostvariti, a na svako odstupanje od dogovorenog treba odmah reagovati, ako ništa, a ono barem protestom.

Jezici - Osnovi poznavanja jezika predstavljaju dragocjeni dio sposobnosti za pregovaranje i posredovanje. Međutim, trenutno se više koristi rad preko prevodilaca i taj rad se treba uvježbavati prije razmještanja trupa. Međutim, rad preko lokalno unajmljenih prevodilaca može biti kratkoročno rješenje, ali oslanjanje na takav izvor jezičke pomoći može imati nedostataka. Dugoročno, zahtjevi operacija podrške miru i efikasno vođenje pregovora i posredovanja traže da se općenito posveti više važnosti učenju jezika.

Veza

Uvod - Sukob cvjeta na plodnom tlu glasila, nesigurnosti i predrasuda. Pravovremeno prenošenje tačnih informacija u okvirima odnosa povjerenja je ključni metod borbe protiv nesigurnosti i povećanja stabilnosti u području sukoba. Zbog toga je održavanje veze oruđe od vitalne važnosti za snage za podršku miru i ključ uspješnog izvođenja operacija. Nepostojanje te veze može izazvati nerazumijevanje, napetosti, opoziciju i eskalaciju sukoba.

Svrha - Svrha održavanja veze je da se osigura pravovremeni protok informacija, obavještavanje o namjerama, ulaganje protesta, koordiniranje aktivnosti, rukovođenje krizama i smirivanje sukoba. Zbog toga sistem za vezu treba biti veza između snaga za podršku miru, zajednica, civilnih vlasti (ako postoje), strana u sukobu, humanitarnih organizacije i medija. Treba ga uspostaviti na svim mogućim nivoima vojne organizacije. Posebne sposobnosti i radno iskustvo oficira za vezu trebaju, ako je moguće, biti adekvatni za organizacije s kojima održavaju vezu. Najefikasniji oblik veze je pojedinac koji je trajno odvojen od svoje matične organizacije i lociran u grupi ili kod strane sa kojom organizacija održava vezu. U alternativne metode veze spadaju patrole, redovni ili povremeni sastanci i posjete.

Zahtjevi - Oficiri za vezu su oči i uši komandanta i on ih može koristiti za pitanja od neposredne ili opšte važnosti. Oficirima ili timovima za vezu trebaju jaka i pouzdana sredstva za komunikaciju, kao i alternativni sistem. U situacijama posebno velike napetosti, treba razmotriti uspostavljanje "vruće linije" koja povezuje komandanta snaga sa suprotstavljenim stranama da bi se olakšalo savladavanje krize. Veza mora biti zasnovana na prijateljskim i profesionalnim odnosima. Članovi tima trebaju znati imena i nadležnosti vođa sa kojima sarađuju. Također trebaju procijeniti stavove i pokušati predvidjeti smjer kojim događaji mogu krenuti. Treba uraditi sve što je potrebno za stvaranje atmosfere povjerenja. Treba organizovati dnevne sastanke (ako je potrebno i "nezvanične") da bi se razvili odnosi i održali otvoreni kanali komunikacije.

Prioritet – Ispitivanje i korištenje mogućnosti za vezu treba biti prioritet komandantima na svim nivoima vojne organizacije. Obično komandanti, zbog održavanja veze, trebaju svoju organizacijsku strukturu pojačati dodatnim oficirima i nižim i višim podoficirima. Ako se veza iz bilo kog razloga prekine, komandanti je trebaju pokušati ponovo uspostaviti.

Posmatranje i nadgledanje

Posmatranje i nadgledanje su osnovne tehnike u operacijama podrške miru i jedna od kategorija PSO zadataka. Svrha ovih tehnika je prikupljanje informacija, nadgledanje, potvrđivanje i davanje izveštaja o tome da li se dogovor poštuje, a strane se time odvrćaju i od kršenja dogovora, odnosno u slučaju da do kršenja ipak dođe, osiguravaju se dokazi o takvim kršenjima. Veliki broj političkih organa

vlasti može rasporediti posmatračke timove u područje izvođenja operacija. Koliko je to moguće sa političkog stanovišta, njihovi napori trebaju biti koordinirani sa naporima respoređenih snaga za podršku miru, a učinci zajednički. Primjeri posebnih zadataka su sljedeći:

1. Posmatranje i prikupljanje informacija na operativnom nivou uz pomoć pomorskih i zračnih sredstava. Takve operacije obično imaju svoje vlastite snage za zaštitu.
2. Posmatranje tampon zona i linija prekida vatre.
3. Potvrda povlačenja snaga.
4. Nadgledanje stanja u potencijalnom području sukoba kako bi se otkrili znakovi pripreme za rat ili narasle tenzije.
5. Nadgledanje i izvještavanje o kršenjima ljudskih prava.
6. Inspekcija industrijskih postrojenja kako bi se provjerilo da li se poštuju rezolucije Vijeća sigurnosti UN.

Dosljedno i profesionalno ponašanje posmatračkih timova povećava utisak o njihovoj nepristrasnosti od koje, djelomično, zavisi i njihova sigurnost. Kada je opasnost mala, posmatranje može obavljati nenaoružano osoblje u manjim višenacionalnim timovima koji često uključuju i civile. Kada je opasnost veća, a kredibilitet od najveće važnosti, posmatrači mogu biti naoružani i grupisani u nacionalne vojne timove, po mogućnosti sastavljene od osoblja specijalnih snaga. Efikasno održavanje veze sa svim stranama je također vrijedan element za podršku ove metode. Uspjeh posmatračkih aktivnosti umnogome zavisi od tačnih i pravovremenih izvještaja putem pouzdanih sredstava komunikacije. Po svojoj prirodi, posmatrački timovi i timovi za nadgledanje obično na raspolaganju imaju ograničen dijapazon za reakciju. Međutim, oni mogu djelovati kao pokretač drugih, robusnijih snaga za reakciju.

Komunikacijski i informativni sistemi

Komunikacijske i informativne sisteme treba uspostaviti korištenjem postojeće opreme, a na takav način da odgovaraju potrebama misije, komandovanja i kontrole. Planiranje ovih sistema zahtijeva detaljnu procjenu ne samo potreba datih nacionalnih snaga, nego i potreba, opreme i vježbi ostalih nacionalnih kontingenata, civilnih organizacija, strana u sukobu i nekih drugih legitimnih korisnika elektromagnetnog spektra koji nisu uključeni u operaciju. Treba voditi računa o pitanjima kompatibilnosti, interoperabilnosti i povezanosti, kao i o širem problemu upravljanja frekvencijama. Uspostavljanje efikasnog komunikacijsko-informativnog sistema uključuje ne samo tehnička sredstva, nego i korištenje komunikacijskih infrastruktura i sredstava za podršku, kao što su efikasan sistem održavanja veze ili, npr. razmjenu ambasadora na političkom nivou.

6.3. TEHNIKE KONTROLE

Komanda i kontrola ratovanja

Strategije komande i kontrole ratovanja (C2W¹) se primjenjuju u mnogim sukobima i igraju važnu ulogu u operacijama podrške miru. U izvođenju operacija podrške miru, komandantova strategija komande i kontrole ratovanja treba biti povezana sa svim političkim i civilnim programima, programima vezanim za medije, programima civilnih poslova i nevladinih organizacija vezanih za misiju. Efikasna koordinacija upotrebe svih raspoloživih vojnih kapaciteta za zaštitu komande i kontrole snaga za podršku miru bit će od velike važnosti za podršku misiji. Zaštita komande i kontrole od ključne je važnosti za zaštitu cjelokupnih snaga i treba uključiti politiku operativne sigurnosti koja se posebno bavi osjetljivim tačkama komunikacijsko-informativnih sistema, kao i drugim područjima operativne sigurnosti. C2W analiza strana relevantnih za operaciju neobično je značajna za određivanje prioriternih zadataka vojne obavještajne službe i davanja prioriteta elektronskom ratovanju i resursima PSYOPS-a za podršku misiji. Kontinuirana analiza medija zaraćenih strana važna je zbog postizanja njihove objektivnosti i sprečavanja njihovog korištenja kao sredstva komande i kontrole kojim se podstiče nasilje i suprotstavljanje misiji. Komandno-kontrolno planiranje za operacije podrške miru najvjerovatnije će istaći značaj upotrebe PSYOPS za zaštitu snaga i vršenje utjecaja na strane njegovanjem saradnje i davanjem podrške zajedničkim projektima za razvoj misije. Pod određenim okolnostima, adekvatno je koristiti varku ili fizičko uništenje da bi se zavarali ili uništili kapaciteti komandovanja i kontrole neprijateljske strane.

Elektronsko ratovanje

Elektronsko ratovanje je najvažnije sredstvo koje snagama za podršku mira omogućava da se koriste elektromagnetnim spektrom i da pravovremeno upozore na opasnost i zaštite snage. Iako termin elektronsko ratovanje implicira da se ono primjenjuje samo u borbi, elektronsko ratovanje igra presudnu ulogu i u operacijama podrške miru. Komandanti na svim nivoima trebaju razmotriti korištenje sredstava elektronskog ratovanja za podršku sveukupnim ciljevima. Sve strane u sukobu mogu imati kvalitetne elektronske sisteme sposobne za praćenje, prijetnju i ometanje aktivnosti snaga za podršku miru i njihovih partnera. Elektronsko ratovanje može dati rano upozorenje koje može spriječiti eskalaciju sukoba u oružani sukob i podržati diplomatsku aktivnost praćenjem poštivanja dogovorenog i sankcija. Elektronsko ratovanje služi za odvratanje, posebno ako potencijalni neprijatelj zna da snage za podršku miru mogu brzo otkriti i neutralizirati prijetnju. Ako neprijateljstva ipak izbiju, elektronsko ratovanje može smanjiti opasnost izazvanu određenim sistemom naoružanja i ponuditi komandantima i druge opcije osim upotrebe fizičke ili ubojite sile.

¹ Command and Control Warfare (C2W)

Obavještajne operacije

Terminologija - Strane u sukobu u okruženju u kojem se odvija operacija podrške miru mogu biti sumnjičave po pitanju svih obavještajnih i njima sličnih aktivnosti. Vrlo je vjerovatno da će one i samo prikupljanje obavještajnih podataka smatrati neprijateljskim činom. To je vjerovatno razlog zbog kojeg su se ranije obavještajne operacije mirovnih snaga nazivale "vojne informativne operacije". Korištenjem te terminologije pokušala se zadovoljiti lokalna osjetljivost i ona koja bi mogla postojati unutar samih multinacionalnih i multiorganizacijskih snaga. Međutim, sada postoji opšteprihvaćen stav svih strana da je obavještajna funkcija integralni dio izvođenja svake operacije, vojne ili civilne, pa je i odnos prema toj funkciji adekvatno promijenjen.

Obavještajni proces - Obavještajne operacije usmjeravaju vođenje operacija podrške miru na isti način na koji usmjeravaju i vođenje ostalih operacija. Kao operativna funkcija, vojna obavještajna služba ima primaran uticaj na usmjeravanje i usklađivanje samih operacija. Obavještajne operacije funkcionišu po stalnom, cikličnom procesu usmjeravanja, sakupljanja, tumačenja, procjene, raspoređivanja i širenja informacija, a kontrolišu i koordiniraju se planom za upravljanje obavještajnim podacima. U izvođenju operacija podrške miru, obavještajna organizacija mora biti fleksibilna i imati organizirane zadatke, a sigurno će joj trebati značajno pojačanje u vidu specijalista za različita područja.

Obavještajne potrebe - Komandant operacije podrške miru će vjerovatno imati veće i politički složenije potrebe za obavještajnim podacima nego komandanti uobičajenih borbenih operacija. Osim detaljne procjene geopolitičke situacije, uključujući istorijske i kulturne uticaje, komandantu će trebati i nove i redovne procjene o stavovima, mogućnostima, namjerama i očekivanim reakcijama svih lokalnih snaga i njihovih vođa, etničkih grupacija i strana u sukobu, posebno onih koji su potencijalno neprijateljski raspoređeni.

Izvori - Izvori dostupnog materijala, kao što su biblioteke, mediji, multinacionalne poslovne korporacije i komercijalne satelitske mreže osigurat će neke važne informacije. Svi drugi izvori za strateško i vojno obavještavanje bit će dostupni, uključujući tehničke izvore i procjene viših formacija, kao i državnih i regionalnih vlasti. Na taktičkom nivou, primarni obavještajni izvor bit će obavještajci, često iz centara CIMIC-a, ili pak izvještaji i redovni sastanci promatrača, patrola i ostalih elemenata snaga koji prolaze kroz interesna područja i koji su u kontaktu sa lokalnim stanovništvom i promatračima za ljudska prava. Nevladine organizacije su posebno koristan izvor informacija, ali se sa njima mora pažljivo raditi, jer su posebno osjetljive na ugrožavanje svog nepristrasnog i nezavisnog statusa. Timovi za vezu će imati ključnu ulogu u ispunjenju zahtjeva komandanata po obavještajnim pitanjima.

Rezime - Dobro razvijen informativni sistem veoma je važan za efikasnost operacija podrške miru. Vojnim obavještajnim aktivnostima treba upravljati

komandant kako bi one ispunile jasno definisane zahtjeve i operativne potrebe. Uz to, vojni obavještajci moraju ispuniti osnovni zahtjev ranog upozoravanja kada prate i izvještavaju o aspektima koji mogu poremetiti ili ugroziti cjelokupnu sigurnosnu situaciju.

Nadziranje i sprovođenje mandata

Okvir djelovanja - Nadziranje i sprovođenje uslova iz mandata su aktivnosti koje se javljaju u svim fazama operacija podrške miru. Komandanti na svim nivoima vrše analizu misije koja će im omogućiti da pretoče diplomatske izjave u odgovarajuće vojne akcije. Po svojoj prirodi mnogi već pomenuti zadaci i tehnike se mogu opisati kao nadzorni zadaci. Naime, posmatračka mjesta, patrole i rezerve su po prirodi stvari nadzorni zadaci, a da bi se bilo koje suprotstavljanje misiji ograničilo i da bi se osiguralo poštivanje može biti potrebno koristiti i borbene tehnike. Kad god je to moguće, civilna policija (CIVPOL) bi trebala obavljati sve detaljnije nadzorne zadatke, uz podršku snaga za podršku miru. Nakon toga će možda biti moguće prenijeti neke nadzorne zadatke i na strane u sukobu. Ako su oni povezani sa odgovarajućim nagradama i kaznama, takve ponude mogu strane ohrabriti da sarađuju. Prijenos nadzornih zadataka na ovaj način je rizičan i traži punu kontrolu, ali ako je prihvatljiv, može značajno doprinijeti pomirenju strana.

Sprovođenje i istraga - Detaljna istraga ratnih zločina je veoma osjetljiva aktivnost koja ima politički prizvuk, i treba je prepustiti timovima specijalnih istražitelja koji obično rade direktno sa ovlaštenim političkim tijelom. Međutim, vojne snage imaju moralnu i pravnu obavezu da spriječe kršenje zakona, a ako bude kršenja, onda trebaju osigurati da su svi detalji i dokazi ispravni, sistematično prikupljeni i zavedeni, a izveštaji podneseni za potrebe naknadnih istraga. Vojna angažovanost u ovim istragama treba biti precizno određena u vojnoj misiji i tijesno koordinirana, u okviru plana misije, sa agencijama i službenicima za ljudska prava. Protiv kršenja odredbi mandata i međunarodnog humanitarnog prava treba zvanično protestirati i sprovesti zvanične istrage:

1. **Procedura ulaganja protesta** - Protest je zvanično obavještenje o djelu jedne strane u sukobu, ili snaga za podršku miru, za koje onaj koji obavještava misli da je ili kršenje statusa quo ili međunarodnog zakona. Protest ukazuje da je to kršenje zapaženo i da što prije treba preduzeti akciju za nadoknadu štete ili dati objašnjenje. Protest se može saopštiti i usmeno, ali treba ga poslati i u pisanoj formi. Dok će u protestu namijenjenom prekršiocu biti navedeni svi detalji protesta, drugim stranama, ako one zvanično postoje, bit će saopšteno samo to da je protest uložen, bez ikakvih dodatnih detalja. Ova procedura služi da uvjeri sve strane da snage za podršku miru u prvoj instanci neće odati povjerljive podatke. Međutim, ako prekršaj nije ispravljen, snage za podršku miru mogu dostaviti detalje i drugim stranama. Sve proteste treba zabilježiti u skladu sa stalnim procedurama snaga za podršku miru.

- 2. Sprovođenje i istrage o slučajevima kršenja** - U skladu sa svojim mandatom i izjavom o misiji, snage za podršku miru trebaju reagovati trenutno na svako kršenje mandata, međunarodnog humanitarnog prava i mirovnog sporazuma čiji su one svjedok. Ako snage za operacije podrške miru ne spriječe kršenje, to će ugroziti njihov kredibilitet i efikasnost misije. Sprovođenje može iziskivati hapšenje i razoružanje prekršioca i njihovo pritvaranje do predaje odgovarajućim civilnim pravosudnim vlastima. Borbenim pravilima treba predvidjeti takve situacije i imati pravnu odredbu po kojoj snage za podršku miru mogu preduzeti sve potrebne mjere za sprovođenje poštivanja. Za takve akcije, koje moraju biti detaljno razrađene u planu misije, može biti potrebno angažovati rezervne snage i snage za brzo reagovanje. Zvanične pritužbe se ne ulažu za svako kršenje. Ona koja su po svojoj prirodi manje značajna, mogu se riješiti na odgovarajućem nivou, ali moraju biti zabilježena i izvještaj podnesen. Brzina reakcije je također veoma važna da bi se obezbjedili dokazi prije nego što se sakriju i da bi se ispitali svjedoci prije nego ih zainteresirane strane upute kakav stav da zauzmu. Procedure za intervencije u sprovođenju, za istrage i za izvještavanja bit će detaljno date u odgovarajućim stalnim procedurama, u skladu sa mandatom.

Razdvajanje

Uvod - Bez obzira da li je riječ o korištenju pomorskih ili zračnih snaga na operativnom nivou ili o detaljnom izvođenju operacija na tlu, snage za razdvajanje suprotstavljenih strana ostaju jedna od osnovnih vojnih tehnika u operacijama podrške miru. Tradicionalno, one se koriste za uspostavljanje i održavanje primirja u kontekstu demobilizacije. Razdvajanje se može opisati kao "operacija razdvajanja snaga". Međutim, operacije razdvajanja u građanskom ratu ili sukobu između više strana su vrlo složene i zahtijevaju sprovođenje mira uz korištenje sile. Kada god je to moguće, operacije razdvajanja se planiraju unaprijed i uz pristanak zaraćenih strana, a obično prate (premda mogu i prethoditi) povlačenje i sakupljanje suprotstavljenih strana od linije obustave vatre ili niza drugih područja. Razdvajanje se može izvoditi u fazama tako što će se rasporediti prethodnice koje će služiti kao "zavjesa" između strana koje se povlače. Te prethodnice se mogu formirati od samostalnih jedinica koje u svom sastavu imaju brodove, od stalnih patrola ili čak od samo jednog oklopnog vozila. U toj situaciji razdvajanje treba izvesti što prije, da bi se spriječili sukobi koji mogu dovesti do prekida dogovorenog primirja. Od snaga razdvajanja može se tražiti da zaštite strane u sukobu od vanjskog uplitanja ili napada, kao i da preduzmu akcije protiv prekršioca primirja.

Brzi odgovor - Razdvajanje se može koristiti i kao kratkoročni brzi odgovor da se spriječi izbijanje lokalne krize, i kao sredstvo za upravljanje tom krizom. Kao i u slučaju unaprijed isplaniranih operacija razdvajanja, brzina je presudni faktor u smirivanju situacije. Prednost je ako komandanti u ranim fazama krize mogu brzo ubaciti odgovarajuće elemente snaga za razdvajanje između strana u sukobu, dok se istovremeno s njima održavaju pregovori. Čak i ako se kroz pregovore

napetost bude smanjivala, treba pojačati elemente prethodnice sve dok ne budu dovoljno snažni da preuzmu kontrolu nad situacijom u slučaju da pregovori propadnu. Treba voditi računa da ovakva akcija ne izazove eskalaciju krize.

Taktike razdvajanja - Kao i kod preventivnog raspoređivanja, snage za razdvajanje trebaju imati borbenu silu dovoljno jaku da odgovori na sve s čim bi se potencijalno mogle suočiti. Bilo da snage razdvajanja razdvajaju suprotstavljene strane u skladu s mirovnim sporazumom, primirjem ili mandatom za sprovođenje mira, geografska razdvojenost može se odrediti sljedećim sredstvima ili njihovom kombinacijom:

1. **Linija prekida vatre** - Linija prekida vatre znači gornju granicu jednog ili više područja koje zauzimaju suprotstavljene strane. Ona je po svojoj prirodi obično predmet rasprave, posebno kad je, s taktičke tačke gledišta, dio nečega važnog.
2. **Tampon zona** - Tampon zona je neutralni prostor ili ničija zemlja između linija primirja. Širina tampon zone može se zasnivati na vizuelnoj udaljenosti ili dometu naoružanja. Bolje je da je izvan vidokruga jer to smanjuje iskušenje loše disciplinovanih vojnika da ispaljuju nasumične hice jedni prema drugima. U tampon zoni mogu biti stanovnici, farme i drugi objekti, pa će možda biti potrebne patrole, praćenje i zaštita snaga. Pristup tampon zonama, a ponekad i zračnom prostoru iznad njih, obično je pod kontrolom i ograničen na nadzorne vlasti. U svim pomorskim zonama treba jasno odrediti kršenje prava međunarodnog prometa morskim putevima.
3. **Zone kontrole** - Zone kontrole su područja s obje strane tampon zone, a njihove isturene granice su linija primirja. U tim područjima, je ograničen broj vojnika, tenkova, artiljerije (po kalibru) i projektila koji se mogu nalaziti u zoni kontrole u bilo koje vrijeme ili u bilo kojem periodu.

Procedure određivanja linija - Sljedeće procedure treba koristiti kada se određuju linije prekida vatre, tampon zona ili zona kontrole:

1. Precizno označiti određenu liniju ili područje na zajedničkoj skici ili karti velikog razmjera, ili fotografiji iz zraka.
2. Ako je moguće, osigurati da se linija ili područje mogu fizički identifikovati.
3. Napraviti tačan i detaljan opis svih linija razgraničenja uz korištenje dogovorenih koordinata.
4. Ispitati i označiti linije na tlu ili dogovoriti neku vrstu pomorskih oznaka. Ako je moguće, sve markere treba osigurati, kako bi se otežalo pomjeranje.
5. Dogovorene tačke ulaza u zone jasno označiti na karti i terenu.
6. Zapisnik sa linijama, koji potpisuju sve strane, treba dati svim angažovanim stranama, a original zadržavaju snage za podršku miru. Promjene treba potpisati i staviti na snagu na isti način.

7. Koliko je god moguće, određene linije i područja kontrole držati pod stalnim nadzorom.

Mjere kontrole

Uvod - Jaka kontrola može se provoditi direktno, fizički, ili indirektno, tehnikama upravljanja percepcijom. Tehnike upravljanja percepcijom su već spominjane u ovom poglavlju u kontekstu informativnih operacija. Jaka fizička kontrola može se obavljati rutinskim prisustvom jedinica i trupa i upotrebom posebnih tehnika i operacija, kao što su operacije kordona i pretrage, ili druge borbene operacije. Općenito, najbolja kontrola je ona koja je koordinirana sa aktivnostima svih vojnih i političkih odjela, tamo gdje oni postoje, zemlje domaćina i angažovanih civilnih organizacija. Ovo treba odobriti planom misije i postići u cijeloj zoni operacija, a zatim i po sektorima.

Sektori - Kontrola se može efikasnije koordinirati i obaviti ako se granice vojnog sektora mogu usaglasiti sa strukturama i rasporedom humanitarnih organizacija koje se tu nalaze, kao i sa granicama političkih i civilnih vlasti, lokacijama i razmještajem zaraćenih snaga. Kada je to moguće, lokacije komandi i trupa treba postaviti unutar sektora da bi se pokazao nepristrasan i jednak pristup koji imaju snage za podršku miru.

Mjere kontrole - Unutar sektora, mjere kontrole mogu imati nekoliko oblika, detaljna taktika za te mjere i procedure koje se primjenjuju mogu se naći u priručnicima i stalnim operativnim procedurama (SOP).

1. **Određivanje pomorskih i zračnih zona sa ograničenim pristupom i uspostavljanje straža i kontrolnih punktova** -- Unutar sektora, vojne operacije obično zahtijevaju kontrolu kojom se može pratiti, ograničiti ili zabraniti pristup mnogim područjima, kao što su:

- a) Zračne i pomorske zone.
- b) Važna i osjetljiva područja (kao što su linije primirja, tampon zone i zone kontrole).
- c) Vojni objekti.
- d) Naseljena mjesta.
- e) Ratne rezerve

Ovo se može postići upotrebom stražara ili stažarskih brodova, zabranjenim zračnim zonama (npr. zbog ograničenja ratnih rezervi), kontrolnim punktovima, uključujući i kontrolne punktove za vozila za praćenje kretanja raseljenih lica i izbjeglica. Dužnosti, procedure i potrebne taktike zavisit će od ovlaštenja iz mandata, svih sporazuma o statusu snaga, borbenih pravila i stalnih operativnih procedura snaga za podršku miru. Borbena pravila moraju jasno urediti kada se otvara vatra. Na taktičkom nivou, straža i kontrolni punktovi mogu predstavljati glavnu dodirnu tačku između kontingenta i

lokalnog stanovništva. Zbog toga je važno da vojnici koji obavljaju te dužnosti znaju lokalne običaje, posebno u ophođenju za ženama.

2. **Pretres i hapšenje** - Ovlaštenja snaga za podršku miru za pretres i hapšenje civila zavise od mandata i sporazuma o statusu snaga. Pretres i hapšenje, posebno ratnih zločinaca detaljno je razrađeno u dijelu ovog priručnika pod naslovom "Nadgledanje operacija". Može se desiti da je potrebna i kontrola prolaska ratnih zaliha i preventivne akcije protiv kriminalnih aktivnosti i krijumčarenja robe, kao što je droga. Ove aktivnosti se mogu teže razlikovati od kršenja propisa koji imaju političku motivaciju. U ranim fazama demobilizacije, snage mogu imati ovlaštenje za odlazak na brod, oduzimanje robe i hapšenje prekršioca. U svakom vojnom programu pomoći, civile ili pripadnike strana za koje se sumnja da su počinili neko protuzakonito djelo treba predati civilnim vlastima. Može se dozvoliti provjera osoblja i vozila snaga za podršku miru da bi se pokazalo da i same snage poštuju zakon i da se spriječe ili otkriju kriminalne aktivnosti i samih pripadnika snaga.
3. **Kontrola masa** - U okolnostima širih civilnih nemira, odgovornost za ponovnu uspostavu mira i kontrolu mase imaju, u prvom redu, civilne vlasti i civilna policija. Ako se situacija pogorša do tog stepena da snage za podršku miru dobiju zadatak da pomognu, taj i takav zadatak zahtijeva kapacitet snaga za sprovođenje mira. Isto važi i za tehnike kao što su patroliranje, kordon i pretraga i druge taktičke mjere za kontrolu aktivnosti stanovništva u određenim područjima. Kontrolom mase posebno se bavi Poglavlje IX.
4. **Mjere za kontrolu naoružanja** - Snage za podršku miru mogu primjeniti mjere za kontrolu naoružanja u skladu s dogovorom, ili silom. Te mjere uključuju isključenje iz ili ograničenje na određeno područje, oduzimanje i uništavanje, preuzimanje i kontrolu naoružanja ili određenih vrsta naoružanja, obično teškog. Kontrola naoružanja može se ograničiti na to da se osigura da se naoružanje koristi isključivo za samoodbranu.

7. ANGAŽOVANJE SNAGA ZA PODRŠKU MIRU U KONTROLI MASE I SPREČAVANJU NEREDA

7.1. UVOD

Vojne operacije u urbanim područjima – Vojne operacije, i to svih vrsta, sve češće se izvode u urbanim područjima s velikom gustom naseljenosti. Razloga za to ima više, između ostalog povećana globalna urbanizacija, činjenica da su gradovi politički i ekonomski centri, kao i činjenica da se urbana područja mogu koristiti kao optička zaštita i zaštita od vatre, što može poništiti tehničke prednosti koje imaju savremenije industrijske vojne snage (asimetrično ratovanje). Vojne operacije koje se provode u gusto naseljenim područjima ograničene su fizičkom blizinom stanovništva i zaštićenih kulturnih i istorijskih spomenika (pravila UNESCO-a). Zabrinutost za moguće žrtve među nedužnim civilima, poštovanje međunarodnog humanitarnog prava, borbena pravila, prisustvo medija i mogući negativni efekti neadekvatnih taktičkih akcija na bilo koji politički (mirovni) proces imaju veliki uticaj na vođenje operacija u urbanim područjima. Kad se provode operacije među stanovništvom, uglavnom je važno da vojni komandanti na svim nivoima taktičke akcije sprovode u skladu sa političkim ciljevima. Pravna, politička i humanitarna ograničenja određuju način na koji sigurnosne snage provode operacije u urbanim područjima, bilo da je riječ o vojsci ili policiji, a koji sigurno neće biti isti kao način na koji se provode operacije u slabije naseljenim područjima, kao što su džungla ili pustinja.

Ovo poglavlje se bavi naporima da se kontrolišu građanski nemiri i drugim pitanjima vladavine prava. Vojne operacije trebaju se zasnivati na načelima koja su zajednička za sve operacije, ali u posebnim okolnostima određene operacije tj. načela zahtjevaju i posebno tumačenje. Analiza misije vojnog komandanta i politički ciljevi određuju koju će on težinu dati pojedinim načelima, kao i način vođenja vojnih operacija. Ono što operacije u gusto naseljenim područjima čini specifičnim je uvezanost taktičkog i političkog nivoa u smislu vremena, prostora i resursa. Jedna kratka, oštra i geografski ograničena operacija na taktičkom nivou može imati ogromne posljedice po veliki broj ljudi, uključujući i žrtve među pripadnicima snaga, a samim tim i po politički proces. Planiranje i obuka snaga za operacije podrške miru u kojima je volja ili saglasnost naroda od ključne važnosti, moraju se provoditi ne gubeći iz vida da će se one najvećim djelom izvoditi u gradovima i naseljenim mjestima.

Borba u urbanim područjima i obližnjim šumama ili džungli zahtjeva posebne tehničke uslove u pogledu odabira oružja visoke preciznosti, putanje projektila, visokokvalitetnih napadačkih sistema, FM komunikacija i borbe prsa u prsa, ali ono što je daleko važnije je neposredna blizina ljudi. Ljudi se mogu okupljati u grupe zbog legalnih ili nelegalnih ciljeva, a legalna okupljanja mogu iskoristiti manji elementi za protivzakonite ciljeve. Masa rijetko ima jedinstven identitet ili cilj i ne treba je ni tretirati kao da je to slučaj. Međutim, ako ratoborni i

neprijateljski elementi prevladaju, a civilne vlasti nisu u stanju da se s njima izbore, vojna pomoć može biti potrebna kako bi se osiguralo održavanje ili ponovno uspostavljanje vladavine zakona. U svakom slučaju, odgovor sigurnosnih snaga treba biti dio šireg odgovara na ključne probleme stanovništva, prije nego što se oni manifestiraju kao nasilje. Akcija sigurnosnih snaga treba biti osmišljena tako da prvenstveno smiri masu i stvori povjerenje u vladavinu prava, a ne da potiče konfrontaciju.

Kad se vojska pozove u pomoć, najvažnije je da komandanti odaberu adekvatan metod postupanja s masom u datim okolnostima. S jedne strane npr, relativno mirna masa lako se može zapaliti velikom demonstracijom sile, što može imati političke posljedice. S druge strane, ako se potcijene neprijateljske namjere mase i rasporedi nedovoljan broj vojnika, to isto tako može imati katastrofalne posljedice. Kao i za druge operacije opisane u ovom dokumentu, posebne taktike navedene u ovom Poglavlju trebaju se koristiti kao smjernice, a vojni komandant na licu mjesta treba koristiti svoje vlastito prosuđivanje kako bi odlučio kako treba postupiti u datoj situaciji. U slučaju emotivno nabijenih situacija postupanja s neprijateljski raspoloženim ljudima treba generički obuhvatiti različite vrste situacija koje se mogu razviti. One se kreću od manje agresivnog ponašanja mase prema patrolama sigurnosnih snaga, s mogućim napadima i zasjedama, do širih i potencijalno opasnijih situacija kao što su npr. neprijateljski raspoloženi skupovi ili demonstracije protiv vlade koji eskaliraju u otvoreno neprijateljstvo širih razmjera i nepoštivanje vladavine prava. Za provođenje ovakve operacije izuzetno je teško procijeniti nivo opće saglasnosti. Ali, cilj je da se izolira i neutralizira suprotstavljanje i nepoštivanje, a da se, tamo gdje postoje, unaprijede saradnja i prihvaćenost.

Priroda mase

Opšte – Emotivno stanje mase može, a i ne mora, biti indikativno za ostatak stanovništva. Osim toga, veličina mase ne ukazuje na njeno ponašanje, i kao što se stanovništvo sastoji od više različitih elemenata, tako se i masa sastoji od različitih elemenata. U masi je često više miroljubivih građana i prolaznika, nego izazivača nereda, a često zna biti i veći broj žena i djece. Međutim, kad se ljudi nađu u kompaktnoj masi njihovo ponašanje postaje nestalno i podložni su manipulacijama. U ekstremnim situacijama, prijateljski raspoloženi pripadnici mase mogu se koristiti kao zaklon ili štit iza kojeg neprijateljski elementi mase napadaju sigurnosne snage. Ako joj se pridruže nasilni elementi ili ako se isprovocira neopreznim korištenjem sile, masa koja se zadovoljava izvikivanjem slogana i pravljenjem buke može vrlo brzo postati nasilna. Taktike koje je koriste protiv mase trebaju biti usmjerene ka odabranim elementima unutar mase, a ne protiv mase kao cjeline, budući da je cilj da se izoliraju i neutraliziraju izazivači nereda i oni koji se služe nasiljem, a ne oni koji žele legalno protestirati ili su tu samo kao posmatrači. Informacija o tome kakvo se raspoloženje može očekivati na bilo kojem potencijalnom okupljanju treba biti prioritet u prikupljanju

obavještajnih podataka, a to raspoloženje odražava i opštu situaciju u širem smislu. Prisustvo slijedećih karakteristika može nagovijestiti nevolje:

1. Okupljanje poznatih subverzivnih elemenata, agitatora i kriminalaca.
2. Maloljetničke bande čiji su članovi obično lagano odjeveni i moguće naoružani štapovima, kamenjem ili bocama s kiselinom ili benzinom koje se mogu koristiti kao bombe - Postoji vjerovatnoća da su organizovane i plaćene da izazovu nevolje, tj. da potpale masu protiv vlasti koristeći se taktikom "udari i bježi". Članovi mogu biti rasuti u masi, a mogu biti i u zasebnim bandama koje mogu brojati na stotine članova.
3. Izvještaji o snajperistima u masi, na obližnjim zgradama ili u poprečnim ulicama – Njihov cilj može biti ne samo da nanesu žrtve, već i da isprovociraju sigurnosne snaga da pucaju na masu. U ekstremnim slučajevima, neprijateljski elementi mogu čak i napasti masu, ako vjeruju da će za to biti okrivljene snage sigurnosti.
4. Žene i djeca ili velike grupe školske djece koji se koriste bilo zasebno, pojedinačno ili kao štit za masu - Opet je glavni cilj provokacija, u nadi da će izazvati pretjeranu reakciju snaga sigurnosti koja se potom može zloupotrijebiti.

Uloga policije – Prva i najbitnija uloga policije je održavanje zakona i reda. Međutim, policijskim snagama koje su organizovane po sistemu policajca kao organa reda može biti teško formirati jedinice potrebne za suočavanje sa neprijateljskom masom. Način na koji će se policija suprotstaviti nasilju mase zavisit će od njene sposobnosti i važećih pravila za njenu upotrebu. Naoružane policijske snage sa jakim antiterorističkim sposobnostima, kao što su žandarmerija ili karabinjeri, obično su dobro pripremljene i obučene kroz vježbe kontrole nereda. Zbog toga se vojska ne poziva da intervenše sve dok neredi ne poprime ozbiljne razmjere. S druge strane, međutim, nenaoružane policijske snage nenavikle da operiraju u organiziranim jedinicama bit će manje sposobne da se suprotstave neprijateljski raspoloženoj masi i mogu zatražiti pomoć vojske u relativno ranoj fazi nereda. Ako je ovo slučaj, vojne snage trebaju biti obučene u tom pravcu.

7.2. PRIPREMA ZA DJELOVANJE U MASOVNIM NEMIRIMA

Uloga civilnih organa vlasti – Civilne vlasti su prvenstveno nadležne za okupljanje mase, velike skupove, protestne šetnje i druga slična ugrožavanja javnog reda i mira. Korištenje vojske u sprečavanju civilnih nemira treba biti zadnja opcija, budući da je to zadnje sredstvo odvratanja i krajnja sankcija koju civilne vlasti mogu upotrijebiti. Međutim, mogu postojati i situacije u kojima su sve druge metode iznevjerile, a razmjere civilnih i javnih nemira prevazilaze sposobnost upravljanja lokalnih policijskih snaga nad njima. U takvom slučaju, policijski organi mogu zatražiti od političke vlasti da pozove vojsku da pruži

potrebnu pomoć. Vojska ima odgovornost da, u procesu odlučivanja da li vojne snage treba rasporediti ili ne, obavijesti civilnu vlast o raznim specijalnim vještinama i tehnikama kojima vojska raspolaže, uključujući i različite načine na koje se sila može koristiti, kao i o mogućim pozitivnim i negativnim posljedicama po političke ciljeve.

Uloga vojnih organa – Osim izuzetno, u uslovima tekućih civilnih nemira širokih razmjera, vojska se ne poziva na mjesto nemira bez prethodne političke odluke o upotrebi vojnih snaga. Kad se odluka o raspoređivanju snaga donese, političke vlasti će, uz savjetovanje sa sigurnosnim snagama, razraditi borbena pravila. Međutim, na vojnom komandantu ostaje odgovornost da ne koristi više sile nego što je potrebno i razumno. Da li će on preduzeti akciju ili ne, zavisi od dostupnih informacija, savjeta civilnih vlasti i političkih ciljeva koji se žele postići. Iako se on povinuje civilnoj vlasti i djeluje prema borbenim pravilima, vojni komandant sam mora ocijeniti kako će na najbolji način postići svoje ciljeve i kakva je to vojna pomoć potrebna, a zadržava i krajnju odgovornost za vojnike kojima komanduje. U nekim situacijama se može desiti da ni policija ni civilni organi vlasti nisu prisutni na mjestu incidenta. Ovo, međutim, ne sprečava vojnog komandanta da preuzme kontrolu nad situacijom koristeći se bilo kojom metodom koju smatra potrebnom, uključujući i korištenje sile, za ponovno uspostavljanje vladavine prava pod uslovom da je ta metoda u skladu s borbenim pravilima, njegovom misijom i političkim ciljevima. Ukratko, korištenje sile u OPM (PSO) ograničeno je slijedećim faktorima:

1. Politički ciljevi koji se žele postići.
2. Borbena pravila.
3. Dugoročne posljedice korištenja sile.
4. Sigurnost vlastitih vojnika.
5. Zaštita nedužnih.
6. Sprječavanje štete koja bi se mogla nanijeti državnoj imovini i zaštićenim kulturno-historijskim spomenicima.

Uzdržanost od upotrebe sile – Vojni komandant ne treba koristiti silu ako civilni organi vlasti još uvijek imaju kontrolu nad situacijom i nisu tražili pomoć u tom konkretnom incidentu, ili ako se masa može rastjerati nekim drugim metodama, a bez korištenja sile.

Planiranje - Čim postoji vjerovatnoća civilnih nemira za koje bi mogla biti potrebna vojna pomoć, trebaju se napraviti planovi koji uključuju mjere za rješavanje uzroka nemira i osmisliti taktičke akcije za ostvarivanje kontrole nad civilnim nemirima:

1. Priprema sveobuhvatnog plana za prikupljanje obavještajnih podataka i ocjena ukupne situacije i raspoloženja stanovništva.

2. Procjena koji bi se specifični tipovi nemira mogli razviti, njihova moguća lokacija, snage i akcije potrebne za njihov nadzor ili suzbijanje, i uloga i zadaci koje bi eventualno vojne snage mogle imati.
3. Uspostavljanje združenog vojno-policijskog operativnog štaba i glavne komande za planiranje, gdje je to primjereno.
4. Procjena broja vojnika potrebnih za svaku lokaciju i određivanje jedinica za svaki zadatak.
5. Aranžmani pod kojima se predstavnici civilnih organa vlasti, npr. policajci, pridružuju vojsci.
6. Zajedničko izviđanje, ako je moguće do nivoa čete ili grupe.
7. Kanali za upućivanje zahtjeva za vojnu pomoć.
8. Procjena kritičnih područja i komunikacijskih centara koji se moraju zaštititi.
9. Prikupljanje dokaza putem fotografisanja ili pismenih ili snimljenih izjava očevidaca.
10. Priprema skladišta opreme koja može biti potrebna, npr. oprema za javno obraćanje, bodljikava žica, metalna postolja za žičane prepreke, vreće s pijeskom, protivpožarna oprema i rasvjetna tijela za slučaj hitne potrebe.
11. Prijem, smještaj i administracija vezana za vojnike i pojačanje.
12. Vježbanje procedura i testiranje komunikacija. U svim područjima u kojima postoji mogućnost vođenja operacija trebaju se dodijeliti posebne vojne frekvencije, tako da se radio veza može koristiti odmah po dolasku.
13. Snadbjevanje jedinica poslanih kao pojačanje opremom, agensima za kontrolu mase i kartama.
14. Ažuriranje izvještaja koji će se po dolasku dati komandantima jedinica poslanih kao pojačanje.
15. Planovi za skretanje civilnog prometa, koji trebaju uključivati i održavanje prohodnih ruta za vojno pojačanje.
16. Korištenje prevodioca tokom raspoređivanja.

Preliminarna vojna akcija - U okviru svoje procjene, vojni komandant mora, zajedno s lokalnim vlastima, odlučiti kako će izbalansirati svoje snage u odnosu na druge zadatke i incident o kojem se radi; da li i gdje treba koncentrisati trupe; gdje prebaciti trupe u slučaju da dođe do drugih nereda i da li one trebaju djelovati otvoreno ili u tajnosti. Pod uslovom da su komunikacije sa civilnim vlastima u funkciji, često je uputno da vojni komandant svoje snage pomjeri bliže mjestu gdje se predviđa incident, kako bi u svakom trenutku mogao pratiti situaciju i držati incident pod punim nadzorom.

Informacije koje daju civilne vlasti - Kada odgovorni predstavnik civilnih vlasti koji se nalazi na mjestu incidenta ustanovi da se nije u stanju nositi s situacijom,

obratit će se pretpostavljenim vlastima da mu pošalju pojačanje. Ako su vojne trupe koje će biti poslate kao pojačanje već raspoložive, ili stavljene u pripravnost za ovaj incident, civilni predstavnik treba biti spreman da pruži slijedeće informacije, i da ih, ako je moguće, prezentira u unaprijed dogovorenom obliku:

1. Ukupna obavještajna situacija, zadaci koje vojska treba izvršiti i politički ciljevi za čije se podržavanje koristi vojska.
2. Komandovanje, kontrola i koordiniranje odgovornosti, te aranžmani i
3. Lokacijedrugih prijateljskih snaga.
4. Mjesto sastanka koje će biti blizu mjesta incidenta.
5. Najbolja maršruta do mjesta sastanka kako bi se osigurao dolazak iz
6. pravog smjera i spriječila mogućnost eventualnog sudaranja sa drugim prijateljskim snagama. Ovu maršrutu će civilne vlasti držati otvorenom ako je to moguće.
7. Priroda incidenta i, ukoliko se radi o masovnom incidentu, procjena veličine mase, njenih namjera i raspoloženja.
8. Svi relevantni topografski detalji, uključujući i mjesta koja mogu biti problematična noću.
9. Pravac iz kojeg treba razbiti masu.

Naknadna uloga policije - Kad vojni komandant preuzme komandu, lokalne snage pod civilnim nadzorom treba povući u rezervu, ali civilni predstavnik ostaje uz vojnog komandanta i djeluje kao njegov savjetnik po pitanju lokalnih ličnosti i čitave oblasti općenito. Naredni zadaci policije zavisit će od ishoda vojne operacije i opće situacije i mogu obuhvatati:

1. Brzo djelovanje i ponovno uspostavljanje nadzora u slučaju da masa pokaže znake komešanja nakon što su trupe upotrijebile specijalnu opremu.
2. Blokiranje bočnih ulica u cilju pokrivanja pozadine trupa.
3. Preuzimanje i pritvaranje onih koje su vojne snage uhapsile.
4. Postupanje s dokaznim materijalom za optužnice koje će se podići.
5. Operacije ponovne uspostave sigurnosti, uključujući i ponovnu uspostavu vladavine zakona.

Raspoređivanje trupa - Prije raspoređivanja treba obaviti određena preliminarna planiranja i uspostaviti vezu s civilnim vlastima. Dalje detaljno planiranje potrebno je da bi se odlučilo o slijedećem:

1. Kojom maršrutom će se trupe kretati i iz kog pravca trebaju stići.
2. Da li će trupe prilikom pokreta razmetljivo i namjerno pokazivati silu, ili će se kretati diskretno; da li će policija imati neku ulogu u operaciji i kakva će ta uloga biti.

3. Koje taktike i kakvo naoružanje su potrebni da bi se ostvarili zadati ciljevi.
4. Na kom mjestu će se sastati vojni i lokalni komandanti; takvo mjesto treba biti na sigurnoj udaljenosti od mase, ali takvo da se s njega ima pregled mjesta događanja.
5. Koja su preliminarna naređenja za angažovane trupe.

Pokret vojnih snaga u kritičnu oblast - Odluka da li će se trupe kretati otvoreno ili diskretno zavisit će od cilja i nivoa nereda i općeg nivoa saglasnosti za operaciju. Ako se radi o neredu manjeg obima i lokalne prirode, naročito ako do nasilja još nije došlo, pojavljivanje trupa može imati umirujući efekat. U slučaju da je nered ozbiljnije prirode i raširen, komandant može birati između nekoliko pristupa. Ako su okolnosti takve da dolazak vojske lako može izazvati paniku među masom, pametnije je da se pokret trupa izvede diskretno i na strogo kontrolisan način. U situacijama gdje je nasilje prisutno, a masa navikla na prisustvo vojske i ne podliježe lako panici, efikasnije je da se raspoređivanje vojske obavi brzo i iz mnogo pravaca, kako bi mogla djelovati kao faktor prisile i/ili odvraćanja. Kao pretpostavka se uzima da su prilikom preliminarnog izviđanja utvrđene najvjerojatnije maršrute za dovođenje trupa. Civilnu akciju treba isplanirati tako da omogući ubrzan pokret trupa primjenjujući mjere kao što je ručno mijenjanje svjetla na automatskim semaforima, itd. Od izuzetne je važnosti da se pokret trupa obavlja u redu, odlučno i promišljeno, jer to ima smirujući efekat kad su tenzije visoke. Ako je moguće, trupama treba osigurati lokalne vodiče i pratnju u saobraćaju. Ako se trupe kreću otvoreno, vojnici trebaju biti grupisani u formacije. Ni vojnici ni vozila ne smiju se kretati pojedinačno, a stražare i izviđače treba rasporediti u parovima.

Dolazak vojnih snaga - Trupe trebaju biti spremne da intervišu u trenutku kad dođu na mjesto incidenta, da bi pokazale sposobnost i da bi spriječile dalje pogoršanje situacije, te stoga moraju unaprijed dobro uvježbati raspoređivanje. To ne znači da se trupe moraju rasporediti odjednom. Jako je važno da se oklopna vozila ne pojave prerano, jer bi u tom slučaju komandantu bila oduzeta prednost koju mu daje efekat šoka izazvan njihovom iznenadnom intervencijom. Trupe nikada ne treba dovoditi na mjesto incidenta dok njihova intervencija ne bude neophodna. Ako stignu na mjesto prerano i stoje i čekaju da im se da zadatak, masa može njihovo prisustvo doživjeti kao provokaciju ili se na njega navići i biti u uvjerenju da nikakve strožije mjere neće biti preduzete.

Transport - Treba obratiti pažnju na slijedeće:

1. **Mjesto izlaska iz vozila** - Ako se trupe prebacuju do mjesta nereda vozilima, vojnici moraju izaći iz vozila dalje od zone dešavanja nereda, osim u slučaju kad se koriste oklopna ili specijalna vozila, a smatra se da će trupe biti u prednosti ako iz vozila izađu u blizini mjesta dešavanja nereda. Vojnici moraju napustiti vozila brzo, pridržavajući se uvježbane procedure, s kompletnom opremom, i odmah se postrojiti.

2. **Transport običnim vozilima** - Transportna vozila treba ostaviti pod nadzorom straže daleko od mjesta nereda, osim vozila posebne namjene koja učestvuju u operaciji i kojima se mogu prevoziti male grupe koje uključuju i policajce i koje trebaju brzo reagovati na posebne diverzije kao što je npr. izdvojena grupa koja podmeće požar na imovini, izvodi pljačku ili napad na pojedince. Može biti potrebno u vozilo unaprijed natovariti žicu ili neki drugi materijal od kojeg se mogu napraviti prepreke za blokiranje bočnih ulica, ulaza u zgrade itd, a koje nakon smirivanja nereda mogu poslužiti za održavanje prevlasti u toj oblasti. Vozila bi trebala, ako je ikako moguće, biti opremljena osobnim zaštitnim kompletima, cerada na vozilima bi morala biti otporna na vatru, a mogu imati i kompletnu tehničku opremu za obraćanje publici i reflektore.
3. **Oklopna vozila** - Ako se u operaciji koriste oklopni transporter i tenkovi, komandant im daje zadatke prije dolaska u zonu nereda i u zavisnosti od situacije na terenu. Kad se oklopni transporter i tenkovi koriste u neprijateljskom okruženju, mora im se osigurati bliska zaštita od eventualnog napada pješadije i moraju se nalaziti izvan direktnog dometa antitenkovskog naoružanja, ako postoje opasnosti te vrste. U borbenim situacijama u urbanim sredinama, trebalo bi se koristiti grupirane svih vrsta naoružanja, uključujući i naoružanje za podršku iz zraka.

Akcija po dolasku na lice mjesta - Ne može se precizirati slijed događaja. Neke od dole navedenih akcija se nekad moraju izvesti u ranijim fazama pripreme i planiranja. U trenutku kad trupe stignu na mjesto dešavanja nereda, neke od priprema moraju ili već biti provedene ili se provesti odmah po dolasku trupa. To su:

1. Informacije o situaciji moraju se dobiti od lokalne policije, stalnih osmatračkih patrola na krovovima, helikoptera, bespilotnih letjelica i strateških izvora, ako su dostupni.
2. Mora se napraviti procjena koji je najbolji pravac iz kojeg treba razbiti masu. Faktori koji mogu imati uticaja su raspoloženje i namjere mase, postojanje meta koje masi privlače pažnju ili druge mase, kao i alternativni pravci iz kojih se masa može rastjerati.
3. Mora se odabrati način postupanja sa različitim elementima mase. Osim u ekstremno neprijateljskim okolnostima, masu ne bi trebalo sabijati, već joj ostaviti vremena i prostora da bi se nenasilni elementi izdvojili od problematičnih i razišli na odgovarajući način.
4. Mora se uspostaviti mehanizam koordiniranja s lokalnim vlastima.
5. Planovi raspoređivanja trupa moraju osigurati zaštitu tokom čitave operacije da bi se pobunjenici spriječili da opkole snage sigurnosti. Mora se odlučiti da li će eventualno hapšenje kolovođa obeshrabriti masu.

6. Vrijednost upozoravanja i ubjeđivanja bez upotrebe sile, naročito ako je usmjerena prema vođama, je važna. Uvijek treba imati na umu da silu treba primjenjivati samo onoliko koliko je neophodno.

Zaustavljanje mase u pokretu - Uobičajeno je raspoređivati trupe u cilju nadzora i da bi se zaustavilo napredovanje mase. Uz to, razmještanje trupa privlači pažnju mase i odvraća pažnju od drugih pokreta snaga sigurnosti. Na osnovu ovoga se:

1. Uspostavljaju operacije i provodi izviđanje na terenu.
2. Preduzimaju svi napori na identificiranju pojedinaca u masi, naročito kolovođa, fotografisanjem ako je moguće. U noćnim uslovima potrebni su reflektori.

Komunikacije - Kad god se vojska pozove da pritekne u pomoć lokalnim vlastima, odgovornost je vojnog komandanta, a ne lokalnih snaga, da ustanovi mogu li vojska i lokalne vlasti međusobno komunicirati. Mada se za potrebe vojske može uspostaviti radio komunikacija na lokalnoj mreži, ili putem oficira za vezu, komunikacije ipak ostaju vojna odgovornost.

Korištenje letjelica i helikoptera – U zavisnosti od tipa prijetnje, letjelice, uglavnom helikopteri, mogu se koristiti pri slijedećim zadacima:

1. Izviđanje u cilju davanja ranog upozorenja o okupljanju i kretanju mase - putem antena slike se mogu prenositi direktno do komande na zemlji.
2. Kontrola mase uz pomoć letjelica koje nadlijeću masu ili lebde iznad i zvukom nadjačavaju glas govornika koji se obraća masi.
3. Funkcija vazdušnog komandnog mjesta ili radio-relejne stanice.
4. Postavljanje operacija na visoke zgrade ili spuštanje vojnika na krovove zgrada koje je zaposjela masa ili snajperisti.
5. Javno obraćanje masi uz pomoć zvučnika.
6. Noćno osvjtljenje.
7. Fotografisanje u obavještajne svrhe ili za potrebe naknadnih hapšenja.
8. Optičko i tehničko praćenje sumnjivih osoba i naoružanja.
9. Vatrene podrška.
10. Razmještanje snaga za brzu reakciju, uključujući traganje i spašavanje.

Vojna evidencija - Kako vojna akcija izvedena kao podrška civilnim vlastima može biti predmet kasnije istrage, od suštinske je važnosti biti u stanju utvrditi kako su se stvari odvijale. U tom cilju se svi događaji tokom operacije moraju bilježiti kako se dešavaju. Džepni kasetofon može zamijeniti naporno bilježenje i pružiti uvjerljiv zapis koji se kasnije može koristiti. Komandanti na svim nivoima moraju se pobrinuti da se vodi dnevnik u kome će biti zabilježeno slijedeće:

1. Važni događaji dati hronološkim redom.
2. Kratak prikaz svih naredbi, primljenih i datih pismeno ili usmeno.
3. Imena civilnih predstavnika ili policajaca s kojima se komandant konsultovao.
4. Kratak prikaz svih zahtjeva, prijedloga i savjeta civilnih vlasti.
5. Razlozi za donijete odluke, akcija koja je uslijedila i rezultati.

Fotografije - Fotografije predstavljaju pouzdan dokaz o događajima, ali video-snimak je efikasniji i direktniji način bilježenja događaja, s datumom i vremenom, a može se koristiti i za naknadne operacije hapšenja i dokazivanje krivice. Mudar komandant pobrinut će se da i foto-aparat i video-rekorder budu dostupni kako bi se mogao snimiti svaki događaj u kojem se očekuju problemi. Također se mogu ranije tajno postaviti kamere koje će poslužiti u svrhu nadgledanja, a kasnije pružiti obavještajne podatke. Za bilježenje događaja fotoaparatom ili kamerom za komandante na zemlji mogu se koristiti helikopteri. Analiza TV i radio-emisija može također pružiti odgovarajuće fotografije, snimke, i drugi dokazni materijal. Pored toga, mogu se koristiti i satelitski snimci.

Političke vođe/vjerski poglavari - Ulogu i potencijalno učešće političkih vođa i vjerskih poglavara u masovnim okupljanjima treba unaprijed pažljivo razmotriti, a o opcijama koje stoje na raspolaganju vojnom komandantu da ih angažuje u skladu sa ciljem operacije treba prodiskutovati i odobriti ih na odgovarajućem nivou prije preuzimanja bilo kakve akcije.

Oprema za kontrolu mase. - Sve je više oružja koje nije smrtonosno, a služi za kontrolu mase. Komandanti bi trebali znati kakvo im je oružje na raspolaganju i prema tome planirati imajući u vidu da silu smiju koristiti samo onoliko koliko je neophodno za postizanje cilja. Povećanje ili smanjenje pripravnosti i nivoa lične zaštite može poslužiti kao korisno sredstvo pokazivanja namjera i povjerenja.

7.3. MJERE ZA RASTJERIVANJE MASE

Opšte – U masi se skoro uvijek nađu i nedužne osobe koje su se tu zatekle usljed spleta okolnosti ili puke znatiželje. Masa može poslužiti kao zaklon agitatorima koji, svjesni kakav politički kapital mogu steći prolijevanjem nevine krvi, nastoje uvući snage sigurnosti u nepromišljenu, prenaplenu akciju. Zato je važno da se za rastjerivanje mase upotrijebi samo minimalna neophodna sila i da primijenjene metode budu primjerene ponašanju mase i situaciji na licu mjesta. Komandant mora voditi računa o tome koji je način rastjerivanja mase najprimjereniji za izvršenje njegovog neposrednog zadatka i za ostvarenje dugoročnih političkih ciljeva. Uz metode za povećanje saglasnosti, mogu se preduzeti i slijedeće mjere koje ne uključuju upotrebu oružja.

Ubjeđivanje – Ukoliko ne uspiju otkloniti uzroke nemira i spriječiti da do njih dođe, civilne vlasti trebaju pokušati ubijediti masu da se mirno razide. U tom cilju se mogu koristiti slijedeće metode:

1. **Dobrovoljno razilaženje** – Diskretni razgovori i pregovori s vođama okupljene mase mogu predstavljati prvi i često najefikasniji korak koji može dovesti do mirnog razlaza okupljene mase. Štaviše, takav razlaz ima i dodatnu prednost zbog toga što do njega dolazi dobrovoljno, a ne zbog djelovanja snaga sigurnosti.
2. **Verbalno ili vizuelno uvjeravanje** – Za obraćanje mnoštvu okupljenih ljudi mogu se koristiti megafoni ili neka druga sredstva za pojačanje zvuka - ručna ili montirana na vozilo ili letjelicu. Saopštenja za obraćanje masi uvijek treba pripremiti osoba koja dobro poznaje lokalne prilike te, stoga, može sugerisati najubjedljiviji pristup. Tekst saopštenja treba pročitati osoba koja govori lokalnim narječjem, a ako je potrebno treba angažovati i prevodioca. Ukoliko nijedna stručna osoba nije na raspolaganju, komandant treba pribjeći improvizaciji - obraćanje odgovornim pripadnicima mase u nadi da će oni utjecati na ostale uvijek se pokaže kao najdjelotvorniji pristup. Pri donošenju odluke koju od navedenih metoda treba primijeniti, potrebno je izbjegavati slijedeće zamke:
 - a) **Molbe** - Upućivanje molbi sa pozicije moralne i fizičke snage može predstavljati logičan i produktivan potez u procesu rastjerivanja mase. Međutim, molbe sa pozicije slabijeg najvjerovatnije će postići sasvim suprotan efekat.
 - b) **Obećanja** - Iako obećanja mogu proizvesti neposredan pozitivan efekat, dugoročni efekti brzopleto i neovlašteno datih obećanja su neizostavno negativni i štetni po izvršenje misije.
 - c) **Prijetnje** - Bilo kakav pokušaj da se mase, pod prijetnjom sile koja u datim okolnostima nije zakonski opravdana, prinude na razilaženje, može isprovocirati mase i diskreditovati snage sigurnosti.
3. **Nadgledanje i ograničavanje** - Brojne su prilike u kojim se ograničavanje, nadgledanje i zastrašivanje mase može pokazati sasvim dovoljnim za postizanje ciljeva. Nepostojanje pogodne mete za napad među tako raspoređenim snagama sigurnosti može dovesti do razlaza mase uslijed dosade. Predvodnici mogu imati posebnih poteškoća u huškanju mase ukoliko pred sobom nemaju pogodan cilj napada.
4. **Demonstracija sile** – Silom se može razmetljivo paradirati, što može djelovati provokativno, ili se ona može demonstrirati na neki obazriviji način. Paradiranje silom može imati djelotvoran efekat na one osobe koje se u masi nađu više iz znatiželje nego iz ubjeđenja. Međutim, ukoliko to “zapali” masu, situacija se može naglo pogoršati. Postavljanje osmatračkih mjesta na krovove i visoke zgrade gdje ih je moguće lako uočiti, djeluje manje provokativno, a masi ukazuje na vojno prisustvo, što može dovesti do toga da

pojedinci odluče da se izdvoje iz mase strahujući od naknadne akcije. Njihov odlazak može djelovati i na ostale i dovesti do mirnog razilaženja mase.

Okvirne operacije – Svaka formacija i taktika upotrijebljena pri suočavanju s masama treba da predstavlja sastavni dio šire okvirne operacije osmišljene da dominira cjelokupnim područjem. Taj okvir uglavnom treba operaciji udahnuti “srce i dušu”, tj. da je približi ljudima, što se postiže primjenom metoda unaprijeđenja saglasnosti opisanih u prethodnom poglavlju, s naglaskom na operacije informisanja. Detaljne okvirne operacije se najefikasnije mogu izvesti, i u urbanim i u ruralnim područjima, pomoću manjih patrola svih mogućih vidova (pomorskih, kopnenih, vazdušnih, tajnih, javnih) podržanih snagama za reakciju. Višestruke patrola koje se, iz perspektive neprijateljskih ili potencijalno neprijateljskih elemenata, nasumice pojavljuju, tj. van uobičajene prepoznatljive šeme, mogu spriječiti neprijateljske akcije, i neposredno, brzo i iz više pravaca reagovati ako do takvih akcija dođe. Iznenadna i neočekivana pojava patrola može djelovati kao zastrašivanje ako je neprijateljska, ili kao olakšanje ako je prijateljska.

Komponente snaga zaduženih za kontrolu masa

Opšte – Bez obzira da li su angažovane da pruže direktnu podršku civilnim vlastima ili djeluju samostalno, vojne snage čiji je specifičan zadatak kontrola mase treba da se sastoje iz četiri dole navedene komponente. Međusobni odnos brojnog stanja svake od komponenti uglavnom zavisi od konkretne situacije i uloge koja je dodijeljena vojnim snagama:

1. Snage raspoređene na osnovnu liniju.
2. Manevarske snage (snage za reakciju) i snage koje vrše hapšenja (grupe za hvatanje), gdje je to primjereno.
3. Antisnajperske snage i snage za nadgledanje.
4. Rezervne snage.

Snage raspoređene na osnovnu liniju - U cilju ograničavanja područja u kojem je došlo do nereda i stvaranja prostora za hapšenje i izvođenje manevarskih operacija, može se formirati više osnovnih linija. Svaka osnovna linija predstavlja granicu ispred koje se mogu preduzimati ofanzivne akcije protiv mase, a iza koje je moguće vršiti reorganizovanje i pripreme. U slučaju oružane akcije, osnovna linija može biti formirana na defanzivnom položaju, npr. u zgradama, dok u manje nasilnom ambijentu ta linija obično predstavlja kombinaciju vozila i vojnika-pješaka naoružanih raznovrsnim oružjem, uključujući palice i štitove. Osnovna linija treba biti takva da ju je moguće pomjerati naprijed i nazad, a da se pri tom ne smanji sposobnost vršenja blokade. Međutim, mogu postojati i takve situacije u kojima osnovna linija treba ostati statična. U takvim prilikama se mogu postaviti i određene vrste prepreka. Parkirana vozila se ne mogu upotrijebiti u tu svrhu. Osnovne linije se uglavnom formiraju u početnoj fazi procesa kontrolisanja mase i služe kao glavni oslonac tokom izvođenja operacija rastjerivanja i okruživanja

mase. Snage koje su raspoređene na osnovnu liniju mogu se upotrijebiti u sljedeće svrhe:

1. Prilikom rastjerivanje masa:

- a) Da drže teren pod svojom kontrolom dok snage zadužene za hapšenje, tj. grupe za hvatanje, obavljaju svoje zadatke prolazeći kroz osnovne liniju ili oko njenih bočnih strana.
- b) Da se, kao jedinstvene cjelina, pomjeraju prema masi i da je, zajedno sa pripadnicima naoružanim oružjem sa gumenim mecima i grupama za hvatanje, pokušaju rasturiti potiskujući je unazad.

2. Prilikom stavljanja mase u okruženje:

- a) Da drže bočni prostor i sporedne puteve pod svojom kontrolom dok manevarske snage izvode operacije blokiranja i rastjerivanja mase na najproblematičnijem području.
- b) Da pruže podršku policiji, pomjerajući se naprijed i nazad iza policijskih snaga, dok policija rastjeruje masu ispred osnovne linije. U ovom slučaju, osnovna linija služi i kao linija iza koje se policija može reorganizovati prije ponovnog preuzimanja ofanzivnih operacija.

3. **Sastav osnovne linije** - Trebalo bi zapaziti da stvarna moć i vrsta potrebnog oružja zavisi od svake konkretne situacije i da je odluku o tome potrebno donijeti tokom faze planiranja operacije.

Manevarske snage i snage koje vrše hapšenja – Manevarske snage mogu biti posebno osmišljene, a u slučaju hitne potrebe mogu se formirati i iz rezervnog sastava. Manevarske snage trebaju biti u stanju da se brzo premjeste ispred snaga na osnovnoj liniji i/ili da zamijene te snage, da djeluju kao mobilne snage odvratanja, vrše patroliranje u cilju neposrednog izviđanja u okviru šire operacije ili da izvedu sasvim konkretnu operaciju, kao što je operacija hapšenja. Od vojnih snaga može se zatražiti da vrše hapšenja tokom pružanja direktne podrške policiji. Međutim, s obzirom na to da hapšenje predstavlja jedino efikasno sredstvo za rastjerivanje masa, sasvim je sigurno da će vojne snage morati pribjeći hapšenjima i onda kada djeluju samostalno. Postoji pet aspekata koje je potrebno uzeti u obzir pri organiziranju hapšenja:

1. **Hapšenje** – Za vršenje hapšenja potrebno je formirati grupe za hvatanje. Sastav svake pojedinačne jedinice i njihov ukupan broj zavisiće od konkretne situacije i raspoloživog broja vojnika u datom trenutku.
2. **Pratnja** – U izuzetnim okolnostima u sastav grupe za hapšenje može se uvrstiti i pratilac naoružan puškom za pružanja anti-snajperske zaštite. Ova vrsta podrške najčešće se, međutim, osigurava u okviru plana za zaštitu cjelokupnog područja.
3. **Grupe za hapšenje** – Ove grupe je potrebno detaljno informisati o sljedećem:
 - a) Hapšenja se moraju izvesti besprijekorno kako bi se mogle izreći odgovarajuće zakonske mjere.

- b) Izloženost opasnosti raste s povećavanjem udaljenosti od osnovne linije. Stoga je potrebno ograničiti zonu djelovanja.
 - c) Treba vršiti samo pojedinačna hapšenja, a odluku o tome koga treba uhapsiti donosi vođa grupe za hapšenje.
 - d) Razdvajanja grupe je rizično.
 - e) Brzina akcije.
4. **Obrada uhapšenih** – Prilikom organizovanja hapšenja, pored grupa za hvatanje potrebno je oformiti i pritvorsku jedinicu za privremeni smještaj uhapšenih osoba (ukoliko taj posao ne obavi policija). Iako su korektan postupak i prikupljeni dokazi od suštinske važnosti za zakonsko gonjenje uhapšenih, ipak svima koji učestvuju u tom procesu mora biti jasno da uhapšene osobe treba predati u nadležnost policije što je prije moguće.
5. **Naknadna hapšenja** – Za hapšenja koja se vrše naknadno, naročito ako se to čini bez prisustva policije, potrebno je iskoristiti sve raspoložive mogućnosti video-snimanja i fotografiranja hapšenja.

Anti-snajperska zaštita i nadgledanje – Od vojnih snaga se može zatražiti da za cjelokupnu operaciju osiguraju anti-snajpersku zaštitu i nadgledanje iz vazduha ili kombinirano – sa zemlje i iz vazduha. Nadgledanje se može vršiti i pomoću tehničkih sredstava, kao što su radari za otkrivanje artiljerijskih i minobacačkih položaja. Zaštita otvorenih osmatračkih mjesta može se osigurati pomoću mobilnih patrola uz podršku tajnih timova specijalnih snaga koji se na jedno izvjesno vrijeme prije početka nereda oprezno raspoređuju. Za tu svrhu je potrebno napraviti prostorni plan koji uvijek mora obuhvatiti ne samo osnovne i isturene linije, već i bočne linije i pozadinu. Budući da se ova zaštita pruža s visine i s relativno velike udaljenosti u odnosu na glavni položaj, važno je osigurati da veze dobro funkcionišu.

Rezervne snage – Za operacije koje se izvode u urbanim sredinama neophodno je angažovati znatan broj vojnika zbog potrebe da se djeluje u multidimenzionalnom okviru i da se suprotstavi raznim vrstama iznenadnih prijetnji iz različitih pravaca. Kao i u svakoj drugoj vojnoj operaciji, rezervne snage su te koje komandantu omogućuju fleksibilnost. Stoga rezervne snage trebaju zauzeti centralnu lokaciju i moraju biti spremne da obave bilo koji zadatak – od pojačanja osnovne linije do manevarskih operacija i pružanja dodatne anti-snajperske zaštite ili popunjavanja dodatnih grupa za hvatanje. Rezervne snage moraju biti mobilne i opremljene da pruže podršku u svakoj mogućoj situaciji.

Mjere za rasturanje mase

Predvodnici mase ili manje grupe huligana koje bacaju kamenje ili neka druga sredstva obično nastoje da izazovu nevolju, a da pri tome ne budu uhvaćeni. Ako osjete da postoji vjerovatnoća da će biti uhapšeni, premještaju se na neko drugo područje. Huškanje mase ili bacanje kamenja može biti krajnji cilj, a može predstavljati i samo prvu fazu plana da se izazovu veći i rasprostranjeniji neredi,

ili da se vojnici uvuku u područje gdje mogu biti napadnuti iz zasjede. Iznenađnom akcijom ih je moguće uhvatiti prije nego što se udalje ili počnu sprovoditi drugu fazu svog plana. S obzirom da je cilj vojnih snaga da se masa razidi, važno je odabrati puteve razlaza koji će biti prihvatljivi za masu, tj. puteve koji vode njihovim kućama i osloboditi izlazni prostor u momentu kad masa počne da se razilazi. Taktike koje se mogu uspješno primijeniti za rasturanje mase su:

1. Napad iz neočekivanog pravca, npr. s bočne strane ili s leđa. Snage sigurnosti mogu prodrijeti masi iza leđa preko krovova ili viših spratova, kroz bašte, pa čak i podzemnim putevima, pod uslovom da su im ti pravci kretanja dobro poznati i slobodni. U suprotnom bit će uvučene u sukob s masom i pokušaj iznenađenja će propasti. Prilikom bočnog opkoljavanja, treba postaviti stalne patrole na visoke zgrade ili druge pogodne položaje.
2. Ako se masa nalazi na otvorenom, iznenađenje se može postići naglim ulaskom vozila s bočne strane i iz pozadine.
3. Iznenađni frontalni napad može, također, biti uspješan.
4. Povlačenje osnovne linije obično dovodi do tog da masa krene prema naprijed, što može omogućiti da grupe za hvatanje brzo djeluju s njenih bočnih strana i uhapse predvodnike.
5. Korištenje posebne vrste oružja može biti korisno pri rastjerivanju mase.

Upotreba oružja za suzbijanje nereda

Oružje koje se koristi prilikom suzbijanja nereda vrlo rijetko ima presudnu ulogu samo po sebi, ali snagama sigurnosti može poslužiti da ostvare privremenu prednost čiji se efekat može povoljno iskoristiti samo ako se djeluje veoma brzo, npr. ako u akciju odmah stupe grupe za hapšenje. U početnoj fazi izvođenja operacije suzbijanja nereda na bilo kojem području, prije upotrebe oružja poželjno je masu upozoriti na to da će oružje biti upotrijebljeno. Najčešće su u upotrebi sljedeće vrste oružja:

1. **Palice i sredstva za potiskivanje mase** – Mogu biti manuelna (ručna) ili montirana na vozila. Sredstva montirana na vozila mogu biti pod naponom i izazivati manji električni šok, ali su nepogodna za manevrisanje na prostoru na kojem se nalaze prepreke kao što su npr. ograde, stubovi za svjetlo, telefonske govornice i sl. Manuelna (ručna) sredstva koja su konstruisana tako da vojnici pomoću njih mogu polako i postojano potiskivati masu prema nazad ili je odgurivati pred sobom, su vrlo efikasna. Manuelna (ručna) sredstva se rijetko upotrijebljavaju protiv agresivne mase koja baca kamenje i druga sredstva.
2. **Voda pod pritiskom** - Voda pod pritiskom može se izbacivati pomoću vodenih topova ili vatrogasnih šmrkova. Vodene topove treba koristiti u parovima, kako bi se omogućilo njihovo kontinuirano punjenje. S obzirom na to da je riječ o velikim vozilima kojima se teško manevriše u uskim ulicama, treba im osigurati pratnju pri dolasku na i odlasku sa mjesta upotrebe i zaštititi

ih tokom upotrebe. Prije donošenja odluke da se za suzbijanje nereda upotrijebe vatrogasna kola i vatrogasni šmrkovi, potrebno je voditi računa o tome da ih korištenje u tu svrhu može učiniti pogodnom metom naknadnih napada kao i to da mogu hitno zatrebati za gašenje požara. Voda se može upotrijebiti na sljedeće načine:

- a) **Poljevanje mase** - Najhumaniji način za rasturanje mase u kojoj ima znatan broj žena i djece može biti poljevanje vodom, posebno u zimskim uslovima.
 - b) **Usmjeravanje mlaza vode** - Mlaz vode može neutralisati, pa čak i oboriti, izgrednika. Na udaljenostima manjim od 5 metara mlaz vode mora biti usmjeren na noge, a ne na tijelo. Suzavac rastvoren u mlazu vode još će više pojačati efekat.
 - c) **Prskanje bojom** – Ovo pomaže u indentifikovanju učesnika u nemirima koji se u strahu od hapšenja mogu razići. Prisustvo boje na osobi samo po sebi nije dovoljno za dokazivanje krivice po osnovu nezakonitog okupljanja.
 - d) **Prskanje iritantima** – Prskanje hemijskim iritantima može neutralisati ili odvratiti izgrednike, ali uvijek treba uzeti u obzir moguće negativne političke posljedice korištenja hemikalija.
3. **Gumeni meci** – Ovo je nesmrtonosna, velikokalibarska, gumena ili plastična municija, precizna na manjim udaljenostima. Korištenje ovog oružja mora biti propisano borbenim pravilima.
4. **Agensi za kontrolu nemira** – Standardni agens za kontrolu nemira je suzavac koji izaziva suzenje i iritaciju očiju, kašalj i gušenje. Efekti obično nestaju u roku od pet do deset minuta, a osoba stvarno treba biti odlučna pa da ostane u prostoru s koncentrisanim suzavcem. Suzavac se može ispaliti pištoljem, puškom ili ručnom bombom. Komandant prije korištenje gasa mora uzeti u obzir sljedeće faktore:
- a) Veličinu, raspoloženje i sastav mase – u vrlo kompaktnoj masi suzavac može izazvati paniku.
 - b) Da li vremenski uslovi dozvoljavaju brzo postizanje efikasne koncentracije.
 - c) Opasnost po osobe koje nisu umiješane u nemire i po saobraćaj – šteta nanescena nevinim civilima može izazvati negativne političke posljedice.
 - d) Potreba da se izbjegne da patrone sa suzavcem dospiju u zatvoren prostor, kao što je npr. unutrašnjost zgrada, budući da suzavac može biti opasan u zatvorenom prostoru.
 - e) Da li će smanjenje vidljivosti koje suzavac izaziva ugroziti hapšenje predvodnika nemira.

- f) Najprimjereniji način ispaljenja suzavca, uzimajući u obzir gore navedene faktore, sigurnost i postizanje cilja.
- g) Stepen zaštite drugih snaga sigurnosti.

7.4. DRUGE MJERE ZA OGRANIČAVANJE NEMIRA

Suprotstavljanje neprijateljskom djelovanju – Odlučna i iskusna pobunjenička organizacija u stanju je predvidjeti uobičajene postupke sigurnosnih snaga i može okupiti masu s ciljem uvlačenja snaga u posebno odabrano područje u kojem im se može postaviti zamka. Komandant ovoga treba biti svjestan, a neke od mjera predostrožnosti su:

1. Raspoređivanje snaga takvog obima koji osigurava da se svaka grupa u zasjedi može opkoliti ili napasti sa leđa, prije nego što se nađe u prilici da djeluje.
2. Korištenje oklopnih vozila za prevoz vojnika kroz opasna područja.
3. Oprez i korištenje zaklona pri praćenju mase koja se povlači.

Sprječavanje opkoljavanja – Potčinjena jedinica kojoj masa zađe iza leđa mora se ili sama izboriti da se probije napolje ili može biti neophodno povući jedinice sa drugih zadataka da je izvuku. U oba slučaja će kredibilitet snaga kao efikasne sile biti smanjen. Opkoljavanje se može preduprijeti na sljedeće načine:

1. Ne dozvoliti da se manje jedinice nađu odsječene i bez podrške.
2. Stalno nadgledati masu s osmatračkih mjesta na krovovima, uz pomoć patrola i iz helikoptera.
3. Blokirati bočne pristupe – ovo može biti odgovarajući zadatak za civilnu policiju, posebno ako su povučeni kao rezerva.

Korištenje oklopnih transportera – Oklopni transporteri štite od malokalibarskog oružja, daju snagama dodatnu pokretljivost i predstavljaju čvrstu bazu za ostvarivanje veza. Međutim, potrebno ih je zaštititi od protivoklopnog oružja. Oklopna vozila mogu biti od posebne koristi za:

1. Organizacija iznenadnog napada.
2. Prevazilaženje ili rušenje barikada kako bi se ušlo u zgradu.
3. Osvjetljavanje lica mjesta – svjetla se noću mogu iskoristiti i da se pobunjenici zaslijepe.
4. Djelovanje kao barikada protiv mase – u tom slučaju mogu biti pod električnim naponom – a mogu se koristiti i kao pregrada između suprotstavljenih strana.
5. Rastjerivanje velike mase, ako se nekoliko oklopnih vozila paralelno koristi u paralelnoj formaciji.

6. Evakuaciju žrtava i uhapšenih pod vatrom.

Postupanje sa ženama i djecom – Žene i djeca su često umiješani u nemire iz čisto propagandnih razloga, a služe i kao zaštita za neprijateljske grupe, s ciljem da se snage sigurnosti isprovociraju na žestoku akciju koja se kasnije može iskoristiti za potrebe neprijateljske propagande:

1. Budući da se žene i djeca zloupotrebljavaju iz propagandnih razloga, što sigurnosne snage imaju manje veze s njima to bolje. Ako je moguće, incident treba riješiti policija, i to koristeći žene policajce za hapšenje, ako je potrebno.
2. Odvijanje marševa i protesta u kojima učesnici sjede ponekad se može dozvoliti pod kontrolom, sve dok ih dosada i fiziološke potrebe ne privedu kraju.
3. Ako upotreba sile postane neophodna, treba uzeti u obzir sljedeće faktore:
 - a) Sila koja može biti minimalna potrebna sila u odnosu na muškarca ili mladića, u slučaju žene ili djeteta može biti pretjerana ili nerazumna.
 - b) Nisu sva specijalna oružja pogodna za korištenje protiv žena i djece – gumeni meci su takav primjer. Šmrkovi za poljevanje vodom su najpogodnije sredstvo, budući da izazivaju nelagodu i narušavaju dostojanstvo, ali ne uzrokuju povrede.
 - c) Kako bi se žene i djeca otjerali, bliski fizički kontakt s njima može biti opravdan, ali se uvijek treba prisjetiti da su i oni u stanju poslužiti se nožem ili nekim drugim oružjem. Korištenje prepreka postavljenih na vozila može ostvariti cilj s manje rizika, s tim da njihovo korištenje uvijek predstavlja razumno korištenje minimalne potrebne sile pod datim okolnostima.
 - d) Što prije se uhapšene žene i djeca predaju policajcima ženskog pola (vojnim ili civilnim), to su manje mogućnosti korištenja te činjenice za negativnu kampanju protiv snaga sigurnosti.
4. Pored upotrebe žena i djece u incidentima iz propagandnih i drugih razloga, treba imati na umu da su u svim pobunama novijeg datuma učestvovala žene, jednako odane toj pobuni kao i njihovi muški sudruzi, a koje su počinile ubistva, bombaške napade i druga slična djela. Prema tome, vojnik ima isto pravo da koristi silu, uključujući i smrtonosno oružje, kako bi spriječio ženu ili dijete umiješane u ilegalni napad da ubiju ili nanesu ozbiljne povrede. Uvijek se postavlja pitanje što je u određenim okolnostima potrebno i razumno. Sa svakim slučajem treba se postupati na način primjeren tom slučaju, kombinujući “čvrstu ruku” i zdrav razum.

Rastjerivanje mase na otvorenom prostoru ili u ruralnim područjima – Rastjerivanje mase na velikom otvorenom prostoru ili u ruralnim područjima može biti teže iz sljedećih razloga:

1. Tu je moguće okupljanje većih masa.

2. Teže je predvidjeti pravac kretanja mase, pa je i kanaliziranje tog kretanja daleko teže, a to znači da se sigurnosne snage mogu daleko lakše opkoliti ili im se može zaći iza leđa.
3. Može biti teže uspostaviti osnovnu liniju.
4. Neka specijalna oružja su manje efikasna, budući da ih je lakše izbjeći.
5. **Varijacije** – Neke već opisane tehnike se moraju prilagoditi, kao na primjer:
 - a) Odlučiti gdje se masi može dozvoliti da krene i snage rasporediti u skladu s time,
 - b) Upotrijebiti odgovarajući broj vojnika, uz značajnu mobilnu rezervu,
 - c) Razmotriti korištenje oklopnih vozila i specijalnog oružja – Upotreba oružja može biti manje ograničena nego u naseljenim područjima i u blizini nevinih civila.
 - d) Stalno nadgledati masu kako bi se otkrile bilo kakve promjene njenog raspoređenja ili ciljeva. Nadgledanje bi trebalo biti lakše na otvorenom prostoru nego u zatvorenim, naseljenim prostorima koja pružaju optičku zaštitu i štite od vatre.

Postupanje s rasturenom masom – Kad se mase počne rasturati, ponekad je potrebno da snage nastave kretanje, kako bi se masa nastavila kretati u pravom smjeru. Snage koje napreduju i potiskuju masu ispred sebe trebaju imati na umu da njihov tempo treba biti tempo onih koji najviše zaostaju. Masu koja se kreće u željenom pravcu ne treba požurivati. Oni kojima su vojnici u vidnom polju bez sumnje će se kretati najbrže što mogu, ali ni blizu tako brzo kako bi željeli. Ni u kojem slučaju masu ne treba opkoliti tako da se ne može razići.

Naknadna kontrola nad područjem – Operacija se ne završava rastjerivanjem mase kojoj se ne smije dozvoliti ponovno okupljanje. Vojska i policija moraju napraviti zajednički plan patroliranja područjem nakon rastjerivanja mase, kao i uklanjanja svih barikada koje je masa eventualno postavila. Ako je to moguće, treba ubijediti lokalno stanovništvo da sami uklone barikade ili da barem pomognu u njihovom uklanjanju. Vojsku treba povući tek kad su i vojni i policijski komandanti sigurni da se masa više neće okupiti, odnosno da se policija može samostalno nositi sa situacijom.

7.5. OTVARANJE VATRE TOKOM RASTJERIVANJA MASE

Odgovornost za otvaranje vatre – Iako postoje izuzetne okolnosti kad je pojedinac prisiljen da otvori vatru na svoju vlastitu inicijativu, osim u slučaju samoodbrane, odgovornost za otvaranje vatre leži na komandantu na licu mjesta koji će otvaranje vatre narediti samo ako smatra da je situacija tako opasna da sva druga sredstva koja ima na raspolaganju nemaju efekta. Svim vojnicima

treba dati naređenja za situacije u kojima se vatra može otvoriti u rastjerivanju mase, detaljno razrađena u skladu s borbenim pravilima. Svi komandanti moraju osigurati da njihovi vojnici u potpunosti razumiju ova naređenja i da se stalno vrši obuka u sprovođenju tih naređenja. Vojni komandant na licu mjesta treba se, ako je to moguće prije nego što izda naređenje za otvaranje vatre, konsultovati s policijom ili predstavnicima civilne vlasti, ali od njih ne može tražiti da s njim podijele ili preuzmu odgovornost za takvu naredbu.

Redoslijed po kojem se izdaje naređenje za otvaranje vatre – Kada komandant odluči da naredi otvaranje vatre, trebao bi u najvećoj mogućoj mjeri slijediti ove korake:

1. Pomoću svih mogućih sredstava upozoriti masu da će se na one koji napadaju snage sigurnosti otvoriti vatra i da se masa, radi vlastite sigurnosti, treba odmah razići.
2. Lično izdati naređenje o otvaranju vatre, a najbolje bi bilo ako se može još i precizirati meta i vrsta vatre.
3. Ako je vojnik otvorio vatru na svoju vlastitu inicijativu, bez prethodnog direktnog naređenja svog komandanta, trebaju se preduzeti koraci kako bi se situacija odmah vratila pod kontrolu nadležnog nadređenog komandanta.

Drugi faktori – Određeni dodatni faktori trebaju se uzeti u obzir i ispoštovati gdje je to primjereno. To su:

1. Najpogodnije oružje za neposredno korištenje je puška, budući da se može kontrolisati pojedinačna paljba i da se može precizno koristiti protiv pojedinaca. Međutim, ipak se mora pripaziti da ne dođe do prebacivanja ili rikošetiranja koji mogu dovesti do nevinih žrtava. U ekstremno opasnim situacijama može biti potrebna automatska vatra.
2. U situacijama koje uključuju otvaranje vatre u cilju rasturanja masa, a koje za sobom mogu povući sporove i sudsko gonjenje, upotreba oružja i municije mora se strogo kontrolisati.

Djelovanje nakon otvaranja vatre – Efekat otvaranja vatre trebao bi se procijeniti na osnovu reakcije mase, a ne na osnovu broja žrtava. Čim se postigne željeni efekat, vatru treba obustaviti i preduzeti sljedeće akcije:

1. Prazne čahure pokupiti i prebrojati.
2. Ukazati prvu pomoć ranjenima. Svi leševi se trebaju pokupiti i zadržati do predaje policiji – ne trebaju ih odnijeti rođaci, prijatelji ili pristalice, već se trebaju zadržati kao dokaz.
3. Treba nastaviti s naporima da se uhapsu predvodnici koje čim prije treba predati policiji, vodeći računa da se dokazi u tom procesu ne izgube.
4. Nakon što oficir naredi otvaranje vatre, treba čim je to prije moguće sastaviti pismeni izvještaj, a on i drugi vojnici koji su učestvovali u pucnjavi trebaju biti dostupni za ispitivanje nadređenom komandantu ili policiji.

PROCES PLANIRANJA I DONOŠENJA ODLUKA U NATO-U

DIO I – PRAVNA PITANJA I MANDAT

A-1. Prethodna poglavlja su pojedinačno definisala elemente koji utiču na i definišu operacije podrške miru (PSO). Sem toga, ona još sadrže i posebne karakteristike i uslove koji omogućavaju ili ograničavaju učešće NATO-a u PSO-u. Svrha ovog poglavlja jeste objasniti interakciju između ovih elemenata u kontekstu davanja mandata i planiranja PSO-a u kojima učestvuje NATO. Sljedeće pojedinosti su šire iznesene u Smjernicama za planiranje snaga u PSO i zasnivaju se na Savezničkim procedurama operativnog planiranja postavljenim u MC 133/2 (prečišćeni tekst), te SHAPE-ovim Smjernicama za operativno planiranje.

A-2. **Pravna pitanja vezana za PSO** - Planiranje i pokretanje PSO-a povlači neka pravna pitanja koja se razlikuju od onih vezanih za konvencionalne vojne operacije.

Ta pitanja su sljedeća:

- Pravna osnovica ili ovlast za bilo kakvu PSO, sadržani u mandatu kojim se operacija odobrava,
- Pravni status osoblja i sredstava snaga angažovanih u PSO-u, najčešće sadržan u Sporazumu o statusu snaga (SOFA),
- Borbena pravila koja određuju ponašanje i angažman osoblja i sredstava u PSO-u,
- Zakon o ratu (Ženevska konvencija) i Međunarodno humanitarno pravo.

A-3. **Organi koji dodjeljuju mandat** - Ukupna politička kontrola nad PSO bit će odgovornost samo jedne političke organizacije sa međunarodnom odgovornošću. Ujedinjeni narodi (UN) i Organizacija za sigurnost i saradnju u Evropi su najvjerovatniji kandidati.

DIO II – USLOVI NATO-VOG ANGAŽOVANJA U OPERACIJAMA PODRŠKE MIRU

A-4. Prije donošenja odluke o učešću u nekoj PSO, NATO će pažljivo razmotriti ciljeve takve operacije koji mogu biti ostvareni putem učešća NATO-a, mogućnost uspjeha i moguće rizike. Prije no što se odobri NATO-ova podrška, Sjevernoatlantskom vijeću će vjerovatno trebati dole naznačeni uslovi za formiranje prihvatljivog okvira za izvršenje PSO. Ipak, podrazumijeva se da za operacije sprovedbe mira neki od tih uslova ne moraju postojati.

A-5. **Legitimitet** - Legitimitet sadrži pravnu i društvenu komponentu. Svaka vojna operacija mora uzeti u obzir mandat kojim se ista odobrava, kao i zakon pojedinačnih država i međunarodno pravo.

Tokom operacija u područjima u kojima državne institucije više ne postoje ili nisu opštepriznate, bit će potreban krajnji oprez u kontaktima sa pojedincima i organizacijama kako bi se izbjegla njihova nenamjerna legitimizacija. Potrebno je iskoristiti svaku priliku da se data operacija, i u domaćim i u međunarodnim krugovima, predstavi kao legitimna. Na ovome treba stalno raditi putem plana informativne kampanje.

A-6. **Jasan i precizan mandat** - Atenski izvještaj Vijeća za evroatlantsko partnerstvo navodi da je "osnova za svaku misiju jasan i precizan mandat UN-a ili OSCE-a, razvijen kroz konsultacije sa zemljama učesnicama i organizacijama odnosno zainteresovanim stranama, a koji pokriva sve suštinske elemente operacije koju valja izvršiti". Mandati za PSO trebaju biti ostvarivi i realni, te povezani sa jasnim političkim ciljevima koji definišu jasan krajnji rezultat.

U multifunkcionalnim PSO posebno je značajno da jasne smjernice za misiju, usmjerene ka ostvarenju političkih ciljeva na principu mirnog rješavanja sporova, budu prenesene komandantima na terenu koji svoj posao nekad obavljaju u krajnje kompliciranim okolnostima. U takvim bi slučajevima mandat trebao biti pažljivo zacrtan, kako bi komandantima omogućio određenu količinu slobode u kreiranju odgovora na razvojne uslove na terenu, pri čemu to ne bi vodilo ka eskalaciji operacija.

A-7. **Ostvarivost mandata** - Adekvatno rezervno planiranje unaprijed, uključujući i odgovarajuće vojno i civilno mišljenje o ostvarivosti operacija i potrebnim kapacitetima, predstavlja koristan doprinos prvobitnom nacrtu mandata. Ako se operativno okruženje suštinski izmijeni, potrebno je izmijeniti i mandate, uspostaviti nove misije ili, u krajnjem slučaju, okončati misije. Kao i u vrijeme kada se mandat prvobitno zacrtava, zemlje učesnice treba konsultovati i u vrijeme:

- produženja trajanja misije ili proširenja mandata, odnosno revizije istog,
- temeljne promjene situacije u zoni misije, a što bi moglo uticati na sprovedbu mandata,
- razmatranja djelomičnog ili potpunog okončanja misije.

A-8. **Saglasnost i zahtjev zemlje domaćina** - PSO prema Poglavlju VI Povelje UN-a se izvode uz saglasnost ili na zahtjev priznate vlade, tamo gdje ona postoji. U slučaju sprovedbe mira, u slučaju kada nema saglasnosti za intervenciju snaga za podršku miru, odnosno kada se može očekivati povlačenje saglasnosti, uslovi učešća NATO-a bi trebali biti precizirani mandatom. Pravni status snaga za podršku miru se obično uspostavlja kroz pregovore o Sporazumu o statusu snaga (SOFA) koji ima status ugovora. Kada izostane saglasnost o SOFI,

moguće je usaglasiti Memorandum o razumijevanju (MOR) ili izvršiti razmjenu pisama. Mandat, SOFA ili ekvivalent, te borbena pravila, kao i državni i međunarodni zakoni, konvencije i sporazumi će oblikovati vođenje operacija. Također je važno razmotriti ulogu koju susjedne zemlje mogu imati u pružanju baza iz kojih mogu djelovati snage za podršku miru, odnosno odobravanju prolaza kroz ili preko njihove teritorije. Ne treba unaprijed pretpostaviti da će ove zemlje automatski pristati na takvu operaciju, pošto i one mogu biti dio problema, pa će biti potrebni zasebna SOFA ili MOR.

A-9. Dobrovoljno učešće zemalja članica - Unutar NATO-a, zemlje članice mogu odlučiti da ne učestvuju. Ovo ne bi trebalo spriječiti akciju NATO-a u PSO-u ako postoji konsenzus oko NATO-ovog djelovanja "na osnovu udruživanja voljnih". Ipak, ako NATO formira komandu kombinovanih zajedničkih borbenih grupa (CJTF) za PSO, tada osoblje iz država koje se nalazi u jezgru komande CJTF-a u načelu ostaje na svojim mjestima dok ga ne odmijeni propisno obučeno osoblje. Kod operacija u koje se prvobitno inkorporira jezgro NATO komande CJTF-a, prema odredbama MC 389, paragraf 49, osoblje jezgra NATO CJTF-a će u načelu ostati na svojim mjestima dok ga ne bude moguće zamijeniti propisno obučenim osobljem putem redovne smjene. Ipak, svaka pojedina država odlučuje o tome da li oni ostaju na svojim mjestima ili ne.

A-10. Ustupanje trupa - Države koje ustupaju svoje trupe (TCN) bi trebale, kad je to moguće, učestvovati u ranoj fazi planiranja, pripremanja i procesu donošenja odluka u operacijama u kojima učestvuju. Odluku o vrsti osoblja (profesionalci, regruti, ili rezervisti) i jedinica (stalne ili rezervne) koje će biti razmještene donose isključivo zemlje učesnice. Ipak, ponuda neke države da podrži neku PSO implicitno podrazumijeva da će resursi biti brzo stavljeni na raspolaganje. O svim se političkim i vojnim ograničenjima vezanim za snage za podršku miru treba prethodno izjasniti kako bi planeri mogli računati s njima. Političke restrikcije treba svesti na minimum kako bi se komandantima osigurala maksimalna fleksibilnost u okvirima mandata. Također je od suštinskog značaja da vojni doprinos sadrži potrebne kapacitete, te da zadovoljava nužne standarde obuke i pripravnost za zadatke i organizacijsku strukturu propisanu mandatom misije. Nakon što ih ustupe, države ne bi trebale povlačiti niti premještati resurse bez davanja odgovarajuće najave NATO-vom komandantu.

A-11. Uslovi za okončanje operacija - Odgovorna međunarodna organizacija bi trebala povremeno preispitati mandat misije, kako bi utvrdila ostvareni napredak, moguće preinake u operacijama, odnosno da li bi misiju trebalo okončati. Sjevernoatlantsko vijeće će onda obavijestiti tijelo koje dodjeljuje mandat o svom kolektivnom stavu po pitanju nastavka PSO-a kojem NATO pruža podršku. Možda bi ipak bilo bolje definisati ciljeve i uspostaviti kriterije i uslove koji bi omogućili redovnu procjenu operacije, dok se ona razvija ka krajnjem rezultatu definisanom mandatom. Vremenska ograničenja trajanja

operacije spadaju u političko-vojne odluke najvišeg nivoa. S jedne strane, odluka o trajanju operacija može prepustiti inicijativu sukobljenim stranama. One tada mogu sačekati odlazak snaga za podršku miru. S druge strane, određivanje fiksnog datuma do kojeg se okončava učešće snaga za podršku miru šalje poruku da i strane moraju predano raditi u svrhu rješavanja svojih razmirica, osim ako se ne žele odreći podrške snaga za podršku miru. U oba slučaja je važna uspostava kriterija koji od svih strana traže mjerljive aktivnosti i demonstriraju uspješnu provedbu mandata međunarodne zajednice.

DIO III – TRAJANJE ANGAŽMANA

A-12. Iako se iz posthladnoratovskih iskustava stalno izvlače pouke kada je riječ o porastu broja kompleksnih situacija proizišlih iz regionalne nestabilnosti, žalosna je istina da je međunarodna zajednica i dalje neodlučna da se u krizne situacije uključi u njihovoj ranoj fazi, ili sa nešto više od minimalne opredjeljenosti. Vjerovatnije je da će se nevladine organizacije uključiti prije no što se pokrene politička inicijativa za pokretanje vojne akcije. Kao što je slučaj i sa drugim vojnim operacijama, pravovremeno upozoravanje i planiranje su izuzetno poželjni. NATO posjeduje sofisticiran i isproban sistem upravljanja kriznim situacijama koji uključuje i preventivni sistem za procjenu upozorenja i indikacija o pogoršanju situacije. Ipak, sposobnost pravovremenog reagovanja u potpunosti ovisi o odlučnosti međunarodne zajednice da djeluje. Ova odlučnost se najjasnije očituje kroz kreiranje odgovarajućeg mandata. NATO-vi vojni planeri moraju očekivati da će se suočiti sa nizom opcija, počevši od idealne: da su u mogućnosti kontrolisati eskalaciju i smanjenje eskalacije sukoba pomoću spektra mjera za prevenciju sukoba, pa sve do one najmanje poželjne: da se NATO trupe uključe u pogoršanu situaciju kasno zato što je kredibilitet međunarodne zajednice u pitanju. Rokovi donošenja odluka će u velikoj mjeri odrediti prirodu NATO-vog učešća u PSO. Vjerovatno je da će operacija biti skuplja što se odluke kasnije donesu.

DIO IV – PROCES PLANIRANJA U NATO-U

A-13. **Preliminarno planiranje i kreiranje mandata** - Kada NATO počne razmatrati potencijalnu PSO, Sjevernoatlantsko vijeće će daljnje planiranje usmjeriti unutar određenih parametara. Kada tijelo koje daje ovlaštenja ne definiše jasno NATO-ove političke ciljeve, Sjevernoatlantsko vijeće će se možda morati uključiti u rad te političke organizacije kako bi pomoglo u kreiranju odredaba prihvatljivog mandata. Rezultati ovakvog ranog planiranja će naznačiti široku prirodu misije, moguće ciljeve Saveza, potrebne resurse, te mogući ishod NATO-vog angažmana. Ova analiza bi još trebala identificirati strateške opcije i njihove prednosti i nedostatke. Ovo će omogućiti potencijalnim državama učesnicama da razmotre svoj stav. U sklopu ovog procesa, Sjevernoatlantsko

vijeće će razmotriti preliminarne zaključke radi usaglašavanja krajnjeg ishoda i pružanja strateških smjernica na visokom nivou. Ove bi smjernice trebale obuhvatiti ciljeve NATO-a u svrhu rezervnog planiranja na osnovu pretpostavke da će NATO učestvovati u PSO-u. Pored NATO-vog krajnjeg rezultata koji je kompatibilan sa onim kojeg definiše tijelo koje daje ovlaštenja, Sjevernoatlantsko vijeće će također definisati uslove koji će navesti NATO da razmotri okončanje svog učešća u PSO-u. U toj fazi, odluka od izuzetnog značaja je izbor odgovarajuće komande koja će voditi operativno planiranje. Ovo bi mogla biti postojeća mirnodopska komanda ili će biti potrebno aktivirati jednu od predviđenih komandi CJTF-a. U ovoj ranoj fazi, NATO-ov cilj će uvijek biti iskorištavanje svih usaglašanih političkih i vojnih nastojanja u svrhu okončanja mandata. Ovim će se utvrditi:

- legitimitet operacije,
- priroda operacije (održavanje mira do sprovedbe mira),
- slobode, ograničenja i restrikcije,
- strateški ciljevi,
- krajnji rezultat.

A-14. Nalog za pokretanje i plan misije

A-14a. Čim prije je moguće, ali samo kad postoje potrebne političke smjernice, Sjevernoatlantsko vijeće će izdati određenoj operativnoj komandi Direktivu za pokretanje. Ona se ne radi po strogom formatu i može biti izdata u obliku pisma ili signala. U skladu sa odredbama mandata, ova direktiva daje okvir za kreiranje vojnih aspekata sveukupnog plana misije. Takav plan misije je ključan za uspješnu organizaciju i izvršenje svake PSO. To nije isključivo vojni plan i bilo bi idealno kada bi ga napisao posebni izaslanik generalnog sekretara ili šef misije.

A-14b. Plan misije će postaviti strukturu koja će biti primjenjiva na sve aspekte PSO. On se mora prilagoditi promjenjivim okolnostima. Ključ uspješnog plana misije jeste jasna definicija misije. Ukupni ciljevi u planu misije za PSO odražavaju širu političku problematiku. On bi trebao sadržavati strateške pretpostavke, identificirati gravitacijske centre operacije, postaviti operativne smjernice za različite elemente i naglasiti odlučujuće tačke u faznom konceptu operacija. Sjevernoatlantsko vijeće je zaduženo za integrisanje u Plan misije svih aspekata NATO-vog doprinosa operaciji.

A14c. Plan misije treba objediniti političke, civilne i vojne aktivnosti i ciljeve tako što će povezati sve komponente operacije, čineći tako nastojanja koherentnim i jedinstvenim. U sklopu toga je potrebno jasno uspostaviti visoki nivo komandnog lanca tako što će odnosi između paralelnih komandi i kontrola, izvršne odgovornosti i odgovornosti i mehanizmi koordinacije biti jasno objašnjeni. Primarni element u komandnom lancu mora biti davanje ovlaštenja komandantu

snaga za direktne kontakte sa političkim i vojnim predstavnicima svih zaraćenih ili sukobljenih strana.

A14d. Brojni aspekti PSO-a (npr. aktivnosti različitih NGO) se neće moći predvidjeti, a kamoli planirati do detalja. Sve dok podjela odgovornosti između civilnih i vojnih ciljeva ne bude identificirana i usaglašena, vojni planeri bi trebali pretpostaviti gdje će biti potrebno pružiti pomoć na početku svake faze, kako bi se pružila podrška civilnim nastojanjima. Ova analiza mora biti fleksibilna i mora priznavati razliku između “razvlačenja misije” i “razvoja misije”. Ovo prvo znači biti angažovan i postajati potpuno odgovoran za nepropisne aktivnosti, dok drugo znači uključivati se do stepena dovoljnog za ostvarenje ukupnog napretka u svrhu sprovođenja vojnih ciljeva i odlučujućih tački, kako bi se konačni vojni ishod ostvario prema planu.

A14e. U odsustvu plana misije koji izdaje tijelo koje dodjeljuje mandat, vođstvo NATO-a se može poslužiti Direktivom za pokretanje kao katalizatorom koji će Sjevernoatlantskom vijeću omogućiti da izađe sa planom misije u ime prvobitnog tijela koje dodjeljuje mandat. Ovo će barem omogućiti da se NATO aktivnosti artikuliraju u jedan strateški koncept operacija. Operativni vojni komandanti i njihovi planeri potom mogu prenijeti ovu smjernicu na podređene misije i zadatke nužne za ostvarenje vojnog cilja i političkog krajnjeg ishoda.

A-14f. Rano utvrđivanje definicije misije će komandantima svih vojnih komponenti omogućiti da svo planiranje i organiziranje usmjere ka jedinstvu komande. Važno je što ranije načiniti distinkciju između pravnih pretpostavki i operativnih preduslova koji će, izostanu li, spriječiti izvođenje operacije, npr. odgovarajuća komunikacijska struktura. Ovo razdvajanje je od izuzetnog značaja jer izdvaja operacije “modeliranja i omogućavanja” koje će biti ključne u pripreмноj fazi operacije. Na pitanja treba odgovoriti u ranom stadiju, kako bi se političko i vojno vođstvo saglasilo oko toga šta, kako i kojim redom treba postići.

A-15. Plan javnog informiranja - Svaka NATO-ova PSO će generirati i privući intenzivnu pažnju međunarodnih i domaćih medija. Ova će pažnja neizbježno dovesti do javnog nadzora i debate. Iz tih razloga, dok se razvija plan misije, političko i vojno vođstvo mora izaći sa koherentnim pratećim planom javnog informiranja. Iako podrška medija nije garancija uspjeha operacije, kontinuirana kritičnost i neprijateljski stav medija mogu doprinijeti njenom neuspjehu. Usaglašen plan javnog informiranja valja provoditi od početka u koordinaciji sa tijelom koje dodjeljuje mandat, vladama država, svim komandama u komandnom lancu i, koliko je moguće, sa civilnim partnerima koji učestvuju u implementaciji. U suprotnom će biti malo načina da se domaćoj ili međunarodnoj javnosti koherentno objasni stav NATO-a prije razmještanja snaga za podršku miru. Da bi bio svrsishodan, plan javnog informiranja bi trebao uzeti u obzir operativne

smjernice svih komponenti, ne samo vojnih. Iz tog će razloga za njegov razvoj, evoluciju i izvršenje trebati odobrenje komandanta snaga, povremeno Sjevernoatlantskog vijeća i, u najvećoj mogućoj mjeri, civilnih partnera koji učestvuju u implementaciji. Vojnom elementu trebaju pažljivo izbalansirane aktivnosti javnog informiranja i psihološke aktivnosti u podršci miru, objedinjene na operativnoj razini u planu informativnih operacija.

A-16. Veze i izviđanje

A-16a. Radi efikasnog planiranja Sjevernoatlantsko vijeće mora najkasnije u Direktivi za pokretanje naložiti izviđanje. Ovim će se datoj operativnoj komandi omogućiti izviđanje i uspostavljanje veza u svrhu što skorije koordinacije sa onim civilnim organizacijama koje već djeluju u području misije. Kreiranje odgovarajućih rezervnih planova ovisi o mogućnosti imenovanog komandanta i njegovog ključnog osoblja da razmotre i procijene uslove na terenu. Pri tome uvijek treba uzeti u obzir kulturno i etničko okruženje, istoriju regiona, uticaj konflikta na društvenu interakciju, političke i civilne ciljeve i ciljeve civilnih organizacija koje tu već djeluju.

A-16b. Izviđanju treba dodijeliti visoki prioritet u početnim fazama procesa planiranja. Kada se dobije političko odobrenje za pristupanje detaljnom planiranju, potrebno je planirati naredne obilaske u svrhu izviđanja, a timove za vezu iz dotične komande treba rasporediti u odgovarajuće organizacije u području misije u što skorijem roku. Uspostavljanje sveobuhvatne mreže za vezu i koordinaciju je bitno za svaku PSO. Vojni štabovi na svim nivoima moraju u planove uključiti sposobno osoblje za vezu u širokom rasponu lokacija, uključujući lokalne urede međunarodnih civilnih organizacija i nevladinih organizacija, kao i štabove sukobljenih strana.

A-17. Struktura i sastav snaga

A-17a. Rezultati izviđanja i analiza misije će dovesti do kreiranja preliminarne procjene o tome kojim trupama dodijeliti koji zadatak. Ovim bi trebalo obuhvatiti određivanje potrebnih vojnih kapaciteta, brojke, generičko grupiranje i komandnu strukturu. Ovi podaci će činiti Izjavu o potrebama komandanta Zajedničkih snaga. Izjava o potrebama se koristi kao osnov za proces generiranja NATO snaga kroz koji se od zemalja članica i partnera traži da ustupe snage za podršku miru. Da bi se ustanovio mogući nivo učešća u operaciji zemalja koje nisu članice NATO-a, ostvaruju se kontakti na visokom političkom nivou.

A-17b. Ako nije vjerovatno da će države ustupiti potrebne snage, NATO odlučuje da li je misija ipak izvodljiva, putem postupnog ostvarenja ciljeva ili alternativnim konceptom operacija. U suprotnom, Sjevernoatlantsko vijeće daje preporuku o

redukciji ciljeva NATO-a, ili o nepokretanju misije. U svakom slučaju, bit će potrebna ponovna procjena.

A-17c. Kao i u drugim vojnim operacijama, konačna struktura snaga ovisi o nizu faktora, uključujući misiju, površinu operativnog područja, prirodu i očekivano trajanje misije, komunikacijske veze, teren, vrijeme, opasnosti i logističke potrebe. Snage za podršku miru moraju biti multinacionalna organizacija organizirana u skladu sa svojim zadatkom.

A-17d. Dodatnu pažnju kod planiranja (npr. razmještanje određenog naoružanja, recimo oklopnih vozila, teškog naoružanja) treba posvetiti ravnoteži između sigurnosti snaga i poruke koju te aktivnosti šalju. Teško naoružane snage za podršku miru mogu biti doživljene kao prijatna, što bi podriilo kredibilitet i pretpostavku o nepristranosti. Ako se u obzir uzme dovoljno rano, ova negativna percepcija se može prevazići time što će se postavka snaga prilagoditi tako da odgovara ukupnoj sigurnosnoj situaciji. S druge strane, lako naoružane snage za podršku miru koje ne mogu zaustaviti kršenje mandata kada im se neko suprotstavi također narušavaju kredibilitet, ograničavaju fleksibilnost i izlažu se nepotrebnim rizicima koji bi mogli ugroziti uspješno izvršenje misije.

A-18. Pisanje i odobravanje planova PSO - Vojni operativni planovi za PSO trebali bi slijediti proces NATO-vog operativnog planiranja. Politička priroda PSO-a će obično privući intenzivno političko i vojno zanimanje i angažman u toku kreiranja Plana misije i dodatnih vojnih operativnih planova. Nužna je dobra koordinacija strateških, operativnih i taktičkih detalja. Ovo trebaju predvidjeti vojni planeri i pripremiti se za fleksibilan i kreativan pristup planiranju. Ovakav angažman, posebno u ranim fazama procesa, trebao bi pomoći pojašnjenju ciljeva misije i time spriječiti poteškoće u izvršenju misije tako što će omogućiti puno razumijevanje misije i namjera komandanta Zajedničkih snaga sve do najnižeg nivoa snaga za podršku miru.

DIO V – RAZMJEŠTANJE I IZVRŠENJE MISIJE

A-19. Razmještanje

A-19a. Važno je da snage za podršku miru krenu ka zoni operacija što prije nakon odluke o razmještanju snaga i okončanja izviđanja, inspekcije terena i odobrenja vojnih operativnih planova. Brzo razmještanje će umanjiti mogućnost da se politička i vojna situacija u zoni sukoba značajno promijeni od trenutka donošenja preliminarnih odluka. Sem toga, brzo i efikasno razmještanje pomaže uspostavi neposrednog kredibiliteta snaga. Zajedno sa drugim faktorima naznačenim u narednom pasusu, suštinski je važno da snage na dolasku

demonstriraju stav koji odgovara datoj misiji. U kombinaciji sa dobro organizovanim prijemom i kontrolisanim kretanjem kroz zonu odgovornosti do operativnih lokacija, ovo će također doprinijeti kredibilitetu snaga za podršku miru.

A-19b. Odluka o tome kada je “prva praktična prilika” za razmještanje zavisi o nizu faktora, uključujući:

- potrebu da i snaga koje ne pripadaju NATO-u učestvuju u PSO-u, gotovost snaga i stanje obučenosti elemenata iz različitih država,
- planove za razmještanje različitih država i ponude za luku za iskrcavanje, aerodrom za slijetanje i ostale prijemne objekte,
- kriterije za primopredaju ovlaštenja između država i komandanata snaga,
- prevazilaženje ovih vojnih pitanja predstavlja gorući politički imperativ za preduzimanje akcije, čime se mora pozabaviti komandant snaga u procjeni stepena saglasnosti i problema zaštite snaga u operativnom okruženju.

A-20. Izvršenje misije

A-20a. Nakon sastavljanja plana i izvršenog razmještanja, ostatak PSO treba izvršiti u skladu sa fazama i ciljevima vojnih operativnih planova. Za strateški uspjeh je suštinski važno da se vojni aspekti plana misije kontinuirano razmatraju, kako bi operativne smjernice ostale sinhronizirane sa smjernicama političkih i civilnih elemenata. Ovo se može postići samo na najvišem nivou, definitivno između komandanta snaga i posebnog izaslanika generalnog sekretara ili šefa misije. Moguće je i da će se komandant snaga morati obratiti Sjevernoatlantskom vijeću kroz svoj komandni lanac u svrhu pravovremenog i efikasnog informiranja.

A-20b. Vojni operativni planovi postavljaju namjeru, glavna nastojanja i prateće ciljeve komandanta snaga i komandanata komponenti za svaku od faza. Da bi se to postiglo, potrebno je pažljivo nadzirati kako lokalne strane poštuju dogovoreno i procijeniti ostvareni napredak ka odlučujućim tačkama. Posebnu pažnju valja obratiti na promjene u operativnom okruženju koje bi mogle izazvati potrebu za izmjenama u mandatu ili strukturi i kapacitetima snaga za podršku miru. Ravnoteža između “razvlačenja misije” i “razvoja misije” predstavlja važan dio procjene u toku operacije.

A-20c. Operativni komandanti će očekivati da u ranoj fazi prime smjernice zasnovane na općoj definiciji misije. One moraju obuhvaćati i izmjene u borbenim pravilima kad je to potrebno. Te smjernice su od ključnog značaja ako je cilj pripremiti snage za izmjene u njihovim zadacima ili području operacija i ustrojiti ih tako da na iste ispravno reaguju. Fleksibilnost pristupa i prilagodljivost snaga su ključni, kao i sve izmjene u Namjerama komandanta snaga koje se distribuiraju

svakom pripadniku snaga za podršku miru. Pri izvršenju PSO, pritisak između strateških političko-vojnih nivoa, od operativnog do taktičkog nivoa, je takav da osjetljiv taktički vojni postupak ili, još gore, greška, mogu imati negativne posljedice koje će neproporcionalno uticati na ukupnu procjenu uspjeha.

DIO VI – POVLAČENJE, TRANZICIJA I PRERASPOREĐIVANJE OPERACIJA

A-21 Povlačenje

A-21a. Odluka o povlačenju NATO podrške PSO-u će polaziti od političke procjene da uspjeh izostaje, te da misiju treba okončati. Odluka se može zasnivati i na smanjenju odlučnosti međunarodne zajednice da ostane predana datoj operaciji usljed nepoštivanja dogovorenog, nepostojanja saglasnosti, nedovoljne predanosti ili napretka u civilnim projektima, ili neprihvatljivo brojnih žrtava među pripadnicima organizacija za pružanje pomoći i snaga za podršku miru. Odluka o povlačenju mora uzeti u obzir posljedice koje će takva odluka imati na partnere u implementaciji i o tome sa njima treba pregovarati.

A-21b. Kao i u svakoj operaciji, i za povlačenje je potreban detaljan plan. On se treba zasnivati na rezervnom planu napisanom ranije i ažuriranom tokom operacije. On mora biti primjenjiv i na povoljno i na nepovoljno okruženje. Mora jasno naglasiti uslove koje komandant snaga predviđa za vraćanje ovlaštenja nad formacijama državnim komandama. Sem toga, plan mora uzeti u obzir zaštitu civilnog osoblja međunarodnih i nevladinih organizacija u slučaju pogoršanja situacije. U tu svrhu treba uspostaviti veze i visok stepen koordinacije. Ovo posljednje neće biti lako ostvarivo, jer će mnoge od tih organizacija biti izuzetno predane svome poslu i nevoljne da se usklade sa vojnim aktivnostima. Moguće je da jedna ili više strana, kao i lokalno stanovništvo, pruži otpor povlačenju NATO snaga, ili ga čak i pokuša spriječiti. Građanski nemiri moraju biti predviđeni planom, kao i posljedice masovnog egzodusa civila u vrijeme povlačenja snaga za podršku miru. Plan povlačenja mora navesti i pravila za napuštanje civilne i vojne infrastrukture u zoni misije. Mora se jasno naglasiti šta će od toga biti predato drugim organizacijama, šta se nosi sa sobom u povlačenju i šta će biti uništeno prije okončanja operacije.

A-21c. Još u ranoj fazi potrebno je imenovati unutrašnje i vanjske rezervne snage i dodijeliti im misije. Komandanti i planeri moraju izvršiti izviđanje i uspostaviti vezu, te podnijeti izvještaj o svojim planovima što je prije moguće. Za rezerve će možda biti potrebna drugačija struktura, kapaciteti, komandna organizacija i koncept od onog koji je dat u izvornom vojnom operativnom planu. Za ovu operaciju mogu trebati i posebna borbena pravila.

A-22. Operacije tranzicije - U ovom kontekstu, operacije tranzicije se odnose na one operacije koje omogućavaju prijenos komande, misija i zadataka za dio ili sve snage za podršku miru tokom tekuće PSO. Takve operacije će biti predviđene i isplanirane unaprijed. Njihovo izvršenje će odražavati kraj jedne faze u planu misije ili datom vojnom operativnom planu, usklađivanje sa prelaznim političkim smjernicama, izmjenama u operativnom tempu ili sigurnosnom okruženju. Operacije tranzicije mogu indicirati eskalaciju ili smanjenje aktivnosti, kao i promjenu političkog naglaska ili glavnog vojnog nastojanja. Mogu obuhvatiti promjenu komandi na svim nivoima, zamjenu jednog elementa snaga drugim, ili planiranu smjenu formacija. Mogu, također, značiti i prijenos odgovornosti sa NATO-a na UN-ove snage za održavanje mira, civilne vlasti, odnosno civilnu policiju ili domaće oružane snage.

A-23. Prerazmještanje

A-23a. Definicija uspjeha neke PSO generalno je sadržana u uslovima stvaranja sigurnog okruženja i uslova u kojima civilne organizacije mogu lakše ukloniti izvorne uzroke konflikta i izgraditi samoodrživ mir. Prerazmještanje bi stoga trebalo signalizirati ostvarenje krajnjeg vojnog rezultata. Planiranje i izvršenje su jednako važni kao i kod razmještanja. Priznanje uspjeha ubrzava tempo operacije i može stvoriti pritisak da se ovlaštenja nad snagama prerano prenesu na državne komande. Izostanu li pravilna kontrola i koordinacija, ovo se može manifestirati kroz nepotrebno nadmetanje oko puteva, infrastrukture, aerodroma za slijetanje i luka za iskrcavanje. Tipično za nepotrebne gubitke pretrpljene u ovoj fazi jeste da se ne daju opravdati.

A-23b. U planove ne treba unijeti pretpostavku da će se sve snage prerazmjestiti u svoje zemlje ili matične baze. Možda će ih biti potrebno smjestiti negdje drugo u regionu radi postizanja stabilnosti ili njihovog oslobađanja u svrhu drugih misija. Bez obzira na njihovo odredište, bit će potrebno zadovoljiti stroge administrativne, logističke i ekološke kriterije prije no što osoblje i oprema napuste područje misije. Ovo postavlja značajne zahtjeve pred upravu nekretninama kakve su mjesta za pripremu i prikupljanje.

A-23c. Ovisno o misiji, od izuzetnog je značaja da snage za podršku miru ostave ustaljene strukture za nastavak operacija, bilo humanitarnim organizacijama ili vladi zemlje domaćina. Planiranje u ove svrhe treba biti detaljno kao i u prethodnim fazama. Preliminarno planiranje prerazmještanja bi trebalo biti dio ukupnog planiranja operacije. Jednostavno, dobro isplanirano, dobro orkestrirano prerazmještanje će omogućiti snagama za podršku miru da ostave trajan pozitivan dojam i, što je još važnije, postignu dugotrajan mir i stabilnost.

UJEDINJENI NARODI

DIO 1 – PRIMARNA TIJELA ZA DONOŠENJE ODLUKA

A-1. Niže su naznačeni načini na koje se obično donose odluke u UN. Procedure za pružanje NATO podrške za određenu PSO usaglašava Sjevernoatlantsko vijeće.

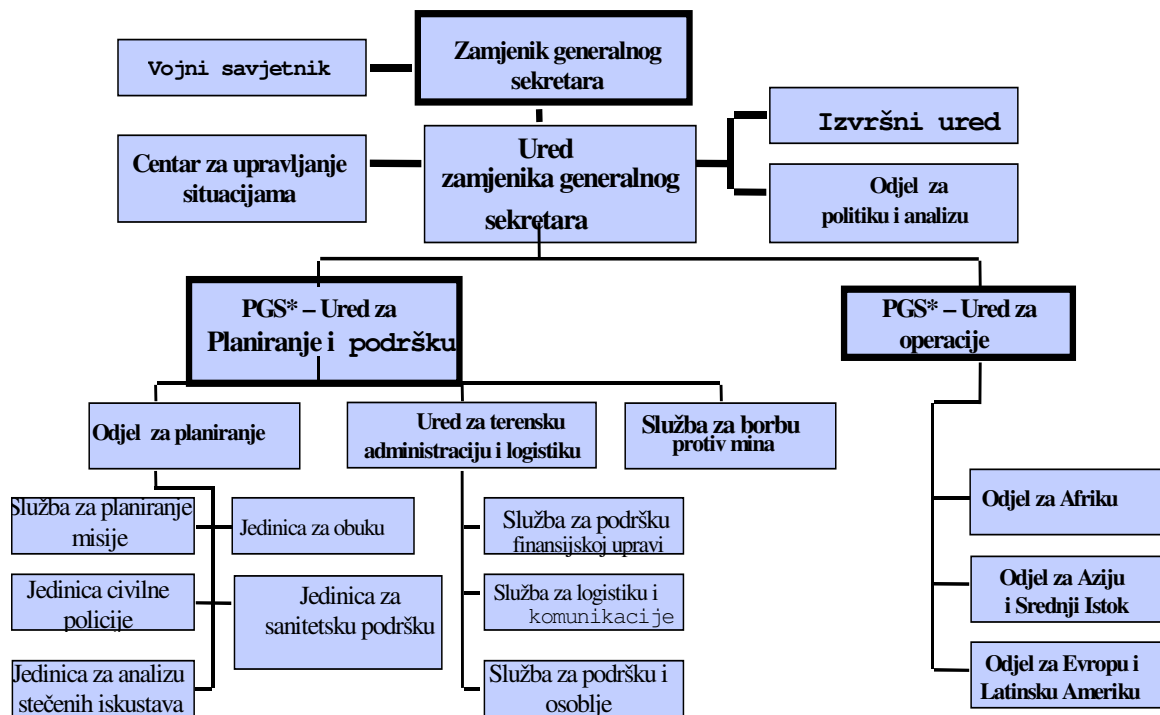
A-2. **Generalna skupština** - Sastoji se od predstavnika svih članica UN-a, trenutno njih 186. Mada nemaju izvršnih ovlaštenja, mogu odlučiti o tome kako će se rasporediti troškovi neke operacije.

A-2. **Sekretarijat** - U njega ulaze generalni sekretar, njegovi savjetnici, te devet posebnih odjela i ureda. Sekretarijat je zadužen za administraciju UN-a i realizaciju čitavog niza obaveza.

A-3. **Vijeće sigurnosti** - Ono je centralna tačka u nastojanjima da se organizira kolektivna sigurnost i ima 15 članica. Pet je stalnih članica (Kina, Francuska, Ruska Federacija, Velika Britanija i Sjedinjene Američke Države), a deset ostalih bira Generalna skupština na dvogodišnji period. Vijeće sigurnosti ima isključivo ovlaštenje da se bavi pitanjima međunarodnog mira i sigurnosti. Generalna skupština može djelovati samo ako Vijeće sigurnosti ne uspije u tome. Ključno je da Vijeće sigurnosti odlučuje o mandatima i ukupnoj politici održavanja mira, a Generalni sekretar je odgovoran za njihovu sprovedbu, što ostvaruje preko Odjela za operacije očuvanja mira.

A-4. **Odjel za operacije očuvanja mira** - Odjel za operacije očuvanja mira (šema A-1 na drugoj strani) služi kao operativno sredstvo Generalnog sekretara za sve UN terenske operacije, vrši planiranje, pripreme, vođenje i usmjeravanje. Ima sljedeće funkcije:

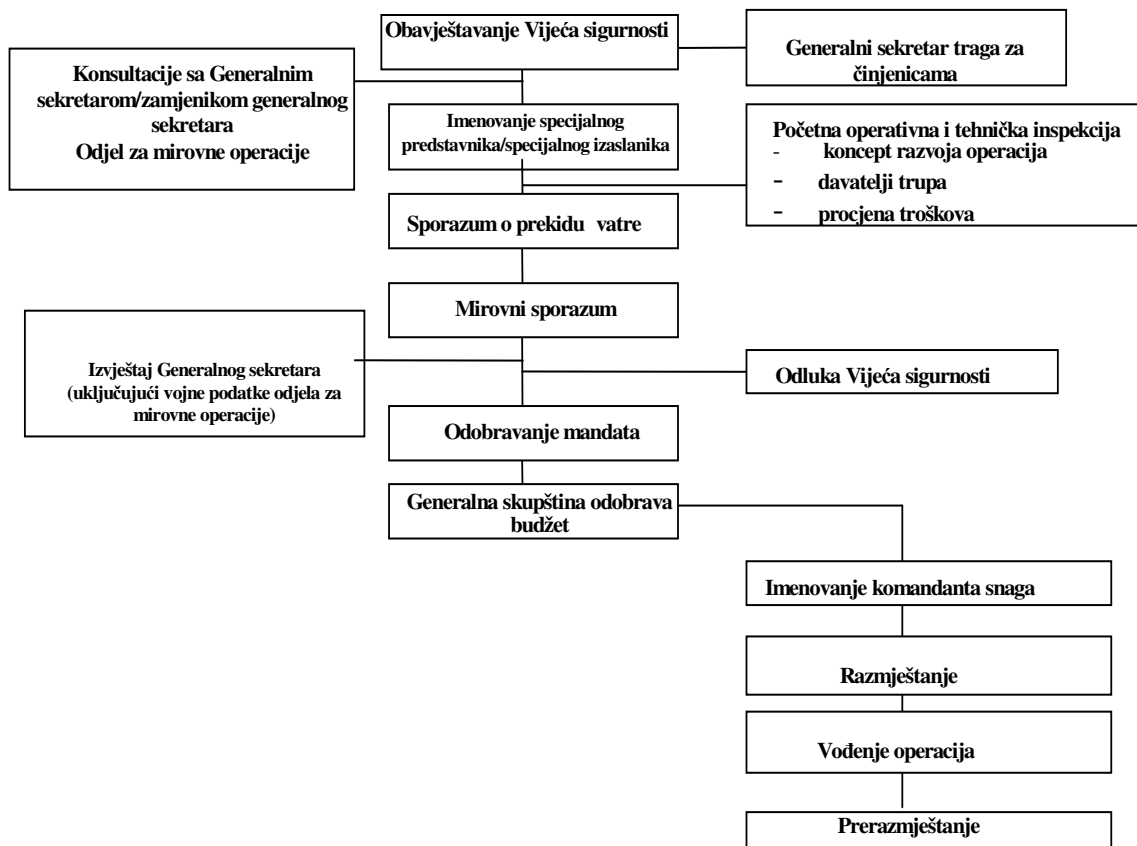
- upravljanje i davanje smjernica
- formulacija politike i procedura.

* PGS – pomoćnik Generalnog sekretara

Šema A1 – Odjel za operacije očuvanja mira

- a. Obezbjeduje osoblje, vojne jedinice i opremu
- b. Kreira operativne planove i metodologije
- c. Kreira rezervne planove
- d. Predviđa resursne potrebe
- e. Nadzire i kontroliše budžet i sredstva
- f. Pruža logističku i administrativnu podršku
- g. Održava kontakt sa stranama u konfliktu
- h. Održava veze sa zemljama članicama i organizacijama
- i. Priprema izvještaje Generalnom sekretaru.

Šema A2 – Proces donošenja odluka u UN

A-5. **Iniciranje** - Postoje četiri načina na koji se potencijalna PSO može iznijeti pred Vijeće sigurnosti. Zahvaljujući sve sofisticiranijoj komunikaciji, vjerovatno je da će se ovi kanali koristiti istovremeno. To može uraditi:

- a. Zemlja članica u Vijeću sigurnosti
- b. Generalni sekretar
- c. Bilo koja zemlja članica podnoseći zahtjev
- d. Strana u sporu podnoseći zahtjev preko zemlje članice.

A-6 **Priprema** - Kako se potencijalna operacija razvija, UN angažuje svoje brojne kapacitete za nadzor, inspekciju i pripremu predviđanja i procjena. Moguće je imenovanje specijalnog predstavnika Generalnog sekretara, kao i ostvarivanje početnih, neformalnih kontakata sa potencijalnim davaocima snagama. Vršiti se početna inspekcija unutar zemlje, a izvještaj se podnosi Vijeću

sigurnosti, što obuhvata koncept operacija, način podrške, SOFA-u i finansiranje. Dok se ovo dešava, strane bi trebale potpisati sporazum o prekidu vatre, nakon čega slijedi mirovni sporazum. Ako Vijeće sigurnosti nakon toga odobri operaciju, uslijedit će imenovanje komandanta snaga i objavljivanje mandata. Nakon toga će se finalizirati koncept operacija, uključujući doprinose i troškove.

A-7. Razmještanje i izvršenje misije - Od početka razmještanja, generalni smjer operacija je u rukama Generalnog sekretara, koji djeluje u ime i odgovoran je Vijeću sigurnosti. Generalni sekretar delegira dnevne smjernice specijalnom predstavniku Generalnog sekretara ili komandantu snaga, ako specijalni predstavnik Generalnog sekretara nije imenovan. Ipak, Generalni sekretar obično zadržava direktnu kontrolu nad politikom i donošenjem najvažnijih odluka. Ovaj princip može ograničiti slobodu djelovanja specijalnog predstavnika Generalnog sekretara ili komandanta snaga, ali to u principu zahtijeva Vijeće sigurnosti.

DODATAK 1 – POVELJA UJEDINJENIH NARODA

UVODNE NAPOMENE

Povelja Ujedinjenih naroda je potpisana 26. juna 1945. godine u San Franciscu, na kraju Konferencije Ujedinjenih naroda o međunarodnoj organizaciji, a stupila je na snagu 24. oktobra 1945. Statut Međunarodnog suda pravde predstavlja sastavni dio Povelje.

Izmjene u članovima 23, 27 i 61 Povelje usvojila je Generalna skupština 17. decembra 1963. godine, a stupile su na snagu 31. augusta 1965. Dodatnu izmjenu u članu 61 usvojila je Generalna skupština 20. decembra 1971. godine, a stupila je na snagu 24. septembra 1973. Izmjena u članu 109, koju je usvojila Generalna skupština 20. decembra 1965. godine, stupila je na snagu 12. juna 1968.

Izmjena u članu 23 proširuje članstvo Vijeća sigurnosti sa jedanaest na petnaest članica. Izmjenjeni član 27 omogućuje da se odluke Vijeća sigurnosti o proceduralnim pitanjima donose potvrdnim glasanjem devet članica (ranije sedam), a o svim drugim pitanjima potvrdnim glasanjem devet članica (ranije sedam), uključujući saglasnost pet stalnih članica Vijeća sigurnosti.

Izmjena u članu 61, koja je stupila na snagu 31. augusta 1965., proširila je članstvo Vijeća za ekonomska i socijalna pitanja sa osamnaest na dvadeset i sedam. Naknadna izmjena tog člana, koja je stupila na snagu 24. septembra 1973. godine, dodatno je proširila članstvo Vijeća sa dvadeset i sedam na pedest i četiri.

Izmjena u članu 109 koja se odnosi na prvi stav toga člana, omogućava da se Generalna konferencija zemalja članica s ciljem revizije Povelje održi u vrijeme i na mjestu o kojem će se odlučiti dvotrećinskim glasanjem u Generalnoj skupštini, i glasovima devet članica (ranije sedam) Vijeća sigurnosti. Član 109, stav 3 koji se bavi razmatranjem moguće konferencije o reviziji tokom desete redovne sjednice Generalne skupštine, zadržan je u svom izvornom obliku u dijelu koji kaže "glasom bilo koje od sedam članica Vijeća sigurnosti", pošto je Generalna skupština djelovala u skladu sa tim stavom 1955.g. na svojoj desetoj redovnoj sjednici, kao i Vijeće sigurnosti.

POVELJA UJEDINJENIH NARODA

MI, NARODI UJEDINJENIH NARODA, ODLUČNI SMO

poštediti sljedeće naraštaje ratne pokore, koja je dva puta za našeg života donijela neizrecivu bol ljudskom rodu, i

obnoviti vjeru u osnovna ljudska prava, u dostojanstvo i vrijednost ljudskog bića, u jednaka prava muškarca i žena, i malih i velikih nacija, i

uspostaviti uslove u kojima mogu opstati pravda i poštivanje obaveza proisteklih iz sporazuma i drugih izvora međunarodnog prava, i

promovirati socijalni napredak i bolje standarde življenja u većoj slobodi,

I U TU SVRHU

ispoljavati toleranciju i živimo zajedno u miru jedni s drugima kao dobri susjedi, i

ujediniti naše snage kako bi održli međunarodni mir i sigurnost, te osigurati da, kroz prihvatanje principa i uspostavu metoda, oružane snage ne budu upotrijebljene osim u zajedničkom interesu, i

angažovati međunarodnu mašineriju u svrhu promocije ekonomskog i socijalnog napretka svih naroda,

ODLUČNI SMO UDRUŽITI SVOJA NASTOJANJA RADI OSTVARENJA OVIH CILJEVA.

U skladu s tim, naše vlade, preko svojih predstavnika prisutnih u San Franciscu koji su u potpunosti iskoristili svoja valjana i propisna ovlaštenja, saglasile su se sa ovom Poveljom Ujedinjenih naroda i ovim uspostavljaju međunarodnu organizaciju pod nazivom Ujedinjeni narodi.

POGLAVLJE I

SVRHE I PRINCIPI

Član 1

Svrha Ujedinjenih naroda je:

1. Očuvati međunarodni mir i sigurnost i u tu svrhu preduzeti efikasne kolektivne mjere radi sprečavanja i uklanjanja prijetnji miru, i radi onemogućavanja akta agresije ili drugih vidova kršenja mira, te pomoću miroljubivih sredstava i u skladu sa principima pravde i međunarodnog prava postići usklađenje ili rješenje međunarodnih sporova ili situacija koje bi mogle dovesti do kršenja mira.
2. Razvijati prijateljske odnose između država na osnovu poštivanja principa jednakih prava i samoodređenja naroda, te preduzeti adekvatne mjere za jačanje univerzalnog mira.
3. Postići međunarodnu saradnju u rješavanju međunarodnih problema ekonomskog, socijalnog, kulturnog, ili humanitarnog karaktera i u promoviranju i poticanju poštivanja ljudskih prava i fundamentalnih sloboda za sve, bez obzira na rasu, spol, jezik, ili religiju, i
4. Postati centar za usklađivanje aktivnosti država na ostvarenju ovih zajedničkih ciljeva.

Član 2

U nastojanju da ispuni svrhe date u članu 1, Organizacija i njene članice će djelovati u skladu sa sljedećim principima.

1. Organizacija se zasniva na principu suverene jednakosti svih svojih članica.
2. S ciljem da svaka od njih ostvari prava i privilegije prositekle iz članstva, sve članice će u duhu dobre volje ispunjavati obaveze koje su na sebe preuzele u skladu sa ovom Poveljom.
3. Sve članice će rješavati međunarodne sporove miroljubivim sredstvima i na način koji neće ugrožavati međunarodni mir, sigurnost i pravdu.
4. Sve članice će se u svojim međunarodnim odnosima suzdržavati od prijetnji ili upotrebe sile protiv teritorijalnog integriteta ili političke nezavisnosti bilo koje države, odnosno neće ni na koji način djelovati u suprotnosti sa svrhama Ujedinjenih naroda.

5. Sve članice će Ujedinjenim narodima pružati svaku vrstu pomoći u svim njihovim aktivnostima u skladu sa ovom Poveljom, te će se suzdržati od pružanja pomoći bilo kojoj zemlji protiv koje Ujedinjeni narodi preduzimaju preventivne ili provedbene aktivnosti.

6. Organizacija će se pobrinuti da sve zemlje koje nisu članice Ujedinjenih naroda djeluju u skladu sa ovim principima u mjeri u kojoj je to potrebno radi očuvanja međunarodnog mira i sigurnosti.

7. Ništa što piše u ovoj Povelji ne daje ovlaštenje Ujedinjenim narodima da interveniraju u pitanjima koja prevashodno spadaju pod jurisdikciju bilo koje države niti će se od članica tražiti da takva pitanja iznesu radi rješavanja prema ovoj Povelji, mada ovaj princip neće onemogućiti primjenu provedbenih mjera navedenih u Poglavlju VII.

POGLAVLJE II

ČLANSTVO

Član 3

Prvobitne članice Ujedinjenih naroda će biti države koje, nakon što su prisustvovalе konferenciji Ujedinjenih naroda o međunarodnoj organizaciji u San Francisku ili nakon što su potpisale Deklaraciju Ujedinjenih naroda 1. januara 1942., potpišu ovu Povelju i ratificiraju je u skladu sa članom 110.

Član 4

Članstvo u Ujedinjenim narodima je otvoreno i za sve druge miroljubive zemlje koje prihvataju obaveze sadržane u ovoj Povelji i koje su, prema mišljenju Organizacije, sposobne i voljne da izvršavaju ove obaveze.

Prijem takve zemlje u članstvo Ujedinjenih naroda stupit će na snagu odlukom Generalne skupštine po preporuci Vijeća sigurnosti.

Član 5

Po preporuci Vijeća sigurnosti, Generalna skupština može suspendirati prava i privilegije prositekle iz članstva članici Ujedinjenih naroda protiv koje Vijeće sigurnosti poduzme preventivne ili provedbene mjere. Ta prava i privilegije može obnoviti Vijeće sigurnosti.

Član 6

Po preporuci Vijeća sigurnosti, Generalna skupština može izbaciti iz organizacije članicu Ujedinjenih naroda koja uporno krši principe sadržane u ovoj Povelji.

POGLAVLJE III**ORGANI****Član 7**

1. Kao najvažniji organi Ujedinjenih naroda uspostavljeni su Generalna skupština, Vijeće sigurnosti, Vijeće za ekonomska i socijalna pitanja, Starateljski komitet, Međunarodni sud pravde i Sekretarijat.

2. Pomoćni organi se mogu po potrebi uspostaviti u skladu sa ovom Poveljom.

Član 8

Ujedinjeni narodi neće postavljati nikakva ograničenja na pravo žena i muškaraca da u bilo kojem svojstvu i na principima jednakosti učestvuju u radu glavnih ili pomoćnih organa.

POGLAVLJE IV**GENERALNA SKUPŠTINA****Sastav****Član 9**

1. Generalna skupština će se sastojati od svih članica Ujedinjenih naroda.

2. Sve članice će imati najviše pet predstavnika u Generalnoj skupštini.

Funkcije i ovlaštenja

Član 10

Generalna skupština može razmatrati sva pitanja i predmete koja spadaju u okvir ove Povelje ili se odnose na ovlaštenje i funkcije bilo kojeg organa na koji se Povelja odnosi i, izuzev u slučaju opisanom u članu 12, može dati preporuku članicama Ujedinjenih naroda ili Vijeću sigurnosti, ili i jednima i drugima o svim sličnim pitanjima ili predmetima.

Član 11

1. Generalna skupština može razmatrati generalne principe saradnje radi očuvanja međunarodnog mira i sigurnosti, uključujući i principe razoružanja i kontrole naoružanja, te može članicama ili Vijeću sigurnosti, ili i jednima i drugima dati preporuke koje se tiču tih principa.

2. Generalna skupština može razmatrati sva pitanja koja se tiču očuvanja međunarodnog mira i sigurnosti koja pred nju iznesu ili neka od članica Ujedinjenih naroda ili Vijeće sigurnosti, ili država koja nije članica Ujedinjenih naroda u skladu sa članom 35, stav 2 i, osim u slučaju predviđenim članom 12, može dati preporuke o svim takvim pitanjima zainteresiranoj državi ili državama, ili Vijeću sigurnosti, ili i jednima i drugima. Pitanja koja zahtijevaju djelovanje Generalna skupština će proslijediti Vijeću sigurnosti ili prije ili nakon razmatranja.

3. Generalna skupština može skrenuti pažnju Vijeća sigurnosti na situacije za koje se vjeruje da mogu ugroziti međunarodni mir i sigurnost.

4. Ovlaštenja Generalne skupštine definirane ovim članom neće ograničiti opšti okvir člana 10.

Član 12

1. Dok Vijeće sigurnosti obavlja funkcije koje su mu povjerene u ovoj Povelji u slučaju nekog spora ili situacije, Generalna skupština neće davati nikakve preporuke koje se tiču tog spora ili situacije, osim na zahtjev Vijeća sigurnosti.

2. Generalni sekretar će, uz pristanak Vijeća sigurnosti, obavijestiti Generalnu skupštinu na svakom zasjedanju o svim stvarima koje se tiču očuvanja međunarodnog mira i sigurnosti kojima se bavi Vijeće sigurnosti, te će na sličan način obavijestiti Generalnu skupštinu, ili članice Ujedinjenih naroda, ako Generalna skupština nije u zasjedanju, čim se Vijeće sigurnosti prestane baviti tim pitanjima.

Član 13

1. Generalna skupština će pokrenuti studije i dati preporuke u svrhu:
 - a. promocije međunarodne saradnje u polju politike i ohrabrenja progresivnog razvoja međunarodnog prava i njegove kodifikacije,
 - b. promocije međunarodne saradnje na ekonomskom, socijalnom, kulturnom, obrazovnom i zdravstvenom polju, te pružanja pomoći u realizaciji ljudskih prava i fundamentalnih sloboda za sve, bez obzira na rasu, spol, jezik, ili religiju.
2. Ostale dužnosti, funkcije i ovlaštenja Generalne skupštine koje se tiču stvari spomenutih u stavu 1(b) gore kao što je naznačeno u Poglavljima IX i X.

Član 14

U skladu sa odredbama člana 12, Generalna skupština može preporučiti mjere za miroljubivo rješavanje bilo kakve situacije, bez obzira na uzrok, ako smatra da bi ona mogla ugroziti opću dobrobit ili prijateljske odnose između država, uključujući i situacije proistekle iz kršenja odredaba ove Povelje kojima se definiraju svrhe i principi Ujedinjenih naroda.

Član 15

1. Generalna skupština će primati i razmatriti godišnje i specijalne izvještaje Vijeća sigurnosti. Ovi izvještaji uključuju podatke o mjerama o kojima je Vijeće sigurnosti donijelo odluku ili koje je već poduzelo radi očuvanja međunarodnog mira i sigurnosti.
2. Generalna skupština će primati i razmatrati izvještaje iz drugih organa Ujedinjenih naroda.

Član 16

Generalna skupština će vršiti funkcije koje se tiču sistema međunarodnog starateljstva, a koje su joj povjerene u skladu sa Poglavljima XII i XIII, uključujući odobravanje sporazuma o starateljstvu za područja koja nisu označena kao strateška.

Član 17

1. Generalna skupština razmatra i odobrava budžet Organizacije.
2. Troškove Organizacije snose članice prema raspodjeli koju vrši Generalna skupština.
3. Generalna skupština razmatra i odobrava finansijske i budžetske aranžmane sa specijaliziranim agencijama koje se pominju u članu 57 i pregleda administrativne budžete tih specijaliziranih agencija, s ciljem davanja preporuka datim agencijama.

Glasanje**Član 18**

1. Svaka članica Generalne skupštine ima po jedan glas.
2. Odluke Generalne skupštine o važnim pitanjima će se donositi dvotrećinskom većinom članica koje prisustvuju glasanju. Ova pitanja uključuju: preporuke u vezi očuvanja međunarodnog mira i sigurnosti, izbor privremenih članica Vijeća sigurnosti, izbor članica Vijeća za ekonomska i socijalna pitanja, izbor članica u Starateljski komitet u skladu sa stavom 1(c) člana 86, prijem novih članica u Ujedinjene narode, suspenzija prava i privilegija proizišlih iz članstva, isključenje članica, pitanja koja se tiču djelovanja starateljskog sistema i budžetska pitanja.
3. Odluke o drugim pitanjima, uključujući određivanje dodatnih kategorija pitanja o kojima odlučuje dvotrećinska većina, donosit će se većinom glasova članica koje prisustvuju glasanju.

Član 19

Članica Ujedinjenih naroda koja kasni sa plaćanjem svojih finansijskih doprinosa Organizaciji neće imati pravo glasa u Generalnoj skupštini, ako je iznos dugovanja jednak ili veći od iznosa doprinosa koji se od nje traže za prethodne pune dvije godine. Generalna skupština može ipak dozvoliti toj članici da glasa, ako se uvjeri da je neplaćanje uzrokovano uslovima koje članica ne može kontrolisati.

Procedura**Član 20**

Generalna skupština se sastaje na redovnim godišnjim zasjedanjima, kao i na vanrednim zasjedanjima po potrebi. Vanredna zasjedanja saziva Generalni sekretar na zahtjev Vijeća sigurnosti ili većine članica Ujedinjenih naroda.

Član 21

Generalna skupština će sama usvojiti svoja proceduralna pravila. Za svaku sjednicu će izabrati svoga predsjednika.

Član 22

Generalna skupština može uspostaviti one pomoćne organe koje smatra neophodnim za vršenje svojih funkcija.

POGLAVLJE V**VIJEĆE SIGURNOSTI****Sastav****Član 23**

1. Vijeće sigurnosti se sastoji od petnaest članica Ujedinjenih naroda. Narodna Republika Kina, Francuska, Savez Sovjetskih Socijalističkih Republika, Ujedinjeno Kraljevstvo Velike Britanije i Sjeverne Irske, te Sjedinjene Američke Države su stalne članice Vijeća sigurnosti. Generalna skupština bira deset drugih članica Ujedinjenih naroda za privremene članice Vijeća sigurnosti, pri čemu se puna pažnja daje, u prvoj mjeri, doprinosu članica Ujedinjenih naroda očuvanju međunarodnog mira i sigurnosti, kao i drugim svrhama Organizacije i ravnopravnoj geografskoj raspodjeli.

2. Privremene članice Vijeća sigurnosti se biraju na period od dvije godine. Pri prvom izboru privremenih članica nakon proširenja članstva Vijeća sigurnosti sa jedanaest na petnaest, birat će se dvije od četiri dodatne članice na period od jedne godine. Zemlja koja je upravo završila svoj mandant privremene članice neće imati pravo da bude odmah ponovno izabrana.

3. Svaka članica Vijeća sigurnosti će imati po jednog predstavnika.

Funkcije i ovlaštenja

Član 24

1. U svrhu brzog i efikasnog djelovanja Ujedinjenih naroda, njene članice prenose na Vijeće sigurnosti primarnu odgovornost za očuvanje međunarodnog mira i sigurnosti i saglasne su da, pri vršenju svojih dužnosti u okviru te odgovornosti, Vijeće sigurnosti djeluje u njihovo ime.
2. Pri obavljanju ovih dužnosti, Vijeće sigurnosti će djelovati u skladu sa svrhama i principima Ujedinjenih naroda. Posebna ovlaštenja data Vijeću sigurnosti za vršenje ovih dužnosti su definirana u Poglavljima VI, VII, VIII i XII.
3. Vijeće sigurnosti će podnositi godišnje i, po potrebi, specijalne izvještaje na razmatranje Generalnoj skupštini.

Član 25

Članice Ujedinjenih naroda su saglasne da prihvataju i izvršavaju odluke Vijeća sigurnosti u skladu sa ovom Poveljom.

Član 26

U svrhu promocije uspostave i očuvanja međunarodnog mira i sigurnosti putem minimalne upotrebe međunarodnih ljudskih i ekonomskih resursa u svrhe naoružavanja, Vijeće sigurnosti će imati odgovornost da, uz pomoć Vojnog komiteta o kojem se govori u članu 47, formulira planove koji će se predložiti članicama Ujedinjenih naroda radi uspostave sistema kontrole naoružanja.

Glasanje

Član 27

1. Sve članice Vijeća sigurnosti imaju po jedan glas.
2. Odluke Vijeća sigurnosti o proceduralnim pitanjima donose se potvrdnim glasanjem devet članica.
3. Odluke Vijeća sigurnosti o drugim pitanjima donose se potvrdnim glasanjem devet članica, uključujući saglasnost stalnih članica, s tim da će se strana u sporu uzdržati od glasanja u slučaju odluka definisanih Poglavljem VI i stavom 3 člana 52.

Procedura**Član 28**

1. Vijeće sigurnosti je organizovano na način koji mu omogućava kontinuirano funkcioniranje. Sve članice Vijeća sigurnosti će radi toga uvijek biti zastupljene u sjedištu Organizacije.
2. Vijeće sigurnosti će imati periodične sastanke na kojima svaku članicu može, ako ona to želi, zastupati neki član vlade ili neki drugi posebno ovlašteni predstavnik.
3. Vijeće sigurnosti može održavati sastanke i na drugim mjestima, a ne samo u sjedištu Organizacije, ako zaključi da će to olakšati rad.

Član 29

Vijeće sigurnosti može uspostaviti pomoćne organe koje smatra nužnim za izvršenje svojih funkcija.

Član 30

Vijeće sigurnosti će usvojiti sopstvena proceduralna pravila, uključujući i način izbora Predsjednika.

Član 31

Svaka članica Ujedinjenih naroda koja nije članica Vijeća sigurnosti može bez prava glasa učestvovati u razmatranju bilo kojeg pitanja iznesenog pred Vijeće sigurnosti kadgod Vijeće smatra da se to posebno tiče interesa date članice.

Član 32

Svaka članica Ujedinjenih naroda koja nije članica Vijeća sigurnosti, odnosno bilo koja država koja nije članica Ujedinjenih Nacija, a koja je strana u sporu koji razmatra Vijeće sigurnosti, bit će pozvana da bez prava glasa učestvuje u razmatranju tog spora. Vijeće sigurnosti će postaviti uslove koje smatra pravednim za učešće zemlje koja nije članica Ujedinjenih naroda.

POGLAVLJE VI**MIROLJUBIVO RJEŠAVANJE SPOROVA*****Član 33***

1. Strane u nekom sporu čiji nastavak može ugroziti očuvanje međunarodnog mira i sigurnosti će najprije potražiti rješenje kroz pregovore, preispitivanje, posredovanje, izmirenje, arbitražu, sudsko rješenje, pribjegavanje regionalnim agencijama ili aranžmanima, ili druga miroljubiva rješenja po sopstvenom izboru.
2. Vijeće sigurnosti će, kada to smatra nužnim, pozvati strane da riješe svoje sporove takvim sredstvima.

Član 34

Vijeće sigurnosti može ispitati bilo koji spor ili situaciju koji bi mogli dovesti do međunarodnih tenzija ili usložniti spor, u svrhu utvrđivanja da li nastavak spora ili situacije može ugroziti očuvanje međunarodnog mira i sigurnosti.

Član 35

1. Sve članice Ujedinjenih naroda mogu proslijediti sporove odnosno situacije čija je priroda opisana u članu 34 na pažnju Vijeća sigurnosti ili Generalne skupštine.
2. Država koja nije članica Ujedinjenih naroda može skrenuti pažnju Vijeća sigurnosti ili Generalne skupštine na svaki spor u kojem je ona jedna od strana ako, u svrhu rješavanja spora, unaprijed prihvati obaveze miroljubivog rješavanja definirane u ovoj Povelji.
3. Procedure Generalne skupštine za predmete koji su joj predloženi u skladu sa ovim članom podliježu odredbama članova 11 i 12.

Član 36

1. Vijeće sigurnosti može u svakoj fazi spora prirode opisane u članu 33, ili situacije iste prirode, preporučiti odgovarajuće procedure ili metode rješavanja.
2. Vijeće sigurnosti treba uzeti u obzir sve procedure rješavanja spora koje su strane već usvojile.
3. Kod davanja preporuka prema ovom članu, Vijeće sigurnosti treba također uzeti u obzir da strane pravne sporove generalno trebaju slati pred Međunarodni sud pravde u skladu sa odredbama Statuta ovog suda.

Član 37

1. Ako strane u sporu koji je prirode opisane u članu 33 ne uspiju riješiti spor sredstvima ponuđenim u tom članu, tada ga trebaju proslijediti Vijeću sigurnosti.
2. Ako Vijeće sigurnosti smatra da nastavak spora stvarno može ugroziti očuvanje međunarodnog mira i sigurnosti, odlučit će da li će poduzeti aktivnosti u skladu sa članom 36, ili će preporučiti uslove rješenja koje smatra adekvatnim.

Član 38

Neovisno o odredbama članova 33 do 37, Vijeće sigurnosti može na zahtjev svih strana u sporu dati preporuku stranama sa ciljem miroljubivog rješenja spora.

POGLAVLJE VII**DJELOVANJE U SLUČAJU PRIJETNJE MIRU, KRŠENJA MIRA I ČINA AGRESIJE****Član 39**

Vijeće sigurnosti će utvrditi postojanje prijetnje miru, kršenje mira i čin agresije, te će dati preporuke ili odlučiti o mjerama koje treba poduzeti u skladu sa članovima 41 i 42 kako bi se očuvali ili ponovo uspostavili međunarodni mir i sigurnost.

Član 40

Prije davanja preporuka ili odlučivanja o mjerama u skladu sa članom 39, a s ciljem da spriječi uslozljavanje situacije, Vijeće sigurnosti može pozvati zainteresirane strane da se povinuju takvim privremenim mjerama, ako to smatra nužnim ili poželjnim. Privremene mjere neće ugroziti prava, zahtjeve, ili položaj zainteresiranih strana. Vijeće sigurnosti će voditi računa o nepoštivanju privremenih mjera.

Član 41

Vijeće sigurnosti može odlučiti o mjerama koje ne uključuju upotrebu oružane sile, a koje treba poduzeti u svrhu provođenja odluka, te može pozvati članice Ujedinjenih naroda da primjenjuju te mjere. Ovo se može odnositi i na potpuni ili djelomični prekid ekonomskih veza, te željezničkih, pomorskih, zračnih, poštanskih, telegrafskih, radijskih i drugih sredstava komunikacije, kao i prekid diplomatskih odnosa.

Član 42

Ako Vijeće sigurnosti smatra da će mjere definirane članom 41 biti neadekvatne, ili da su se pokazale neadekvatnim, može djelovati zračnim, pomorskim, ili kopnenim snagama ako to smatra nužnim za očuvanje ili ponovnu uspostavu međunarodnog mira i sigurnosti. Takvo djelovanje može uključivati demonstracije, blokade i druge operacije zračnih, pomorskih, ili kopnenih snaga članica Ujedinjenih naroda.

Član 43

1. Kako bi doprinijele očuvanju međunarodnog mira i sigurnosti, sve članice Ujedinjenih naroda stavljaju na raspolaganje Vijeću sigurnosti, na njegov poziv i u skladu sa posebnim sporazumom ili sporazumima, oružane snage, pomoć i objekte, što uključuje pravo prolaska u svrhu očuvanja međunarodnog mira i sigurnosti.

2. Takav sporazum ili sporazumi će definisati broj i vrstu snaga, njihov stepen pripravnosti i okvirni položaj, kao i prirodu objekata i pomoći koji se stavljaju na raspolaganje.

3. Sporazum ili sporazumi će se postizati kroz pregovore u što kraćem roku, na inicijativu Vijeća sigurnosti, a zaključivat će se između Vijeća sigurnosti i članica, ili između Vijeća sigurnosti i grupa članica. Bit će predmetom ratifikacije država potpisnica u skladu sa njihovim ustavnim procedurama.

Član 44

Kada Vijeće sigurnosti odluči o upotrebi sile ono će, prije no što pozove članice koje u njemu nisu zastupljene da ustupe oružane snage radi ispunjenja obaveza preuzetih prema članu 43, pozvati članicu koja to želi da učestvuje u donošenju odluka Vijeća sigurnosti u vezi angažovanja kontingenata oružanih snaga te članice.

Član 45

Da bi Ujedinjeni narodi mogli poduzeti hitne vojne mjere, kontingenti zračnih snaga članica će uvijek biti na raspolaganju za kombinirane međunarodne provedbene akcije. Snaga i stepen pripravnosti ovih kontingenata i planovi za njihovo kombinirano djelovanje će određivati Vijeće sigurnosti uz pomoć Vojnog komiteta unutar ograničenja postavljenih posebnim sporazumom ili sporazumima pomenutim u članu 43.

Član 46

Planove za upotrebu oružane sile će praviti Vijeće sigurnosti uz pomoć Vojnog komiteta.

Član 47

1. Vojni komitet će se uspostaviti da daje savjete i pomaže Vijeću sigurnosti u svim pitanjima vezanim za vojne potrebe Vijeća sigurnosti radi očuvanja međunarodnog mira i sigurnosti, angažman i komandovanje raspoloživim snagama, kontrolu naoružanja i moguće razoružanje.

2. Vojni komitet će sačinjavati načelnici štabova stalnih članica Vijeća sigurnosti, odnosno njihovi predstavnici. Sve članice Ujedinjenih naroda koje nisu trajno zastupljene u ovom Komitetu bit će pozvane od strane Komiteta da mu se pridruže kada je za efikasno izvršenje obaveza Komiteta potrebno učešće te članice u njegovom radu.

3. Vojni komitet će u službi Vijeća sigurnosti biti odgovoran za strateško upravljanje svim oružanim snagama stavljenim na raspolaganje Vijeću sigurnosti. Pitanja koja se tiču komandovanja nad tim snagama će biti rješena naknadno.

4. Vojni komitet, uz ovlaštenja potekla od Vijeća sigurnosti i nakon konsultacija sa relevantnim regionalnim agencijama, može uspostaviti regionalne podkomitete.

Član 48

1. Aktivnosti potrebne za sprovedbu odluka Vijeća sigurnosti radi očuvanja međunarodnog mira i sigurnosti, poduzimat će ili sve članice Ujedinjenih naroda, ili neke od njih, u skladu sa odlukom Vijeća sigurnosti.

2. Te odluke će sprovoditi članice Ujedinjenih naroda direktno i kroz svoje djelovanje u relevantnim međunarodnim agencijama čije su one članice.

Član 49

Članice Ujedinjenih naroda će biti jedinstvene u pružanju uzajamne pomoći u svrhu sprovedbe mjera o kojima je odluku donijelo Vijeće sigurnosti.

Član 50

Ako Vijeće sigurnosti poduzme preventivne ili provedbene mjere protiv neke zemlje, sve druge zemlje, bilo da su članice Ujedinjenih naroda ili ne, koje se suoče sa posebnim ekonomskim problemima proisteklim iz sprovedbe tih mjera,

imat će pravo da se konsultiraju sa Vijećem sigurnosti radi iznalaženja rješenja za njihove probleme.

Član 51

Ništa u ovoj Povelji neće ugroziti vitalna prava na samoodbranu pojedinca ili zajednice, ako dođe do oružanog napada na neku članicu Ujedinjenih naroda, sve dok Vijeće sigurnosti poduzima mjere potrebne u svrhu očuvanja međunarodnog mira i sigurnosti. Mjere koje poduzmu članice radi ostvarenja svog prava na samoodbranu će se odmah prijaviti Vijeću sigurnosti i neće imati nikakvog uticaja na ovlaštenja i odgovornosti Vijeća sigurnosti proistekle iz ove Povelje da u bilo kojem trenutku poduzme aktivnosti koje smatra neophodnim radi očuvanja međunarodnog mira i sigurnosti.

POGLAVLJE VIII

REGIONALNI ARANŽMANI

Član 52

1. Ništa u ovoj Povelji ne onemogućava postojanje regionalnih aranžmana ili agencija koje će se baviti pitanjima vezanim za očuvanje međunarodnog mira i sigurnosti kad je to potrebno za regionalno djelovanje, s tim da su ti aranžmani ili agencije i njihove aktivnosti u skladu sa svrhama i principima Ujedinjenih naroda.
2. Članice Ujedinjenih naroda koje stupaju u te aranžmane ili ulaze u te agencije će dati sve od sebe da postignu miroljubivo rješenje domaćih sporova kroz regionalne aranžmane, ili preko regionalnih agencija, prije no ih prosljede Vijeću sigurnosti.
3. Vijeće sigurnosti će poticati kreiranje miroljubivog rješenja za domaće sporove kroz regionalne aranžmane ili kroz regionalne agencije, bilo na inicijativu zainteresiranih zemalja ili po uputstvu Vijeća sigurnosti.
4. Ovaj član ni na koji način ne onemogućava primjenu članova 34 i 35.

Član 53

1. Vijeće sigurnosti će, po potrebi, koristiti regionalne aranžmane ili agencije za provedbene aktivnosti koje su u njegovoj nadležnosti. Ali provedbene aktivnosti se neće poduzimati pod okriljem regionalnih aranžmana ili regionalnih agencija bez ovlaštenja Vijeća sigurnosti, sa izuzetkom mjera protiv neprijateljske države

definirane u stavu 2 ovog člana, što je omogućeno članom 107 ili regionalnim aranžmanima usmjerenim protiv obnavljanja agresivne politike bilo koje države, sve dok Organizacija, na zahtjev zainteresiranih vlada, ne preuzme odgovornost za sprječavanje dalje agresije od strane takve države.

2. Pojam neprijateljske države, koji je korišten u stavu 1 ovog člana, primjenjuje se na sve države koje su tokom Drugog svjetskog rata bile neprijatelji bilo koje potpisnice ove Povelje.

Član 54

Vijeće sigurnosti će uvijek biti posebno informirano o aktivnostima poduzetim ili razmatranim pod okriljem regionalnih aranžmana ili regionalnih agencija radi očuvanja međunarodnog mira i sigurnosti.

POGLAVLJE IX

MEĐUNARODNA EKONOMSKA I SOCIJALNA SARADNJA

Član 55

S ciljem stvaranja uslova stabilnosti i dobrobiti koji su nužni za miroljubive i prijateljske odnose između država, zasnovanih na poštivanju principa jednakih prava i samoodređenja naroda, Ujedinjeni narodi će promovirati:

- a. više životne standarde, punu zaposlenost i uslove za ekonomski i socijalni napredak i razvoj,
- b. rješenja za međunarodne ekonomske, socijalne, zdravstvene i slične probleme, te međunarodnu kulturnu i obrazovnu saradnju, i
- c. univerzalno poštivanje i realizaciju ljudskih prava i fundamentalnih sloboda za sve, bez obzira na rasu, spol, jezik, ili religiju.

Član 56

Sve članice se obavezuju da će djelovati zajedno i samostalno u saradnji sa Organizacijom radi ostvarenja svrhe definirane članom 55.

Član 57

1. Različite specijalizirane agencije koje se uspostavljaju međudržavnim sporazumima, a koje imaju široke međunarodne ingerencije definirane njihovim osnovnim instrumentima na ekonomskom, socijalnom, kulturnom, obrazovnom,

zdravstvenom i sličnom planu, će ostvariti odnos sa Ujedinjenim narodima u skladu sa odredbama člana 63.

2. Agencije koje na taj način ostvare odnos sa Ujedinjenim narodima se u daljem tekstu nazivaju specijalizirane agencije.

Član 58

Organizacija će davati preporuke za koordinaciju politike i aktivnosti specijaliziranih agencija.

Član 59

Tamo gdje je to moguće, Organizacija će pokrenuti pregovore između zainteresiranih država u svrhu stvaranja novih specijaliziranih agencija potrebnih za ostvarenje svrhe definirane članom 55.

Član 60

Odgovornost za vršenje funkcija Organizacije definisanih u ovom poglavlju se povjerava Generalnoj skupštini i, u skladu sa ovlaštenjima Generalne skupštine, Vijeću za ekonomska i socijalna pitanja čija će ovlaštenja u tu svrhu biti definisane u Poglavlju X.

POGLAVLJE X

VIJEĆE ZA EKONOMSKA I SOCIJALNA PITANJA

Sastav

Član 61

1. Vijeće za ekonomska i socijalna pitanja će se sastojati od pedeset i četiri članice Ujedinjenih naroda koje izabere Generalna skupština.

2. U skladu sa odredbama stava 3, osamnaest članica Vijeća za ekonomska i socijalna pitanja će se birati svake godine na period od tri godine. Članica čiji mandat ističe imat će pravo da bude odmah ponovno izabrana.

3. Kod prvih izbora nakon proširenja članstva Vijeća za ekonomska i socijalna pitanja sa dvadeset i sedam na pedeset i četiri članice, osim članica izabranih

umjesto devet članica čiji mandat ističe na kraju te godine, bit će izabrano i dvadeset i sedam dodatnih članica. Od ovih dvadeset i sedam dodatnih članica, mandat tako izabranih devet članica ističe na kraju godine, a od devet drugih na isteku dvije godine, u skladu sa aranžmanom napravljenim sa Generalnom skupštinom.

4. Sve članice Vijeća za ekonomska i socijalna pitanja će imati po jednog predstavnika.

Funkcije i ovlaštenja

Član 62

1. Vijeće za ekonomska i socijalna pitanja može pokretati studije i izvještaje u vezi međunarodnih ekonomskih, socijalnih, kulturnih, obrazovnih, zdravstvenih i sličnih pitanja i može davati preporuke u vezi tih pitanja Generalnoj skupštini, članicama Ujedinjenih naroda i relevantnim specijaliziranim agencijama.

2. Može davati preporuke u svrhu promocije poštivanja i realizacije ljudskih prava i fundamentalnih sloboda za sve.

3. Može pripremati nalinije konvencija koje iznosi pred Generalnu skupštinu u vezi pitanja iz svoje nadležnosti.

4. U skladu sa pravilima koje propisuju Ujedinjeni narodi, može sazivati konferencije o pitanjima iz svoje nadležnosti.

Član 63

1. Vijeće za ekonomska i socijalna pitanja može stupati u sporazume sa bilo kojom agencijom pomenutom u članu 57, koji definira uslove prema kojima će relevantna agencija ostvariti odnos sa Ujedinjenim narodima. Ti sporazumi podliježu odobrenju Generalne skupštine.

2. Vijeće može koordinirati aktivnosti specijaliziranih agencija kroz konsultacije i davanje preporuka takvim agencijama, te kroz davanje preporuka Generalnoj skupštini i članicama Ujedinjenih naroda.

Član 64

1. Vijeće za ekonomska i socijalna pitanja može poduzeti potrebne korake da dobije redovne izvještaje od specijaliziranih agencija. Ono može napraviti

aranžman sa članicama Ujedinjenih naroda i specijaliziranim agencijama kako bi pribavilo izvještaje o poduzetim koracima ka realizaciji njegovih preporuka i preporuka o pitanjima iz njegove nadležnosti koje sačini Generalna skupština.

2. Svoje stavove o tim izvještajima može proslijediti Generalnoj skupštini.

Član 65

Vijeće za ekonomska i socijalna pitanja može dostavljati informacije Vijeću sigurnosti i pomagati Vijeću sigurnosti na njegov zahtjev.

Član 66

1. Vijeće za ekonomska i socijalna pitanja će obavljati funkcije iz svoje nadležnosti koje su vezane za izvršenje preporuka Generalne skupštine.

2. Vijeće može, uz odobrenje Generalne skupštine, pružati usluge na traženje članica Ujedinjenih naroda i na zahtjev specijaliziranih agencija.

3. Obavljat će i ostale funkcije koje su precizirane u ovoj Povelji ili koje mu dodijeli Generalna skupština.

Glasanje

Član 67

1. Sve članice Vijeća za ekonomska i socijalna pitanja će imati po jedan glas.

2. Odluke Vijeća za ekonomska i socijalna pitanja će se donositi većinom glasova članica koje prisustvuju glasanju.

Procedura

Član 68

Vijeće za ekonomska i socijalna pitanja će uspostaviti Komisije za ekonomska i socijalna pitanja radi promocije ljudskih prava, kao i druge komisije potrebne za obavljanje funkcija Vijeća.

Član 69

Vijeće za ekonomska i socijalna pitanja će pozvati bilo koju članicu Ujedinjenih naroda da bez prava glasa prisustvuje razmatranjima svih pitanja koja su od posebnog interesa za datu članicu.

Član 70

Vijeće za ekonomska i socijalna pitanja može postići dogovor da predstavnici specijaliziranih agencija bez prava glasa učestvuju u razmatranjima i u onim komisijama koje je Vijeće uspostavilo, kao i da njegovi predstavnici učestvuju u radu specijaliziranih agencija.

Član 71

Vijeće za ekonomska i socijalna pitanja može sklopiti povoljne aranžmane u svrhu konsultacija sa nevladinim organizacijama koje su zainteresirane za pitanja iz njegove nadležnosti. Takvi aranžmani mogu se sklopiti sa međunarodnim agencijama i, gdje je to moguće, sa državnim agencijama, nakon konsultacija sa zainteresiranom članicom Ujedinjenih naroda.

Član 72

1. Vijeće za ekonomska i socijalna pitanja će usvojiti sopstvena proceduralna pravila, uključujući i način izbora svog predsjednika.
2. Vijeće za ekonomska i socijalna pitanja će se sastajati po potrebi u skladu sa svojim pravilima, što uključuje i odredbu o sazivanju sastanaka na zahtjev većine članica.

POGLAVLJE XI**DEKLARACIJA O NESAMOUPRAVNIM TERITORIJAMA****Član 73**

Članice Ujedinjenih naroda koje imaju ili prihvataju odgovornost za upravu na teritorijama čiji narodi još nisu ostvarili punu mjeru samouprave, priznaju princip prema kojem su interesi stanovnika ovih teritorija najvažniji i prihvataju kao svetu dužnost obavezu da na svaki način, unutar sistema međunarodnog mira i sigurnosti koji uspostavlja ova Povelja, promoviraju dobrobit stanovnika ovih teritorija i u tu svrhu:

- a. osigurati, uz dužno poštovanje za kulturu tih naroda, njihov politički, ekonomski, socijalni i obrazovni napredak, njihov pravičan tretman i zaštitu od zlostavljanja,
- b. razvijaju samoupravu, uzimaju u obzir političke aspiracije naroda i pomažu im u progresivnom razvoju slobodnih političkih institucija u skladu sa specifičnim okolnostima svake teritorije i njenih naroda, kao i njihovih različitih stepena razvoja,
- c. jačaju međunarodni mir i sigurnost,
- d. promoviraju konstruktivne mjere razvoja, podstiču istraživanje, međusobnu saradnju i, gdje i kada je to moguće, sa specijaliziranim međunarodnim tijelima s ciljem praktičnog ostvarenja socijalne, ekonomske i naučne svrhe definirane u ovom članu, i
- e. u skladu sa sigurnosnim i ustavnim ograničenjima redovno dostavljaju Generalnom sekretaru statističke i druge podatke tehničke prirode koje se tiču ekonomskih, socijalnih i obrazovnih uslova na teritorijama za koje su odgovorni, pored onih teritorija na koje se odnose Poglavlja XII i XIII.

Član 74

Članice Ujedinjenih naroda također se slažu da njihova politika u odnosu na teritorije na koje se odnosi ovo poglavlje, ništa manje nego u odnosu na njihova centralna područja, mora biti zasnovana na opštem principu dobrosusjedskih odnosa, pri čemu se vodi računa o interesu i dobrobiti ostatka svijeta u socijalnim, ekonomskim i komercijalnim pitanjima.

POGLAVLJE XII

MEĐUNARODNI SISTEM STARANJA

Član 75

Ujedinjeni narodi će u okvirima svoje nadležnosti uspostaviti međunarodni sistem staranja za upravu i nadzor na teritorijama koje u taj položaj dovode popratni pojedinačni sporazum. Ove teritorije se u daljem tekstu nazivaju teritorije pod staranjem.

Član 76

Osnovni ciljevi sistema za staranje prema svrhama Ujedinjenih naroda definisanih u članu 1 ove Povelje, će biti:

- a. jačanje međunarodnog mira i sigurnosti,
- b. promocija političkog, ekonomskog, socijalnog i obrazovnog razvoja stanovnika teritorija pod staranjem i njihovog progresivnog razvoja ka samoupravi ili nezavisnosti, zavisno od posebnih okolnosti u kojima se nalaze te teritorije i njihovi narodi, kao i slobodno iskazanih želja tih naroda, te u skladu sa odredbama svakog sporazuma o staranju,
- c. poticanje poštivanja ljudskih prava i fundamentalnih sloboda za sve bez obzira na rasu, spol, jezik, ili religiju i poticanje priznavanja međuzavisnosti naroda svijeta, i
- d. postizanje jednakog tretmana u socijalnim, ekonomskim i komercijalnim pitanjima za sve članice Ujedinjenih naroda i njihove državljane, kao i jednak tretman za ove posljednje pred pravdom, bez uticaja na ostvarenje prethodno navedenih ciljeva i u skladu sa odredbama člana 80.

Član 77

1. Sistem staranja će se primjenivati na teritorije u sljedećim kategorijama koje u taj položaj stavljaju sporazumi o staranju:

- a. teritorije koje su trenutno pod mandatom,
- b. teritorije koje budu odvojene od neprijateljskih država kao rezultat Drugog svjetskog rata, i
- c. teritorije koje u sistem dobrovoljno uključuju države odgovorne za njihovu upravu.

2. Popratni sporazum će definisati koje će teritorije iz prethodnih kategorija biti stavljene pod sistem staranja i pod kojim uslovima.

Član 78

Sistem staranja se neće primjenjivati na teritorije koje su postale članice Ujedinjenih naroda, čiji će se odnos zasnivati na poštivanju principa suverene jednakosti.

Član 79

Uslovi staranja za svaku teritoriju koja se stavlja pod sistem staranja, uključujući i sve izmjene ili dopune, usaglasit će direktno zainteresirane države, uključujući obavezna ovlaštenja u slučaju teritorija koje se nalaze pod mandatom neke članice Ujedinjenih naroda, a bit će odobreni u skladu sa članovima 83 i 85.

Član 80

1. Sa izuzetkom dogovorenog u pojedinačnom sporazumu o staranju u skladu sa članovima 77, 79 i 81 kojim se teritorija stavlja pod sistem staranja, odnosno dok se ne sklope takvi sporazumi, ništa u ovom poglavlju neće ni na koji način izmijeniti prava bilo koje države ili naroda, ili odredaba postojećih međunarodnih instrumenata u koje stupaju pojedinačne članice Ujedinjenih Nacija.

2. Stav 1 ovog člana neće se tumačiti kao osnova za odlaganje ili otkazivanje pregovora i zaključenje sporazuma kojima se teritorije pod mandatom i druge teritorije stavljaju pod sistem staranja u skladu sa članom 77.

Član 81

Sporazum o staranju će u svakom slučaju obuhvatiti odredbe prema kojima će se upravljati teritorijom pod staranjem i imenovati tijelo koje će upravljati teritorijom pod staranjem. To tijelo, koje se u daljem tekstu naziva administrativno tijelo, može biti jedna ili više država, odnosno sama Organizacija.

Član 82

U svakom sporazumu o staranju moguće je odrediti strateško područje ili područja koja mogu obuhvaćati dio ili cjelokupnu teritoriju pod staranjem na koju se odnosi sporazum, bez uticaja na posebni sporazum ili sporazume sklopljene u skladu sa članom 43.

Član 83

1. Sve funkcije Ujedinjenih naroda koje se odnose na strateška područja, uključujući i odbravanje odredaba sporazuma o starateljstvu i njihove izmjene i dopune, obavlja Vijeće sigurnosti.

2. Osnovni ciljevi postavljeni u članu 76 će biti primjenjivi na narod svakog strateškog područja.

3. Vijeće sigurnosti će, u skladu sa odredbama sporazuma o staranju i bez uticaja na sigurnost, iskoristiti pomoć Komiteta za staranje radi obavljanja funkcija Ujedinjenih naroda u okviru sistema staranja koji se odnosi na politička, ekonomska, socijalna i obrazovna pitanja u strateškim područjima.

Član 84

Dužnost administrativnog tijela će biti da teritorije pod staranjem igraju svoju ulogu u očuvanju međunarodnog mira i sigurnosti. Administrativno tijelo se može u tu svrhu služiti dobrovoljnim snagama, objektima i pomoći sa teritorija pod staranjem u izvršenju obaveza prema Vijeću sigurnosti koje u tom smislu preuzima administrativno tijelo, kao i u svrhu lokalne odbrane i održavanja zakona i reda na teritoriji pod staranjem.

Član 85

1. Funkcije Ujedinjenih naroda koje se tiču sporazuma o staranju za sva područja koja nisu označena kao strateška, što obuhvaća i uslove sporazuma o staranju i njihove izmjene i dopune, obavljat će Generalna skupština.

2. Komitet za staranje, koji djeluje u nadležnosti Generalne skupštine, pomagat će Generalnoj skupštini u obavljanju ovih funkcija.

POGLAVLJE XIII

KOMITET ZA STARANJE

Sastav

Član 86

1. Komitet za staranje će se sastojati od sljedećih članica Ujedinjenih naroda:

- a. članice koje upravljaju teritorijama pod staranjem,
- b. članice imenovane u članu 23 koje ne upravljaju teritorijama pod staranjem, i
- c. ostale članice koje je Generalna skupština izabrala na period od tri godine, ako je potrebno da ukupni broj članica Komiteta za staranje bude jednako podijeljen između onih članica Ujedinjenih naroda koje upravljaju teritorijama pod staranjem i onih koje ne upravljaju.

2. Svaka članica Komiteta za staranje će imenovati jednu posebno kvalificiranu osobu da je predstavlja u Komitetu.

Funkcije i ovlaštenja

Član 87

Generalna skupština i Komitet za staranje koji je u njenoj nadležnosti, radi obavljanja svojih funkcija mogu:

- a. razmatrati izvještaje koje dostavlja administrativno tijelo,
- b. primiti peticije i razmatrati ih uz konsultacije sa administrativnim tijelom,
- c. vršiti periodične posjete datim teritorijama pod staranjem u vrijeme dogovoreno sa administrativnim tijelom, i
- d. poduzeti ove i druge aktivnosti u skladu sa odredbama sporazuma o staranju.

Član 88

Komitet za staranje će formulirati upitnik o političkom, ekonomskom, socijalnom i obrazovnom razvoju stanovništva svake teritorije pod staranjem, a administrativno tijelo svake teritorije pod staranjem u nadležnosti Generalne skupštine će sastavljati godišnji izvještaj za Generalnu skupštinu na osnovu tog upitnika.

Glasanje

Član 89

1. Sve članice Komiteta za staranje će imati po jedan glas.
2. Odluke Komiteta za staranje će donositi većina članica koje prisustvuju glasanju.

Procedura

Član 90

1. Komitet za staranje će usvojiti sopstvena proceduralna pravila, uključujući način izbora predsjednika.

2. Komitet za staranje će se sastajati po potrebi u skladu sa svojim pravilima, što uključuje odredbu o sazivanju sastanaka na traženje većine članica.

Član 91

Komitet za staranje će u skladu s mogućnostima koristiti pomoć Vijeća za ekonomska i socijalna pitanja i specijaliziranih agencija u vezi pitanja kojima se oni posebno bave.

POGLAVLJE XIV

MEĐUNARODNI SUD PRAVDE

Član 92

Međunarodni sud pravde će biti glavni sudski organ Ujedinjenih naroda. On će funkcionirati u skladu sa Statutom u Aneksu koji se zasniva na Statutu Stalnog suda međunarodne pravde i čini integralni dio ove Povelje.

Član 93

1. Sve članice Ujedinjenih naroda su *ipso facto* strane u Statutu Međunarodnog suda pravde.

2. Država koja nije članica Ujedinjenih naroda može postati strana u Statutu Međunarodnog suda pravde prema uslovima koje će u svakom pojedinačnom slučaju utvrditi Generalna skupština na preporuku Vijeća sigurnosti.

Član 94

1. Svaka članica Ujedinjenih naroda se obavezuje da će poštivati odluke Međunarodnog suda pravde u svakom predmetu u kojem nastupa kao strana.

2. Ako neka od strana u predmetu ne izvrši obaveze koje su joj date presudom Suda, druga strana se može obratiti Vijeću sigurnosti koje, ako to smatra nužnim, može dati preporuku ili odlučiti o mjerama kojima će se presuda izvršiti.

Član 95

Ništa u ovoj Povelji ne sprječava članice Ujedinjenih naroda da rješavanje svojih sporova povjere drugim tribunalima na osnovu sporazuma koji već postoje ili će biti sklopljeni.

Član 96

1. Generalna skupština ili Vijeće sigurnosti mogu od Međunarodnog suda pravde tražiti savjet po bilo kojem pravnom pitanju.
2. I drugi organi Ujedinjenih naroda i specijalizirane agencije koje ovlasti Generalna skupština mogu tražiti savjet Suda po pravnim pitanjima koja proizlaze iz njihovih aktivnosti.

POGLAVLJE XV**SEKRETARIJAT****Član 97**

U sastavu Sekretarijata su Generalni sekretar i osoblje koje Organizacija smatra potrebnim. Generalnog sekretara imenuje Generalna skupština na preporuku Vijeća sigurnosti. On će biti glavni administrativni službenik Organizacije.

Član 98

Generalni sekretar će djelovati u tom svojstvu na svim zasjedanjim Generalne skupštine, Vijeća sigurnosti, Vijeća za ekonomska i socijalna pitanja i Komiteta za staranje i obavljat će i druge funkcije koje mu povjere ovi organi. Generalni sekretar će Generalnoj skupštini podnositi godišnji izvještaj o radu Organizacije.

Član 99

Generalni sekretar može iznijeti pred Vijeće sigurnosti svako pitanje koje prema njegovom mišljenju može ugroziti očuvanje međunarodnog mira i sigurnosti.

Član 100

1. U vršenju svojih dužnosti, Generalni sekretar i osoblje neće tražiti ni primati instrukcije od bilo koje vlade ili drugog tijela izvan Organizacije. Uzdržat će se od bilo kakvog postupka koji bi se odrazio na njihov položaj međunarodnih zvaničnika odgovornih isključivo Organizaciji.
2. Sve članice Ujedinjenih naroda se obavezuju da će poštivati isključivo međunarodni karakter odgovornosti Generalnog sekretara i osoblja, te da neće nastojati da na njih utiču u vršenju njihovih dužnosti.

Član 101

1. Generalni sekretar imenuje osoblje prema pravilima koje propisuje Generalna skupština.
2. Vijeću za ekonomska i socijalna pitanja, Komitetu za staranje i drugim organima Ujedinjenih Nacija po potrebi, bit će dodijeljeno odgovarajuće stalno osoblje. Ovo osoblje će biti dio Sekretarijata.
3. Kod zapošljavanja osoblja i definiranja uslova službe, najviše pažnje će se posvećivati zadovoljavanju najviših standarda efikasnosti, kompetentnosti i integriteta. Posebna pažnja će se obratiti na značaj zapošljavanja osoblja sa što šireg geografskog područja.

POGLAVLJE XVI**OSTALE ODREDBE****Član 102**

1. Sekretarijat će u najskorijem roku registrirati i objaviti svaki ugovor i svaki međunarodni sporazum u koji stupi neka članica Ujedinjenih naroda nakon što ova Povelja stupi na snagu.
2. Strane u ugovorima ili međunarodnim sporazumima koji nisu registrirani u skladu sa odredbama stava 1 ovog člana ne mogu se pozivati na takav ugovor ili sporazum pred bilo kojim organom Ujedinjenih naroda.

Član 103

U slučaju konflikta između obaveza članica Ujedinjenih naroda proisteklih iz ove Povelje i njihovih obaveza iz drugih međunarodnih sporazuma, njihove obaveze proistekle iz ove Povelje će imati prednost.

Član 104

Organizacija će na teritoriji svih svojih članica imati pravno svojstvo potrebno za obavljanje njenih funkcija i ispunjenje svrhe.

Član 105

1. Organizacija će na teritoriji svih svojih članica uživati privilegije i imunitet potreban za ispunjenje svoje svrhe.
2. Predstavnici članica Ujedinjenih naroda i zvaničnici Organizacije će na sličan način uživati u privilegijama i imunitetima potrebnim za neovisno obavljanje njihovih funkcija u vezi sa Organizacijom.
3. Generalna skupština može dati preporuke s ciljem utvrđivanja detalja o primjeni stavova 1 i 2 ovog člana, ili predložiti članovima Ujedinjenih naroda konvencije u tu svrhu.

POGLAVLJE XVII**PRELAZNI SIGURNOSNI ARANŽMANI****Član 106**

Prije stupanja na snagu posebnih aranžmana koji se pominju u članu 43 koji prema mišljenju Vijeća sigurnosti omogućuju početak vršenja njegovih odgovornosti u skladu sa članom 42, strane u Deklaraciji četiri države, potpisanoj u Moskvi 30. oktobra 1943. g., i Francuska će u skladu sa odredbama stava 5 te Deklaracije konsultirati jedna drugu i druge članice Ujedinjenih naroda po potrebi, s ciljem zajedničkog djelovanja u ime Organizacije radi očuvanja međunarodnog mira i sigurnosti.

Član 107

Ništa u ovoj Povelji neće onemogućiti niti spriječiti djelovanje spram bilo koje države koja je tokom Drugog svjetskog rata bila neprijatelj neke od potpisnica ove Povelje, a koje kao rezultat tog rata poduzmu ili ovlaste vlade koje su odgovorne za to djelovanje.

POGLAVLJE XVIII**AMANDMANI****Član 108**

Amandmani na ovu Povelju će stupiti na snagu za sve članice Ujedinjenih naroda kada budu usvojeni glasovima dvije trećine članica Generalne skupštine i nakon što je ratificiraju dvije trećine članica Ujedinjenih naroda u skladu sa svojim

relevantnim ustavnim procedurama, uključujući i sve stalne članice Vijeća sigurnosti.

Član 109

1. Generalna konferencija članica Ujedinjenih naroda radi ponovnog razmatranja ove Povelje može se održati na dan i u mjestu koji će biti utvrđeni dvotrećinskom većinom glasova članica Generalne skupštine i glasovima devet članica Vijeća sigurnosti. Sve članice Ujedinjenih naroda će na toj konferenciji imati po jedan glas.
2. Svaka izmjena ove Povelje koju preporučí dvotrećinska većina glasova na konferenciji će stupiti na snagu nakon što je ratificiraju dvije trećine članica Ujedinjenih naroda u skladu sa svojim relevantnim ustavnim procedurama, uključujući i sve stalne članice Vijeća sigurnosti.
3. Ako se ta konferencija ne održi prije desetog godišnjeg zasjedanja Generalne skupštine nakon što ova Povelja stupi na snagu, prijedlog za sazivanje konferencije će se naći na dnevnom redu tog zasjedanja Generalne skupštine i konferencija će se održati ako se tako odluči većinom glasova članica Generalne skupštine i glasovima sedam članica Vijeća sigurnosti.

POGLAVLJE XIX

RATIFIKACIJA I POTPISIVANJE

Član 110

1. Ovu Povelju će ratificirati zemlje potpisnice u skladu sa svojim relevantnim ustavnim procedurama.
2. Ratifikovane Povelje će deponirati vlada Sjedinjenih Američkih Država koja će o svakom depozitu obavijestiti sve zemlje potpisnice i Generalnog sekretara Organizacije kada bude imenovan.
3. Ova Povelja stupa na snagu nakon što svoje ratifikacije deponiraju Narodna Republika Kina, Francuska, Savez Sovjetskih Socijalističkih Republika, Ujedinjeno Kraljevstvo Velike Britanije i Sjeverne Irske i Sjedinjene Američke Države, te većina ostalih zemalja potpisnica. Potom će vlada Sjedinjenih Američkih Država sastaviti protokol deponovanih ratifikacija i proslijediti kopiju istog zemljama potpisnicama.

4. Zemlje potpisnice ove Povelje koje ratificiraju Povelju nakon njenog stupanja na snagu, postat će izvorne članice Ujedinjenih naroda sa datumom deponiranja svoje ratifikacije.

Član 111

Ova Povelja, čiji su tekstovi na kineskom, francuskom, ruskom, engleskom i španskom jeziku jednako autentični, ostaje pohranjena u arhivi vlade Sjedinjenih Američkih Država. Propisno ovjerene kopije Povelje će ta vlada proslijediti vladama ostalih zemalja potpisnica.

U POTVRDU REČENOM, predstavnici vlada Ujedinjenih naroda su potpisali ovu Povelju.

U San Franciscu, dvadeset i šestog juna hiljadu devetsto četrdeset i pete.

ORGANIZACIJA ZA SIGURNOST I SARADNJU U EVROPI

DIO I – PRIMARNA TIJELA ZA DONOŠENJE ODLUKA

D-1. OSCE trenutno ima 54 zemlje članice (SRJ je suspendirana 1992). Predsjedavajući, kojem pomaže Generalni sekretar, je odgovoran za koordinaciju i konsultacije o tekućim pitanjima OSCE-a.

D-2. **Samiti šefova država ili vlada** - Šefovi država ili vlada se obično sastaju svake dvije godine kako bi odredili prioritete i omogućili orijentaciju na najvišem političkom nivou.

D-3. **Ministarsko vijeće** - Sastavljeno od ministara vanjskih poslova zemalja članica OSCE-a, Ministarsko vijeće je centralno tijelo za donošenje odluka i rukovođenje u OSCE-u. Obično se sastaje u godinama u kojima se ne održava samit.

D-3. **Stalno vijeće** - Stalno vijeće se sastoji od šefova državnih delegacija u OSCE-u i odgovorno je za svakodnevne operacije. Sastaje se jednom sedmično i služi kao stalno tijelo za političke konsultacije i donošenje odluka, a može se sastati radi rješavanja urgentnih situacija.

D-4. **Predsjedavajući** - Predsjedavajućem je dodjeljena ukupna odgovornost za izvršne aktivnosti. Predsjedavajući, koji obično služi jedan mandat, je ministar vanjskih poslova države koja organizira tekuću sjednicu Ministarskog vijeća. Postoji nekoliko grupa i predstavnika koji pomažu Predsjedavajućem u vršenju dužnosti.

D-5. **Generalni sekretar** - Generalni sekretar se bira na trogodišnji mandat i djeluje kao predstavnik Predsjedavajućeg i OSCE-ov glavni administrativni službenik, čija je odgovornost implementacija odluka OSCE-a.

DIO II – ODNOS OSCE-a SA UN-om

D-6. **Veza** - U skladu sa dokumentima OSCE-a, OSCE će djelovati sa "dužnim osvrtnom na i u skladu sa odgovornostima i aktivnostima UN-a". U tom smislu, odnos OSCE-a sa UN-om se zasniva na regionalnoj organizaciji u skladu sa Poglavljem VIII Povelje UN-a. Treba uzeti u obzir da prema tekućoj politici, potencijalne misije OSCE-a ne uključuju sprovedbu mira.

D-7. **Donošenje odluka** - U OSCE-u ne postoji tijelo koje bi bilo ekvivalent Vijeću sigurnosti. Odluku o pokretanju i vođenju operacije podrške miru bi donijelo ili

Visoko vijeće ili Stalno vijeće u ime ovog prvog, a odluka bi trebala biti jednoglasna. Odluka bi još uključila i usvajanje mandata koji bi formirao osnovu operacija. OSCE može zatražiti podršku Saveza, mada sve zemlje OSCE-a imaju pravo učestvovati ako ih pozove Predsjedavajući.

D-8. Komandovanje i kontrola - Ako OSCE preuzme odgovornost za operaciju podrške miru, Stalno vijeće će vršiti ukupnu političku kontrolu i usmjeravanje. Operativno usmjeravanje će biti dodjeljeno Predsjedavajućem, kojem pomaže jedna grupa koja je sazvana ad hoc.

Operativna komanda u području misije bi bila dodjeljena šefu misije. Ako bi se uložio zahtjev, da NATO da podršku takvoj operaciji bila bi potrebna uspostava strukture ili posebne procedure za cjelokupno komandovanje i kontrolu nad trupama NATO-a, kao i trupama zemalja koje nisu članice NATO-a, a ponuđene su Savezu.

SAŽETAK ŽENEVSKE KONVENCIJE OD 12. AUGUSTA 1949. I NJENIH DODATNIH PROTOKOLA

DIO I – UVOD

U ratna vremena moraju se poštivati određena humanitarna pravila, čak i u odnosu na neprijatelja. Ova pravila su najvećim dijelom ustanovljena u Ženevskoj konvenciji od 12. augusta 1949. i u njenim Dodatnim protokolima od 8. juna 1977.

Ženevska konvencija se zasniva na ideji poštovanja pojedinca i njegovog dostojanstva. Osobe koje direktno ne učestvuju u neprijateljstvima i oni koji više ne učestvuju u akciji usljed bolesti, ozljede, zarobljeničtva ili iz nekog drugog razloga, moraju se poštovati i biti zaštićeni od ratnih dejstava. Onima koji pate mora se pružiti pomoć i moraju se zbrinuti bez diskriminacije.

Dodatnim protokolima ova pomoć se proširuje i na osobe koje stradaju usljed oružanog sukoba. Dalje se kaže da strane u sukobu i borci neće napadati civilno stanovništvo i civilne objekte, te da će voditi vojne operacije u skladu sa priznatim pravilima i normama humanosti.

DIO II – OPĆA PRAVILA SADRŽANA U ČETIRI KONVENCIJE I U DODATNIM PROTOKOLIMA

Kada izbije oružani sukob, Konvencije i Protokoli će se primjenjivati u svim okolnostima (I-IV,2; P.I.1) (1), istina sa ograničenjima u slučaju teških oružanih sukoba koji nemaju međunarodni karakter, gdje će se primjenjivati samo pojedina pravila (P.II). Ipak, principi humanosti moraju biti ispoštovani u svim slučajevima (I-IV,3). Zato su sljedeće radnje zabranjene uvijek i na svakom mjestu: ubistva, mučenja, tjelesna kažnjavanja, sakaćenja, nasrtaji na lično dostojanstvo, uzimanje talaca, kolektivno kažnjavanje, pogubljenje bez propisnog suđenja i svako surovo i ponižavajuće postupanje. (I-IV,3; I,II,12; III,13; IV,32,34; P.I,75; p.II,4,6).

Konvencija i Protokol I zabranjuju odmazdu nad ranjenim, bolesnim i brodolomcima, sanitetskim osobljem i sanitetskim službama, osoblju i službama teritorijalne odbrane, ratnim zarobljenicima, civilnim licima, civilnim i kulturnim objektima, prirodnom okruženju, te objektima i velikim elektro-energetskim postrojenjima. (I,46; II,47; III,13; IV,33; P.I,20,51-56).

Niko se ne može odreći ili biti prisiljen da se odrekne zaštite koja mu je dodjeljena ovom Konvencijom (I-III,7; IV,8).

Zaštićena lica moraju uvijek imati pribježište u zemlji - zaštitnoj sili (neutralna država koja je odgovorna za zaštitu njihovih interesa) ili Međunarodnom Komitetu Crvenog križa, ili nekoj drugoj nepristrasnoj humanitarnoj organizaciji (I-III,8,9,10; IV,9,10,11; P.1.5).

I ŽENEVSKA KONVENCIJA O UBLAŽAVANJU STANJA RANJENIH I BOLESNIH U ORUŽANIM SNAGAMA NA TERENU, 12. AUGUST 1949.

II. ŽENEVSKA KONVENCIJA O UBLAŽAVANJU STANJA RANJENIH, BOLESNIH I BRODOLOMACA U ORUŽANIM SNAGAMA NA MORU OD 12. AUGUSTA 1949.

DODATNI PROTOKOL I, DIO II; PROTOKOL II, DIO III

Svi *ranjeni, bolesni i brodolomci* moraju se poštovati i biti zaštićeni u svim okolnostima (I,12;II,12;P.I,10;P.II,7). Njihovi životi se ne smiju ugrožavati, niti im se smije naškoditi na bilo koji način. Oni će se okupljati i tretirati na human način, te će u najvećoj mogućoj mjeri i bez odlaganja primiti zdravstvenu zaštitu i pažnju koju njihovo stanje zahtijeva. Među njima se ne smije praviti razlika ni po kojem osnovu osim medicinskom (I,12,15;II,12,18;P.I,10;P.II,7).

Suprotna strana mora brinuti o zarobljenim ranjenicima, bolesnicima ili brodolomcima iz neprijateljskih oružanih snaga onako kako brine i o svojim (I,12,14;II,12,16;P.I,44).

Moraju se preduzeti sve moguće mjere u svrhu prikupljanja tijela mrtvih i sprečavanja pljačkanja leševa. (I,15;II,18;P.I.33;P.II,8).

Tijela moraju biti identificirana, a smrt potvrđena, po mogućnosti putem liječničkog pregleda, prije ukopa, kremacije ili odlaganja u more. (I,16,17;II,19,20).

Nadalje, moraju se bez odlaganja poduzeti sve moguće mjere radi traganja i sakupljanja ranjenih, bolesnih, brodolomaca i nestalih (I,15;II,18;IV,16,P.I,33; P.II,8).

Moraju se evidentirati sve pojedinosti koje mogu pomoći kod identifikacije ranjenih, bolesnih, brodolomaca i umrlih (I,16; II,19).

U direktnom interesu ranjenih, bolesnih i brodolomaca, sve sanitetske jedinice, bilo vojne ili civilne, koje budu stavljene pod kontrolu relevantnih vlasti će također biti zaštićene (I,19-37; II,22-40; P.I,8,9,12; P.II,11), odnosno sanitetsko osoblje, materijali, objekti i instalacije, kao i transport koji služi u sanitetske svrhe, bit će označeni amblemom crvenog križa ili crvenog polumjeseca na bijeloj podlozi.

Sanitetsko i vjersko osoblje uključuje: (a) osoblje (doktore, tehničare, sestre, nosače nosila) koje je stalno ili privremeno dodjeljeno isključivo u sanitetske svrhe (traganje, sakupljanje, transport, dijagnostika i tretman ranjenih, bolesnih i brodolomaca, te radi sprečavanja bolesti; (b) osoblje (administratori, vozači, kuhari, itd.) koje je stalno ili privremeno dodjeljeno isključivo administrativnim ili operativnim sanitetskim jedinicama ili sanitetskom transportu; (c) vjersko osoblje uključuje lica, bilo vojna ili civilna, kao što su kapelani koji isključivo obavljaju svoje vjerske dužnosti (I,24-27; II,36,37; P.I,8; P.II,9).

Ovo osoblje će nositi prepoznatljiv amblem crvenog križa ili crvenog polumjeseca na bijeloj podlozi (I,40; II,42; P.I,18, Aneks I,3; P.II,12) i nositi identifikacijsku karticu (I,40; II,42; P.I, Aneks I,1,2). Oni mogu nositi oružje namijenjeno samoodbrani, kao i oružje koje pripada ranjenima i bolesnima (I,22; II,35; P.I,13).

Ako sanitetsko i vjersko osoblje padne u ruke neprijatelja, njima će biti dozvoljeno da nastave sa vršenjem svojih dužnosti prema ranjenima i bolesnima (I,19). Nijedno lice neće biti prisiljeno da djeluje protivno medicinskoj etici, ili da se uzdrži od djelovanja u skladu sa tim pravilima (P.I,16; P.II,10). Svo osoblje čije zadržavanje nije neophodno za njegu zarobljenika će biti vraćeno u svoju zemlju (I,30,31; II,37). Oni koji pak budu zadržani neće se smatrati ratnim zarobljenicima i imaće široke mogućnosti za rad (I,28). Na okupiranim teritorijama, službe civilnog sanitetskog osoblja se ne mogu konfiscirati sve dok su nužne za pružanje adekvatnih zdravstvenih usluga civilnom stanovništvu i za nastavak njege ranjenih i bolesnih koji se već liječe (P.I,14).

Civilno stanovništvo će poštovati ranjene, bolesne i brodolomce, čak i ako oni pripadaju suprotnoj strani i neće činiti djela nasilja spram njih (P.I,17). Civilima je dozvoljeno da preuzmu i njeguju ranjene i bolesne, bez obzira na nacionalnost, a radi toga neće biti kažnjavani. Naprotiv, mora im se pružiti pomoć u tom poslu (I,18).

Sanitetske jedinice, bilo vojne ili civilne uključuju i sve zgrade ili stalne instalacije (bolnice i druge slične jedinice), centre za transfuziju i preventivnu medicinu, sanitetske depoe i skladišta ili mobilne jedinice (poljske bolnice, šatore, objekte na otvorenom) postavljene u medicinske svrhe (I,19; P.I,8,9,12; P.II,11). Nije

dozvoljeno vršiti napade na njih, oštećivati ih, ili sprečavati u radu, čak i ako u datom trenutku u njima nema ni ranjenih ni bolesnih (I,19).

Ista zaštita će se primjenjivati na *sanitetski transport* kopnom, vodom, ili zrakom, ambulantna kola, kombije i kamione, bolničke brodove, spasilačka plovila, sanitetske letjelice (I,35,36; II,22-27,38,39; P.I.8,21-31; P.II,11).

Sanitetska oprema (nosila, sanitetska i hirurška pomagala i instrumenti, sanitetske potrepštine, zavoji, itd.) se nikada ne smije uništavati, već se mora ostaviti na raspolaganju sanitetskom osoblju, ma gdje ono bilo (I,33,34; II,28,38).

Amblem crvenog križa ili crvenog polumjeseca na bijeloj podlozi, simbol pomoći za ranjene i bolesne, će se koristiti na za to određenim objektima, jedinicama, sredstvima transporta, osoblju i materijalima koji su zaštićeni. Neće se koristiti u druge svrhe niti isticati bez pristanka relevantnih vlasti, a taj znak se mora uvijek poštovati (I,38-44; II,41-43; P.I,18; P.II,12).

V KOMANDA I KONTROLA

Predsjedništvo Bosne i Hercegovine, čiji svaki član, po svojoj službenoj dužnosti, ima civilnu komandu nad Oružanim snagama BiH – u tijesnoj saradnji sa SKVP-om u njegovoj koordinirajućoj i savjetodavnoj ulozi – vrhovni je autoritet države BiH po pitanjima odbrane i sigurnosti, a u okviru ustavnih nadležnosti.

Odlukom Predsjedništva BiH o organizaciji i radu institucija odbrane Bosne i Hercegovine, donesenom na 148. sjednici od 26. augusta 2002. godine, uređuje se ustroj, nadležnosti i odgovornosti, kao i funkcioniranje Stalnog komiteta za vojna pitanja Bosne i Hercegovine, čime se u potpunosti poštuju odredbe predviđene Ustavom BiH.

SKVP koordinira i vrši kontrolu nad sprovođenjem odluka u svim područjima vezanim za sigurnost i odbranu Bosne i Hercegovine koja zahtijevaju djelovanje na državnom nivou.

SKVP u potpunosti poštuje demokratsku parlamentarnu kontrolu Parlamentarne skupštine BiH.

Kroz svoj poseban ustroj, SKVP osigurava potpunu transparentnost i poziva na izrazitu odgovornost svih izvršnih i zakonodavnih vlasti koje djeluju po pitanjima odbrane i sigurnosti u BiH.

Generalni sekretar (i dva zamjenika), Sekretarijat i Vojna komisija SKVP-a osiguravaju SKVP-u odgovarajuću funkcionalnost, pouzdanost redovnog rada i najviši nivo efikasnosti u smislu pripremanja, planiranja i izvršenja njegovih odluka.

Generalni sekretar (i dva zamjenika) vrhovni je koordinirajući autoritet izvršnih struktura SKVP-a, direktno je odgovoran Predsjedništvu BiH i SKVP-u, a imenuje ga Predsjedništvo BiH.

Sekretarijat SKVP-a je stručno-operativni i planski organ koji provodi odluke SKVP-a i obavlja druge poslove koje mu u zadatak daje generalni sekretar. Pod rukovodstvom generalnog sekretara, Sekretarijat tijesno saraduje sa svim relevantnim izvršnim vlastima na državnom i entitetskom nivou. U sklopu izvršnih struktura SKVP-a, Sekretarijat je posebno odgovoran za odgovarajuću koordinaciju i usaglašavanje implementacije strateških i operativnih zahtjeva iz odluka Predsjedništva BiH, SKVP-a i Vojne komisije SKVP-a.

Sekretarijat je odgovoran Predsjedništvu BiH i SKVP-u preko Generalnog sekretara.

Vojna komisija SKVP-a je vojni i izvršni autoritet po pitanjima odbrane na državnom nivou, u okviru ustavnih nadležnosti odgovara Predsjedništvu BiH, a SKVP-u preko generalnog sekretara, i nadležna je za tijesnu koordinaciju i direktnu kontrolu aktivnosti, po ovlaštenjima SKVP-a.

U sistemu komandovanja OS BiH, obaveze entiteta u oblasti odbrane regulisane su Ustavom Bosne i Hercegovine i Ustavima i Zakonima o odbrani entiteta.

VI ZAKLJUČAK

Vojna doktrina OS BiH je dokumenat koji odgovara na mnoga pitanja, od definicije koncepta vojne doktrine, položaja BiH u svijetu, Evropi i regionu, pa do vojnih prijetnji i rizika za odbranu, neophodnih sposobnosti i komande i kontrole. U okviru sveukupnog, znatno promijenjenog međunarodnog sigurnosnog okruženja, Vojna doktrina Bosne i Hercegovine značajno doprinosi sigurnosti, stabilnosti i samoodrživosti Bosne i Hercegovine, kao ključnim preduslovima za ravnopravno partnerstvo. Međutim, predstojeći izazovi traže pouzdane partnere, partnere čvrstih ubjeđenja i jake političke volje u cilju unapređenja saradnje u pravcu integracije u međunarodnu zajednicu demokratskih država.

Evropsko i evroatlantsko strateško okruženje traži evropski i evroatlantski zajednički pristup čiji sastavni dio Bosna i Hercegovina, za svoje vlastito dobro, treba postati. Bosna i Hercegovina se identificirala sa ovim strateškim ciljem i odlučila se za zajednički pristup međunarodnoj konsolidaciji, neophodan za njenu integraciju u regionu i šire. Ova vizija će svoje preuzete ciljeve i svrhu adekvatno realizirati samo ako se uzmu u obzir legitimni interesi entiteta. S druge strane, na entitetima je da odgovorno doprinesu ovom procesu – u korist svih naroda i u korist Bosne i Hercegovine kao cjeline.

Vojna doktrina OS Bosne i Hercegovine osiguravanjem osnova za efikasan komandno-kontrolni ustroj doprinosi evroatlantskoj integraciji Bosne i Hercegovine i uspostavljanju trajnog mira i sigurnog okruženja. Njenom primjenom u praksi, Odbrambena doktrina Bosne i Hercegovine vodit će izradi Standardnih operativnih procedura po NATO-u i sveobuhvatnom, razumljivom i primjenjivom Zakonu o odbrani Bosne i Hercegovine.

Vojna doktrina OS BiH pobliže definiše kako se uređuju odnosi u BiH koji tretiraju ovu problematiku i predstavlja dokumenat koji će se dopunjavati u skladu sa promjenama koje se budu događale u oblasti zakonodavstva, kao i odnosa u međunarodnoj zajednici.